

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

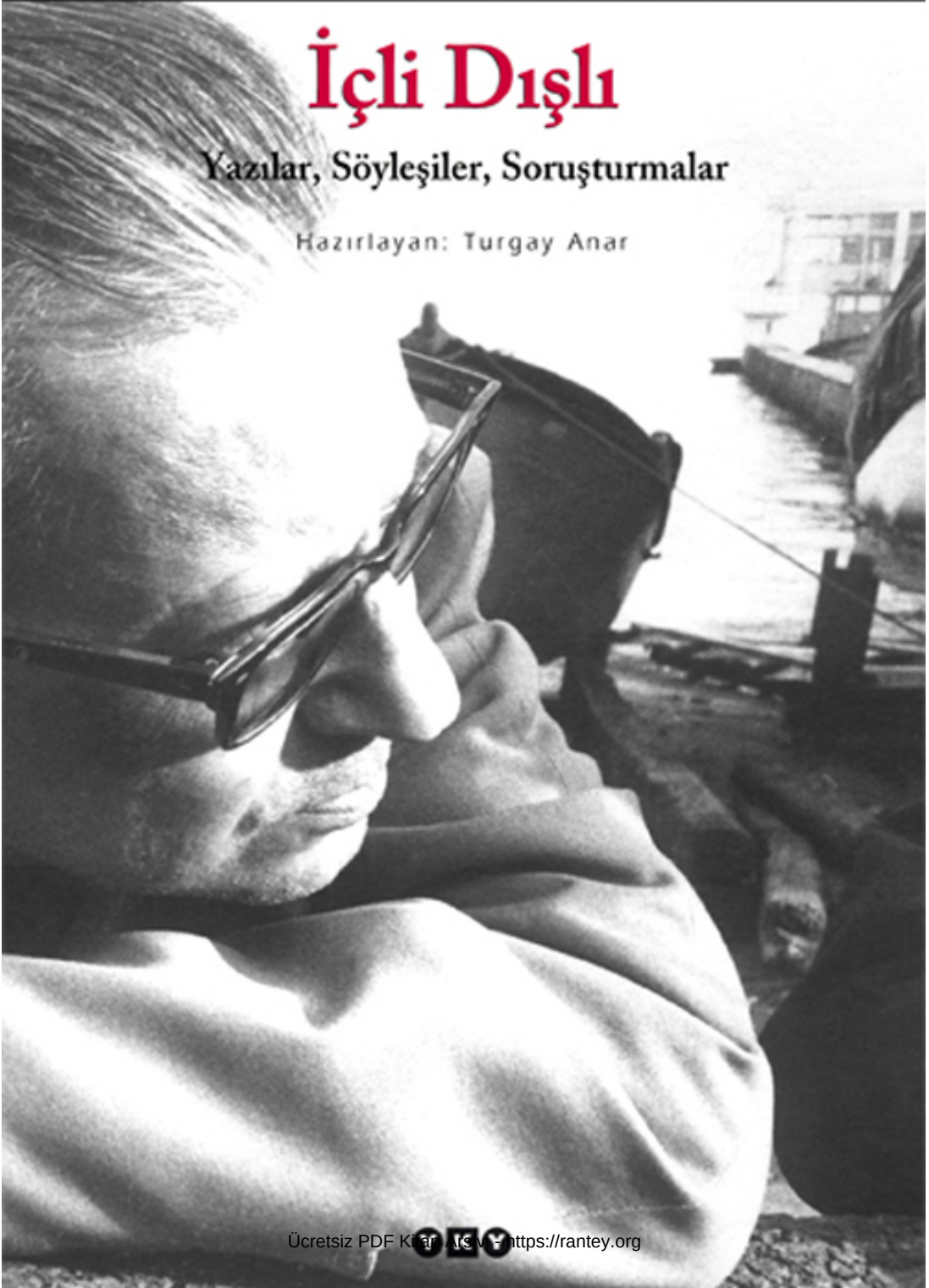
- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Metin Eloğlu

İçli Dışlı

Yazılar, Söyleşiler, Soruşturmalar

Hazırlayan: Turgay Anar

İÇLİ DIŞLI

Yazılar, Söyleşiler, Soruşturmalar

Metin Eloğlu (İstanbul, 1927-1985) Mehmet Metin, Mehmet Emin, Ali Haziranlı, Etem Olgunil, Nil Meteoglu ve Nil Etemoğlu imzalarını da kullandı. 1943'te Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü'ne girdi. 1946'da siyasal nedenle iki ay tutuklu kaldığı için Akademi'den kaydı silindi. 1947'de askere alındı; disiplinsizliği yüzünden askerliği beş yılda bitirebildi.

İlk şiiri 1943'te İzmir'de *Kovan* dergisinde Mehmet Metin imzasıyla çıktı: "Sabah Şarkısı". İlk öyküsü ise 1944'te *Servetifünun - Uyanış* dergisinde yayımlandı: "Balıkçı Çocukları Şehri". Dizin ile 1972 TDK Şiir Ödülü'nü aldı.

Şairliği yanında ressam olarak da tanınan Metin Eloğlu, 1. DYO Sergisi'nde (1967) ve Yarımca Sanat Şenliği'nde (1976) birincilik ödülleri aldı.

Yapıtları:

Şiir: *Düdüklü Tencere* (1951), *Sultan Palamut* (1957), *Odun* (1959), *Horozdan Korkan Oğlan* (1961), *Türkiye'nin Adresi* (1965), *Ayşemayşe* (1968), *Dizin* (1971), *Yumuşak G* (1975), *Rüzgâr Ekmek* (1978), *Hep* (1982), *Yine* (ilk altı kitabın birlikte basımı, 1982), *Şiirce* (son üç kitabın birlikte basımı, 1982), *Ay Parçası* (1983), *Önce Kadınlar* (1984), *Kuşla Gelen Kartlar* (sergi kitabı, YKY, 2001), *Bu Yalnızlık Benim - Toplu Şiirler* (1951-1984) (Haz. Mehmet Taner, YKY, 2003), *İbresiz Bir Pusula (Kitaplarına Girmemiş Şiirleri)* (Haz. Turgay Anar, YKY, 2007). **Öykü:** *İstanbullu* (Haz. Turgay Anar, YKY, 2009). **Deneme-İnceleme:** *İçli Dışlı (Yazılar, Söyleşiler, Soruşturmalar)* (Haz. Turgay Anar, YKY, 2009). **Uyarlama:** *Bektaşî Dedikleri* (şiirleştirilmiş Bektaşî fıkraları, Oğuz Tansel ile, 1970). **Derleme:** *Garip Şiirler Antolojisi* (Ümit Yaşar Oğuzcan ile, 1957).

Turgay Anar (İstanbul, 1975). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. Aynı bölümde doktora çalışmalarını sürdürüyor. İlyas Dirin ve Şaban Özdemir'le birlikte Ahmet Hamdi Tanpınar'ın 1928-1960 arası gazete ve dergilerde yayımlanmış ama kitaplarına girmemiş yazı, röportaj ve anket yanıtlarını derledi: *Mücevherlerin Sırrı* (YKY, 2002). Çanakkale Savaşlarıyla ilgili "kurmaca" hikâyeleri bir araya getirip inceledi: *Çanakkale Savaşı Hikâyeleri* (2007). Metin Eloğlu'nun kitaplarına girmemiş şiirlerini (*İbresiz Bir Pusula*, YKY, 2007), öyküleri (*İstanbullu*, YKY, 2009) ve yazı, söyleşi ve soruşturma yanıtlarını (*İçli Dışlı*, YKY, 2009) derledi. (turgayanar@gmail.com)

*Metin Eloğlu'nun
YKY'deki kitapları:*

Bu Yalnızlık Benim: Toplu Şiirler (1951-1984) (2003)
İbresiz Bir Pusula (Kitaplarına Girmemiş Şiirleri) (2007)
İstanbulu (öyküler, 2009)
İçli Dışlı (Yazılar, Söyleşiler, Soruşturmalar) (2009)

METİN ELOĞLU

İçli Dışlı

Yazılar, Söyleşiler, Soruşturmalar

Hazırlayan:
Turgay Anar

Yapı Kredi Yayınları - 3027
Edebiyat - 902

İçli Dışlı (Yazılar, Söyleşiler, Soruşturmalar) / Metin Eloğlu
Hazırlayan: Turgay Anar

Kitap editörü: Selahattin Özpallabıyıklar
Düzelti: Eser Demirkan

Kapak tasarımı: Nahide Dikel
Kaptaki resim: Ara Güler

Baskı: Promat Basım Yayım San. ve Tic. A.Ş.
Sanayi Mahallesi, 1673 Sokak, No: 34 Esenyurt / İstanbul

1. baskı: İstanbul, Ocak 2010
ISBN 978-975-08-1713-7

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2009
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.

Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.

Yapı Kredi Kültür Merkezi

İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul

Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23

<http://www.ykykultur.com.tr>

e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr

İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

İÇİNDEKİLER

Sanat-Edebiyat Yazıları

- Tiyatro İşi • 13
- 7 Kişi Resim Sergisi • 16
 - Gene O Mesele • 18
 - 10'ların Sergisi • 22
 - Aloş'un İşleri • 24
- Kemal Sönmezler'in Resim Sergisi • 26
 - Fikret Otyam'ın Resimleri • 28
 - Küçük Galeri'deki Son Sergi • 30
 - Aloş'un Sergisi • 32
 - Kişilik • 34
 - Tiryakilik • 37
 - Yorum • 42
 - Yeni Ferruh Başağa • 44
 - Yitikler • 46
 - Dergici... Galerici... • 49
 - Bir Hekim-Ressam • 51
 - Türk Edebiyatçılar Birliği • 53
 - Yayılagelen • 55
 - Kime • 57
 - Çocukluktan • 59
 - Yazları... • 61
 - Bulanık Resimler • 63

Ek Çaba...	• 65
Öz-Üvey	• 67
Mutlu Oyalantı	• 69
Dirlik ve Düzenlik	• 71
Buçuk	• 73
Güzel Sanatlar Lisesi	• 75
<i>Papirüs</i>	• 77
<i>Dost</i>	• 80
Dışarlıklı...	• 83
İlhan Berk'le...	• 86
Edip Cansever'le...	• 89
Güzle Gelenler	• 92
Yeni Divan	• 95
Üsküdar'a	• 98
İstanbul'dan [1]	• 101
Tiril	• 104
İstanbul'dan [2]	• 107
Doğru Dürüst	• 111
Robenson'un Şiirleri [1]	• 113
İstanbul'dan [3]	• 118
Gecikmemiş Bir Sanatçı Fahir Aksoy	• 123
Orhan Peker Gide Gide...	• 125
Azbuçuk	• 127
Türk Ressamlar Cemiyeti'nin II. Altın ve Gümüş Baykuş Yarışması Dolayısıyla	• 130
Gitti Gider...	• 133
İçli Dışlı...	• 137
Kim Kime...	• 140
Suçlu Kim?	• 142
Öyleyse...	• 145
Resim Diye Bişey...	• 147
Cenaze Çelenkleri Kaça?	• 151
Dalgacımahmutluk...	• 154
Cascavlak	• 157
Anılaşmak	• 160
Güç	• 164
Robenson'un Şiirleri [2]	• 167

Orhan Veli • 172
Tutamak • 176
Uğraş • 179
Soyut Ekmek • 182
Şairin Usu, Yüreği, Dili • 184
Ümit Yaşar'lı... • 188

Kitaplar, Dergiler, Sergiler

- Kitapların Getirdiği: Gecede, Köprübaşı,
Akrep Üretim Çiftliği, Büyük Güzel, Toprak • 133
Kitaplar Dergiler: Pamuk İşçileri,
Adanmış Topraklar Üstünde; Varlık • 197
Kitaplar Dergiler: Önce Ekmek, Kurşun Kuşa Tüy;
Yeni İnsan, Soyut; Alaca Soluk, Öktüz Kafalı Şaban Bey Destanı,
Sultan Türk Şiiri • 200
Kitaplar Dergiler: Irgatın Türküsü, Günçiçeği, Ataç'la Gelen,
Yağma Edilen Türkiye; Yeni Yayınlar, Yeni Ufuklar • 205
Kitaplar Dergiler: Mezarda Hayat, Savaş ve Barış; Yeditepe • 211
Kitaplar Dergiler: Kul Nesimi, İnce Memed II,
Ölümsü"Z", Mavi Gelin • 214
Kitaplar Dergiler: Köroğlu, Mektuplar, Altın Mısralar; May • 218
Kitaplar Dergiler: Aşk mıydı O?, Kelebek;
Yeni Edebiyat, Halkevleri Dergisi • 222
Kitaplar Dergiler: Bakış Kuşu; Papirüs, Adımlar; Molloy • 227
Kitaplar Dergiler: Şiirler, Şiirler, Kiraz Zamanı,
Bu Çağın Türküleri • 231
Kitaplar Dergiler: Ay Büyürken Uyuyamam,
Mutlu Olmak Varken, Kaputt • 235
Kitaplar Dergiler: Kirli Ağustos, Zeyno, Umut Dolayları,
Boşlukta Biri, Yalnızlar Rıhtımı • 239
Kitaplar Dergiler: Bu Dilin Ustaları, Kopuk Takımı,
Şimdi Haberleri Veriyoruz, Hüznü Çiçeğim,
Bekleyiş, Sosyal Adalet, İsyan • 243
Kitaplar Dergiler: Kırıl Üşümesi, Yeniden,
Godot'yu Beklerken, Kahkaha, Traakkk! • 247
Kitaplar Dergiler: Fakir Âşıklar, Akdeniz, Ölümün Adı,
Karada Balık, Benden Selam Söyle Anadolu'ya, Yanartaş • 251

Kitaplar Dergiler: *Evrende Ellerimiz, Komprador Oyunu, En/Cam, Bozkırların Çocuğu, Dilden Dile* • 255
Kitaplar Sergiler: *Bir Olayın Başlangıcı, Kanser Koğuğu, Bugünün Diliyle Tefvik Fikret;*
Şadan Bezeyiş, Nihat Akyunak • 258
Sergiler: Nuri İyem, Melike (Abasıyanık) Kurtiç,
Atilla Galatalı, Mustafa Esirkuş, Tangül Akakıncı • 262
Kitaplar Dergiler: *Mau Mau, Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü; Anne* • 265
Sergiler: Ömer Uluç, Ayhan Kurtoğlu,
Kâinat (Barkan) Pajonk, Cem Kabağaçaç,
İş Bankası'nın Özel Koleksiyonundan Seçmeler • 268
Kitaplar Dergiler: *Şairlerin Seçtikleri, Güneş Yorgunu Atlar, Yüzün Bir Yalnızlıktır Yüzümde* • 271
Sergiler: Ferruh Başağa, Nevin Çokay • 274
Yayınlar: *Nasılsın, Çöpçatan, Uykuda Sevilen Kızlar, On Şair – On Şiir* • 276
Yayınlar: *Uzay Duvarları, Bu Sarı Biralari İçince, Gökkuşaağı, Ağaçlar Uyanınca, İhtiyar Gençlik* • 280
İzlediğimiz Sergiler: Cemil Eren, Turgut Atalay,
"Kuzgun'un Yeri", Zafer Atamer • 283

Röportaj, Anket ve Konuşmalar

Metin Eloğlu ile Bir Konuşma (*Yeditepe*) • 289
Metin Eloğlu Cevap Veriyor (*Kaynak*) • 292
İlk Sergisi Dolayısıyla Metin Eloğlu'nun
Konuşması (*Pazar Postası*) • 294
Bu Mevsim İçin Neler Hazırlıyorlar (*Yeditepe*) • 296
Bu Yılki Dil Kurumu Armağanı'nın Sonuçları Üzerine
Aydınlarımızdan Neler Düşündüklerini Sorduk (*Yeditepe*) • 297
Metin Eloğlu ile Röportaj (O. K.) • 298
Metin Eloğlu ile Şiir Üzerine Bir Konuşma (*Fahir Aksoy*) • 301
Metin Eloğlu Diyor ki (*Yelken*) • 304
Ay Doğdu Batmadı mı? (*Nezim*) • 307
Metin Eloğlu'yla Bir Konuşma (*Dost*) • 310
On Şaire Dört Soru (*Yeditepe*) • 313
Metin Eloğlu ile Bir Konuşma (*Cevdet Nalçacı*) • 315

Türk Edebiyatçılar Birliği ve Ötesi (<i>Evrım</i>)	• 317
Yeni Mevsim İçin Neler Hazırlıyorlar (<i>Tanin</i>)	• 319
Metin Eloğlu: “En Azından Başarılı 20-30 Sanatçımız Var” (“Beş Kuşak Konuşuyor”, <i>Haz. Gavsı Ozansoy</i>)	• 320
<i>Ayşemayşe Üstüne Konuşma (A. Bezirci)</i>	• 323
Sorduk Söylediler (<i>Güney</i>)	• 329
Metin Eloğlu ile... (<i>Edip Cansever</i>)	• 330
Metin Eloğlu ile Bir Konuşma (<i>Ulus</i>)	• 333
Metin Eloğlu'ya Sorduk (<i>Yeni Gazete</i>)	• 335
Ünlü Yazarlarımız Nasıl Çalışıyor: Metin Eloğlu (<i>Necmi Onur</i>)	• 337
Bektaş Dedikleri Üstüne: Metin Eloğlu ve Oğuz Tansel'le Konuşma (<i>Halil Uysal</i>)	• 340
Yeditepe'nin Yeni Soruşturması (<i>Haz. And Meriçelli</i>)	• 344
Eloğlu: Bu Yıl Türkiye'de Roman Yazılmadı mı? (<i>Milliyet Sanat</i>)	• 345
Metin Eloğlu'nun Dedikleri: Şiirimiz ve Mizah (<i>Yeni A</i>)	• 346
Türk Şiiri: 1973 (<i>Milliyet Sanat</i>)	• 348
En Beğendikleri: “Şiirimizi Kişiliğince Kılmak İçin Uğraşan Şairleri Sevdim”	• 350
Metin Eloğlu'yla Konuşma, (<i>Edebiyatımızda 1940 Kuşağı, Hikmet Altınkaynak</i>)	• 351
Çocukluk Yılları (Çocukluk Yılları, <i>Mehmet Seyda</i>)	• 353
Delikanlılığımdan Bu Yana... (<i>Türk Dili</i>)	• 355
Metin Eloğlu: “Divan Şiirinden Payıma = Zırnık Düşmemiştir” (<i>Fusun Akatlı</i>)	• 356
Sevdikleri Köşeler	• 360
Metin Eloğlu ile Bir Konuşma (Mustafa Kavas)	• 362
Dizin (<i>Selahattin Özpala</i>)	• 365

SANAT-EDEBİYAT YAZILARI

Tiyatro İşi

İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda çok kötü bir piyes seyrettim geçen akşam. Konusunu bir yana bırakalım, dil bakımından, yapı bakımından da iler tutar yeri yok. İhanetler, namus pazarlıkları, ağlamalar, bayılmalar falan yerli yersiz sıralanmış. Al sana, denmiş ilhamını bugünkü toplumun deli bozuk düzeninden alan telif bir tiyatro şaheseri! Çok daha güzellerini Arap filmlerinde elli defa seyretmişsinizdir.

Şaştım kaldım. Bunları İstanbul'un biricik tiyatrosuna kim yakıştırır; sıra bekleyen bunca değerli eserin içinden ne maksatla seçip oynatırlar? Bu işte kimler yetkili, kimler sorumludur? Kim kime dum duma dünyası elbet... Böyle bilmecelerin hallini, ilgili makamlara bırakmak gerek!

Gelgelelim içime bir kurt düştü; acaba halkımız bu piyesi tutacak mı diye... Hani, *Paydos*, *Yaprak Dökümü*, *Yayla Kartalı*, ne kıyametler koparmıştı... Yediden yetmişe kadar hepimiz tiyatro-lara koşmuş, Manakyan'a, Naşid'e, Dömbüllü'ye olan alışkanlıklarımızla güle ağlaya hoşça vakit geçirmiştik.

Ama, dedim, kendi kendime; ne desek boş, halk onları seviyor, tâ Edirnekapı'dan, Kasımpaşa'dan, Üsküdar'dan kalkıp da bu bağırıp çağırımları işitmek, bu pîr aşkına ölmelere, dirilmelere şahit olmak için geliyor. Üstümüzde naylon urbalar, kulağımızda atom dedikoduları, hâlâ 1001 gece masallarına özeniyoruz.

Genç yazarlarımızın bu külüstür, bu basma kalıp şeylerden hem kat kat üstün, hem de yeni bir zevk ve görüş getiren eser-

lerinin tutmayışına bak bak üzü! En kabadayısı sahnede bir ay kalabiliyor. O da alkışsız falan!

Ama üzülmekle, “Ne yapalım, halkın tiyatro zevki bu eserlere göre ayarlanmış, elbet günün birinde biz de seviliriz, ilgi toplarız” deyip işi zamanın ağır aksak yapıcılığına bırakmakla istenen sonuç elde edilmez ki... Mücadeleye girişmek, bu kof nesnelerin bir aşağı bir yukarı piyasa etmelerine karşı komak lâzım. Şiir üzerine bunca yazılar yazıldı; az çok meram anlatıldı. Şimdi sıra tiyatroya gelmiş gibi... Tek tük de olsa, son yıllar içinde ortaya çıkan umut verici yazarlarımız var. Güngünden çoğalacakları da belli. Şunun bunun esirgemesini beklemeden, ömrü üç günlük ilgilere sığınmadan bir şeyler yapılmalı artık. Tiyatro mu kurulacak? Elbirliği ile çalışıp temelini atmalıyız. Gereken araçları yok canımızdan bulup buluşturmalıyız. Bu, dinlenme günlerinin cansıkıntısı yüzünden likör içer, iskambil oynar gibi kaleme alınmış gevezeliklerin dalına binmek mi lâzım? Gücümüzün yettiği kadar yazmalı, çizmeli, halkımızı bu modası geçmiş oyunların körletici etkisinden kurtarmalıyız. Duyulduğu kadar duyulur, inanıldığı kadar inanılır.

Bakin onlar son nefeslerinde bile boş durmayıp, genç sanatçıya, genç esere takacak bir kulp arıyorlar. Bir yanda anket açar, çevrelerindeki aynı hamurdan kimselere sizi inkâr ettiri ettiriverirler. Jübileler falan hazırandan tertip olunur. İncir çekirdeği dolduramaz nesnelerden her nasılsa kazanılan şöhret, her vesile ile tazelenir. Siz hâlâ kuş uçmaz kervan geçmez bir yerde, umutla çalışıp didinirsiniz.

Aylardan beri bir salon arayan aktör arkadaşlar biliyorum. Bulamadılar. Halbuki iş görecektir, verimli bir Türk tiyatrosu kurabilecek kimselerdi. Öksüzlükleri yüzünden yorulmuşlar; hızla rı tavsamak üzere...

Şu birleşmemek, kuvvetli bir bütün halinde ortaya çıkmamak yok mu; dertlerimizin başında geliyor.

Unutulmadı tabii; bir zamanlar da aynı çorap şiirin başına örülüyordu. Faruk Nafiz, Yusuf Ziya Ortaç kral gibiydiler. Dedikleri dedik, çaldıkları düdüktü. Hani ne oldu? Kimin dilinde kaldılar bugün, kime meram anlatabiliyorlar?

O manolya resimleri, şampanya bardağı, konca gül, Tarab-ya sahilleri, Adaların ıssız تنها yolları, Çallı İbrahimlerimiz, Feyhaman beylerimiz nerede? Kervana karışamadılar, bu güne yetişemediler elbet! Gençlik ateşi sönünce, yüce emeklerinden ekmek çıkmayınca bu alandan çekiliverdiler. Geride kalan üç beş tane hayran da, ne halleri varsa görsünler!

Tiyatro işinde de bu örnekleri göz önünde tutarak cedelleş-meliyiz. Yoksa bu nefessizlikten doğan semeresiz gayretlerin fi tarihine kadar sürüp gitmesi memleketin zararınadır. Priestley'in bir sözü var hani; eklemeyeyim: *"İyi yazılmış bir tiyatro eseri, iyi oynanırsa iyi niyetli bir siyaset adamının elli demecinden daha çok iş görür..."*

Ocak 1950

Fikirler, Yeni Seri S. 34, Nisan 1950, s. 11-12

7 Kişi Resim Sergisi

Akademi öğrencilerinden 7 kişi birleşip bir sergi açtılar. Bu yıl içinde açılan diğer öğrenci sergilerinden bir başka, bir daha düşündürücü havaları olduğu için üstlerinde durulmaya değer.

Bakıyorsunuz, bu arkadaşların bütün resimlerinde bir ortak yön, belirli bir özellik göze çarpıyor. Renk ve çizgi düzenlerinde hangi akla hizmet ederlerse etsinler; iş konuya gelince, toplumdan tabiattan gayri şeye bakmamakta sözbirliği ettikleri besbelli... Öyle uluorta iddialara, köksüz savunmalara, ayartıcı heveslere rastlanmıyor bu resimlerde; yeni olsun da ne olursa olsun dememişler. Henüz kişilikleri bütün olarak belirmemiş bu arkadaşlardaki, bu çevrelerini ciddiye alışı gayreti, bu samimiyet insanı bir hayli düşündürüyor elbet... Mesela, köylülerin, göç edenlerin o hazin öyküsünü gönlünce anlatmaya çalışan bir İbrahim Gökcan var. Meyhaneleri, şehir halkını, balıkçıları kendi açısından belirtmeye çalışan bir Mübeccel Çaltova var. Ambar yolcularını, tahta evler mahallesini, günlük ekmeği peşinde dinden insanları diline dolamış bir Jerfi Kayıhan var. Konularını Nasrettin Hoca gibi, göçmenler gibi, Köprü altı gibi bildik gerçeklerden seçen bir Nejat Gönenç var. Boyalarını, fırçalarını alıp bir tuvalin karşısında oturdukları zaman, insan işlerini, tabiat düzenini, birkaç ömürsüz güzelliğin yalanlarına kanıp hasır altı edemeyen bu arkadaşlar, ötekilerden elbette ki daha değerli, daha umut verici.

Mesela, ilk tablolarına non-figüratifle başlayan, bu henüz aydınlığa çıkmamış cereyanın öğütlerine uyarak ortaya birta-

kım anlamsız, kolay, kime seslendiği belli olmayan resimler atıveren birçok genç ressam var. Bunların çoğu resim denen güzelim işi bir şakalaşma, bir gönül eğlencesi sanan, yarın bir gün belki de başka eğlenceler bulunca aklına boya, fırça gibi şeyler getirmeye üşenecek kimseler. Yoksa doğru dürüst bir desen çizmesini öğrenmeden, renk uyarlıklarına alışmadan, *déformation* nedir, *composition* nedir akıl erdiremeden, belirli, ölçülü bir gelişme yoluna zevklerini ve güçlerini yolcu etmeden resim yapılamayacağını hem onlar, hem de onlara bazı ilkeler ezberleten öğretmenleri bilir.

“Non-figüratif” resim anlayışı, ressam kişiye, toplumla bağdaşmış, onun birtakım işlerine eklenmiş duyulardan arınmasını öğütüyor. Konu, hikâye gibi şeyler istemiyor öyle... Diyor ki, sen işini topluma, tabiata falan danışmayan, kendi göbeğini kendi kesen bir yaratıksın. Zekâ dedin mi, duygu özellikleri dedin mi sende bitirmiş... Gerçi dünyamız biraz karışık. Birtakım değerlerin yoksunu. Ama ne olacak canım? Sen bu bozuk düzen özbeöz iç âlemini, göz açıp kapayıncaya kadar sırra kadem basan heyecanlarını, ruh taşkınlıklarını eklemekle yetiniver. Eğitimlik, öğretmenlik gibi basit gayretlere düşme sakın! Sanat eserinde birtakım acıları, özlemleri, umutları belirtmenin modası geçti artık. Bunlar yüzyıllardır yapılmış şeyler...

İşte böyle... “Non-figüratif” sanki Rembrandt’ın, Goya’nın Daumier’nin, Lautrec’in, Kolwitz’in, hatta Matisse’in, Picasso’nun belirttiği gerçeklerden bugüne bir şey kalmamış veya bugünün kendisine has özellikleri, tasaları sevinçleri yokmuş gibi konuşuyor. Çevresine kulak veren ressamı bir çırpıda ayıplayıyor.

Örneği meydanda: Bu biçim bir cereyan da bir vakitler şirin başına musallat olmak istemişti. *Lettrism*. Ama barınabildi mi? Şöyle yaşayıp, serpilecek cinsten bir matah olduğunu kabullendirebildi mi? Sanata hayatı ekleyen, ileriye gören, düşünen sanatçıları faka bastırabildi mi?

Kim ne derse desin, ben sanat alanındaki yeniliği, halkın yararına atılmış bir adım olarak tanıyorum. Bu 7 kişilik sergide de bu bakımdan birçok yenilikler var.

Yeditepe, S. 2, 1 Temmuz 1951, s. 1

Gene O Mesele

Halkevi dergilerinden birinde ressam Nuri İyem'le yapılmış bir konuşma yayımlandı. Benim *Yeditepe*'de çıkan non-figüratif resim hakkındaki bir yazım* bu sanatçının kanına dokunmuş ağzına geleni söylüyor; ne meşhurluğumuzu bırakmış, ne beyliğimizi...

Nuri İyem'in sanat anlayışını, resim bilgisini, öğretmenlik kabiliyetini az çok bilirim elbet; kendisinin de belirttiği gibi aylarca aynı atelyede çalıştık, dostluk ettik. Herhalde o yazıyı sol tarafından kalktığı bir gün okumuş olacak ki, anlayıp dinlemeden, bu şekilde bir cevap vermeye kendisini mecbur hissediyor. Benim o yazıda dokunmak istediğim, onun ressamlığı değil, öğrencilerine daha şimdiden belirtmeye çalıştığı birtakım ilkelerdi. Ama madem ki lafı döndürüp dolaştırıp günümüzün resim sanatı üzerinde konuşmaya getiriyor, konuşalım.

Ressam kişinin toplum emrinde olduğunu, hiç değilse olması gerektiğini bildiğini sandığım Nuri İyem'e ilkten şunu soralım: Non-figüratif resim ileri bir resim midir? O belki etkisinde kaldığı kimselere danışıp evet diyecek ama, ben hiç sanmıyorum. Tabiatla, toplumla olan bağlarını kökünden sünnet eden bu bireyciliğin daniskası anlayış, halk ve memleket gerçekleri karşısında gücünü yormayan, bir taraf tutamayan bu cazip boyama çeşidi elbette ki ileri olamaz. Çünkü çağımızın ileri sanatçısına düşen ödev; özel işlerinin, kişisel duygularının türküsünü

* Bkz. Bir önceki yazı: "7 Kişi Resim Sergisi" (Ed.N.)

bu oyunlarla işe girişen öğrencilerinin git gide işi nereye vardır-
racaklarını düşünmez bile...

Gelelim onun üstünde durduğu örneklerle: Picasso'daki, Matisse'teki, Léger'deki eğri bükülükleri, tabiata aykırılıkları; bize, gözlerimizin ezberciliği ardında, yeni görüş açılarına, yeni anlam ve kavramlara hasret çeken bir tanıma, çözme, düşünme dünyamızın da var olduğunu öğretici bir çaba olarak tanıyorum ben. Yani, gözlerimizi inandırmaktan ziyade, akıl edemediğimiz uygunlukları, bir yığın anlatım, tanıtım imkânlarını bize armağan eden bir gayret... Ama bütün bunlar, biz insanlar için aslı olan bir gerçeğin yeni görüş açılarıyla daha iyi ortaya konacağını, sanattan hisse kapmış bir dünya ve hayat görüşünün genişleyeceğini kanıtlamaz mı ? Zaten bu denemelerin değeri, hayatımızda ekmek kadar urba kadar gerekli bir resim sanatına varmak için tabiatın etkisinde kalmış bir anlatım yüceliğini edinmekten başka neye yarar? Bu biçim yeniliklerin elbette ki başımızın üstünde yeri var.

Nuri İyem'in, savunduğum gerçekleri inkâra yeltenmesi, belki de ne demek istediğimi anlayamamasından ileri geliyor. Kendisini haklı çıkarmak için bir sürü özdeyişlerin yanına Matisse'in şu sözünü de sokuşturmadan edememiş: *"Tablomodaki göğü maviye ben boyarsam, artık o bildiğiniz gök olmaktan çıkmıştır."* Orası öyledir tabii... Mesela Picasso'nun güvercini gerçek bir güvercin midir? Zaten onun dört bir yana aynı hızla, aynı zamanda uçup gidebilmesi için, bildik gerçeğin ötesinde başka türlü bir gerçeğe sahip olması gerekirdi. Ona o gerçeği bulup buluşturmak da Picasso'nun boynunun borcu! Şair "gök" dediğinde bu kelime gerçek bir gök müdür? "Gözleri ellerinden büyük" dediği zaman bu bize Nuh Peygamber'den yadigâr kalan bir gerçek midir? Önemli olan, Gauguin'in köpeğinin rengi değil de varlığının anlamı gibime geliyor. Eğer o hayvancağız, oradaki yerini, değerini ancak kırmızıyla kabullendirebilecekse, ressam bu kadarcık bir süsleyip püsleme işini ondan ne diye sakınsın. Bu bakımdan ressamın yaratma yolları, şairinkini biraz olsun andıracaktır. Çünkü o da, tek başlarına soyut birer nesne olan kelimelere iştilmedik bir anlam kazandırırken olanı değil olması gerekeni gözetir.

Demiş ki konuşmasının bir yerinde: “Onun alaturkacılığını, ‘İş Güç Sahipleri’ adlı şiirindeki püf tarafları, bizim tavanarasında yaptığı non-figüratif resmi de biliriz” demiş. Hoş göremiyorum böyle dedikoduları. Göremeyince de, aramızdaki şu anlaşmazlık konusundaki fikirlerini özdenlikle, iyi niyetle savunduğuna inanamıyorum. Benim halk türkülerine karşı olan sevgimi, bir şiirimde yadırgadığı deyiş çeşnisini ne karıştırıyor bu işe? Hele o şiir hakkındaki yargısı! Acaba Nuri İyem benim resimle uğraştığımın onda biri kadar olsun şiirle uğraşmış mıdır? Uğraşmasını bırakın, üzerinde bile düşünmeye hacet görmediğini aklım kesiyor artık. Yoksa o şiirle ne anlatmak istediğimi anlaması gerekirdi. *İsimsiz* ismiyle sergiye koyduğum o resme gelince, o soyut bir resimdi ama, bal gibi figüratif’ti. Hiç değilse, Bazaine’dan önceki ressamların resimleri kadar figüratif.

Onun, toplumcu bir resme bir gün gelip döneceğine inanıyorum. İster misiniz şu non-figüratif’le yıldızı pek barışmasın da, ilk açacağı sergide bize gene o eski *Nalbant, Yolculuk Var Şarkısını Satanlar, Balıkçılar, Haydar Haydar* tadında bir *Sünger Avcıları* sunuversin de böyle ileri geri konuştuğumuza pişman olalım!

Yeditepe, S. 4, 1 Eylül 1951, s. 7

10'ların Sergisi

Beni en çok saran ne oldu, biliyor musunuz? Bundan önceki sergilerinde bir Bedri Rahmi havası uluorta eser dururdu. O resimlerin içinden yüz akıyla çıkabilmek için, konularını, tekniklerini, işi değerli kılacak teknilik özelliklerini öğretmenlerinden almış gi-biydiler. Bu seferinde yok öyle bir şey. Bir öğrenci kararsızlığından, özentisinden çok, belirli bir kişiliğe varmış ressamların tavrı seziliyor. Kimi zaman, Braque'ın, Modigliani'nin, Picasso'nun, Marquet'nin seslerini işitiyor gibi oluyorsunuz ama, bu da ülkeyimizdeki ressamların az buçuk hepsinde göze batan bir kusur. Artık alıştığımızdan mıdır nedir, pek öyle tedirgin etmiyorlar. Zaten bu arkadaşların öyle çığır açmak, geleceğin sanatına salt kendi açılarından bakmak iddiaları yok. Bu silikliklerine rağmen öyle ustaca işler becermişler, öyle düzenler kurup, öyle değerler yoktan var edivermişler ki... Kötü resim yapmaya sanki elleri yatmamış! Bu yüzden o kadar resmin içinde fenaları, kofları hangisi diye araştırmaktan vazgeçiyor, hangisi yeni bir düzen bulmuş, işitil-medik bir türkü söylemiş, ona bakıyorsunuz.

Koskoca bir resim var: Yeşile, kırmızıya, siyaha bölünmüş bir resim. Dikkatli bakınca, baltabaşlıların, alamanaların bilmem ne volisinden yorgun argın döndüklerini göreceksiniz. Koşan gibi kalkanlar bir köşede salınır durur. İnsanın yarın sabah erkenden o beş çiftelerden birine atlayıp, Dardağan adacıklarına doğru, kılıçların, hanosların, sinagritlerin peşi sıra alıp başını gidesi gelir. Hay yaşayasın Hayrullah Tiner! Derken İstanbul'un köşeciğinde bir sokak... Vakit akşam üstü. Kapalı kutu evler

sıran sıran. İki kedi, bir dilenci. Bu işin hikâye yönü. Aslında, renkleriyle, biçimiyle taptaze, titizlikle, gerçek sanat gücüyle donatılmış bir resim. Cafer Yazdırın'ın!

Fikret Otyam, Anadolu'nun, Anadolu insanlarının gerçeklerini çizip boyamaya çalışıyor. Ne güzel çaba bu... Ama, gözümü zün önüne serdiği bunca gerçeği o bulanıklıktan, o çerden çöpten hele bir yol çekip çıkarırsa... Renk uyarlığı iyi, istif iyi de, iş çizgiye, biçim kesinliğine gelince o cânım resimler çelimsizleşiveriyor. Mesela, kendisini başakların içine doğru savurmaya yeltenen o oğlanın sünnet mi, yoksa iğne mi olduğunu hemen cecik kestiremiyorsunuz. O yüreği acılı hatunun bağrına bastığı çocuk mu, yoksa kütük müdür? Bütün bu aksaklıklara rağmen *Sıtma* başarılı bir resim. Besbelli ki Fikret bütün bu işleri görmüş, yaşamış. Eh, ne söyleyeceğine böylesine akli yattıktan kelli başarı gösteremese ayıp olurdu. Zaten Fikret'in resim yapabilmesi için coşması gerek gibime geliyor. Belki de gönlünce bir konuda çalışırken bağırıp çağırıyor, şarkı söylüyor, göbek atıyordu. İyi bir şey bu... Ama, bu arada, fazla heyecanlanıp, resim için gerekli unsurları, uslulukları ıska geçivermesi elbette ki zararına.

Ya İvi'nin tatlı tatlı anlattığı yarı yalan, yarı sahi öyküler? Cıvıl cıvıl Galata Köprüsü'nü, bir karanlıktan bir aydınlığa doğru bir şeyler taşıyan kadınları, gözleri öpülesi o genç kızı bir biçimine getirip nasıl da oracığa döşeyivermiş... Belli ki Bayan İvi, minyatürlerimize, motiflerimize bütün özdenliğiyle gönüllü. Kilimlerimizin, halktan bu yana gelen güzellemelerin türküsünü diline virdetmiş; sık sık öğretmenini andırması da bu yüzden olsa gerek.

Bakın size aklımda kalan öteki resimleri de sayayım: Perihan Ege'nin *Vazolar*'ı, iki *Figür*'ü, Nevin Demiryol'un *Yoğurtçu*'su, Meryem Palavan'ın *Dikiş*'i, İhsan Şurdum'un *Natürmort*'u, Remzi Raşa'nın *Çıplak*'ı, Naim Fakihoğlu'nun *Kuyu Başında Kadınlar*'ı...

Bu arada Saynur Güzelson'un, Fahrünnisa Sönmez'in, Rıza Şentuna'nın, Osman Oral'ın eserlerini de aradım taradım, bulamadım. Orhan Peker'le Turan Erol askerdeymişler. Eğer onlar da katılsaydı, bu serginin tadına doyum olmazdı elbet.

(Ali Haziranlı)

Yeditepe, S. 10, 1 Mart 1952, s. 3

Aloş'un İşleri

Şu Aloş tuhaf çocuk vesselam... Sanki başka bir işi yokmuş gibi, ille de sanat eserini işe yarar bir duruma sokayım, güzeli yararlı kılayım diye yırtınıyor. Sanat eseri yararlı olur muymuş? En ünlü düşünürlerimizin, kaşarlanmış sanatçılarımızın: "Sanatı ekmeğe, urbaya benzetenlerin alacağı olsun!" diye gürül gürül demeçte bulundukları bir zamanda, öğütle uslanmayanların hakkı kötek değildir de nedir?

Ben kendi hesabıma, o tabak çanaklara bayıldım doğrusu... 20 liracığım olsaydı beyazımsı alanda cirit atan kara kedisini alıp, evceğizime götürür, içine fıstık üzüm doldurur; o kızgın demirlerle dağlanmış ihlamur odununu seyrederekten tatlı canımı beslerdim. Bu biçim güzellmeler eski dövmelerimizde, tahtayı oya oya nakışlamalarımızda da vardı ama, böylesi yeni yeni karşımıza çıkıyor. Bayan Azra İnal da girişmişti ya hani... Ama o, bu alandaki çabasını böyle yararlı bir sonuca yöneltmekten kaçınıyor; duvarları süsleyecek cinsten şimşir düzeyleri karalamakla yetiniyordu. Aloş ise, Allahın odununu yonta yonta çukurlaştırıyor, sonra da şurasına burasına çizikler çiziktirip, bir istif, bir sanat düzeni kuruyor. Yani tabağı tabak ediyor. Ama öyle bir süsleme işi ki bu; ister resimden yana çekip, baş tacı et, ister kap kacaktan yana itele, değerini oracıkta kabullendirsın! Hele o mayası çamur olan sahanlar, tablalar, bülbül yuvaları... Kiminin karnına gönül rahatlatıcı bir renk çalivermiş, kiminin gözbebeğine bir taş gömüvermiş. Olmuş mu sana nice nice çömlek ustalarınınkine rahmet okutacak bir

sanat eseri! Elli çanağı ayrı ayrı eşelemeye kalkışsak söz uzar.
İyisi mi, Aloş'a daha başarılı, daha değişik işler dileyip gelecek
sergisini bekleyelim.

(Ali Haziranlı)

Yeditepe, S. 12, 1 Mayıs 1952, s. 8

Kemal Sönmezler'in Resim Sergisi

Yıllar var ki Kemal'in resimlerini göremez olmuştuk. Ne özel bir sergi açtı, ne de eskiden katıldığı grupların sergilerine geri döndü... Bu süre içinde –hele Fransa'ya gidip geldikten sonra– yapıp yakıştırdığı işlerin biçimi, özü elbette ki meraka değer. Gel gelelim Maya'da 15 günlüğüne açtığı bu sergide Kemal Sönmezler, çalışmalarının bir tek yönüyle, non-figüratiflerle karşımıza çıkıyor. Ötekileri, hani şu renginin, biçiminin yanı sıra konusuyla, öyküsüyle de gönüle yakın olanları gözden uzak tutmuş... Kim bilir ne güzel, ne diri eserleri vardır daha. Sabrın sonu selamet; yakında onları da görürüz belki...

Sönmezler, neşeli, içi fıkır fıkır kaynayan, keyiflendiren sanatçılardan değil. Eski işlerinde de resmi salt bir süsleme işi, bir sevinç, avuntu kaynağı olarak kabullenmediğini belli ederdi ya... Buram buram insan, memleket, dostluk tüten; yaramazlık türü oyunlara kapılıp, bu aydınlık gerçeklerin, değerlerin zerresini feda etmeyen bir çabası vardı. Bu arada Haşmet Akal'ın da kulakları çınlasın!

Sönmezler, tekniğini daha bir ustalaştırmak, renk, istif düzenine daha güçlü bir yenilik ekleyebilmek için denediği bu çeşit işlerden de yüzünün akıyla çıkmış. İşlerinde öyleleri var ki, hani insan böylesinden bir tabloyu duvarına asmak istese, bunlardan daha iyisini, daha başarılısını bu ülkede bulamaz... Üstelik bunları da ucuz ucuz elden çıkarıyor: En kabadayısına 80 lira paha biçmiş; ötekiler otuzara, kırkara, ellişere... yani başka ressamların bir tanesi için nazlandıkları fiyata, Kemal Sön-

mezler, o taptaze eserlerinden iki tek veriyor. Ama bunlar anlatan, düşündüren, ısıtan yönü olmayan şeylermiş... Varsın biraz da öyle olsun. O çeşit öğelere dış bileyenler de buyursunlar işte; nabızlarına göre şerbet!

(Ali Haziranlı)

Yeditepe, S. 15, 15 Haziran 1952, s. 5

Fikret Otyam'ın Resimleri

Maya açıldı. İki odacığının duvarlarını Fikret Otyam'ın resimleriyle donatmış. Bütün kış boyunca kim bilir ne güzellmeler sunacak. Bir yol ayağınız alıştı mıydı; gayri işiniz iş!

Ne de olsa, delikanlı adamın hali başkadır. Koyulduğu yolda keyifli keyifli, sekerekten öyle bir gidişi var ki... Dur otur dinletemezsiniz; illaki memleketi sırtlayıp, ayağınıza kadar getirecek. Sıtmasını, nakışını, halayını, bulutunu, ağasını, ırgadını, Orhan Veli'sini seriveriyor önümüze... Köyden şehire indi miydi afallamıyor; şehir dönüşü köye uğradı mıydı çevresini küçümsemiyor; merhaba, eski merhaba! Kimden olacak, Fikret'ten bahsediyorum. Diri gümrak bir gönlü var. Daha öğrencilik çağında aklını başına takınmış. Dağarcığı dolu. Bilmediği, yaşamadığı gerçekleri yalan yanlış belirtmeye yeltenmiyor. Çevresini hısımla bir açıdan kolağan etmiş, yüreğine sindire sindire gözetlemiş. Söylediği türküler o özdenliği, o iyimserliği, o canyoldaşlığını yansıtıyor işte... Sıcacık, erkekçe bir sesi var. İçine şiir kokusu sinmiş o kayıklı, iskeleli, köprülü resimlerde yaşamak sevincini ne güzel çizip, boyamış. Suyun bitiminde bir gökyüzü şakıyor. Alı al, moru mor çatanalar, bulutlar; duman dumana bir İstanbul denizi... Hoppala! Şıpın işi *Bizim Köy*'ü boyladık. Bu köylüler bizim köylüler. İrili ufaklı, ağalı bacılı, yorgunlu dinçli, şiş dalaklı, naçar yüzlü... Kasabada, Cumhuriyet Alanı'na giderken, Saraç İsmail Efendi'nin dükkânının bitişiğinde bir fotoğrafçı var ya... Hah! Akçılova köyünden 336 doğumlu, İdris oğlu Üzeyir, Hacer'ini eşeğe yüklediği gibi soluğu oracıkta almış. Gelin ur-

balı yavuklusunun yanına şöyle kahramanca dikilip bir “hatıra” çektiymiş. Konu komşunun içi gitsin diye kerpiç duvara asacaklar.

Fikret’i bir köşeye çekip: “Yahu, bunca kişiyi kaç bucakta tanıdın? Bu öyküleri nerelerde ezberledin?” diye soracak olsaydım; “Anadolu’da yıllarca konakladım; bütün bunlarla kapı komşuyduk; kötüsünü iyi ettim, hastasını ilaçladım” diyecekti. “Bari bu işte karar kılmaya niyetin var mı? Daha nicelerini dilin döndüğü kadar sayıp dökcek misin?” diye sorsam, yüzüme tuhaf tuhaf bakacaktı...

Gerçi bu anlatım, tanıtım düzenlerinin işçilik bakımından noksanca, iğrice yönleri var ama, şimdilik pek üstünde durmuyorsunuz. Bilemedin altı yıldır bu işi parmağına dolayan kişi, kılına dokunulmaz şaheserleri gökten zembille indirecek değil ya! Gitgide ustalaşacak; arı duru bilgiler, hüneler edinecek. Dünya-sı gitgide ışıyacak, ilgileri, özlemleri, seveleri tadınca, değerince bir kılık kuşanacak. Gönül ister ki; Fikret, bu güzelim örnekleri çoğaltmak için daha fazla didinsin, gününden gecesinden daha fazla vakit ayırsın. Hem eczacılık, hem gazetecilik, hem ressamlık? Olur şey değil doğrusu!

(Ali Haziranlı)

Yeditepe, S. 21, 15 Eylül 1952, s. 8

Küçük Galeri'deki Son Sergi

Şu gruplaşmanın da kokusu çıktı galiba... Neydi o bir zamanlar şu grup, bu grup, berikilerin grubu, ötekilerin grubu... Bir iddia, bir bölümleşme, bir zıtlaşmadır gidiyordu. Galiba belirli bir yere, belirli bir olgunluğa eriştik ki; bazı öğrencilerden gayrisi böyle pazarlıklı uyuşmalara yeltenmiyor. Bakıyorsunuz; türlü akla hizmet etmiş, çeşitli gruplarla iş birliği yapmış bir ressam, bambaşka ressamlarla el ele verip, halkın karşısına çıkıyor. Zararlarına mı oluyor böyle davranmaları? Yoo... Eğer bunca zaman bir kişilik, sanatlarını düzenleyecek köklü bir anlayış, dünya görüşlerini yansıtan bir ustalık edinmişlerse; beraberce piyasa ettikleri kimselerden ne diye çekinsinler?

Uğradınız mı bilmem; Beşiktaş'ta, İhlamurdere Caddesi'nde bir "Küçük Galeri" var. Bu güzün ortalarında açıldı. Sahibi de, günümüzün sivrilmiş ressamlarından Fethi Karakaş. İşte oracıkta, A. Arad, Kemal ve İhsan İncesu, Hikmet Aksüt, Fethi Karakaş beraberce bir sergi açmışlar. Mini mini bir odacık ama, bu beş kişinin bunca eserini rahatlıkla seyretmemize izin veriyor. Fethi Karakaş –tebrik kartlarını hesaba katmazsak– iki tane boyanmış gravürle yetiniyor bu seferlik. Hani şu bildiğiniz, sevdiğiniz düzende, Karakaş'ça iki resim... A. Arad da Paris'teki çalışmalarından iki çıplak figür sunmuş... Değişikçe, aramalı taramalı, A. Arad'a vergi resimler. İhsan İncesu, bu tasalı türkülerin üstüne ne diye bu kadar düşer? Bu kahırlı, umutsuz, acındırıcı insanları ne diye yıllar yılı parmağına dolar? Bilinmez ki... İnsana, iyimserlik, umut, sevinç katan; müjdecî resimleri de

bir yol denese, günaha mı girer sanki? Ağabeyisi, yani Kemal İncesu biçimleriyle kardeşini andırsa bile, özüyle ayrılıyor. Daha hür, daha ışıklı... Hikmet Aksüt, gene o kararsız, ürkek, mızımız yerceğizinde konaklamış gibime geldi.

Böyle iki satırcıkla o işlerin girdisini çıktısını değerince belirtmeye imkân yok tabii. Benimki bir bakıma hoş beş, dikkatimi çeken yönler şöyle ayak üstü dokunuvermek. Eliniz değerse, gidip görüverin. Gerçi biraz sapa bir yer ama, kapısından içeri adımınızı atar atmaz, yorgunluğunuzu unutacağınızı sanıyorum.

(Ali Haziranlı)

Yeditepe, S. 28, 1 Ocak 1953, s. 5

Aloş'un Sergisi

Maya'daki ilk sergisinden bu yana, izleyememiştim Aloş'un işlerini. O yıllar Akademi'de heykel öğrencisiydi Aloş. Ama nice nice ustalarla, öğretmenlerle baş edebilecek güçte bir öğrenci. Çocuksu bir keyifle tabak çanağa döşediği çıtı pıtı, kımıl kımıl çizgileri, noktaları, arı duru renkleriyle soplulu bir sanatçının çıkageldiğini muştuluyordu. Bu ara on bir sergi daha açmış Aloş. Türk-Alman Kùltür Derneği'nin galerisindeki sergisi de, işte bu yedi yıllık gelişmenin, didinmenin, uğraşına yürekten bağlanmanın sonucu. Aloş'un bu süre içerisinde epey gözde hùnerler edindiği, kendini açmaya çabaladığı, kılı kırk yaran bir el, fırça kıvraklığına erdiği, son yarım yüzyıl boyunca Batı'da ün salan, akım önderliğine yeltenen sanatçılara olan tutkusu da yadsınamaz! Ama, ilk işlerinde ki o atak, o heyecanlı Aloş'u kodunsa bul gayri... Niyesi; Batı özentisinden, geçer akçe modalardan üreme, resmi salt bir süs ögesi, bir özgürlüğe erme anlamında kabullenen kolayına kaçmalar, başkasına uymalar Aloş'un ciğerine işleyivermiş... Bir istif oyununu, belki de kendi buluşu bir malzeme özelliğini, irili ufaklı yirmi sekiz tabloda çoğaltmış; tekdüze, yıprak bir öykü sunuyor bize. Soyutlamalara yöneliş mi? Amenna! Ama, Aloş'un yapıtlarında soyut ötesi, resmin nitelikleriyle pek barışmayan bir nakışlama, yaldızlama özeni de hemen seziliyor. Göz gönùl eğleyici bir oya'lama bu... Aloş'un yıllar öncesi güvenle, başarıyla koyulduğu o aydınlık yolu daraltan, sisleyen

bir çaba! Buna rağmen, Aloş'un sergisi, bu yıl açılanların en başarılılarından biri oldu; daha çok, yere sımsıkı basmış o gü-rültüsüz, o yapmacıksız heykelleriyle...

(Ali Haziranlı)

Yeditepe, Y. 10, Yeni Seri S. 4, 16-31 Mayıs 1959, s. 10

Kişilik

“Önemli olan, sanatçının kişiliğidir; yoktan var etme yeteneğinin, becerikliğinin sanatsal özellikleridir...” diyenler çoğunlukta. Bu “kişilik” kavramının ayrıntıları üzerine eğilip, genel “saygıdeğerliğinin” dokunulmazlığının nedenlerini açık saçık tanımlayanlar ise yok mu yok! Bir başkaca dili olan, tadılmadık uyuşumları yapındırabilen tüm “kişilik”ler baştacısı onların. O dildeki, o uyuşumdaki bildirinin kimliğine, etkinliğindeki doğrulara, neciliğine aldırtdıkları yok. Bu tutuma, bir başka görüşle sanatın ödevini, gereğini küçümseyenlerin yüzlek davranışı da denebilir. Birkaç rengi, birkaç sözcüğü yenice bir istif düzeninde ışıldattın mıydı, tamam !

Bir ressam dost, Nicolas de Stäel’in, hani şu en seçkin, soylu sanatçılar arasında anılan, yerli yabancı nice çırağların ustası sanatçının, Fransa düşman elindeyken, borç para aldığı Yahudileri Gestapo’ya curnallayarak hafiflediğini; sonra da Amerika’daki ilk sergisinin tantanalı açılışına yarım saat kala “intihar” ettiğini söylediğinde, sıtkım sıyrılıvermisti bu kişiliği pek önemsenmiş ressamdan.

İnsanoğlunun toplumsal yaşamıyla uğraşındaki, yapıcılığındaki nitelikleri uzlaştırmak, bütünlemek istemeyenlerin epey-ciliği yüzünden sanatçı da sorumluluklarından, yetkilerinden silkiniyor gitgide; büyütecinden bakmaya alışıyor özüne, işine.

Sanat adına yapılan tüm güzellemelerin kurgusunu yoklamayı gereksiz buluyoruz; ayıltır mı, bayıltır mı, kimkime?.. “Kişilik” beratı ellerindeyken, terslemek haddimiz değil onları;

giderek, bir yanyanalığa yakışmakta bile sakınca görmüyoruz! Bir bakıma, çağının, ülkesinin, ulusunun gerçeklerini, yarınlarını tasa edinmiş bilinçli, içi dışı bir sanatçılara omuz silmek, çelmelemek anlamına da geliyor bu Nasrettin Hoca'ca hak vermemeler. Önemli olan bir çitim kırmızıdan koca bir yangın çıkarmak mı? O sanatsal kundakçılığın yerindeliği, yiğitçeliği mi?

Bu bozuk tartı, bu saygı sevgi kargaşası dergilerde de cirit oynuyor; daha doğrusu, çoğu yöneticilerin anıtsal hoşgörülerine sığınmış kimi asalaklar bu bulanıklığın, şaşırtmacaların, olumsuz didişmelerin tek nedeni. Örnek mi? Buyrun: 27 Mayıs'ın hemen ertesinde, 528. sayısında yayımladığı bir başyazıda şöyle haykırıyordu *Varlık*: “Artık tembellik, avarelik zamanı değil. Kolları sıvayıp işe başlayalım. Bütün suçu baskı rejiminde bulanlar için mazeret yok artık. Bunaltı edebiyatına da, soyuta da paydos! **Milletin anlayacağı dille, geçmişin kötülüklerini anlatsınlar, geleceğin güzel günlerini bize müjdelesinler. İş başına!**”

Ne babacan öğüt, ne güzel çağrı değil mi? Oh, diyorsunuz; bu derginin tek yöneticisi İstanbul'a taşındığı 1946 yıllarındaki o dipdiri, o sımsıkı düzeni yeniden kurmaya; bir dil-düşün-çaba bütünlüğüne yakışamayanlara yüz vermemek kararında... O heyheyli başyazıdan bu yana 28 sayı daha çıktı *Varlık*; bu süre içindeki “dilek”lerine bağlılığını hiç kurcalamayalım; neylesin Mahmut? Ama son sayısında baş-dizin olarak yayımlanan şuna bakın bir de:

ŞAFAKTA DENİZ

Pırıl pırıl bir gümüş yelpaze,
Yeni doğdu gün, sular taze,
Işıktaki kuğular yüzüyor mercan,
Elmas saraylar kuruldu denize,
Pırıl pırıl bir gümüş yelpaze.

Altın gemiler geçiyor kıyıdan,
Bir bahar yeli köpüğü dağıtan,
Yeni doğdu gün ışıklar taze...
Bahçeler mavi, güller erguvan,
Dalgalar yakut, sular firuze.

Kişiliği yok mu Selâhattin Batu'nun? Olmaz olur mu! Daha nice nice "kişilik"ler var sanatımızda, ürkütmeden sayılmazlar... Yaşar Nabi'nin de bir hoş kişiliği olsa gerek ki, 14 ay önce "amin" dediklerine taban tabana zıt sonuçları bağrına basıp, gönenebiliyor.

(M. E.)

Tanin, 2 Nisan 1961, s. 2

*Tiryakilik**

I.

Eksik olmasınlar, hemen hemen her ulustan, şiiri kendine dert edinmiş beş on kişiyle, onları izleyen, pırpırlayan birkaç bin kişi çıkıyor. Yani bu uğraşın, bazı bireysel alışverişlerde geçeraççeliği var. Ama güngünden içine kapanan, acunda başka bir acun olabilmek kaygısında alabildiğine yalnızlaşan şiirin, hangi türde olursa olsun, önemli, yararlı bir iş görebileceğini sanmıyorum. Kimi çağlarda, kovma, diretme, insanlaşma savaşlarında ozan da yiğitliğini yansıtabilecek bir görev seçmiş kendine, becerikliliği ölçüsünde aş tuz katmış. Ama günümüzde, yiğitliğin tanımı da epey değişti, koşulları, araçları da... Şiir aşısıyla doğrultulacak kişiler pek kalmadı. Ezberleyip benimsediğimiz toplumsal yasaların, ilkelerin çoğu hızla değişiyor; kişisel inançları, sanıları da etkiliyor, huylandırıyor bu kargaşa; kişioğlu gündelik, yarınlık bencil gereksinimlerini kestirmeden sağlayacak olanakları, araçları yeğliyor. Bilimsel verilerin, bulguların egemen olduğu somut düzenler onu bir bakıma uslandırdı, sindirdi. Sevdiklerinden çok ürktüklerine saygı duyuyor. Eliot mu? Braun mu? deseler, neylesin, ikincisini seçecek...

Ünlü İngiliz ozanı Stephen Spender, Ankara'da yaptığı bir

* Yazı, dergide başlık altında yer alan "Dost" imzalı şu notla yayımlanmıştır:
"Arkadaşımızın geçen sayı için gönderdiği bu yazısı, dergi hazırlandıktan sonra geldiği için yayımlanamamıştı. Yazıyı şimdi okuyucularımıza sunuyoruz."
[S.Ö.]

konusu'da şöyle diyor: "1930 yılları şairlerinin bir şanslı yanı vardı. Onlar Hitler ve Franco'ya karşı çıkmakla, şiirlerine okuyucu bulabiliyorlardı. Bugünün şairi ise, yarı boş kiliselerde, İngilizce üzerine yapılan akademik çalışmalar alanında kendilerini yitirmekteler." Bu ozan eleştirmeciye göre, yeni İngiliz ozanları da: Şiirin yüksek zekâyâ dayanan bir oyun haline gelmesini sağlayacak bir klasizm'e ulaşmak istememişler. Şiiri iyimser bir açıdan tanımlamaya çalışan S.-J. Perse ise, kazandığı Nobel armağanı dolayısıyla verdiği İsveç Söylevi'ne şu tedirginliğini de sokuşturuyor: "Şiir öyle her zaman pek saygı görmüyor. Şiirle, özdeğin tutsağı olmuş bir toplumun uğraşları arasındaki kopma gün geçtikçe artıyor da ondan. Ozanın boyun eğdiği, oysa hiç de istemediği bir çözüme bu; ama bilimin kolaylıkla uygulanma yönü olmasaydı, bilim adamı için de durum böyle olurdu." Söylevinin bitiminde de şu boş umu: "Nükleer güç karşısında, ozanın kilden lambası sesini duyurmaya yetecek midir? Kişi, kili unutmayıp da anarsa, evet."

Acunumuzdaki şiir geleneğini başarıyla halkalayan, düşünür yönlü, dediği dedik iki gerçek ozanın yargıları, kuşkuları bunlar. Usu, beğenisi gelişmiş, çoğunluğu aydın, değerbilir uluslarda durum, gidişat böyle olursa; ilkel, kaba-saba toplumlardaki şiir gereksinmesinin ne tür bir nitelik, nicelik taşıyabileceğini kestirmek de zor değil elbette...

II.

Dost'un 40'inci sayısında bir konuşmam vardı; kimi soruları yanıtlarken yukarıdakine benzer düşüncelerimi söylüyordum.* Bunlardan, şiiri yadsıyan, ona olumsuzluk, boşunalık yakıştıran bir anlam çıkıyor mu? Ayrıca kişisel mutlulukların baylaşmasında şiirin, sayısı pek artmaz bir azınlığa yordakçılık ettiğini de eklemiştim sözlerime. İşte, Celâl Çumralı da o mutlunun mutlusu azınlıktan biriymiş; nedense kanına dokunmuş o konuşma; *Dost'un* 41'inci sayısında adamakıllı veriştiriyor.

* Bkz. Bu kitapta "Röportaj, Anket ve Konuşmalar" bölümünde "Metin Eloğlu'yla Bir Konuşma" [S.Ö.]

Ama doğru dürüst bir tanımı yapılamayan, soyut, kaypak bir varlığın önemini, değerini hangi kesin doğrularla savunacağını kestirememiş olacak ki; safça mı desem, kurnazca mı desem, sövgüsü bol bir patırtıyla yetinmiş, paylıyor beni, haddimi bildiriyor! Esirikli, tiryakilikleriyle böbürlenlen kişilerden olsa gerek... Tam anlamadığı, eşelemeye üşendiği düşünceleri, kısır, sapa bir yorumla tersleyivermeyi huy edinmiş anlaşılan; karşı çıkışlarında neyi, niye, hangi açıdan yediği ya da övdüğü anlaşılmıyor çünkü. O konuşmamdaki *bence*'likleri önce kötümserliğe *mahkûm* edivermiş, sonra da *ölüm*'e! (Yargıç mıdır, nedir?)

İlk yanlgısı şu: *“Şiirlerimize yeni bir şeyler katabilen Eloğlu’nu geleceğe güveni olan ozanlar bölüğünden bildirdim. Yanılmışım.”* Çumralı, geleceğe güvenle bakan kişilerin ille de şiirden medet umanları arasında bulunabileceğine inanıyorsa, daha çok yanılır. Şunu demiştim: *“Şiirin kişiöğlü için cayılmaz bir gereksinme olduğunu sanmıyorum. Hele çağımızda, bilimsel bir güç, bir nitelik taşımayan çabaların, onların ürünlerinin gereği, önemi savunulamaz kanısındayım.”* Kötümserlik, geleceğe güvensizlik neresinde bunun? Çağımıza özgü yaratma, yöneltme, güzelleme çabalarında kökü bilimde araçları, düş sunusu araçlara yeğlemek, varmayı özlediğin yere onların eşliğiyle ulaşabileceğine inanmak, kötümserlik değil, olsa olsa özdeksel bir iyimserliktir. Daha mutlu, daha yaşanması yarınlar varma savaşımızda ancak bilimsel etkenlere bağlamamızın doğruluğunu siyasal, toplumsal, ekonomik olaylar gerçekler peşpeşe gösteriyor. Oysa ozanın görevi, kahve dövücünün hınk deycisini andırıyor hanidir. Çumralı tutmuş, XVIII. yüzyıl ozanlarını, Dertli’leri, Dadaloğlu’ları anmış çatkı’sında; gündeş sorunlarımıza yamamıya yeltendiği savlarına onları da tanık göstermekten çekinmemiş Eğer, son yıllarda pek müşteri bulan T. Gautiér ağziyla; *“Yararlı olan herşey çirkindir, tek amacı soyut güzellikler sunabilmek olan şiirden ise böyle bir ereğ beklenemez;”* deseydi; eh, usu böylesine yatmış, kime ne? der geçerdik. Oysa şiirin yararına, iyileştirici etkilertaşdığına inanıyor arkadaşı: Pa-dişahlara bile sözünü geçiren ozanlar yetiştirdik biz, diyor; mäsallaşmış dizeler örnek veriyor. Çumralı’nın *Evren* adlı bir kitabı var bende; bu hoş inançlarıyla yüklü gönlünden neler kopmuş bakalım? diye meraklanıp, okudum o şiirleri. Buyrun size, padi-

şahları dize getiren ozanlar soyundan birinin, Türk için, Türkçe için yararlı, cayılmaz dizeleri:

Hatşepsut'un dudakları kadar yalanıcı
İnka kadınlarının çıplak ateşiyle yanmış.

Diyeceğim, beni bu aykırı düşüncelere götüren de bu çeşni dizinlerin giderek işi azıtmaları, ülkemizde bile yaygınlaşabilecek bir ortam bulabilmeleri oldu zaten... Harika çocuğu olmyan bir sanat kolu şiir. Onu kurabilmek ya da tadına varabilmek için belli bir eğitimden, öğrenimden geçmek, en azından bir dili tepeden tırnağa bilmek gerek. Ben, şiirin tekbaşinalığının –dolambaçlı bile olsa– kitli bir güzellikten öte değerler taşıdığına inanmıyorum. Yoksa, bir katılma durumunda, diylim tiyatrodâ pekâlâ yeri var. *Padişahlara bile meram anlatabilen halk ozanları* da onu ancak saz, ses eşliğinde sunmakla bütünliyebilmişler.

Çumralı'nın takıldığı bir söz de şu: *“Bir dilimiz bile yok. Dilediğimiz katlara, kuşaklara neyle meram anlatalım? Baksanıza, yüz kişimizden yetmişî mühür kazdırıyormuş daha! Böylesine bir ortamda gel de çağdaş Fransız, İngiliz, Amerikan şiirini Türk'e, Türkçeye uygula bakalım.”* Bunları ulumuza, uygarlığımıza sövgü olarak anlamış. Sanki; şiir alanında dış sermayenin yatırımları sağlanmadıkça nâfile demişimcesine; *“Metin Eloğlu'nun demek istediği şu: Bir dilimiz olsa, işte o zaman sözünü ettiği ulusların şiiri Türkçe, Türkçeye uygulanır. Bu kadarı da fazla. Çizmeden yukarı çıkmak işte buna derler. Haddini bilmemek de denebilir. Türk şiirinin böyle bir uygulanmayı özlediğini nâden, nasıl sezmiş?”* Hoppala! Gayrı koparılmaz, ayıklamaz bir bileşim olarak belirttiğim, hattâ yakındığım bir gerçeği, yani ekinimizle de, şiir geleneklerimizle de uyuşamaz Batı şiirinden algılarımızla, öykünmelerimizle hep-ten koflamış şu son şiir curcunasını, kuru kalabalığını azımsayıp, dahasına imrendiğim anlamını çıkarıyor bu sözlerden Çumralı. Pes.

“Bindiği dalı kesmek” diye, benim, şiirin kendi kendine gelin güvey olmalarını, tiryaki işi hovardalıklarını alkışlamayışıma değil;

Abdest alsan aldın demez
Namaz kılsan kıldın demez
Kadı gibi haram yemez
Şeytan bunun neresinde

gibi dÖrtlükleri baştacı ederken;

Ben içtim uzak gözlerimle bir fıldır oldum
Döner miyim denizler gözlerimde fıldır fıldır oldum

gibi dizeleri döktürmeye denir.

Doğulu usun, duygunluğun cayamadığı, garip gönlünü eğliyen bir tiryakilik vardır: Ham hayal, deriz. Çumralı da iyimserliğe o anlamda ısınmış galiba? Zaten, kitabının sonuna döşediği o pek ilginç, pek ısıtıcı açık mektuplarında da böylesine has inançlar ürkütmeden sayılmıyor! Sevgili bir dostuna şu açıklamayı yapıyor bir punduna getirip: *“Ben şiirde kimyasal bir terkip arıyorum, fiziki birlik değil.”*

Dadaloğlu övgüsü, *“Geçmiş karşıma ineklerin tatlı sarısı”* dizesi ve *“kimyasal terkip!”* Hadi hayırlısı.

Çumralı, kimyasal’la simyasal’ı karıştırıyor galiba.

Dost, Yeni Dizi, C. 8, S. 2, Mayıs 1961, s. 7, 24

Yorum

Yeni Dal adlı ressam­lar topluluğunun Şehir Galerisi'ndeki son sergilerinde, zararlı nitelikler, bildiriler taşıyan tablolar bulunduğu curnallanmış; kovuştur­maya girişmiş ilgililer de. Bilirkişi kimlerse; bunların sanat değeri yok, üstelik kötü düşünceler de aşılayabilirler halkımıza dediler miydi; o sakıncalı yapıtları gözönüne serenlerin işi yaş!

Yeni resim akımlarının somutlayıcı öğelere, her türden öğretilere, edebiyata sırtı dönük hanidir. Ama bu kalabalığın savları­na, ilkelerine, gerekçelerine aldır­mayan; yararlı, özlü bir sanatın ancak nesnel, toplumsal olayları, gerçekleri yansıttığı ölçüde var olabileceğine de inananlar az değil. Onlara yanat, beğenisi, usu o soydan kişiler de epey... Geçen yıllarda, soyutlama kaygılarına elverişsiz bir ülkenin, Polonya'nın genç ressam­ları, *non-figurative* resmin en başarılı örneklerini sundular diye, uluslararası bir armağanla kutlandılar. Öte yandan soyut resmin beşiği Fransa'da, bir Bernard Buffet, bir Lorjou, yaptıkları en katı figüratif tablo­larla gene gözde; Picasso gene kapışılıyor... Diyeceğim, somut, bilimsel konularda bile aykırı görüşlere, inançlara hak verilen, saygı duyulan uygar toplum­larda; bir sanatçıyı şu ya da bu tutumundan ötürü kınamak olur şey değil!

Söz sanatlarında, belli bir öğretiyi yansıtan, savunan –açık ya da kapalı– davranışlar tez sezilir. Ama, sözcüklerin birikme­inden doğan anlamla; renklerin, çizgilerin uyuşumundan çıkan anlamı hangi ortamda yorumlayıp, eş sonuçlara, yargılara varabileceğiz? Bir ozanın acun görüşü, yaşam anlayışı şıp diye beli-

rir şiirlerinde; belirmiyorsa zaten bir kofluğu, boşunalığı vardır o yapıtın. Oysa, resim olsun, müzik olsun, gerçek sanat katında, belirli bir düşünceyi, öğretisel bildirileri açık seçik sunmak olanadıından yoksun. Söz sanatlarının sorumluluğu, hatta yetkisi de buracıka başıyor.

Girişimize dönelim: Bu olayın bir benzeri de, yıllar öncesi, geçenlerde yitirdiğimiz Haşmet Akal'ın başından geçmişti. Tablolarında zararlı simgeler olduğu curnallanmış; elleri boş dönene değin epey hırpalamışlardı rahmetliyi... Hadi o kez yelden nem kapanların esirikli kurcalamaları bir iki değildi diyelim. Ya şimdi? Köylü, işçi çoğunluğunun ilkel, acıklı koşullarını yöneticilerin de sereserpe açıklayıp, çareler aradıkları yalansız, hoşgörölü bir düzende, gidişatta; ülkesini, ulusunu dolambaçsız seven bir sanatçı, yoksul köylüsünün yorgunluğunu ya da geçen yılın ilk-yaz olaylarında hürlüğe gönüllü bir gencin polislerce yaka paça edilişini kişisel açıısından, sanatsal gücünce belirtti diye uğraş özelliğini suçlandıralım; o yitik curnalcının yüreği de yağ bağ-lasın, ha!

Evet, soyut en akıllıcası galiba...

Tanin, 15 Mayıs 1961, s. 2

Yeni Ferruh Başağa

Yeniler Grubu'nun önde gelen, adı sık anılan ressamlarından Ferruh Başağa; atılganlığı, aşırı özenleri olmayan, sonu bellisiz serüvenlere yeltenmeyen, kendini, olanaklarını iyi tanımış, coşkusu örtünük bir sanatçı... 1940-50 yıllarında, figürlü resme tutkun dönemindeki o içli, durgun, uslu kişiliği, bugünkü "aşırı soyut"a teşne yapıtlarında da açık seçik beliriyor. Bu kez iyice gencelmiş Başağa; ama, kırkından sonra azma değil bu; yaratma gücüne güveni olan gerçek bir ustanın çağdaş sanatın isterlerine uyarak, kendini yenileme çabası, işine saygı.

Eski tablolarında Marquet'msi bir hava vardı; öylesine uçuk, puslu, kişiyi çabuk duygulandıran... Kesin lekelerden, çizgilerden kaçınıyor; istif düzenini eş değerde, bozbulanık tonlarla biçimliyordu. Şimdi ise, gereç özelliklerine, rastlansal oluşlara dayanan bıçak sırtı bir yol deniyor; tek rengin egemen olduğu, azıcık oyunlu, süsleme çeşnisinde yapıtlarla yansıtıyor güzelleme gücünü... Belki de bu sereserpeliğe alışkın olmadığından, kimi resimlerinde bocalamış, gerekli dengeyi, bütünlüğü kuramamış. Ne var ki, sergiye olumlu bir etki kazandıran, görgülü, bilgili bir sanatçıya özgü o "Başağa kişiliği" yadsınamaz!

On yıldır Devlet Resim-Heykel Sergisi'ne katılmıyor; bu süre boyunca serginin öz amacından uzaklaştığına, üç beş kişinin yararına uygulandığına inanmış. *"Devlet sanatçısını koruyup güçlendirecekse; ona salt işiyle uğraşabilecek bir yaşam ortamı sağlamalı, kalabalık il ve ilçelerde yapıtlarını gösterebilme olanakları sunmalı"* diyor. Öyle ya, Muş'lar, Yozgat'lar şöyle dursun;

Ankara’ımızda, İzmir’imizde, Adana’ımızda bile “resmi” tek galeri yok; İstanbul’umuzunki de ne durumda, ne gidişatta, biliyoruz hep...

Ferruh Başağa, sanatta soyut-somut ikilemesine yanaşmıyor; bir yapıtın ancak kendi çağı ve olabilirliği içinde değerileneceği kanısında. “O,” diyor, “toplumsal etkilerin yoğurduğu bir duyuş, görüş, işleyiş ürünüdür. Oldum olası toplumun malıdır sanat. Ondan doğar, onu yansıtır, ona seslenir. Geçmişe bakacak olursak; sanat yapıtları, bilim ve düşünleri hep peşinden sürüklemiştir. Sanatın topluma yararını ben böyle anlıyorum. Kültürümüzü kuran veriler çeşitli ve derleme olduğuna göre; sanat da evrenseldir. Ulusal sanat, yersel sanat deneyimlerinin bir anlamı yok bence. Yaratık ister insan, ister hayvan olsun; kendi gereksinmelerini giderici, doyurucu şeyi kavrar, beller önce; buna da dış etki, bilgi denir. Böylesine bir işlemden ulusal nitelikleri, özellikleri nasıl kestireceğiz? Köylü nakışları, doğa görüntüleriyle mi?”

Başaga, uğraşının gerekleri, doğruları, incelikleri üzerine epey kafa yormuşlardan. Güzelleyici, yenileyici öğeleri seçerken, ince eleyip sık dokuyor; değerlendirici, yaşatıcı koşulları iyice kolağan edip karar veren bir huyda. Bu türden sanatçıları da seçtikleri yoldan öldürallah çeviremezsin... İnâat değil; bilgisine, görgüsüne, becerikliliğine güven!

(M. E.)

Tanin, 22 Mayıs 1961, s. 2

Yitikler

Batı'da bir sanatçı göçüp gitti miydi, adını daha sık andırıyor; daha bir saygılı, değerbilir gözle bakıyorlar bütünlediği yapıtına, sanat serüvenine; kişiliği, önemi daha bir ışıyor... Kıskaçlıklardan, sahte sevgilerden uzak; yeni, ölümsüz bir yaşam sunuluyor ona. Bizde tersine; üzümünü ye de bağını sorma ilkesi ciğerlerimize işlemiş; sanatçıyla yapıtını bir bütün olarak düşünemiyoruz, dolayısıyla ilgimiz, aşnalığımız da tatsızlaşıyor, dağlıyor... Çığır açmış, yetişenleri etkilemiş bir sanatçı defterini dürdü müydü, bir bakıma sıtkımız sıyrılıveriyor ondan; öküz öldü, ortaklık bitti hesabı. "Klasikleşme"nin böylesi başka hangi ülkelerde, toplumlarda vardır, bilmem... Üstelik bu unutkanlıklarımız gitgide azıtıyor işi, olağanlaşıyor; şaşmıyor, hayıflanmıyor, utanmıyoruz. Buna; bizler sanatı ciddiye almıyoruz, sevmiyoruz da denebilir!

Eskiler bir yana; Orhan Veli'den başlayalım: Ölümünden sonra aylarca, sanat dergilerinin tümü, çoğu gazeteler onunla ilgili anılarla, yalan yanlış, bencil yazılarla doldu taşı. Bir meyhaneye tezgâhında dirseği sürtüşenler, önünü kesip merhabalaşanlar, hatta sevmediği, küsüştüğü kişiler bile; "Büyük Dost! Şair Kardeş! Bizi bırakıp da nerelere gittin?" gibisine ağıtlar döktürmeden edememişlerdi. Eh, ikinci yıl da tek tük ananlara, "ruhunu şad edenlere" rastladık. Sonra? Sonra gerçekten gürledi gitti Orhan Veli; yıllarca emek verdiği kalburüstü dergiler bile ne doğduğunu ansızılar, ne yaşadığını, ne de öldüğünü... Daha genç, kişilikleri kesinleşmemiş, yapıtları bütünlenmemiş, yarın-

ları giz ozanlar için inceleme, tanıtma kitapları yayımlanırken, Orhan Veli gibiler için buncacık bir zahmete katlanan çıkmaz; ya üşenirler, ya da gerekli bulmazlar.

Ya Cahit Sıtkı?

Onun ardından da günlerce, haftalarca feryat edildi. Ölümünün daha dördüncü yılındayız. Bir göz atın şu geçtiğimiz Kasım ayının gazetelerine, dergilerine; adının, ününün kütükten düşüldüğünü hemen sezersiniz.

Ölümünün üstünden dört yıl, Ocak'tan bu yana da dört ay geçti; bir karıştırın dergileri, gazetelerin sanatla ilgili köşelerini, tek satır var mı Ziya Osman Saba için?

Oysa adı bilindik bir politikacı, bir hekim, bir sahne yıldızı, bir güreşçi, bir koşucunun ardından basınımızın belleği maşallahlıktır; yıl sektirmezler ah ü vah için; çelenkli melenkli “kabirni ziyaret”ler, adına yarışmalar, gösteriler, saygı duruşları...

Hani bir de Yahya Kemal'i Sevenler Derneği kurulmuştu ölümünün hemen ertesinde... N'oldu? Şiirlerini bir kitapta bile toplayamadılar daha! Belki mezarı bile hâlâ kaba saba bir tümsektir!

Öğrendik gayrı, sanatçılar yaşadıkları sürece göbeklerini kendileri kesecekler; ne Devlet'ten, ne de kimselerden zırnık medet ummayacaklar. Amenna ama, ölüverince neylesin? Kim koruyacak, yaşatacak geride bıraktıklarını? Üstelik gürültülü, patırtılı “kongre”ler yapan, hak savunucu, dayanak durumunda bir Türkiye Edebiyatçılar Birliği'miz de var!

Sait Faik'in ölümünden bu yana sekiz yıl geçmiş. Mayısın 11'i, 12' si, 13'ü, 14'ü... çıtı çıkmıyor kimsenin, yazar dostlarının bile! Derken –kulak bükmele sağolsun– bir “rahmetliye saygı” furyası: “Hikâyemiz onun koduğu yerde otluyor, Allah'ın bir belasıydı ama, hoş adamdı” gibilerden yakışksız, kof övgüler; daha doğrusu, günah çıkartmalar!

17 Mayıs'a da vardık, geçtik; “Dil davamızın ölümsüz yiğidi”, “gerçek Batılı kafa”, yeri doldurulmaz düşün savaşı” Nurullah Ataç'ı da yitireli dört yıl oluyor demek... Ee? Topu topu bir Şahap Sıtkı aldı eline kalemi; Ataç'ın ezberlediğimiz yanlarını, anılarını bir daha sıralamak gereğini duydu, hadi sanatçı dedigimiz bir garip kişi; kim kime dumduma bir düzende bağırır

çağırır, yok olur... Ama koskoca bir Nurullah Ataç? Devlet Başkanlığında çevirmenlik etmiş, CHP'nin baştacı, türlü çevrelerde kıyametler koparan siyasal, sanatsal binlerce yazı yazmış, Türk Dil Kurumu'nu yönetenlerin en gözdesi...

Gövdesi dayanıksız bir sanatçının ardından her yıl anma törenleri düzenlensin, ağlak övgüler döşenilsin demek istemiyorum; bu ısmarlama saygı, bu anı curcunası temelli azaltır, soysuzlaştırır o ozana, o ressama, o düşünüre duyulan ilgiyi, sevgiyi. Ama unutmak, hiçlemek? Ölümlerinin 5., 10. yıldönümlerinde olsun, gösterişsiz, palavrasız bir "gün" de mi ayıramayız onlara; bize sundukları yapıtları değerince tanıtan, bilimsel bir açıdan inceleyen bir kitap da mı çıkaramayız?

Bizim ölüye ağlamaz, diriye gülmez alaturka yapımızın en ilginç özelliği, bu "boşver"çiliğimizde beliriyor zaten...

(M. E.)

Tanin, 29 Mayıs 1961, s. 2

Dergici... Galerici...

İyi bir dergici, ozanı da, öykücüyü de, öbür yazarlarını da dürtter, kışkırtır, bitiştirir bir bakıma... Haydin, der; kın benden, kılıç sizden! Şu teknede bizce yeni, bizce güzel, bizce yararlı olan bir hamuru elbirliğiyle yoğuralım; pişince tadını, doyuruculuğunu gene birlikte üleşiriz! Yaratıcı, yüreklendirici bir ortaklıktır bu. Ama dergici genel koşullardan ürküp de mırın kırın etmeye başladı mıydı, derginin kişiliğini, olumlu gidişatını kendince hesaplar uğruna harcamaya yeltendi miydi iş cıvır, bir kopuşmadır sökün eder; “zarf”ta da, “mazruf”ta da, okura bile üvey gelen bir iğretilik, bir boşunalık... Yazarları da alıp başlarını giderler ya yalnızlıklarına, olağan verimsizliklerine; ya da umutlandırıcı başka kapılara! Susalı yıllar olmuş kimi dergilerin adını sık sık anmadan edemiyorsak; bu, onlardaki dil-düşün-beğeni-amaç birliğinin, öz-kabuk uyuşumunun sonucudur; getirdikleri, onardıkları sanatsal, ekin sel ürünler bir eş açıdan bütünlenmiştir de ondan. O dergilere üşüşen kişilerin yazınsal yaşamımızdaki etkin, bitiştirici tutumlarını özlemle anacağız elbette... 29 sayılı tiri l tiril bir *Yaprak*’ın başarısı üzerinde düşünölmeye değer! Hani bir yılların dediğı dedi k *Varlık*’ı, *Yeditepe*’si? İn atcı ya da ricacı bir dergi yazısız kalmaz ama, ona belli, ilginç, erdemli bir kişilik sağlayan yazarlarını yitirdi miydi, sünepeleşiverir; tanıyamaz olursunuz, alıcı gözünüzü yumasınız gelir.

Aynı soydan ya da heyheyli sanatçılar ikide bir dergi çıkarmaya kalkışrlar... Bu haklı, gerekli davranışlar; şiirleriyle, öyküleriyle birilerine meram anlatabilme gücü, isteğıyle yük-

lüdür önceleri. Ne var ki, daha ön ilkelerde çıkmaza giriverir bu uyuşum; var olmayan bir külâhı kapma sevdası yüzünden küsüşür o sıkıfıklar, o mutlu bir yolun dörtünale küheylanları! Niye? Niyesi, hiçbirinde bir dergici tutumu, bilinci, becerikliliği yoktur da ondan. Çağımız, amatörler pek yüz vermiyor; ille de işinin görgülü, bilgili, deneyli uzmanı olacaksınız!

Ya resim, heykel alanında didinenlerimiz? Yıllık Devlet Resim-Heykel Sergisi'yle öbür üç-beş galeride kurtlarını dökerler, olur biter. Çoğu gözü tok kişilerdir; bir lokma, bir hırka nelerine yetmez! Salt Ankaralıların, İstanbulluların yararlanabildiği bu sergileri hiç değilse aydını bolca, sanat olaylarına kaynak kentlerimize taşıyabilseler, belki ergeleri daha bir doğruluverir ama, kendi yağıyla kavrulmak zorundaki kişilerin harcı değil bu kocaman çaba..

İş bilir, gerçekten sanatsever bir galericinin çıkagelmesini hep özlemiştir. Orhan Peker, resmimizin kalkınması, yayılması, geçim sağlayabilmesi için tek çıkar yolun "özel galeri"ler olduğunu söylüyor, Batı'dan örnekler vererek savlarını, kanılarını somutluyordu. Galerici, salt kıyı-köşe sanatçıları gözdeleştirmekle yetinmiyorlar, yeni akımların, sanatsal bulguların önemi, değeri bakımından güvenilir bir ölçü olup, o "garip"lere gelişme olanakları sağlıyorlar; güven, hız aşıyorlar adımlarına... Gayrı yeni bir Cézanne, yeni bir Van Gogh kuşağı türemez bu acunda; öylesine savsaklamaları, köstekleri tersleyecek olan da galerici. Hoş, aslan payı yine onların oluyor ama, ko olsun; toy, boğuk sanatçı için önemli olan eşik merhabası; başköşeye varacak merdiveni kendi bulur çalışa çabalaya..

Bizde bu tür bir davranışa ilk Maya galerisi girişmişti, nenden se beceremedi; kendine de, sanatçılara da dış dokunur bir yarar sağlayamadan tökezleniverdi. Şu günler, politikadan yaka silkmiş bir sanatseverin, bay Ziyad Ebüzziya'nın, Beyoğlu'nda Gen adlı bir özel galeri açacağını, sürekli olarak, gerek yerli sanatçılarımızın yaptıklarını, gerekse Batılı ustalardan *reproduction*'lar sergileyeceğini duyduk. Tezce gerçekleşip, başarıyla yürüse bari...

(M. E.)

Tanin, 2 Haziran 1961, s. 2

Bir Hekim-Ressam

Bizde, diyelim paracıl uğraşı tacirlik, siyasacılık, mühendislik, bilim olan kişilerden sanata tutkun, gündelik yaşamının belli bir bölümünü resime, müziğe, edebiyata ayırmışlar yok denecek kadar azdır. Oysa, hekimlerden, hukukçulardan bu alanlarda söz, kişilik, ün sahibi olanlar epey... Bunun nedenleri şöyle de yorumlanabilir: Hekim ya da yargıç, savunucu aydınların öğrencilik, uzun sürelerince kamu yaşamıyla daha bir içli dışlı ilintileri var; insanların gizli acunlarını da ciddiye almak, öğrenmek, üstünde düşünmek zorundalar. Yani kaskatı formülleri, yasa gerekçelerini, uygulama koşullarını öğrenmekle yetinilecek türden bir eğitim, uzmanlaşma değil onlarınki; bilinçaltıları, toplumsal, kişisel, ekonomik sorunlar da var eşelemeleri, bilmeleri gereken bu alanlarda. Yetkileri ölçüsünde sorumluluk da yükleniyorlar...

Diyeceğim, hekimlerin, hukukçuların, giderek subayların sanat alanlarında başarı kazanmaları doğal; niyesi de şu: Çoğu yönlerden sanata en yakın; dıştan çok iç kurcalayan, yüreğin, beynin can damarlarını yoklamayı gerektiren; üstelik sürekli, değişgen deneylerle pişmiş bir çaba onlarınki; kişiöglü bu alanlarda yargılanıyor, iyileştirmeye çalışılıyor, benlikleri, yarınları güvenlik altına alınıyor!

Dr. Süleyman Velioğlu'nun bir resim sergisi var Türk-Alman Kültür Derneği'nin Galeri'sinde; o yapıtları gördükten, sanatçıyla tanışıp konuştuktan sonra düşündüm bunları... Gerçi Bay Velioğlu'nun belli, sürekli bir öğrenim dönemi yok resim alanında ama, dört yaşından beri aşna-fişneymiş bu güzelim işle;

hekimlik gibi inceleme, arama, yaratma gücü, çıdamı isteyen başka bir uğraş emek vermeyi, sanat sevisine aykırı bulmuyor: “Yüzyılımızdan bu yana, sanat alanındaki gelişmelere emeği geçmişleri iki bölümde incelemek doğru olur: Cézanne gibi görüşçü (visual) buluşları yeğleyip; ışık-renk-yapı sorunlarını getirenler; bir de, Kandinsky, Klee, Max Ernst, Hartung, Mathieu, Wendt, Francis gibi; resmin ussal yönünü gereğince işleyebilmek için soyut’u seçenler... Şu adını andığım kişilerin hemen hepsi, kendilerini resme adamadan önce; ya felsefeci, ya ruhbilimci, ya mimar, ya müzikçi, ya tutumbilimci, ya hekim... Yani, başka bir eğitime, öğrenime de emek vermek, sanata karışı olmak şöyle dursun, onu bütünler, güçlendirir. Diyelim bu kişiler, soyut-figürsüz sanatın beslenip gelişmesinde, haklı, aydınlık bir bilinç edinmesinde ‘araç ortam’ olmuştur bence...”

“Doğa ile insan ruhunun araştırılması bakımından, sanatla bilim arasında ayrılık yoktur, yöntemlerden başka...” diyor bay Velioglu; “Soyutlama macro-cosm’la micro-cosm’un kişisel prizmadan süzülmesidir. Doğayı yansıtmanın sanat ilkesi olduğu çağlarda bile, yapılan macro-cosmique bir soyutlamadır. Çağımızda daha çok micro-cosmique soyutlama geçer akçedir. Bu iki soyutlama türünün de iyi örnekleri kişide soylu, yüceltici, uyarıcı etkiler uyandırır” diyor. Hekimliğini bilmem ama ressamlığında düşünen, kurcalayan bir sanatçı Süleyman Velioglu..

(M. E.)

Tanin, 5 Haziran 1961, s. 2

Türk Edebiyatçılar Birliği

Bizde, genel tutumlarına, gidişatlarına bakıp da varlıklarının gerekçesi kestirilemeyen, çalışma yöntemlerinin gizine us ermeyen birlikler, dernekler, ürkütmeden sayılamaz! Kuruluşlarındaki amaçlarının, ergelerinin yapıcılığı, olumluluğu yadsınamaz elbette... Ama gitgide pısarlar, görenler maşallah desin gibisine işgüzarca, düzensiz, boşuna gösterilerle yetinirler. Sözü, Türk Edebiyatçılar Birliği'ne getireceğim: Kurulalı hani oldu. Şunca yıl boyu da üyelerini kâh azalta, kâh çoğalta kuş uçmaz, kervan geçmez bir yere vardı... İlk davranışlarının, niyetlerinin gereği de belli, ülkülerine uygunluğu da: Yazın erlerini uygar toplumlardaki yanyana, elelelik katına çıkaracaklar, yüreklen-direcekler, gündeş kaygılarını tavsatıp, yarıncıl davranışlarına destek olacaklar, denetleyecekler, falan... Ne ki, bu birliğin tüm yırtınmaları, adını yaşatmaktan öteye gidemedi. Yazınımızın, yazarlarımızın hiçbir yarasına merhem çalamadı. Bir "lokal"i bile yok. Bir yayın organı, aylık ya da yıllık "bülten"i hiç mi hiç... Yaygaralı "kongre"lerden sonra işbaşına gelen yöneticilerin her biri bir daldadır. Hangi günler, nerde buluşur; sorumluluklarını, ödevlerini, kişiliklerine beslenen güveni haklı çıkaracak kararları nasıl alırlar? Nasıl uygularlar? Sonuçları nedir? O da giz!

Bu yılki sanat şenliğinde Şehir Galerisi'nde bir kitap sergisi açılacağını bildirdiler üyelerine. Basılı son yapıtlarını istediler; bir de fotoğraf... Bitişik bir çağrıya uyup; ozanlar, öykücüler yapıtlarından parçalar okudular bir ses alıp-verici'ye. Sözde 22-27 Mayıs arası gerçekleşecekti bu tatlı curcuna; hani? İyi niyetlerle,

isteklerle girişilmiş bu biçim piyasa etmelerden, türlü nedenler, estek-köstek dolayısıyla cayılabilir; öncesi oluruna bağlanmış rastgele davranışların sonrası da buymuş işte, der, geçersiniz. Ama nedense, size iki satırla durumu, engelleri, ilgili kararlarını bildirmeye bile üşenirler. Bu boşvercilik, bu saygısızlık, bu yetkileri, olanakları değerlendirememek huyu yayılıyor, gelecekleşiyor gitgide, ciğerimize işliyor. Aydınız, sanatçıyız, düşünürüz diye bar bar bağırıyor, sonra, da kenar-köşe esnafın, işçinin başarıyla yürüttüğü bir birliğe, bütünlüğe bile eremiyoruz! Koskoca bir Türk Edebiyatçılar Birliği bu; aktarlar, dülgerler, balıkçılar, kabzımallar birliği değil... Batı'yı arşınlamış, Doğu'yu elemiş, uğraşına toz kondurmamayan, dayanışma gönüllüsü, usu, duygunluğu çağdaş, tuttuğunu koparan, toplumunun yaşamsal sorunlarına eğilen, onları çözmeye yeltenen, ekinse, sanatsal bir mutlu geleceğin öncüsü kişilerin birliği bu! Ama kâfir gerçek de ortada: sanat ürünü gelir sağlayan bir araç olamadığı sürece, bu konudaki özenlerimiz, hamlelerimiz "paşa gönülleri eğleyen" bir oyalantıdan öteye gidemeyecek, besbelli...

Uğraşlarında tuzu kuru kişilere özgü bu tür soyutumsu birliklerden umudu kesip, bir *Sanat Emekçileri Sendikası* kurmak tek çıkar yol galiba? O kez, sanatın, sanatçının hakları, onuru, günü, yarını şıp diye sağlam kazığa bağlanamasa bile; daha bir aydınlanır, anlam, önem kazanır; kırk yıllık Yani'ler, Kâni olur, usul usul..

Bilmem doğru, bilmem yanlış; yürürlükteki yasalarımızın böylesine bir kuruma izin veremeyeceği de söyleniyor: İşçi niteleklerini, koşullarını noksansız taşıması gerekliymiş "sendika" üyelerinin. Yani ozanlara mozanlara yer yokmuş bu toplumda, çevresine yararlı işler sunabilmek için didinen işçil kişiler arasında...

Diyeceğim, bel bağladığımız, umut tükettiğimiz şu iri kıyım T.E.B., ozanları, öykücüleri, romancıları, eleştirmenleri, öbür sanat yazarlarını bir "çalışan insan" saydırabilmek yeteneğinden bile yoksun daha!

(M. E.)

Tanin, 11 Haziran 1961, s. 2

Yayılagelen

Bizde, uğraşlarının iğrisini doğrusunu daha çok yazın erleri kurcalar, kişisel yollarının, davranışlarının gereğini, gerçeklerini savunurlar. Ressamlardan, müzikçilerden, sahne-perde oyuncularından pek çıt çıkmaz yergilere, eleştirilere karşı. Belki çoğunun “edebiyat”la başı hoş değildir de ondan... Bir Nurullah Berk vardı resmin sorunları üstüne düşündüklerini yazıp yayımlayan; bir de altı ay önce ölüveren Haşmet Akal. Şimdileri, Nuri İyem’in de dergilerde, gazetelerde yazılarını görüyoruz. Bu yazıların yankılarına imrenip, öbür sanatçılar da kaleme sarılısalar da, hem yeni sanatın önemi, durumu, gidişatı; hem de sanatçılarımızın ekinleri, düşünür yönleri, tutumlarını düzenleyen, yöneten bilgiler daha bir belirlense; ak koyun-kara koyun daha tez seçilir o kez!

Nuri İyem’in *Tanın*’de, *Vatan*’da, *Yeditepe*’de peş peşe yayımladığı yazıları iki bölümde değerlendirmek gerek: a) Batı’da geçecek soyut savunucusu, düşünleri, kanıları, özdeyişleri aktardıkları; b) Kof soyutu tartaklayan kimi yazılardan pirenlenip, eleştirmenlere veryansın ettikleri. Toplumumuzun resim gereksinmesini gerçekten doyurucu, Batısal bir kata yüceltici yolların ancak *non-figurative*’den geçtiğine inanmış; kendi acununu, yöntemini o ilkelerle kurmuş bir ressam, elbette ki, ulusal, yersel, nesnel resme yanat kişileri haşlayacak, kendince doğru, kesin basamakları gösterecek onlara... Bu tür yazılarında Nuri İyem’in bilgili, uslu, aydınlatıcı tutumu yadsınamaz.

Gelgelelim öbür yazılarında keçileri kaçırıyor İyem! İnancı, beğenişi kendisinininkileri andırmaz kimi eleştirmenlerin görüş,

yorumlayış açlarına çatıyor; özüne, sözüne güveni olan bir aydın sanatçıya yakışmaz ağızlarla tersliyor, suçlandırıyor onları. Üstelik belli bir kişiye, gözönü bir yazıya karşı da değil bu çıkışlar; düşsel bir eleştirmen almış karsısına, onu paylıyor hep!

Baktım, çevremizde böylesine bilisiz, bağnaz, ezberci bir resim eleştirmeni var mı diye? Yok; bulamadım, ansıyamadım... Nurullah Berk mi? O soyuta değil, çağdaş, ileri resim adına işi soysuzlaştıranlara kızıyor; boyalı dudak iziyle, çer-çöple bir düzeyi kirletip ges ges gerinenlerin cakasını bozuyor. Sezer Tansuğ mu? Soyut somut ayrıntısı gözettiği yok onun da; kişiliği olan, özlü verileri sunan her ressam baştacı... Yerdikleri, kolayına kaçanlar, dediğiyle ettiği uzlaşmayanlar, gözbağcılar. Fahir Aksoy mu? Konuşmalarında olsun, eleştirilerinde olsun soyutçuların sözcüsü sanki... Abdülkadir Günyaz mı? O da yaşayan, gelişen sanattan yana; ille de doğa, konu diye tutturuculuğu yok. Ee? Kimmiş o *“resimde ve hayattaki gerçeği birbirinden ayırd edemeyenler”*, *“sırf konusu köylüler olduğu için bir tabloyu başka bir şey gözetmeksizin beğenenler”*; *“soyut resmi nakışla bir tutanlar”*?

Yeditepe’nin Haziran sayısındaki *“Eleştirme Nasıl Olmalı?”* başlıklı yazısının sonunda baklayı ağzından çıkarıveriyor gerçi: *“Benim resimlerimde hâkim temayı göremeyen, bu temadan yayılagelen hareketin bütün tablonun yüzeyine yayılışını duyamayan bana değil, kendisine kızmalıdır!”*

Anlaşıyor değil mi Vehbi’nin kerrâkesî? Resimde insancıl, köklü, uyarıcı değerler aradıkları için; başiboş, anlamsız, hokkabazca bir soyutçuluğa yüklenenlere değil; Nuri İyem gibi dediği dedik, dokunulmazlığı olan bir usta’nın yapıtlarındaki noksanları, safraları, dengesizlikleri belirtenlere gocunuyor bu alıngan sanatçılar...

Kişioğlu pırpışlanmaya alışmasın bi yol!

(M. E.)

Tanın, 19 Haziran 1961, s. 2

*Kime?**

Dizinin (şiiirin), ozan sayısınınca tanımı var. Bu tanımları, eskipüskü bir giz örtüsünü kaldıran somut buluşlar gibi değil de, o ozanın sanat görüşünü özetleyen sözler olarak yorumlamak daha uygun. Diyelim bir ozan, V. Hugo, *“Dizin bir doğa öğesidir”* diyor, Bir başkası da, L. Aragon, *“Dizin sanatı, enezlikleri güzelliğe çeviren bir simya bilimidir.”* Bu tanımlarda hiçbir yönden eşlenme, uyarlık yok. Ama, ozanın yapıtları açısından baktığımızda, bir gerçeklik, aydınlık kazanıyorlar. Yani, özü de, biçimi de bir dalda, dümdüzlükte duramaz böylesine çetrefil bir varlığın tanımı da görece oluyor; sığmıyor yasaları, formülleri andırır katı kalıplara..

Dizin kime seslenir, kimlerin işine yarar, diye bir soru atılsa ortaya; sanırım, dizinin tanımındaki aykırı, çapraşık savlar benzeri, salt kişisel düşün, beğeni özelliklerini yansıtan bir alay “lakırdı” sökün eder. Bunların içinden en özlülerini ayıklayıp da üzerinde düşünürsek; hiç değilse, kalburüstü ozanlarımızın uğraşlarıyla ilgili düşünür yönlerini, kimden, neden yana olduklarını öğreniriz. Bu da az şey değil; çünkü, sanatçılar, çağsal gelişimlerin, uygarlıkların temel direklerinden biri olduklarını söylerler denk düştükçe. Tıpkı bir bilimeri, bir bulgucu, bir kamu yöneticisi, bir siyasetçi gibi... Eh, bu yetenekteki, sorumlulukteki o ulu kişiyi de sık sık denetlememiz, tutkularını, ülkülerini bilmemiz gerek. Hele ilkel, duruk toplumlarda sanatın önemi, ödevi, etkinliği bambaşka bir anlam taşıyor: Sanatçı şu bu çeşni-

* Krş. bu kitapta *“Kim Kime...”* [S. Ö.]

den önce, sanata ısındırarak karşısındakini. Bu da ilginç özü, en arı-duru biçime sokarak olur; gelişmiş uluslardaki fıkırdamalara özenmekle değil.

Sanat ne kurt dökme, ne oyuncak, ne de iğne deliğinden Hindistan seyretme! Erdemli, yetkin sanatçı birilerine dil dökmek; onları doğrultmak, sevgilerine, bıkıntılarına, özlemlerine, öfkelenmelerine, umutlarına ışık tutmak; , iyiye, güzele, gerçeğe imrendirmek istiyor kaleme sarıldığında. Bu çağrının özellikle kimlere varması gerektiğini de önceden kestirmesi, dileğine uygun en elverişli yöntemi edinmesi gerekmez mi? Oysa, ozanlarımızın çoğu –tümü de denebilir ya–, belli bir yöre, somut bir kişi seçmezler; herkeslere meram anlatmak düşünür yeğlerler. Vardıkları sonucu da, Tanzimat’tan bu yana öğrendik gayrı: Birkaç bin kişinin esnek alkışı, başka ozanlara besin olacak nitelikte “lüks” aktarmalar, önder olma çabalan... Böylelikle, ustası, çırağı tükenmemiştir bu çilingirliğin, bu kilitsiz anahtar uzmanlığının.

Dizinimizin son çıkmazı, ilezeliği bu bence: Kimin kime seslendiğini bilememek! Ulusaldan, yerselden, nesnelden kaçındığımız ölçüde, evrensel sokulduğumuzu sanıyoruz. Dizinsel, toplumsal, ekin sel gerçeklerimizi göresi gözümüz yumuk! San ki karşımızda tuzu kuru Hans’lar, avaramı Jacques’lar, bulanık John’lar sıran sıran...

Çevirip sorun, güldesteler demirbaşı şuncağıza: “Arkadaş, sen kime postalıyorsun bu güzelim bildirilerini?” diye. Ya size “anlamsız anlamsız” bakacak, ya da şu dangıl-dungul yanıtı verecektir: “Herkes! Hiç kimseye! Kendime! Gelecek kuşaklara! Yürekdaşlarıma! Mutlu azınlığa! İşçiye, köylüye, memura...” Daha neler!

(M. E.)

Tanin, 23 Haziran 1961, s. 2

Çocukluktan

Hekim-ressam Süleyman Velioğlu'na, "harika çocuk" konusunda düşündüklerini sorduğumda, demişti ki: *"Resim yapan bir çocuk, desenlerini hafıza ve muhayyilenin yardımıyla faydacı ve zihni bir temaya uyarak meydana getirir. Eşyayı gördüğü kısmından çok; bildiği kullandığı yönünden çizer. Eşya karşısında dürüst ve gerçekçidir. Ama elinde olmaksızın, eşyanın hayalinde canlandığı biçimiyle, gördüğü biçimini çizerken birbirine karıştırır; yeni bağlantılar çıkar ortaya. Eğer çocuk, Harika Çocuk'sa, zekâ bakımından 'I. Q'su, yani zekâ ölçüsü yüksek olan çocuk söz konusudur. İmkânları en iyi kullanabilme yeteneği olan zekâ, böyle bir imkânda tadılmamış bağlantıları, yepyeni düzenleri kurmaktan yana daha verimli olacaktır. Yazık ki, sonradan edinilen kültür kalıpları çoğunlukla yaratıcı "kendiliğinden"liği engellediği için gitgide Harika Çocuklar'a beslenen umutlar boşa çıkmaktadır."*

Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsü'nün galerisinde Kültür Koleji öğrencilerinin resim sergisi açıldı; 29 Haziran'a değin sürecek. Ders yılı sonlarında bu tür sergilere adım başında rastlarız; ama tümünü eleseniz, ustalara özgü nitelikte olanları birkaçı geçmez. Ezberciliğinden caydırılmamış, ilgisini, sevgisini çekici örnekler verilmemiş, görgüsü kıt öğrencinin becerebileceği de o al, yeşil, mor, ev, gök, ağaç bulamaçlarıdır elbette. Oysa soylu resmin tadına varmış, bilgisi, beğenisi yeniden, yaşayandan yana genç ressamlarımızın yetiştirdiği öğrencilerin işlerinde bir gerçek resim tadı, düzeni var. İşte, bu kış Şehir Galerisi'nde başarılı yapıtlarını gördüğümüz Müzehher Bilen'in öğrencileri de seyrek

rastlanır değerde “deneme”ler sunuyorlar. Bunların çoğu Hrika Çocuk mu? Yoo! Köklü, düzenli, sarıcı bir eğitimin her alanda parlak sonuçlara varacağını gösteren tanıklar sadece... Bu çalışkan, duygulu, eli güzellemelere yatkın çocuklar, lise bitimi, belki boyalarını, fırçalarını yitiriverecekler; İsmail Özoral hekimliğe yönelecek, Bahadır Atik bir devlet kapısında tüketecek gününü, Doğan Ermiş tacirliği yeğleyecek, M. Ali Ünlü baba yadigârı tezgâhı yönetecek. Oya Eş evlenip, çocuklara harcayacak yaratma gücünü... Olağanı bu! Ama hepsi de resmi sevecekler yaşamaları boyunca; güzel bir tablo karsısında içleri cız edecek; bilinçli bir saygı duyacaklar Robenson’u andırır o sanat erlerine... Odalarının duvarında bir dörtköşe içine sığmış; eski püskü denizlerden, pıyırım pıyırım göklerden, bıkılmış sokaklardan, küflü mavilerden, paslı beyazlardan bambaşkasını peşkeş çeken yepyeni bir acunun gereğini, önemini bilecekler hep. Çocuklarına, torunlarına kötüden, pisten, yalandan, tembellikten kaçınmalarını nasıl öğütüyorlarsa; sanat sevgisinden, saygısından yoksun bir yaşamın boşunalığını çirkinliğini de öğretecekler; Müzehher Bilen diye bir ad, sevgili adlarının yanısıra duracak belleklerinde!

(M. E.)

Tanin, 26 Haziran 1961, s. 2

Yazları...

Saçma, kötü geleneklerimizden biri de bu: Yaz geldi miydi, sanatı boşlamak! Dergilerin çoğu ya sırra kadem basar, ya kalafata çekilip soğuturlar okurlarını; 15 günlükler aylık olur; kitap yayınları tek-tükleşir; sergi odalarının duvarları örümcek bağlar; sanat köşeleri kalkar gazetelerden; konserlere paydos; tiyatroların kapısında bir köhne kilit...

“Hayrola?” deyin bu işleri yürüten, düzenleyenlere; kem kümli şudur hemen hemen: “Yazın herkes bir havada... Gerçek sanata düşkün, alıcı durumundaki öğrenciler çil yavrusu gibi dağılıyorlar Haziran’da. Öbür aydınlr, sanatseverler de yazlık oyalantılara kayarlar; denizdi, geziydi, şuydu buydu derken sanat gereksinimleri tavsayıverir... Hoş, sanatçılar da tembelleşir, ortalıkta pek görünmezler ya!”

Ne güzel gerekçe! Sanki sanatseverleri kışın tıka-basa doyan hamaratlıkları, gösterileri, sunuları, verileri varmışçasına silginimsi bir böbürlenme bu düpedüz; mutlu, yapıcı başkalarının üstüne atıverme... Sanki bizde her dinlenme çağanı çalgı-çağnağa seğırtten pek boldur; sanki baba evine dönen öğrenciler, tiryakisi oldukları dergileri, kitapları izlemeye üşenirler köşelerinde; sanki ülkemizin baş sanat-ekin ili olan İstanbul’a şunca kalabalık koşuşmaz yazları; sanki sanat gösterilerine elverişli yerlerin tümü karakışlıktır...

Bu kötümserliğe karşı, birkaç gözünü örnek vereyim: İzmir Fuarı’mızı yerli yabancı milyonlar gezer bir ay içinde; o kocaman olanaklar alanında, yetersiz bir tiyatrocutkan gayrısına rastla-

mazsınız sanatla ilgili... Sürekli yayın yapan kitapevlerinin bir dükkâncığı bile yoktur. Galeri maleri hak getire! Hadi o curcunada müzik barınmaz diyelim; kent içinde yer mi yok böylesine gösterilere uygun? T.E.B. sık sık düşlediği “imzalı kitap” sergilerini niye orada gerçekleştirmez? Fuar süresince, yaşayan sanatımıza çokça yer ayıran bir gazete ya da dergi çıkarıp, o seyrek raslanır keyifli topluluğa kestirmeden seslenmeyi niye düşünmez bu çabanın yetkilileri, gönüllüleri?

Ankara’daki durgunluk, tenhalık hadi neyse... Ama İstanbul, gezici’lerin gözde uğrağı yazın. Neylesinler ki, yüzyıllar kalıntısı mumya yapıtları şöyle bir görüp, savuşuyorlar. “Durun, bizim çağdaş, Batı ölçüsünde sanatımızın da örnekleri var şuracıkta..” diyemezsiniz; in-cin top oynar ortalıkta! Açık hava tiyatromuzda sünnet düğünlerini andıran alaturkalılar kol gez; Adalarda, Modalarda sanatın zırnığı yoktur; Cumhuriyet kuşağının özlü yapıtlarını biriktirmiş bir yer ara ki bulasın.

Diyeceğim, şu miskin inancın tersine; yaz, sanatı yaymaya, yaşatmaya en elverişlisi çağınların: Dört duvar baskısından kurtarıp, doğal bir hürlük bağıslıyor kişiye; dış acunla, ilginç değerlerle ilintiler pekişiyor, sanatsal veriler gündelik yaşamının yolu üzerinde... Bir de kalk, kısıtlı, koşulları çetrefil kışa sığın!

İlkyaz-güz arasındaki bu sus-pusluğun nedenlerini okurların, sanatseverlerin dağınıklığına yoruyorlar ya; inanmayın, yazlıklara üşüşüp yaz uykusuna dalan kendileri.

Şu upuzun günleri kısaltıveriyorlar.

Tanin, 29 Haziran 1961, s. 2

Bulanık Resimler

Muzaffer Buyrukçu'nun yeni bir kitabı yayımlandı geçenlerde: *Bulanık Resimler*. *Katran'dan, Act'dan, Korkunun Parmakları'ndan* sonra ilk iri-kıyım öyküsü bu. Altı bölümde bütünlenmiş iç içe öykülerdeki öz biçim dil birliği, ayrıntılara iniş ustalığı, yeni bir romancıyı muştuluyor da diyebiliriz. Çoğu öykücülerin pat diye romana sıçrayışlarındaki tutuk, başarısız sonuçları gördüğünden olacak; yoğun, somut bir konuya sarılmamış; kendi iş çevresini, kızdığı, baktığı, ısınamadığı o bozuk kişileri, olayları anlatıyor ruhbilimsel bir açıdan; araya düşlerini, sevdelerini, anılarını da sokuşturarak. Çıkış noktasında belli bir güdümü, seçik bir çizgisi yok yazarın; bitimde de aydınlık bir sonuca, bildiriye eremiyorsunuz.

Ama dokuz sayfa boyunca, iç dostluğuna yakışmamış kişilerin onların, ısmarlama, özentili, loş evrenlerinin öyküsünü dinliyor; bunlar niye yan yana? Gördükleri iş ne ola? Diyorsunuz. Bu tanıtım düzeni, becerikliliği bizim toplumsal, kişisel gerçeklerimizdeki aykırılıkları, koflukları özetleyiveriyor. Sıkıntılarını, umularını biraz da heyheyli anlatan Hüseyin'e başka bir iş bulunsa, bitişindeki o yıkık Melahat'ler, o bön Hayriye'ler, o dalgacımahmut "şef"ler olmasa; belki canla başla eğilirdi görevine, daha verimli, daha mutlu olurdu diyorsunuz... Hüseyin'e sığnıp kendini sunmuş yazar; şu daracık toplum koşulları içindeki bocalamalarını, karamsarlıklarını, güvensizliklerini bir gerçek sanatçıya yaraşır sereserpelik içinde koyuyor ortaya. Ama okuyanı küstürmeden, sıkmadan; daha dengeli, daha insancıl, daha doyurucu bir yaşam düzenini özletircesine...

Böylesine yapıtlar sunan öykülerimiz az mı? Çook! Ne ki, Buyrukçu birkaç önemli bakımdan ayrılıyor o kalabalıktan; dil, deyiş ön kaygısı... Ozansı bir tutumla yoğuruyor kendi sanat-düşen hamurunu. Yenici eskisi tüm yazma geleneklerini, yöntemlerini itivermiş bir yana; onu kaleme, kâğıda sarıltan nedenler, olsa olsa, Sait Faik'in öykülerinden sezebileceğimiz nitelikte, gereklilikte... Sait Faik, öykü-roman arası o Sırat Köprüsünde epey gezindi; belki tembelliğinden, belki isteksizliğinden, belki gereç, araç yetersizliğinden erişemediydi o kata. Orhan Kemal'in sık sık anılacak başarısı da öyle; roman eşiğinde yani, *Murtaza'da*, *Cemile'de*, *Baba Evi'nde*...

İş büyüyünce, olağan dikkatler, güzelleme ezbercilikleri, görütleri, gözlemleri sözcüklere istif düzeni de yetersizleşiyor; ana konuyu, kişisel bildiriye 200-300 sayfa boyunca "lakırdı"ya düşürmeyecek bir sanat gücü, yeteneği gerekiyor elbette. Bunlar da oturduğun yerde edinilmez ki!

Diyeceğim, *Katran'dan* (1956) bu yana, her yeni yapıtıyla kendini aşan, yenileyen, bağlı olduğu özü, en yalın, en anlamlı biçimlerle yansıtabilen bir sanatçı Muzaffer Buyrukçu... Son kitabındaki en tutarlı yönü de, dile, deyişe verdiği aşırı önem; bunlarsız, kimselere meram anlatılamayacağını kişiliğince bilmiş, uygulamış olması! Ancak bu tür davranışlarla yazınımıza yeni bir tad, olumlu bir yenilik, yaşayası bir değer geleceğine inanıyorum.

Tanin, 3 Temmuz 1961, s. 2

*Ek Çaba...**

Hafakanlar basmış içimizi; biri sanattan söz açacak olsa, ya göğüs geçire geçire susmasını bekliyor, ya da konuyu darmaduman edip, hevesini kursağında bırakıyoruz. Yalnızca dizinden (şiir), resimden, öyküden mi sıkımız sıyrık? Bunlarla ilgili söyleşilerin, tartışmaların, didişmelerin de bıkkınyız hanidir... Oysa sürekli olarak kurcalanmayan, eksiği gediği denetlenmeyen eylemlerin, ürünlerin önemi de beliremiyor, varlığının hikmeti de! Gerçek bir diriliğin ötesindeki öleç kargaşalıkta yuvarlanıp gidiyorlar.

1950'den sonra üreyen bir kuşağın yenicil çıkışları, savları, çatkı'ları, kurulu düzeni yansıyan irili-ufaklı yapıtları 7-8 yıl boyunca beğenileri, düşünöleri ırgaladı durdu; yeni alıcılar buldu kendine, kimi kişileri sanattan temelli soğuttu, kimilerini sarmaladı, ağırladı; kısacası, uyanık tuttu o güzelim ilgileri, sevgileri... Birkaç yıldır yine bir sakar duralama, işinin haklılığını, isterlerini iphememe; kodukları yerde otlayan dizinler, resimler, öyküler, suyuna tirit eleştiriler... Bıktılar mı bu tekinsiz serüvenden, kocadılar mı, uslandılar mı? Usandılar mı çabalarının, tutkularının ödöllenmesini beklemekten? Kök tutumları yanııştı da, ilk sonuçlar umutlarını mı kırdı? Herneyse, tümünde bir suskunluk, gücenikçe bir verimsizlik... Dolayısıyla, yeni bir Tanzimat sonrası dönemine girdi sanatımız; özellikle dizinimiz. Nice yerinsek yeri.

* Krş. bu kitapta "Uğraş" [S.Ö.]

Doğru mu bilmem ya, Picasso, Paris'e ayak bastığında lü-ververini çekip, sıkılmış havaya kurşunu; "Duyduk duymadık demeyin, Pablo Picasso geldi!" diye bir de nara patlatmış... Çağımızda, hele ilkel ortamlarda sanatçının ille de farfara, haşarı, kolayca böbürlenenden olması gerektiğini belirtmek için anmadım bu öyküyü, ama değişik, aykırı inançlarda, tutumlardaki sanatçılar arasındaki Osmanlıca barışıklığın, hoşgörünün sonuçları sanat alıcısında umursamazlık, unutkanlık olarak yankılanıyor. Picasso şunca yıl durmaksızın, katılaşmaksızın kişisel güzellemelerini oluşturmaya yırtınmasaydı, bağnaz, bön kişilerle hırlaşmasaydı, en özlüyü, en soyluyu, en bugünlüğü bulmak için gecesini gündüzüne katmasaydı; kimin umurundaydı o karanlığa sıkılmış kurşun? Eiffel Kulesi'ni dinamitlese bile, kim iplerdi o garip İspanyol'u?

Orhan Veli de en yakınımızdaki örnek: Öbür iki arkadaşı arasından tezce sivrilivermesi, yeni bir akımın öncüsü sayılması niye? Bilgisi, dizin gücü, önderlik yeteneği değil Orhan Veli'yi gözdeleştiren; dizin'i öz uğraş olarak benimseyip, gündelik yaşamına gereğince katabilmesi, tüm davranışlarındaki ozancalığı; yani bir bakıma "tezgâhtarlık" hüneri. Yeteneğine güvenip de; ben nasıl olsa yarınlara kalırım, varsın değerim günüğününe bilinmesin, rahatlığına yüzvermedi Orhan Veli; arkadaşları, kuşakdaşları bildik zorunluluklar yüzünden masa başlarında sanat tüketirken; o, peşpeşe dizinleriyle, sataşmalara karşı ölçülü tepkileriyle; giderek, sakalları, rakı şişeleri, bisikletle denize düşmeleriyle hep göz önündeydi... Tümünün adına o konuştu; bir sanat devriminin gerekçesini, ilkelerini, amaçlarını onun ağzından dinlemeye alıştık. Onu büyüttük gözümüzde.

Uzatmayalım; bir sanatçının sanat anlayışı, gücü ne olursa olsun, nazlı nazlı yapıt vermekle yetinmeyip, işinin gündeş durumunu, gereklerini kollayarak bir ek çabayı benimsemek, yapındırmak zorunda. Et değil, ekmek değil sanat; alıcıyı sen peyleyeceksin, malını kestirmeden sunabileceğin piyasayı sen seçeceksin!

(M. E.)

Tanin, 7 Temmuz 1961, s. 2

Öz-Üvey*

Dünya gazetesi muştuladı: Sanatımız, devletin üvey evladı olmaktan çıkıyormuş gayrı! Sanatçılarımızın verim gücünü, yaratma isteğini çoğaltacak; önemlerini, değerlerini somutlayacak türlü olanaklar sağlanıyormuş. 1970 yılına değin, 6,5 milyon TL adanıyormuş bu uygarca, sağduyuluca davranışın gerçekleşmesine... Gel-gelelim, madde madde sıralanan bu muştunun sonuna gelince irkilmemek elde değil! Bu tasarımı ya da öneriyi düzenleyenler kimlerse; romandan, öyküden, dizin'den (şiir), eleştiriden, denemeden tiksinişmişler sanki; yeni Türkiye'mizin sanat gereksinmesi salt "plastik" sanatlarla giderilebilir anlamına galen bir güdük inanca varmışlar...

Maddelerin özeti şöyle: 1) On yıl boyunca resim, heykel, mimarlık, müzik ve tiyatro kollarında yapılacak yarışmalarda başarı gösterenlere 25'er bin lira ödül verilecek; 2) "Devlet Büyük Sanat Yarışması"nda -5 yılda bir- başarı kazananlar 250'er bin lira alacaklar; 3) Her yıl, Devlet Resim-Heykel Sergisi'nden seçilen 18 sanatçı 600 bin liralık ödülü üleşecekler; 4) Yurt içi, yurt dışı sergilere 860 bin lira ayrılıyor; 5) İstanbul'daki Resim-Heykel Müzesi'nin bütçesi bağımsızlaştırılıyor; 6) Ankara'da bir Güzel Sanatlar Müzesi açılacak ve İzmir'deki Resim-Heykel Galerisi onarılacak...

Henüz ilkeleri kesinleşmemiş, ayrıntıları belirmemiş, yasa-laşması gecikebilecek bu biçim konular üstüne uluorta konuşmak

* Krş. bu kitapta "Dalgacımahmut'luk..." [S. Ö.]

yersiz ama salt şu nokta üzerinde duruverelim: Duyuruya göre, yazın erlerine, söz sanatlarına metelik verilmiyor! Niyesini, yetkili, sorumlu durumda olanlar öncelikle açıklamaya üşenmişler. Sırasıyken, şu kaşarlanmış gerçekleri bir daha ansıyalım: Bizde resimleriyle, heykelleriyle, giderek piyesleriyle geçimlerini sağlayabilenler elbette ki pek azdır. Mimarlığı söze katmayalım, daha iyi... Ama dizinleriyle, öyküleriyle, denemeleriyle, öbür sanatsal yazılarıyla yılda bin liracık olsun kazanabilen genç – yaşlı tek seçkin yazar gösterebilir misiniz? Diyelim bir ozan, nice hamarat olursa olsun, yılda bir kitaptan ötesine pek sıçrayamaz. Ünü yaygınsa, değerbilir bir basıcı da bulabilirse, alacağı yaratım payı çok çok 300-500 liradır. Onunla da kitabın yayımlanması şerefine eşle dostla bir güzel kafayı çekerler, olur biter! Ayrıca dergicilerle cedelleşmek de yıpratır, küstürür onları; içsel de olsa, bir dayanışmanın, desteklenmenin yoksunudurlar; ara sıra ce diyen özel armağanlar curcunasında salınır dururlar; beceriklice bir kurumları yoktur; dış ülkelerle sıkı-fıkılığı düşlerinde görseler hayra yormazlar; besin niteliğindeki nice kitapları, dergileri süs eşyası fiyatına edinebilirler... daha sayalım mı?

Oysa, söz sanatları öbür kolların önü sıradır bir bakıma; ulusumuzun ekin sel, düşünsel gelişiminde daha etkin, daha somut olanakları vardır. Böylesine dürtücü, koruyucu, güvendirici verilerde “bismillâhlık” olması gerekmez mi? Ressam, mimar, heykeltci yetiştiren bir “akademi”miz, özel okullarımız, müzikçi yetiştiren birkaç “konservatuar”ımız var. Yazın erlerimizin böylesine eğitim, öğretim taraklarında bezleri bulunmadığına göre, onların da yetiştirme, üreme koşullarını genişletmek, yaratma tutkularını yoğunlaştırmak, baylaştırmak için, Batı düzenlerinden de mi örnekler alıp, uygulayamayız?

Bu Devlet-Sanat ilişkileri en önemli, en kaypak sorunlarımızdan biri. Usumuzun yattığı çözüm yollarını başka bir yazıda sıralarız.

(M. E.)

Tanin, 10 Temmuz 1961, s. 2

Mutlu Oyalantı

Sanatla ilgili boy boy kurumlarımızın en gözünü marifetleri şu: Sanatın nankörlüğünü, öksüzlüğünü, kimkimeliğini saptamak! Salt bu yüzden İstanbul Sanat Festivali güme gider; Devlet Resim-Heykel Sergileri en kantar topuzu sanatçılarımızdan yok-sundur; Türk Edebiyatçılar Birliği'nin iyi niyetleri, özenleri iğdiş edilir; tek kişinin egemenliğindeki sanat dergileriyle yazarlar arasında karakediler dolaşır hep; yazlık sanat şenlikleri göstermelik bir gezi bahanesidir, bir çayırda çimlenme... Bunalık mısınız? Ayranız mı kabarık? Yol üstü meyhanelerden bıktınız mı? Cavıl cuvul oyalantılara mı teşnesiniz? Sorumsuz, yeteneksiz, ahir zaman peygamberi kişiler mi hoşunuza gidiyor? Huryaa, sanat "kulüp"lerine!

Bu boşunaların ötesinde, alışmadığımız nitelikte, verimde yepyeni bir örnek var: Türk Rekreasyon Cemiyeti. (Kim yakıştırmışsa, ne çirkin ad... Uluslararası öyle anılıyor diye, Türkçeleştirmek yasak mı?) İkinci sergilerini açtılar Harbiye'deki gezi, eğlenti alanında. Pek baştan savma, üşengeç resim tiryakilerinin tüm izlerini taşıyan tabloları saymazsak, öbür alıntı, göz nuru ürünler, özellikle yontma odun yapıtlar, değme ustalara yaraşır değerde. Demek ki, sanatçılık öyle gökten zembille inme bir Tanrı bağıışı falan değilmiş! Neyi, nasıl öğreteceğini bilen, yöresindeki koşulları, olanakları iyi tanıyan, yardımcılarını titizlikle seçen bir öncü-usta karşısındakilere gerekli ipuçlarını sundu muydu, genç-yaşlı, sanata teşne her kişi adını andıracak, alıcı bulacak, Batı'da bile alkışlanacak veriler yapındırabiliyor pekâlâ... İşin

gizi, eğitimin, öğretimin çekiciliğinde, yüreklendiriciliğinde, bilimselliğinde..

Lerzan Bengisu bu mutlu, doğrultucu düzenin kurucusu, öncüsü. Onu, Zekiye Yaltkaya'nın, İnci Bir'in, Fitnat Moralı'nın, Nazlı Tektaş'ın, Sıdika Dermancı'nın sanatsal çabaları da desteklemiş, haklı çıkarmış. Beşti, ondu derken, yüz yirmi oluvermişler iki yılcık içinde... Araçlarını, gereçlerini edinip, büyücek bir işodasında kurmuşlar tezgâhlarını; bölüştükleri günlerde resim, heykel, ev eşyası, bebek.. ha babam didiniyorlar! Dedikodularla, camekân gözetmelerle, can sıkıntılarıyla pisi pisine yitiverecek o başiboş saatleri; insanca, uygarca, aydınca, güzelce bir yorgunluğa, daha doğrusu dinlenmeye adanmışlar. Çalışma kollarını çoğaltıp, müziği, halıcılığı, çocuklara sanatı aşlamayı da dert edineceklermiş kısa doğru...

Bu gerçek başarıyı sağlayanların kişilikleri, özellikleri üstüne de buracıkta söz etmek elverişsiz; gidip görenlerin, bu içten övgüye hak vereceklerini sanıyorum... Kadrünnisa Aydemir'in doğasal bütünlüğe pek kıyamamış, ama çer-çöpünü ustaca ayıklamış eşyamsı yapıtlarının bitişiğinde, Günseli Aru'nun –ikinci ödülü alan– yontuları kımıldıyor; Gönül Akerson'un kadınsı duyarlığı bir kütükte dantelleşiveriyor; Fatma Adakan'ın, Ayhan Kurtoğlu'nun ezberimizdeki biçimleri zorlayan, yenileyen çabaları yan yana... Hangi birini sayayım?

Hep bayan adları! Bayları almıyorlar mı aralarına? diye sorarsınız gelir. Harem değil ya burası, alıyorlar. Ama, daha bol para uğraşından arta kalan vaktini, ya da bomboş-dümdüz günlerini böylesine mutlu yorgunluklarda harcayacak “hovarda” baylarımızın kökü kurumuş zaar!

(M. E.)

Tanin, 14 Temmuz 1961, s. 2

Dirlik ve Düzenlik

İşine saygısı, sevgisi olan, “avadanlık”larının koşullarını huylarını iyi bilen bir sanatçı kimi kez tökezlese de belli, ilginç bir başarı çizgisinden aşağı düşmüyor. Resimde, heykelde, mimarlıkta eski çağ ustalarının bu gereç-araç bilgisine nasıl önem verdikleri, kendi bulgularının reçetelerini çıraklarından bile esirgedikleri; böylelikle kişisel çabaları daha yaratıcı kıldıkları biliniyor. Oza-
nın ana tutamağı sözcük, ressamınki boya, düzey; müzikçinin-
ki ses, çalgı; seramikçininki de çamur; onu yoğurup biçimleyip,
renkleyip pişiriş... Toplu sergilerin çoğunda bir bütünlük, bir
genel hava, bir eş-beğeni, ustalık düzeni aramayız; o biçim veri-
lere alışmışız da ondan! Yapıtlar sanatsal bir düşün birliğinden
kopuktur, akımsal nitelikleri yoktur, ortak bir duyarlılığın izlerini
taşımazlar; yanyanalıkları rasgeledir; dolayısıyla sunuları, bildi-
rileri ilezeleşir, tektekleşir...

Oysa, kişilerde olduğunca, sanat ürünlerinin dostluğunda da
bir eşsoyluk, bir iç-dış bağıntısı belirivermeli; yoksa, bitişiklikleri
hiçbir doğruyu, yoğun g zelliğı yansıtamaz. İşg zarca g ldes-
telerde B. K.  ağlar ile Oktay Rifat’ı aynı ortamda değerlendiren,
kuşakdaşığa yakıştıran anlayış ya da ilkel zorunluluklar; resim-
de de Sabri Fethah ile Orhan Peker’i, heykelde Osman Macun-
lu ile Şadi  alık’ı yanyanalastırırsa, hiç afallamamalı; “Buna da
eyvallah”çı bir toplumun  ilesi bu...

Türk Seramik Sanatçıları Derneğı’nin Şehir Galerisi II’deki
sergisini gezdinizse, söz konusu ettiğimiz aykırılıkları, uzlaş-
mazlıkları, sırt-sırtalıkları g rmemişsinizdir sanırım. Bu seyrek

başarının nedenleri şöyle de yorumlanabilir: Derneği yönetenler ya daha başlangıçta aralarına kof, bozguncu, uyuşuk sanatbazları katmamışlar; ya da el gün içine çıkarken titiz bir ayıklamayı hatır gönül gözetmeksizin uyguluyorlar. Belli ki, Batısal çalışma olanakları var bu derneğin; üyelerine en elverişli becerim, yaratım ortamını donatıp sunmuşlar. En önemlisi, yeteneklerin kişisel, özgür tutumlarını ezip büzen “kılavuz”lar da yok; sanat hamurlarını mayalayan düzenli bir alanda sereserpeler...

Gereğince duyurulmayan bu güzelim verinin bir başka başarısı da, seçici kurulunun dobra dobralığı, yetkili, ötegörür kişilerden kuruluşu... Tüm ödül dağıtımlarının hem baş tacı, hem baş derdi bu kurulların yıllar yılı nasıl mırın kırın ettiklerini, nasıl sorumsuzca oy harcadıklarını gördük. Ama bu armağanlamada dedikodulara, küsüşmelere yem davranışların, kayırmaların fiskesi yok. Şöylesine bir kişisel izleniminiz, acabanız olabilir: Birinciliği Atilla Galatalı değil de, Hakkı Karagidioğlu alamaz mıydı? Ya da Alev Ebüzziya'nın noksanı neydi? Yine de nerden baksanız, bu üçlemin uygunluğunu, sonuçlamalarını olumluca onaylayacaksınız... Bir iş güç birliğinde sivriliverenlerin kusurları batmıyor göze; o çukurları öbürlerinin güzellemeleri örtüveriyor; gerçek bir bütün olarak değerlendiriyorsunuz 34 sanatçının 150 parça yapıtını...

Sergide kalburüstü seramikçimiz Füreya Koral da sunuyor son ürünlerinden birkaçını; gerçekten seçkin, bir ünü haklı çıkaran ustaca işler... Gelgelelim, “Yarışma dışı” diye bir yaftacığı oracığa sokuşturmanın ne âlemi vardı? “Eğer, yapıtlarımın göbeğinde bir ödül maşallahı yoksa, bu, seçici kurul üyesi olduğumdandır..” anlamında silgince bir böbürleniş değil de ne o?

(M. E.)

Tanin, 19 Temmuz 1961, s. 2

Buçuk*

“Bir şair ne zaman milletin şairi olabilir? Halk yığınlarının ilgilendiği meseleleri ele alır, onlara zümre bakımından değil de kütle bakımından bakarsa, halkın şairi olur. Hem halkın da ilgilendiği şeyler de pek çok değildir. Halk en çok maddi refahla ilgilenir. Bu da pek tabiidir; çünkü maddi refah manevi refahın, manevi refah da her türlü ferdi bağımsızlığın şartıdır. Bu olmayınca, insanın kendi kendine saygısı kalmaz... İhtiyaçlar, çalışan insanların düşünme kabiliyetini sınırlar. Gerçek dünyaya onlara her bakımdan, açıktır. Gerçek dertleri, ihtiyaçları o kadar kuvvetlidir ki, halkın düşünme ile yaratılan tasalara ihtiyacı yoktur. Halk üründen, alınterinden, kısacası önemsemediğimiz şeylerden söz açar. Ama ne gariptir, bu basit işlerde büyük bir dram gizlidir; şiirin kaynağı da onlardadır.”

Bunları tâ geçen yüzyılın sonlarına doğru, ülkesinin, ulusunun mutlu, aydın, uygar olma çabasında ozanların da bir yeri, payı olsun diyen bir yazıneri, M. E. Saltikov-Sçerdin söylüyor. Kanılarının o kez de salt dizinciler, soyut estetik'çiler, bireysel düzenciler açısından bir değer, anlam kazanmaması doğal. O çağdan bu yana saymakla tükenmez dizin akımları, olayları, tanımları; verileri gezindiler beğenimizde; sezgin, ussal yeteneklerimizle kimini kovduk, kimini sevdik. Ama unuttuğumuz, umursamadığımız bir soru kulağımızı çınlattı durdu çoğumuzun: Bir ozan ne kez, nasıl ulusunun ozanı olabilir? Kitaplar, dergiler yükü yazılardan bunun kesin yanıtını çıkarmaya

* Krş. bu kitapta “Azbuçuk” [S. Ö.]

yeltenmek boşuna; genel, daha doğrusu Batısal dizin sorunları üstüne çoğu kişi usuna yatana, umularını söyleyip geçmiştir; daha çok bencil, yöresel tutumunu haklı çıkarmak, eleştirileri terslemek için bir savunu niteliğindedir bunlar; ya da Hacerü'l-Esved benzeri göksel varlık bildirileri...

Kendimizi alalım: Dizinimizin keşmekeşi, verimsizliği, cılızlığı yine gündelik söz konumuz. Yıllardır bir aramadır, sürekli değişimdir, dediği ettiğini tutmazlıktır gidiyor. Ozanlar, dizinler daha çok Fransızcamsı, İngilizcemsî kurcalanıp, inceleniyor; sanatçılar da, yapıtlar da bir alafıranga camekânda Ermeni gelini gibi kırıyorlar. Daha somutlaştıralım konuyu: Okur-yazar oranımız % 20! Bunun yarısı da mühür kazdırmaktan kurtulmuşlar diyelim... Geride kalanları da iyimser bir hesapla dörtte bire indirirsek, ulusumuzun % 2,5'u dizin tanıyor demektir. Bu % 2,5'u da bölmek gerekiyor; Öyle ya, Yahya Kemal'den, Behçet Kemal'den bir karış ötesini göremeyenler, Orhan Veli'lerde kalamışlar, dizin dendi miydi bambaşka şeyleri ansıyanlar epey... O kez dizinimizin gerçek, sağduyulu tutkunları, alıcıları, gidererek yaşatıcıları % 0,5'e değin iniveriyor. Eh, ozanlarımızın da gözü toktur; yetinirler, övünürler o "buçuk"la; biz çoğalalım, bu dede yadigârı zinciri koparmayalım yeter gibisine bir "şahbaz" ilkeleri vardır. Biliyoruz, ezgi yardakçılığındaki Halk Şiiri'nin çağı geçti; ama "halk" yaşam koşullarıyla, gelenekleriyle, gizli yarınlarıyla, insanca olanaklarıyla sanat gereksinmesiyle, uyarınca araçlardan yoksunluğuyla o çağda daha! Bu vartayı atlatamadıkça, dizin çilesi çekenlerin şu iki bölükten birinde sıraya girmeleri gerek: a) Bireysel acunları süslemek, tinsel kurtlarını dökmek için kaleme sarılanlar; b) Uğraşlarının gündeş toplumla ilişkilerini sorumlucu kestirip; yaratıcı, doğrultucu, uyarıcı çabalarını o yönden ayarlayanlar.

Sanat dergicilerinin kulakları çınlasın! Soyut mu, somut mu? diye yanıtı gevezelik sorularla bir bardak suda fırtına koparacaklarına, sunu soruverseler ya o bilirkişilere:

— Bir şair ne zaman milletin şairi olabilir?

(M. E.)

Tanin, 22 Temmuz 1961, s. 2

Güzel Sanatlar Lisesi

Güzel Sanatlar Akademisi resim bölümünün bir mutlu dönemi vardır: Leopold Levy dönemi! Cumhuriyetimizin ilk yıllarında, öğretim, eğitim yöntemi Batısal bir kimlik kazanan bu sanat ocağı, gerçek bir “akademi” olma çabasının ilk ürünlerini, öbür sanat kollarındaki ayıklama, yenileme, özleştirme davranışlarına arasıl olarak vermeye başladı. Bedri Rahmi’ler, Nurullah Berk’ler, Cemal Tollu’lar hep o hızlı gelişim içinde sanat güçlerini, gerçek kişiliklerini edinebildiler, gözdeleştiler... 1940 Kuşağı diye andığımız, onlardan hemen sonraki topluluk; bizdeki geçmişi çok çok yarım yüzyıllık bu sanat kolunda; salt L. Levy’nin, bu, *paysage*’larıyla ün salmış çağdaş Fransız sanatçısının has, köklü öğretmenliği, “kılavuz”luğu sonucu, önemi yadsınamaz bir düzeye erişip, yaşayan resmin Türk örneklerini peşpeşe sunuverdiler. Gerek ülkemizde, gerekse Batı’da sık sık adı anılan ressamlarımızın çoğu, o dönemin yetişkinleridir: Nuri İyem, Avni Arbaş, Selim Turan, Nejat Melih, Neşet Günal, Ferruh Başağa, Fethi Karakaş...

Burhan Toprak’ın “müdür”lüğü’nün sonlarında başlayan “lise”leştirme işgüzarlığı, Zeki Faik İzer’in yönetimi ele almasıyla temelli hızlandı; bir yasak bölge disipliniyle karardı, daraldı o güzelim barınak... “Lise diploması” koşulu, “devam” zorunluluğu, öğrencilerin düşünce, inanç özgürlüklerine tebelleş olmalar, sanatsal haşarılıkları, hoşgörüsüzlük, işodalarındaki başıboş yöntem, görgü, beğeni uyumsuzlukları bir “imam okulu”na çeviriverdi nice olanaklara sahip o yuvayı! Genel olarak 1950

Kuşağı'nın yitikliği, verimsizliği bu mutsuz dönemin düzensizliğini ya da duruk, kaskatı, netameli düzenini pekâlâ tanımlıyor: Orhan Peker'den, Turan Erol'dan, Nedim Günsür'den, Adnan Çoker'den, Nevin Çokay'dan gayrı tek ad geliyor mu belleğinize? Beri yandan, Akademi dışında yetişenlerin güngünden çoğalması; resim, heykel, süsleme, seramik alanlarında özgün, dipdiri yapıtlar vererek uyarıcı, somut bir ortam yaratmaları, sanat gönüllülerini daha da soğuttu şu biricik Akademi'mizden..

Beyoğlu'nda, Tel Sokağı'ndaki Devrim Ocakları'nın bir odacığında, bu yıl Akademi'yi bitiren resim bölümü öğrencilerinin seçme işleri sergileniyor. (Şakası yok, bunlar da 1960 Kuşağı...) O tabloları gördükten sonra, daha bir özlemle andım 20 yıl öncesinin Akademi gidişatını, yaratım gerçeğini... Birkaç sorumsuz yönetmenin elinde, yetiştirme koşulları dengesiz, uğraşlarıyla ilgili bilgiyi, ekini sağlayacak araçlar sapa, üstelik güçlerini, özenlerini çelmeleyen bir sürü yasalara karşın buncacık becerikliliğe de maşallah! Yanlış ansımıyorsam, 1943 yılında yalnızca Nuri İyem'in eline tokalanmıştı o "yolun açık olsun" kâğıdı. Resme tutkunluğundan, çalışkanlığından kuşkuya düşülenler sapır sapır dökülüyordu. Sanıyorum A. Arbaş'ın, S. Turan'ın, H. Akal'ın, F. Karakaş'ın bile öğrencilik süreleri –kesintili da olsa– 10 yılı aşkındır. Gitgide cıvıdı bu olumlu eleme; şimdi ülkemizde umarım yüzlerce "yüksek ressam" kol geziyordur...

Şu sergideki işlere bakıyorsunuz; Bernard Buffet kırması *Figür*'üyle, *Çirozlar*'ıyla bir Erdiñç Aloba var kişiyi umutlandıran; bir de pek tadılmadık renk-çizgi uyuşumunu istiflerken, duygunluğunu da yansıtabilmiş Ayla Birkan. Ya ötekiler? Onların pek saf cümbüşü de "konkur mümeyyizleri"ni sarmış olacak ki, ellerine bir "memurluk beratı" tutuşturmakta sakınca görmemişler!

Eskiye, geçmişe dönüşler tekinsizdir, boşunadır elbette. Ama, her işte, her durumda, her kez doğru mu bu kural? Hani şu 1940 yıllarının Akademi düzeni bir daha uygulansa; yöneticileri, öğreticileri bir daha gözden geçirilse...

(M. E.)

Tanin, 24 Temmuz 1961, s. 2

Papirüs

Sanatta zekâ daha çok bitkisel kökleriyle çalışıyor.

Cemal Süreya

Ahmet Hamdi Tanpınar ürkek bir düşünceyi minarelerin en ilahisine asmış... Necip Fazıl izbe sofalarda, kum aynalarda yakışıklı bir Tanrıyı yaşıyormuş... Fazıl Hüsnü insandaki hayvanı, tanrıdaki insana çevirmiş. Celâl Sılay sıfatlara yardım etsin diye edatlar yolluyormuş ha bire. Özdemir Asaf'ın *"Bağırdım kan gibi aktı sesim"* dizesindeki dizin bağı, sesin kan gibi akmasından çok, kan gibi olmasında toplanıyormuş... Ahmet Muhip Dıranas yağmurlu, karanlık bir düşüncede seçkin duyguları alıp, bunları niteliyormuş... Orhan Veli bir gün Kuzguncuk'ta yaldızlı, püsküllü, eyerli, talimli bir ata usullacık rakı içirmiş de, bu at "diplo-matik kariyer"den geçmişmiş de, mor kâhküllü şehzadeleri Kaf dağının ardına götürmüşmüş; ama kafayı çekince parlayıvermiş; eyeri yuları sıptıp, hadii dötrnala... Cahit Sıtkı da elindeki paslı kaşağıyla ardından bakakalmış. Ya Oktay Rifat? O da bi koşu gidip, Kapalıçarşı'da Tanaş diye birine kahverengi elbisesini satı-vermiş yavuklusu uğruna. Melih Cevdet Anday da boş duracak değil a; o da tutmuş, bir ağacın rahatını kaçırmış... Attilâ İlhan kibar fahişe sıfatların ihtişam ve sefaletini yazarken, fiillerden bir filo kurmuş: tayfaları Rum, Ermeni... Ahmed Arif savutunu kuşanıp, salkım saçak dağlara çıkmış; az sonra da az piyaz, iki dilim ekmek karşılığı tüfeğini rehine komuş... Behçet Necatigil mi? O da kekelemenin eşsiz bir eylem olabileceğini gösteriyor-

muş; daha neylesin? Beşiktaş iskelesinin civarında göreceğiniz tüm zamirler hep onunmuş..

Hanidir piyasadan elini eteğini çekmişti bu tür yazılar; yeneden mi biti kanlanıyor ne! *Çınaraltı, Şadırvan, Mavi, Hisar, Türk Sanatı* gibi dergiler en elverişli barınağıydı böylesine höykürmelerin, düşsel nasırlara basmaların. Meğer torunlarını peydahlayıp, öyle sırra kadem basmışlar!

Pahalı kâat üstüne özenlice baskılı bir sanat dergisi var: *Papirüs*. Seyrek, düzensiz çıktığından olacak gereğince tanınmadı. Onun 4. sayısındaki başyazının eksik fazla özeti yukarda işte... Kırk yıllık dizin kuşaklarının tüm özelliklerini, hünerlerini, niteliklerini merak edenler, o yazıyı öncelikle okumalı; analar neler doğurmuş öğrensinler! Behçet Necatigil'den sonrasını kısa kesiyor yazar; açık seçik bir tanımla yetiniveriyor: "*Ortalık karıştı. Gözler hafifçe bozuldu. Ama ne güzel oldu. Şimdi ışığın kenarında bir hale var, güneş karanlık ve mavi. Bir zarf kendini isim sanıyor. Bir fiil bacaklarını suya uzatmış. Bir sıfatın ateşi var.*" Anlaşıldı değil mi?

Yine *Papirüs*'ün 3. sayfasındaki "Kör Kadı" başlıklı bir yazı, Yassıada avukatlarına örnek bir savunı çeşnisi sunuyor. Yazarı kim? Belirtmek gereği duyulmamış. O da ilginçlik bakımından başa güreşenlerden; olumlu, aydınlık, dayanaklı bir eleştiri nasıl mı terslenir, nasıl mı suçlanır, hem suçlu hem güçlü nasıl mı olunur? Okuyuverin, öğrenirsiniz oracıkta... Yanıt Adnan Benk'e; *Dünya* gazetesinde yayımlanan "İkinci Yeni'nin Aktarma özgürlüğü" başlıklı yazısından ötürü.

Ne diyor Adnan Benk?

"Anlamlı-anlamsız şiir tartışmalarında bunalan bizim İkinci Yeni'miz, gücünü Dada'dan almaya özenen son 'kapılınma' denememizdi. Kendine güvenmenin çetin yoluna düşmektense, eski kuşakların davranışını benimsemiş, bağımsızlığını, aykırılığını 'aktarma' bir kişiliğe bürünmekte, eskilerin kurcalamadığı bir yabancı akımı kapılmakta aramıştı.

"Batılı ozanın çıkış noktası, her şeyden önce kendi durumunun bilincine varmak olduğuna göre, İkinci Yeni'yi getirenlerin de, her şeyden önce bu Batılı insan davranışını benimsemeleri gerekirdi. Bir yaşantıyla desteklenmeyince bu tutum, İkinci Yeni'cilerin elinde bütün tutarlığını

da yitiriverdi. (...) Papirüs dergisinde Cemal Süreya, bir yandan şiirin 'barbar'lığını, bütün uygarlıklara karşıtlığını savunurken, Dada'cılarının 'Şiir Anayasa'ya aykırıdır' gibi deyimlerini kendine mal ederken, bir yandan da ozanı, 'insan hakları'nı savunmakla görevlendiriyor.."

Bunları dedi diye, bay Benk'e, Peyami Safa'nın özel kalem müdürlüğünü yakıştırıyor imzasız yazar. Hem rahmetli'nin özbeöz ikizi ol, hem de karşıdakinin cebine sokuştur "kafa kâadı"nı... Üstelik bir de "ak saygılar"! *Papirüs* işte...

(M. E.)

Tanin, 29 Temmuz 1961, s. 2

Dost

Şöyle böyle 15 yıllık bir geçmişi var bu derginin. Gelişimi, değişimi bir yaşam ilkesi olarak benimsediğinden diyelim, türlü kılıklara girdi bu azımsanmaz yayın süresi içinde. Önceleri salt öykü ile yetiniyordu; gitgide dizin'e de açtı sayfalarını; sonraları denemeler, eleştiriler, daha başka türde yazılar da kattı çeşnisine... Yani döne dolaşa, bildik yapıda, özellikteki sanat dergilerimizden biri oluverdi. Bu "bildik" sözcüğü, kınamak için değil *Dost*'un şimdiki tutumunu; nedense bizde tek yönlü dergilere alıcının gözü yumuktur; ya sanatın her dalıyla ilgili bir varlık göstereceksin, ya da 200-300 okurla yetinip, anapara suyunu çekene değin yana yakıla direneceksin... Diyelim tüm çabasını sinemanın çağdaş değerini, önemini belirtmeye, Türk sinemaseverine ışık tutmaya adanmış bir öncü dergiye yeltenir kimi sanat gönüllüleri; 3-5 sayı sonra acıklı bir açıklama ve "...şen olasin Halep şehri!" (örnek: T. Kakinç ile, A. Gevgilili'nin çıkardıkları *Yeni Sinema*.) Ya da yalnızca eleştiri, deneme alanında bir boşluğu doldurmak ister, başka bir dergi; birkaç sayı sonra bakarsınız caymış bu mutlu serüvenden, eski hamam eski tas! (örnek: Vedat Günyol'un yönettiği, Orhan Burian'ın anısını taze tutan *Yeni Ufuklar*.) Salim Şengil de, *Dost*'un "bismillah'ı *Seçilmiş Hikâyeler*'in ilk sayılarında öykü alanından gayrisına sıçramayacak gibiydi. Sonra anladı ki, evdeki hesap çarşıya uymuyor!

Özdeki, temeldeki değişimler biçimi de başkalaştırıyor elbette; bu dördüncü kılıfı derginin. Her telden çalan bir sanat

dergisine en uygun boy, sayfa sayısı, süslemeler *Dost*'un kabuğunu güzelliıyor Marttan bu yana. Çekirdeğinde, iç düzeninde önemli bir değişiklik yoksa da, daha güncül tutumu, kimi olaylar, durumlar karşısındaki bilinçli tepkileriyle öbür dergilerin yavanca, zevzekçe hizasından sıyrılıveriyor. Ne *Varlık* gibi "ciddi ciddi" bir magazin, ne de *Yeditepe* gibi Babil Kulesi'nin sanat-düşün galerisi. Gerçi *Yaprak*'tan bu yana özlemini çektiğimiz, sanat sorunlarımızı ulusal, toplumsal, aydınlık bir açıdan çözmeye çalışan, yazarlarının dili, acun görüşü eş, etki, uyarım, öğreti gücü yepyeni bir niteliği, bütünlüğü yok ama, bağnazlıkları, tersleyişle, aksamazlığıyla, Batısal eleğiyle yine de olumlu, gerekli bir Apturaman Çelebi...

Yeni dizisinin 5. sayısı bu aybaşı yayımlandı. Neye yoracağımız, hâlâ kestiremediğimiz şu "yaz kısırlığı" onda da yansıyor epey... *Forum*'lara yakışır "Yüzde Otuz Dokuzda Rağmen Anayasaya Güven" gibi kekeme bir yazıyı baş tacı kılmakla: "Nehir Kenarında" gibi bir upuzun öykü çevirisini sayfalar yükü "tefrika" etmekle; "Sanat-Sanatçılar" başlığı altında da iğne deliğinden Hindistan seyrettiren bir alay habercik fısıldamakla; kısacası yoğunluğunun yarıdan çoğunu başıboşlamakla, yıkılası geleneklere, koşullara eyvallah demek zorunda kalmış. (Bir köşedeki şu duyuru, *Dost*'un çaresizliklerini de belirtiveriyor: "*Sayın Nusret Hızır gezide olduğundan, bu sayımızda yazısını koyamadık, özür dileriz.*")

Hanidir, "*Dost*'tan Mektup" başlığı altında, dizin'e tutkun okurlara "ders"ler de veriliyor dergide... Dizin tarihiyle ilgili bir girişten sonra, gençlerin kulakları bükülüyor, tutkularının ham ürünleri yargılanıyor. Eskiden *Çınaraltı*, *Servetifünun*, *İstanbul* gibi dergilerde pek modaydı bu tür eğitimcilikler: Dizin denemesini yayımlanmış görmeye can atan delikanlılara öğütler, yasaklamalar, ağbice horozlanmalar gırla giderdi... (Aziz Nesin üşenmemiş, günümüzde ün, önem, kişilik sahibi nice ozanların bu uzmanlarla dertleşmelerini bir bir bulup biriktirmiş, hoşluk olsun gibilerden yayımlamaya kalkışmıştı *Pazar Postası*'nda.) Diyeceğim, bu tür kılavuzlukların kendi kendine söyleşmekten, bilgiçlikten, övüngeçlikten öte hiç mi hiç bir anlamı yok: Gerçekten ozansoylu kişiler öğüt möğüt dinlemez, bir; "*Büyük*

ozanlara, büyük şiirlere açılmaktan korkmayalım. Bir Eliot, bir Perse biçimi karanlık eleğeçmezlikleriyle dursun kafamızda, ama onu kendi kişiliğimizle dolduralım. Yahut bir Dıranas duygunluğunu kendi biçimlerimize uygulayalım” gibi sözler, hamuru kendince mayalı ama tedirgin dizin gönüllüsünü hepten afallatır, iki... *Dost* adına o mektupları döşenen, belli ki, bu uğraşın çilesini çekmiş, işin girdisini çıktısını biliyor! Üstelik dizin üzerine konuşmaya da bayılıyor! O kez şaşıyorsunuz böylesine bir dizinseverin eşikteki bir ozan adayına kendi merdivenlerini peşkeş çekmesine.

Varsın, suyuna tirit, bolçene ozanlarımızın da sayısı pek artmayıversin, canım...

(M. E.)

Tanin, 12 Ağustos 1961, s. 2

Dışarıllıklı...*

Sanatı yaşamımıza katık bir somut veri değerinde, niteliğinde düşünmeye alışmamışız. Ona bireysel, yöre,** delikanlıca bir serüven gözüyle baktığımız sürece de, tek tek "ithal" ettiğimiz ecinni uzmanları yok yoksul ağırlamaya çalışacağız; buyrun, şu züğürt piyasada ağa ağa kırıntı sayemizde, gibilerden! Oysa bir yandan da uğraşımıza, çabamıza ekli sorumluluğumuzun onuruna toz konurmuyoruz: Resim mi? Gözümüzü örten delik deşik ama kolalı perdeleri aralamış, doğrulturmuş evrene bakışımızdaki şaşılığı... Müzik mi? Hısımcı, sevgilice dürtermiş, dinlendirirmiş usu, yüreği... Dizin (şiir) mi? İnsan onurunun, iç özgürlüğünün, duygu, düşünce dokunulmazlığının başkaldırışıymış yalanlara, boşunallıklara... Eh, bunlar elele verip de şu tedirgin, şu duruk kalabalığın; şu keçisiyle, Cuma'sıyla başbaşa Robenson'ların önüne düştüler miydi, tüm bönlüklerimizden, ilezeliklerimizden, yapayalnızlıklarımızdan, hamam yüzü görmemiş kirlerimizden arınıvereceğiz!

Bu folların üstünde kuluçkalaşmış sanatçıların bir yandan da savundukları ilkelere, savurdıkları özdeyişlere bakın: *"Sanat, kişinin soyut bir evrende ikinci bir yaşama ermesidir", "Dizin hiçbir ussal doğruyu yansıtmaz; tüm kurallara, geleneklere karşıdır", "Toplumsal düzenin, kurguların sanatsal yorumunu arayanlar düzyazıya başvursun", "Sanatın amacı saptama değil, önerme değil, şu değil bu değil. Sanatın amacı, sanat da değil."*

* Krş. bu kitapta "İçli Dışlı..." [S. Ö.]

** Gazetede böyle çıkmış; "yöresel" olabilir. [S. Ö.]

Ayıklayın pirincin taşını!

Anladık, sanatla bilim arasında önemli, kesin ayrıcalıklar var: Yararlılık, çoğunluğa ilenme, etkileme yöntemleri, koşulları apayrı; biri Ali Hoca, öbürü Hoca Ali... Ama, gerekliliği oranında ulusal bir sanatın varlık nedenlerine eğilirken, bilimsel kuramlardan, tartılardan kaçınmak niye? Halka inmeyi, halkı pırpıslamayı, kaskatı kurallara, daracık kalıplara sığınmayı dilemek değil ki bu... Zaten eski “halk” tanımı, gerçeği kaldı mı çağımızda? Kimileri direnedursun; gayrı kentli de, aksoylu da, siyasacı da, bilgin de, sanatçı da yepyeni bir halk kavramına, ortamına silgince yakışmak zorundalar. Bu zorunluluk bir yandan kişisel sağduyuya bağlıysa, öte yandan da insancıl, acunsal, yönsele itkilerin güngünden ışıyan gerçeklerine, bildirilerine bağlı.

“Tek insan, kocaman yarar karşısında bir minik yarardan gayrı nedir? Ama vardır yine de; öz doğrularını yaşamak ister, kof yararlarla didişir, savaşıır. Böylece uygarlığımızın en soylu değerlerinden biri, tecimsel bireyciliğe karşıt insan kişiliğı olmuştur. Sanatçı buna sarılıyor dörtelle. Yüzyılımızın en gözde, en has sanatçılarının belbağladığı tek şey, bugünkü tacirce düşünceye karşigelen, toplumun pis kabuğına bağlı olmayan bir bireycilik olmuştur” diyor Stephen Spender.

Biz, işte bu tür sözleri yanlış yorumlaya yorumlaya şu lüks dağbaşıda konakladık. Tasalarımıza, yoksulluklarımıza, acılarımıza, umutsuzluklarımıza analık eden bunca gözönü gerçeğı “çağında, gününde, toplumunda ödevli” bir uygar, yetkili sanatçı özeniyle, titizliğıyle dobra dobra belirtmeyi, yapıtlarımıza öz olarak onları seçmeyi “tecimsel” bir davranış sanıyoruz gide-rek... Sonra bakıyoruz, arkıştaki sanatçıların çoğı o bireysel dağarcıklarını yitirivermişler, sıvışiveriyorlar ilk dönemeçte; ayart-tıkları yordakçıların o saf ilgisini, sevgisini ite kaka... Caymaz yolcularda da bir yorgunluk, bir bıkkınlık, bir şaşalama... Bu gidişatın nedenleri türlü açılardan yorumlandı ama en doğru-cası, sanatçının iç’iyle iş’inin uyuşamazlığında olsa gerek. Batıcıl biçim tutkuları, öykünmeleri özü sildi süpürdü. Acun, yaşam, toplum görüşüyle usçu, gerçekçi, köktenci bir sanatçı, bakıyor-sunuz kaleme, fırçaya sarıldığında düşçü, oyunbaz kesiliveriyor. Niye? Soramıyorsunuz, tartışamıyorsunuz; puslu peçeli, ödlele bir bilgiçlikleri, sinirlilikleri var.

*“Biz hem yapıp edip, hem de utanmak istemiyoruz” diyor Sartre;
“yazar ne tutumda olursa olsun, nice kuytulara sinerse sinsin, kavgaya
karışmaya, damgalanmaya, lekelenmeye yargılıdır.”*

Türk sanatçılarının çoğu bu gerçeği adı gibi bilir üstelik...

(M. E.)

Tanin, 15 Ağustos 1961, s. 2

İlhan Berk'le...

Şu kadınlar var ya şu kadınlar, şu kadınlar yok.

İ. Berk

“Çağımızın şiiri göze seslenen şiirdir” diyor İlhan Berk, Beyit-Mısra Antolojisi’nin önsözünde. “Anlamdan çok sözcüklere, deyişe, yapıya, edaya, görüntüye, bunlara, bunların güzelliğine bağlanmak.” Anlaşıyor; ozan, “anlam” dediğimiz şeyin zaten bu saydıklarıyla varolabileceğine inanmayanlardan. Bu kanıyı kurcalayıp, İ. Berk anlamı öncelikle umursamıyor, bir varlığı ya da güzelliği doğuran, yaşatan ananın anlam olduğunu bilmezlikten geliyor; somut yaşamdan kopuk bir dizin (şiir) düşü uğruna çelişmelerden ürkmüyor da denebilir. Ozanlarımızın çoğu, uğraşlarıyla ilgili sorunlar üzerine düşüncelerini belirtmeye üşenirler; yergilere, eleştirilere kargı olsun, kaleme sarılıp savunmazlar inançlarını, tutumlarının, ilkelerinin nedenini... İlhan Berk o soydan değil, durup durup parlıyor; hele geçen yılın yazında İstanbul’daki konuşmaları, yayımladığı yazılar epey yankılandıydı. Kendince bir dizin ilkesi var; kıralı, sözcüsü oracığın: “Şiirin erdemle, doğrularla, gerçekle ilgisi dolayısıyladır” diyor. “Anlam coşkuya yer vermez” diyor. A. Artaud’nun “Düşünmek diye bir şey bilmem ben” deyişini, savlarını haklı çıkarabilmek için anabiliyor. Bâkî’nin “Deşt-i fenâda mürğ-i hevâ durmayıp döner” dizesini de...

Berk’in usu, beğenisi, düşünleri gözönülerden değil! Daha doğrusu, hamuruna aykırı bir toplum düzeninin, koşullarıyla, gerçekleriyle uyuşmadığı bir çevrenin tedirginini; “Benim yerim

Batı ekiniyle gübrelenmiş bağçalar!" gibisine bir hayıflanma, seziliyor davranışlarında, ürünlerinde..

Geçenlerde İngiltere'ye dizinsel bir gezi yaptı; oradaki toplanılarda, gösterilerde çağdaş, ulusal –ya da evrensel– dizininizin tanıtıcısı, savunucusu durumundaydı. Umalım, bu mutlu görevinden de yüzünün akıyla çıkmıştır. Dizinlerine, tutkularına, sığınaklarına bakanlar, İlhan Berk'i acunsal, kaygılardan arık, düşleriyle sarmaş-dolaş, dalgacımahmut bir kişi sanırlar. Değildir oysa; 1957 seçimlerinin yapıldığı o pazar sabahının esselâtında sandık başına koşup, oy'unu CHP'ye verdiğini gözlerimle gördüm !

Yola çıkmazdan önce bir konuşmamız olmuştu, şöyle:

— Çevresine gününde meram anlatamayan bir ozan, gün ola, harman ola avuntusundan medet umabilir mi çağımızda?

— *Ben, şiirimin bugün büyük çoğunluğun şiiri olmadığını biliyorum. Bu üzüntümdür, ama bunun çaresi, büyük çoğunluğun şekilde yazmak değildir.* Bu elbette yalnız benim için böyledir. Büyük çoğunluğu düşünerek şiir yazmak olmaz ya da yanlıştır demiyorum. Bugünün azınlığıyla yetiniyorum ben. Yalnız benim azınlığım, büyücek bir azınlıktır. Bu ise avuntum değil, gerçeğimdir benim.*

— J.-P. Sartre gibi, sözcükleri, düşüncenin hizmetine girmişler, girmemişler diye ayırmak doğru mu?

— *Ben şiiri usun bir bozgunu diye düşünüyorum. Yalnız bu bozgunluğun da bir yöntemi vardır. Bilinçli bilingsizlik diyorum ben buna. Ben böyle anlıyorum şiiri. Sartre'ın ne anladığı beni ilgilendirmez. Ne kadar büyük ozan varsa, o denli şiir tanımı, şiir vardır.*

— Göğsünü gere gere, *İkinci Yeni*'denim! diyen bir siz var-sınız. Bu yeni bir akım mı? İlkeleri? Yıktıkları? Yaptıkları? Kimler var yanıbaşınızda?

— *Bilmem.*

— Tasarladığınız ya da üzerinde çalıştığınız, bitirdiğiniz yeni yapıtlar var mı?

— *Önümüzdeki mevsime çıkacak bir kitabım var. Üç sözcüklü, baş harfleri de: MKİ'dir.***

* Bu cümledeki "büyük çoğunluğun şekilde yazmak değildir" ibaresi, gazetede aynen böyle çıkmıştır. Bağlama bakılırsa "... anlayacağı şekilde ...", "... seveceği şekilde ...", ya da "... okuyacağı şekilde ..." vb olmalıdır. [S. Ö.]

** *Mısırkalyoniğne*, Dost Yayınları, İstanbul, 1962 [S. Ö.]

— Şiirlerinizle ilgili bir anı?

— *Anılarım yoktur benim, yaşamalarım vardır. Onları da şiirlerime korum. Yaşamak dediğim de: Kitaplar, resimler, ezgiler, eski çağ yaraçları: ok, yazıtlar, süs eşyaları, fotoğraflar. Bir de pencereden görünen küçük, (artık gökyüzüz) bir sokak.*

Gitti, çağımızın övüncü nice ozanlarla dertleştii, bambaşka bir ortamda gördü uğraşını, tutkunu olduğu Batı havasını –azıcık da olsa– soludu, döndü. Şimdi şu yanıtlarında noksanlar, yanlışlar bulur mu acaba?

(M. E.)

Tanin, 18 Ağustos 1961, s. 2

Edip Cansever'le...

Dizin'i (şiiri) Edip Cansever denli dert edinmiş ozanlarımız pek az. Sevilerinin, bıkıntılarının, huylarının, çabalarının, kısacası yaşamının bir ucu da dizine, o yöndeki tutkusuna, gücüne bağlı. Yeni bir dizin yazdığında daha güleç, daha dost, daha delikanlı... Sofrada rakının yanı sıra dizin de varsa daha tez, daha özünce esiyor! İstanbul'dan 3-5 gün öteleşse, yel-yepelek döner geri; ayrılığın hıncını alırcasına; meyhaneler aşnalar, Beşiktaş iskelesi, Asmalımescit kazan, o kepçe... Eh, dizini de İstanbul'dan çok sevdiğine göre? Bu içten bağlılık yüzünden, soyutlama özenlerini bile tadında bıraktı... Umut yok Cansever'in yapıtlarında, iyimserlik-kötümserlik yok, önerme, övünme, öykünme yok; onca bir dizin var yapayalnız. Hanidir, yeni bir deneyle başgöz; somut olaylar, durumlar karşısındaki yüzlek duygunluğun yerine, yaşantılardaki ayrıntıların değişken, düşünsel iç gerdeğini söylemek istiyor uzun uzun.

— Ekini gelişmiş, aydını bol, sanat geleneği kopuntusuz ülkelerde soyuta genel bir eğilim var. Aşağı yukarı çağımız sanatının yadsınamaz bir gerçeği, özelliği durumunda bu çaba. Ama bilisiz, bağnaz, sanat beğenisi, gereksinmesi ilkel toplumlarda bu tür tutumların yeri, yararı ne sizce?

— *Ben soyut eğilimlerin yararından çok, kaçınılmazlığına değinmek isterim. Ayrıca sanatçının soyuta yönelmesi, içinde yaşadığı toplumun ilkelliği ya da uygarlığıyla oranlanamaz sanırım. Örneğin bilimleri alalım ele, özellikle konusu insan olan bilimleri. Bunlar tinbilim, toplumbilim, tutumbilim vb insanın belirli bir yanını incelemekle*

yetinirler, onu bütünüyle kapsayamazlar. Bir bakıma insanı insandan soyutlarlar. Şimdi biz kalkıp da, ilkel toplumlarda bilimsel çalınmaların yeri yoktur, diyebilir miyiz? Sanatlar için de böyle düşünmek gerekir.

Bir de şu var: Toplumlar, önceki çağlarda olduğu gibi, birbirleri için giz olmaktan çıkmışlardır artık. Buna bağlı olarak, sanatçıdan salt içinde yaşadığı toplumdan etkiler alıp vermesini beklemek, sanatı sınırlandırmak olur kanımca. Ne var ki, uygar ülkelerdeki soyut yapıtlar, belli geleneklere –din, tarih, ekin, bilim, sanat geleneklerine– bağlandıkları ve bu geleneklerin uç noktasına yerleştirildikleri için yadırganmaz, sevilirler. Buysa bir somutlama işidir. Yani, yazar kadar okuyucu da önemlidir burada.

— Dizinimizdeki İkinci Yeni sorununun sizce çözümü?

— Bu soruyu kısa bir yanıtla karşılamak güç. Şiirimizi yakından izleyenlerin bildiği gibi, “İkinci Yeni” diye anılan ozanların şiir yapıtlarında, tutumlarında, dünya görüşlerinde benzerlik aramak boşuna çaba! Övgüler de, yergiler de kimin için yapılıyor, çoğu zaman belli değil. Söylenen her söz, birden çok ozanın şiir tutumlarını kapsayacak biçimde söyleniyor. Ayrımlar, karşıtlıklar bu çeşit yargılarla silinip gidiyor. Benim “İkinci Yeni” adına konuşmaya hakkım yok. Böylesi bir genellemeye girişemem. İ. Berk denedi, yalnızca kendini anlattı. Şunu da söyleyeyim; “İkinci Yeni, kimi ozanların aynı anlayışla şiir yazdıklarını değil; tersine, çözülmeyi, özgürlüğü, çeşitlenmeyi gösterir.

— Düşünce Şiiri’ne yöneldiğinizi, dizinlerinizle bireyin toplum karşısındaki gerçek, özden düşüncelerini yansıtmak çabasında olduğunuzu söylüyordunuz. Salt duyguyla dizin yazılamayacağına göre, her dizin bir bakıma Düşünce Şiiri değil midir? Sizin bu konudaki ayrıcalığınız, Düşünce’yi yorumlayışınız?

— Biz bir şiire duygu şiiri dediğimiz zaman, bununla, şiirin temelinde bir düşünme düzeni de bulunduğunu öne sürmüş oluyoruz. Duygulanmak da, duygulandırmak da bir düşünce biçimidir çünkü; olağandır, yalındır. Benim ozanda aradığım, bir düşünme yeteneği değil, düşünür’lük tavidir. Şiirdeki duygu yükünün, şiirin özüne uygun, özünden yayılan, ozanıyla ilgili olmasını yeğlerim ben. Oysa Divan ozanlarına bakarsak, onların kendi duygularından, kendi yaşamlarından, bu yaşama anlam katan düşüncelerinden çok; bir dil özeni, dil ustalığıyla karşılaşırız. Mazmunlar, giderek dilin daha bir incelik kullanılmasından başka nedir ki? Bu yüzden, Divan şiirinde kişisel

yoktur; obje, bir başka ozanın şiirleridir. Amaçsa, bu şiirlerden yararlanarak yeni mazmunlar yaratmaktır. İşte bu yol, ozanı, duygu şiirinden başkasına götüremez. Kısacası, düşüncenin şiiri diye deyimlediğimiz şiir, ozanın düşüncesiyle aydınlattığı yaşamının benzerliğidir, tipikliğidir denebilir. Görülüyor ki, düşünmeyle, anlamı büsbütün başka olan düşünceyi ayırdığımız zaman, duygu, şiirin kendisi değil de bir özelliği oluveriyor. Duygunun baskın çıktığı şiirlerse başka şiirlerin etkisiyle, yontulmasıyla, buna katılan kısa bir kişilikle yapılagelen şiirlerdir. Yani dış etkiler –şiir yapısı, biçimi– bir uyartı olarak değil de, odak (mihrak) olarak yerleşir duygu şiirine.

(M. E.)

Tanin, 24 Ağustos 1961, s. 2

Güzle Gelenler

27 Mayıs devriminin hemen ardından bir vaveylâdır koptydu. Haydin bakalım sanatçılar; toplumsal, ulusal, devrimsel gerçeklerimizin üstüne eğileceğiz... Memleket şiiri! Yurt resmi! Anavatan müziği! Türk sineması! Halk mimarisi! Köy romanı! Taşra hikâyesi.

Dur bakalım, diyorduk; kırklara karışmış sanatçılarımız bu coşkun çağrıdan şöyle bir hisse kapıp, işlerine dört elle sarılacaklar mı? Özenlerinde, yöntemlerinde, tutkularında bir değişim olacak mı? Evet, ilk ağız birkaç şiir, düzyazı sökün ettiydi, kolaycacığından çalçenesinden; artçı bölük çil yavrusu... İyi de oldu bir bakıma; üç-beş Behçet Kemal daha türetmekle ne kazanırdı sanatımız? İşgüzarca, içtensiz davranışlardan hangi yaşıyası güzellemeler, yapıcı etkiler doğuverecekti. Adamcağızın içinden gelmiyorsa, usu yatmıyorsa, yüreği oynamıyorsa; senin peşkeş çekmelerin neresini dürtecek onun?

1,5 yıl boyunca usul usul dindi bu pışpışlamalar; anladılar ki, toplumsal düzende, siyasal yönetimde birg erçek gelişim, elverişli bir ortam sağlanamadıkça, sanatsal çabalar, ilkeler de bir uytuda, kendincelikte gününü gün etmek zorundadır. İşte dergilere, kitaplara bakıyorsunuz; ozanlar bildiğini okuyup yazıyor yine; düzyazı sanatçılarının da raydan çıkmıya hiç mi hiç niyetleriyok! Yeni çağa bir hız giren ressamların sergilerine uğruyorsunuz; salt kaygıları morun yanıbaşını tatlı tatlı yeşilleme, şu eğri çizgiyi bu yuvarlacıkla kessem mi'cilik.. İyi de ediyorlar. Hatırlarsınız; geçen yıl, Akdevrim'imizin ertesinde Yeni Dal

topluluğu İstanbul Şehir Galerisi'nde bir sergi düzenledi; tabloların hemen hepsi köyümüzden kentimizden, yani bizden gerçekleriyansıtıyordu; hattâ 28 Nisan olaylarını konu edinmiş resimler de vardı oracıkta. N'oldu bu uyarıcı, tanımlayıcı, "ulusal" gösterinin sonucu? Apar topar tıktılar tümünü Balmumcu'ya; o madrabazların, o bozguncuların, omuhabbet tellâllarının yanıbaşına. Neden: Komünistmiş bunlar! Neyse, –ülkesini, ulusunu vazoda çiçek, raks, soyunuk kadın, non-figüratif Sultanahmet Camisi resimleriyle kalkındırma yeltenen bir bilirkişinin düpedüz suçlamasına karşı-suçsuzlukları belirdi, kesinleşti de yeni bir yüzkarasından kurtulduk.

Şehir Galerisi, başarısız, darmadağın bir karma sergi ile bismillâhladıydı yeni gösteri yılını; seçici kurulu olmıyan, memur kimliğinde kişilerin yetkileriyle yönetilen bu tür bir sanat barınağında sürçmeler olur elbette. Ama, peşinden gelen sergilerin üçü epey ilginç. Özellikle Seniye Taylan'ın yapıtları üzerinde duralım: Kısa bir süre içinde, –sürekli çalışmaları uğraşını yaşamıyla bir tutması, yeni bilgiler, görgüler peşindeliği sonucu diyelim– tez gelişmiş bir sanatçı bayan Taylan. *Soyut-Somut* özenlerinin ötesinde, kendi öz evrenini konu edinmiş, renklerini, biçimlerini o yalansız bildiriye danışıyor; yapı ister bir figür, ister bir görüntü, ister konusuz, benzetisiz bir istif olsun; titiz, duygun, uslu kişiliğiyle beliren hep o sanatçı.. Hepsini iyi, hepsi güzel mi yapıtlarının? Olur mu hiç! Orhan Peker'in, Nuri İyem'in bile sergilerinde irkildiğimiz, mırın kırın ettiğimiz az mıydı?

Aynı yerin başka bir bölmesinde Erdoğan Değer ile Kuzgun Acar sergiliyorlar son işlerini. Erdoğan Değer, Güzel Sanatlar Akademisi'nin süsleme bölümünden; non-figüratiflerinde de böylesine bir öğrenimden, eğitimden geçmiş olmasının tüm etkileri alabildiğine seziliyor; sizi şaşırtan, huylandıran, sokağa bir başkacalıkla salıveren anlam güçleri yok o dörtköşelenmiş renkçizgi uyarlıklarının.

Kuzgun Acar, sanat çevrelerinde –hele hele son günlerde– adı sık anılan sanatçılarımızdan (Geçenlerde Paris'te düzenlenen bir uluslararası yarışmanın –heykel bölümünde– birinciliği kazandı.) Bu kez yeni bir gereçle işe koyulmuş Kuzgun Acar; koskoca çivileri birbirine pekiştirip, diken diken soyutlukta bir

yapı kurmuş; kanıksanmış heykel geleneğini itelıyor, –tabii bizde– tadılmadık *plâstik* bileşimler sunuyor. Ulusal gerçeklerimize eğilmek, beğenisi yok yoksul halkımızı çekelemek, öykülü bir anlamcılığa sığınmak baş düşmanı. Bir gazete konuşucusu sormuş:

— *Sanat görünüz?*

— *Tachisme’i tutuyorum. Soyut.. alabildiğine soyut.*

Üstelik ters, zorba bir sanatçı Kuzgun Acar; öyle alabildiğine soyut’u kıvırıp da çekilmiyor köşeciğine; –yine kendinden öğreniyoruz– Fransa’da oy göstermesine engel olmak istemiş kimi geri kafalılar, kıskançlar... Kuzgun Acar bu, kuru-sıkıya eyvalah der mi?

— Vallaha, demiş; hepinizi gebertirim dayaktan!

Ve bildiğiniz gibi, ulusal övüncümüz bir başarı.

Kuzgun Acar önümüzdeki aylar Batı’ya gidip, –bileğinin hakkı– bir görgü, kurcalama, ustalaşma dönemi geçirecek kazandığı ödül sayesinde; kötü yılların, köpkötü koşulların tavsatamadığı bu sanat gönüllüsü, oralarda pıacak, değil ya; bakarsınız sille-tokat. Luvr’da da bir köşeciğe kuruluvermiş... Eh, bizden de –eğer pasaport işlerinde bir aksilik zuhur etmezse– gidip seyretmesi!

(Nil Etemoğlu)

Dost, Yeni Dizi, C.8, S. 9, Aralık 1961, s. 24-25

Yeni Divan*

Edip Cansever, *Tanin*'de yayımlanan bir konuşmasında,** *Duygu ve Düşünce* dizini (şiiri) üstüne şunları diyordu:

*"Benim ozanda aradığım bir düşünme yeteneği değil, düşünür-lük tavrıdır. Şiirdeki duygu yükünün, şiirin özüne uygun, özünden yayılan, ozanıyla ilgili olmasını yeğlerim ben. Oysa Divan ozanlarına bakarsak, onların kendi duygularından, kendi yaşamlarından, bu yaşama anlam katan düşüncelerinden çok; bir dil özeni, dil ustalığıyla karşılaşırız. Bu yüzden Divan şiirinde kişisellik yoktur; obje bir başka ozanın şiirleridir. İşte bu yol, ozanı, duygu şiirinden başkasına götüremez. Kısacası, düşüncenin şiiri diye deyimlediğimiz şiir, ozanın düşüncesiyle aydınlattığı yaşamının bir benzerliğidir, tipikliğidir denebilir."****

Anlaşıyor ki, Edip Cansever'in dizinde aradığı öz öyle mırın kırıcı, duygulara yaslanık, anlamı kaypak türden değil; "düşünür"ce, dobra dobra, ozanın usunu, yüreğini gerçekten yansıtabilen bir öz. Yani, *Düşünce Şiiri* derken, yaşamı doğrulayan, somutlayan köklü bilgiler, sağlam bir acun görüşü bekliyor sanatçıdan, Karşıt örnek olarak *Divan Şiiri*'ni alışı da bundan: *Divan* ozanı dilden, deyişten, ölçüden, uyaktan, incimsi dizelerden gayrısına kulak asmaz; hazır kalıpları ısmarlamaca dolduran gözde bir işçi.

* Krş. bu kitapta "Tutamak" [S. Ö.]

** Bir önceki yazı: "Edip Cansever'le..." [S. Ö.]

*** Eloğlu bu parçayı hafifçe değiştirerek alıntılamıştır. [S. Ö.]

Oysa o masalımsı çağdan bu yana çok şey değişti; bu arada dizinin anlamı, görevi, etkinliği de! Ozanlar gayri saray mut-faklarında geviş getirmiyor; bir sorumluluk, bir yetki edindiler ayrıca, bilgece. Yapıtları sorunlaşıyor, tartışılıyor, inceleniyor öbür düşün ürünlerinin yanısıra. Kimi ozanlar cezaevlerine konuluyor gayrı; ondan medet umanlar, ona dış bileyenler var. Yani, salt güzellemelerle, oyunsal bulgularla yetinilecek bir çağ değil bu; düşlere, tatlı yalanlara, gevezeliklere karnı tok çoğunluğun... Sanatçıdan da ussal bir çaba, verim, somut ürünler bekliyorlar; “insan”laşmaya başladı herkes, peygamberce kerametlerin, tutkuların yıldızını kazıdı bilim. Hiçbir fizikçi içinden öyle geldiği için un-ufak etmiyor atom çekirdeğini, hiçbir bilgin gönlünden öyle koptuğu için kavanozda insan yetiştirmeye yeltenmiyor... Eh, böylesine hızlı, bilinçli, bugünlüğü yarınlığına ekli bir gidişatta da sanatçının paşa gönlü ne ola? Dışlak Batı özentisinin yeni adı yenilik; tabansızlıkların, kof ürkülerin adı “bungunluk”; rastgeleliğin, diyeceksizliğin adı “özleşme”... *Divan*’cı ozan, hiç değilse bu kaçamaklarını, afallamalarını örtbas etmek ya da şirin göstermek zorunda değilmiş; bu yüzden ne savunmaları var, ne önerileri, ne de böbürlü böbürlü yadsımaları... “*Bizim dü-şüncemizle duygumuz aynı kapıya çıkar; olumlu-olumsuz, güzel-çir-kin, yalan-gerçek iç içedir bizde; bu çağın, bu toplumun dizini de böyle olur*” deyip geçmişler.

İşte, Edip Cansever de genel olarak değiniyor bu konuya; benimsediği doğruları kendince yorumluyor: Düşünmeyle, anlamı büsbütün başka olan düşünceyi ayırdığımız zaman; duygu, şiirin kendisi değil de bir özelliği oluveriyor; öyle ya, düşünce-den yoksun *Divan Şiiri*’nin çabuk müzelik oluşu, salt dilinin eskimesinden değil elbette; ozanındaki toplum, yaşam bilincinin yokluğundan; bireysel davranışlarının, görev özeninin, yaratım olanaklarının aydınca, sorumluca bir kişiliğe dayanmamasın-dan; insana, olaylara bakış açısının puslu, dar oluşundan...

Hanidir kimi ozanlarımız dizinimizin çöktüğü, enezleştigi kanısında; bu güzelim varlığı yeniden ayaklandırmak, güçlen-dirmek, baylaştırmak için yırtınıyorlar. Doğru, haklı bir çaba, diyelim... Ama onarım araçlarına, gereçlerine, ilkelerine bakı-yorsunuz –ufak tefek ayrıntılarla– *Divan*’cılarinkiyle tıpatıp!

Ne lke, ne ulus, ne insan, ne olay... Deyiş! Sözcük! Ne o, dizin'i kurtaracaklar... Aslan Yürekli Rişar'lar! El dergilerini, kitaplarını karıştırmakla; gündeş koşullarımıza, gerçeklerimize sırtı dönük sıçramalarla; duygusal ya da *Divan*'sal sayıklamalarla yeni, mutlu bir dizin kapısı aralansaydı, şimdiedek çoktan ermişti suya ayaklarımız.

Edip Cansever haklı: Düşünmek ama, arpacı kumrusu gibi değil; bir soylu düşünce yordamıyla; yitik gerçeklerimizi ısıtmak, tanımlamak için; şu eciş-bücüş toplumdaki kişiliğimizin onuru adına.

Düşünmek... İlkten o huyu, o erdemi edin –ama gerçekten edin–, sonra nasıl yazarsan yaz; kılına dokunabilenin alnını karışlarlar.

Hür Vatan, 20 Aralık 1961, s. 4

Üsküdar'a

Bizde hemen hemen dişe dokunur her eleştirinin ardından bir de dişe dokunmaz tartışma sükun eder... Sonuç olarak da, o eleştirinin haritasında olmayan bir sapalığa varılır çoğun; Ali'ler Veli'leşmiştir, apaklar bomboz! Diyelim, çıkış noktası gerekçeli, kanıtlı, tanımlı, örnekli bir eleştiri, karşıcı öyle bir yorumlanır, öylesine aykırı yönler çekelenir ki, yanıtlamalar sürüp gittikçe maskeli baloya döner ortalık; ana-konu'yu tanıyabilene, düşün çatışmasını izleyebilene aşkolun! Niye? Yapıtcıyla eleştirmenin hiçbir ortak açıları, uyuşum ölçüleri yoktur ki konuya bakışta... Birbirlerini darkafalılıkla suçlarlar hep: *"Demek istediğimi bile anlayamamış... Şu açık-seçik sözümdeki anlamı bile anlama yeteneğinden yoksun..."* Oysa, gerçekten bir savunma gücü olmayanların ya da kendi körlüğünden düştüğü çukurda debelenenlerin tartışma yöntemi, şamatasıdır bunlar; ister istemez öbürünü de kendi hizasına çekerler, salt duygunluğa dayanan, çekirdeğinden kopuk bir kuru övünme, küfürle süslü bir günah çıkartma olurur... Birinden biri; *Arkadaş, sen haklı ol da, bu hırlaşmayı şuracıkta kesiverelim!* dese de vız gelir ötekine, temelli huylanır, öylesine bir yanıt daha patlatır ki erkeksen sus-pus ol! Kimi kez araya teraziliğe gönüllü başka kişiler de girer, bir sözden alınıp arapsaçını didikleyenler de türeyiverirler ki; gayrı değme okurun keyfine...

Dizimizde (şirimizde), öykümüzdeki *İkinci Yeni* curcunası, resmimizde, heykelimizdeki *Non-Figurative* özeni daha da azdırdıydı, sıklaştırdıydı bu tür çatışmaları; giderek öbür saçaklarda da güvellenmesi olağan elbet..

Öylesine bir tartışma da geçenlerde patlak verdi; şimdilik 4. yazıda, hızını alana değin çıdamınız bol olsun! Eh, –önceden de biliyoruz ya– araya yangın körükçüleri girecek, konu-yapıt, konu-kişi bir kenara itilecek, kitaplar, dergiler yeniden kurcalanıp bir alay ilgili-ilgisiz belge aktarılacak; biri bilgiye, örneğe, usa saygıya yaslandıkça, öbürü öfkenin, coşkunun, patavatsızlığın övgüsünü döktürecek... Sonuç: Sonuç da ne?

Adnan Benk, Ferit Edgü'nün Camus'den Türkçeleştirdiği *Düşüş* adlı romanımsı yapıtın bozukluklarını eleştirdi *Dünya* gazetesinde; çevirideki önemli yanlışların çokluğunu örnekler vererek dilde ve anlamdaki gerçek karşılıklarını göstererek belirtti. Bir çevirmenin seçtiği yazarı iyice tanımasının, yapıtının özünü avucunun içi gibi bilmesinin, biçimci yorumları huy edinmemesinin ön-koşul olduğunu söyledi.

Vatan gazetesinde, genç sanat tarihçimiz Sezer Tansuğ karşı çıktı bu kör kör parmağım gözüne'ce yazıya; Ferit Edgü'nün çevirisini pohpohlayıp, nitelikleri, özellikleri, ilkeleri belirsiz bir anlamı yücelten coşkun çeviriyi savundu; “İyi yanlışları, kötü doğrulara yeğlerim” dedi. Bağnazlıkla, kaskatılıkla suçladı Benk'i; “Tez günde bir yazı daha kaleme al ve Edgü'nün başarısını ille de öv!” gibilerden bir de buyruk savurdu.

Bu ara konu-kişi, Adnan Benk'e bir mektup yollayıp savunmuş kendini de, davranışındaki becerikliliği de; Benk, ikisini bir çırpıda yanıtladı 22.XII.1961 günlü *Dünya*'da; çevirinin ana-yapıt'a aykırı yanlarını yeni örneklerle gösterdi bir daha üşenmeden; tartışma konusunu başkalaştırmamak, civıtcı ayrıntılara götürmemek için şöyle bir derleyip topladı. Vay, sen misin! 25.XII.1961 günlü *Vatan*'da sözü gene Tansuğ alıyor; bu kez azıcık daha yumuşamış, kendine gelmiş ama, niyeti bu anlamsız tartışmayı daha da sürdürmek; ille de haklı çıkmak istiyor boşuna kavgasında; boğuşma tiryakiliğinden cayamıyor. “Hadi Adnan Benk, hadi aslan ağabeyimi; isterseniz bunu beni yerin dibine batırarak, kötüleyerek yapın. Beni kayırdıkça zaten kendinizi suçlamanın imkânsız olduğuna anlayacaksınız” diyor; “Size bunu gururunun yitirmeyen utancımı söylüyorum” diyor yazısının bitiminde...

Adnan Benk'te de bu çeşni yakarışlara kulak kabartmak huyu varsa kazara, önümüzdeki günler daha da bir hızlanır,

dallanıp budaklanır bu civanım konu, suya erer ayakları tümümüzen...

— Hayrola, Üsküdar'a mı?

— Hayır, Üsküdar'a.

— Ha, ben de Üsküdar'a sanmıştım!

Hür Vatan, 27 Aralık 1961, s. 4

*İstanbul'dan [1]**

Salt lastik, sucuk, örme fabrikaları birbirleriyle “rekabet” edecek değil ya; onlardan hisse kapam kimi “sanat” fabrikaları da yarışa kalktılar... Eczacıbaşı’ların epey ilgi toplayan, alıcı bulan kap-kacağından esinlenen Taylan’lar da bu alandaki çalışmalarını sürdürüyor, geliştiriyorlar: Aynı günlerde iki sergi birden düzenlediler İstanbul’un göbeğinde; biri Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsü’nün salonunda açtıkları daha çok tecimsel çeşnide, “fabrikasyon” üstüne olan sergi; öbürü Şehir Galerisi’ndeki, “Sanat Atölyeleri”nden çıkma ürünler. İlki için burada söz etmek gereksiz; ama Galeri’deki işler de, onları yapındıranların durumu da epey ilginç... İlkten sanatçıların adları üstünde duralıyorsunuz: Atilla Galatalı, Cevdet Altuğ, Tüzüm Kızılcan, daha yazbaşı, Harbiye’deki Galeri II.’de açılan Eczacıbaşı’ların seramik gösterisinin gözdelelerinden. –Atilla Galatalı, o yarışmalı sergide bir de birincilik almıştı– Ha, demek iş var bu işte! Tıransferli mıransferli... Bakarsınız, Eczacıbaşı’lar da kana kan diş diş hesabı, Ferhan Taylan’la Meral Kılıç’ı apartiverirler takımlarına! (Şu dergicilerimiz, yayınevlerimiz de birbirlerine imrenip bir yarışa kalkışverseler, hem onların, hem de yazarların işi iş gibi geliyor adama..)

Kurcalamaz gözle bakılırsa, sergideki “mal”ların çoğu başarılı, aferin’lik. Eh, ne de olsa en elverişli araçlara, gereçlere

* Tekrar edilen başlıklarda köşeli parantez içinde yer alan sıra numaraları tarafımızdan konulmuştur [S. Ö.]

sahip, delikanlı ustaların elinden çıkma şeyler. Gelgelelim, iki sergiyi de gezince, şöyle bir izlenim hemeninden beliriveriyor: Piyasa işodalarıyla “sanat” işodalarının ürünleri arasında pek de önemli bir ayrım yok! Birindeki anayapı, gövde tekdüzeliği, öbüründe dışdüzen, yani bezeme tekdüzeliği oluvermiş. Nedenini de şöyle yorumlayalım: Özellikle resme, onun olanaklarına, etki öğelerine alabildiğine yaslanan bir kolaylığı yeğlemiş bu arkadaşların çoğu; seramik’in bismillâhındaki soyutluğu, kendine özgü biçim-öz dengesini, koşullarını unutu unutuvermişler. (Hoş, belki de “patron” böylesini seviyor, istiyordur; “sanat atölyesi” dedikse, işçi-sanatçıların grev hakkı da var, demedik ya...)

Bayan sanatçıların bu işe elleri daha mı yatkındır nedir; bakıyorsunuz, bir Meral Kılıç, bir Güzin Özsaner, bir Ferhan Taylan –daha çıraklık döneminde olsalar da– daha benimsenen, daha seramikçe yapıtlar sunuyorlar; erkek arkadaşlarındaki o gözboyayıcı, o kökü-dalı belirsiz güzelleme gücünden yoksunlar mıdır nedir? Bir başka noksanları da şu: Hani bizde hâlâ yepyeni bir akım var ya; bir sanata öbür sanatlardan zırnık katmamak! Onların da usunu çelen olmuş galiba; tabak-çanaklarında olsun, düzlek çalışmalarında olsun, ne bir dirhem şiir, ne azıcık öykü, ne de bir nebze müzik. Ne denir; ellerine sağlık!

* * *

Galeri’nin giriş bölümcüğünde de Bayan Ayla Birkan’ın resimleri sergileniyordu. Bu yeni ressamımız Güzel Sanatlar Akademisi’nden bu yıl “mezun” olmuş; sanırım ilk bağımsız sergisi de bu. Okuldaki “hoca”sı kimdi, bilmiyorum; tablolarının genel düzeninden de sezilmiyor bu ama, Batı’dan kimleri sevdiği, usta edindiği besbelli: Rembrandt, Soulages, Vedova... Yani içi cıvıl cıvıl, haşarı, kişiye tasalarını unutturan sanatçılar soyundan değil; sergiye güleç girip, somurtuk çıkıyorsunuz. Geçen yıl bu tutumda, huyda, beğenide bir sanatçı daha vardı: Sarkis. Ama onunkiler daha bir kunt, soyut-somut sorunları bakımından daha bir dengeliydi. Bir diyeceği vardı Sarkis’in; kekelemiyordu, kırtırmıyordu apacı bildirisinde... Oysa Ayla Birkan boşveriyor dengeye, istife bağlı anlam bütünlüğüne falan;

kaygısı, tiryakiliği, elyordamı şu: Rasgele bir karanlığı zımparalayan loşluklar ve pişmiş aşı soğuk su bir beyaz, paldır küldür bir sarı!

O iri iri tablolara bakarken hep şunu düşündüm: Bu gençlik sanatçı şunca resmi en azından bir yılda çizip boyamıştır. Bu arada mutlulukları, pırpırları da olmuştur elbette... İç karanlığının yanı sıra umutları, yalazları... Diyelim bir yakınıyla şöyle bir Ada yapmışlardır o cânım Haziran cumartesilerinde ya da göz-gönül hızlandıran bir çalgı-çağnak... Ee? Ertesi sabah yine mi bumburuşuk kahverengiler, bumbuz lacivertler! Diyeceksiniz ki, bir tuvali donatma çabasının o dediklerinle ilgisi, ilişkisi ne? Başımın altına geçti de biliyorum; Akademi'yi bıldırtan bitiren bir ressam öncesinin boya çantasında çeyrek tüp olsun *bleu caeruleum*, *vert veronése*, *chrome orange*, *jaune de citron* bulunmadı mıydı, ayıplayan ayıplayana; “*Hani bar bar bağıırıyordunuz,*” diyorlar; “*yaşamımız sanat, sanatımız yaşamdır!*” diye... Derler.

(Eloğlu)

Dost, Yeni Dizi, C. 8, S. 10, Ocak 1962, s. 14

*Tiril**

Ozanlarımız, öykücülerimiz, ressamlarımız, heykelticilerimiz, müzikçilerimiz... yani sanatçılarımızın hemen tümü şu yakınlıkta bir ağızdandılar: İşlerimizle gerçekten, sürekli ilgilenip bizi doğrultacak, verimli kılacak kimseler yok çevremizde; süreçmelerimizin, çıkıntılarımızın nedeni hep bu ilze ortam... Şunca didinerekten yapındırdığımız bunca ürünün alıcıları, koruyucuları, değerdendiricileri hani?

Doğrusu da bu ya! Hızlı ama başıboş bir değışim içindeki sanatımıza çoğunluk küs; o alingan da gitgide yalnızlaşıyor, tirilleşiyor; üzüyor yapıtçıyı. Bu kısır filizlenmenin kökünü çokluk şuralarda arıyorlar: a) Bizim sanatsal geleneklerimiz pek yalınkat, yüzyıllar boyu garipsi, soyut türküsüyle yetinmiş; oysa çağımız sanatını tanıyan, ilkelerini, özelliklerini benimseyen genç kuşaklar pat diye o hizaya ermek, birer Batılı sanatçı kesilmek istiyorlar. Tutumları, bulguları ise uyuşamıyor gerçeklerimizle, koşullarımızla; havada kalıyor tüm çabaları. b) ülkemizdeki son yılların toplumsal, politik olayları, sarsıntıları sanattan daha ilginç, daha somut sorunlar türetti; salt çoğunluğu değil, aydınlarda da sardı bunlar; sanat-sanatçı dertleri üveyleşiverdi.

Ben, üçüncü bir nedene değineceğim: Toplumla alışverişı olan her uğraştta iyi-kötü bir düzen, bir dayanışma var. Kişisel "rekabet"lerin ötesinde, genel çıkarlar, serpilme olanakları söz konusu oldu muydu, bitişiverirler, yüreklendirirler birbirlerini.

* Krş. bu kitapta "Cascavlak" [S. Ö.]

Oysa sanatçılarımızda bir omuz silkme “tik”i vardır; salt uğraş-
daşının yapıtına, başarısına değil, ortak sorunlarına da, yoksun-
luklarına, ülkülerine, harcanmalarına da... Ne denir, işine güveni
olmayanların doğal davranışı bu! Öyle ya, ortada kapılmış ya da
kapılacak bir külâh bile yok. Örgütlenip, kenetlenip de n’olacak?
Göstermelik “birlik”lerle yuvarlanıp giderler işte!

Son yıllarda kimi sanatçılarımız Batılarda da alkışlandı,
ilgi sevgi uyandırdılar: Suna Kan, Leyla Gencer, İdil Biret avuç
patlattı nice ülkelerde; Yaşar Kemal bilmem kaç dilde okudu
türküsünü; Bedri Rahmi’ye Noel kartları çiziktirdi Amerikalılar;
acar heykelcimiz Kuzgun bir frenk yarışmasında ipi göğüsleyi-
verdi... Ee? Bu örneklerle yaslanıp da övünebileceğimiz özgün,
yaygın, umutlandırıcı bir Türk sanatından söz açılabilir mi? Bıra-
kalım bu yandakileri; şu adını andıklarımızın bile yurdumuzda-
ki durumları nedir? Şöyle böyle 10 yıldır bir resim sergisi bile
açamadı Bedri Rahmi; süslemeciliğe vurdu işi. Yaşar Kemal’in
İngiltere’de bir hafta içinde satılan kitap sayısı, bizde yıllanıyor.
Kuzgun Acar’ın ne tür heykeller yaptığını aydınlarımızdan bile
kaç kişi bilir? –Bayan yorumcularımızı saymayalım burada; on-
ların altın bileziği Beethoven’dan, Brahms’tan, Paganini’den ba-
ğış...–

Diyeceğim, sanat da devrimler gibi bir bütün. Resmin emek-
lediği yerde dizinin (şiirin) sağa sola seğirtmesi neye yarar? Ge-
rileyen bir müzik, ilerleyen öyküyü de üç adım ötede köstekle-
mez mi? Sözü kısaltalım: Bu koca alandaki bölümsel çıkışlar,
varlıklaşmalar da ömürsüzlüğe öncelikle yargılı. Ya tüm sanat
kollarını kapsayan bir birlik, sendika kurulur; sanatlarımızın
çoğunluğa iletilmesi, tanıtılması, sanatçılarımızın haklarının
korunması, verim, yaratım güçlerinin arttırılması için yetkili
kişilerin hazırladığı bir tasımlama (program) dürüstçe, çıdamla
uygulanır; ya da sanatsız bir ulus kalkınmasına usu yatmayan
yurt yönetimcileri işbaşına gelene değin eller böğürde yana ya-
kına beklesilir...

Şu gerçeğe de dokunalım: Ekincimizin noksanlığından
mıdır nedir, bir bölümdeki sanaterleri öbür bölüme zırnık ilgi
duymazlar; oracıkta olup bilenlere bakarlar afal afal... Giderek
küçümserler, çekiştirirler birbirlerinin uğraşlarını. Bu kapışma-

lar, bu yapayalnızlık, bu kördüğüm hep o yüzden. Oysa Batı'da, bakıyorsunuz, bir resim olayı; ozanlar, müzikçiler, düşünürler ressamla kolkola!

Geçenlerde, soyutçu bir ressam arkadaşla, İkinci Yeni üzerine düşüncelerini, izlenimlerini sormuştum: "*Valla, şiirle miirle ilgim yok benim!*" demişti böbürlenerek. Bir ozan dostumla da kalbürüstü resim sergilerine birlikte gitmeye sözlüyoruz; iki yıldır atlatıyor beni.

Hür Vatan, 17 Ocak 1962, s. 4

İstanbul'dan [2]

Şehir Galerisi yine dolup taşı geçen ay... Güzden bu yana aşağı yukarı yirmi “ressam”ın işlerini gördük; eğer bu hızlı, yoğun hamaratlık aksamazsa, yazbaşına değin yüze yakın eli fırça tutmuş kişiyle aşnalaşacağız demek! Zerrin hanıma dilekçeni, Maliye’ye de 50 kâğıdı tokalandın mı, şöyle 10-15 günlüğüne kurulursun o “loca”lardan birine... Boş vakitlerini Talens bulamaçlarıyla değerlendiriyor, cânım kâbuslarını dörtköşeliyorsun ya, buyur allasen başköşeye; o resmin abece’sine bile aykırı densizliklerine baka baka sanat gereksinmesini gidersin, resme saygı, sevgi duysun millet! Zamanla bir düzene girer mi bu galeri? Elbette... Aşırı milliyetçi gençlerimiz hele şöyle bir gösteri yapıversinler kapı önünde; “*Türk-Amerikan, Türk-Alman, Türk-Fransız kültür derneklerinin sunduğu o güzelim salonlara sığınmak da neymiş? En has ressamlarımızı ille de bu barınakta görmek istiyoruz!*” diye bir vaveyla koparsınlar da seyreyleyin siz bu “resmi mekân”daki derli topluluğu...

Sorumlu yönetmeni, yetkili düzenleyicisi kimdir buranın, pek belli değil; uyarmak, çekiştirmek de boşunalaşıyor o kez. İlginç bulduğumuz resamlara gelelim:

Dinçer Erimez

Bu genç sanatçı, Türk yağıyla kavrulanlardan değil; Batı’lara uzanmış, oralarda geliştirmiş yaratım gücünü. Bu köklü bilgi-görü-deney sonucu elbette ki ortaya dipdiri yapıtlar koması ge-

rek, değil mi? Hayır, esiriyor. Silginliği mi elvermedi, üşendi mi, her neyse; hani ta 1940 resim kuşağımızın, hani şu toplumcu, yersel, gözönü insan acılarını konu edinen ressamlarımızın, hani şu Kemal Sönmez'lerin, Mümtaz Yener'lerin, Haşmet Akal'ların, Fethi Karakaş'ların, Turgut Atalay'ların anısına bir saygı duruşuyla yetinivermiş... Mum ışığında cançekişen biri, başucunda ağlak meryemana'lar... Bozkır ayazında iliği, kemiği donmuş bir nöbeti... Berber koltuğunda epekşi bir surat... (Ustura kör müdür nedir?)

Konu mu? Anlamı, bildiriği somutlama mı? Âmennâ! Ne ki, bay Erimez'in figürlerinin ağzını bıçak açmıyor; hangi özü biçimlediklerini ya da hangi biçime öz edildiklerini kestirememenin tersliği, şaşkınlığı içindeler.

Bizdeki tıfıl, şamatacı non-figüratifçilerin hileli kumarında ellerine tutuşturulacak birer cıvalı zar o resimler, – daha doğrusu, o figür'ler!

Halide Dolu

Abstrait cosmique, abstrait geometrique, bilmemne *abstrait*; bu piç kurusunda lağap mı ararsınız... Bayan Dolu'nunkiler de –hadi onun ağzıyla söyleyelim– *cosmic abstract* türündenmiş.

— Niye, dedim; ille de bir ön tanım gerekiyor?

Hoş bir sanatçı Halide hanım:

— *Efendim, dedi; zaten eserlerime ad koymadım diye ayıplıyorlar beni, ahret sualleri soruyorlar... Tefsir güçlüğü çekiyorlarmış! Bari, dedim, sergiyi toptan tesmiye edelim de, hem onların gönlü olsun, hem de kafamızı dinleyelim azıcık...*

Halide hanım yabancıyı sayılır bizim gerçeklerimizin, koşullarımızın; uzunca bir süre İngiltere'de kalmış, felsefe okumuş; Hollanda, Belçika, gezmiş tozmuş. İlk sanatsal uğraşı şiir.

Gelecek yüklendi beni;
Tamlığım, varlığımla yüklendi.
Bir şey bırakmadı benden düne,
Bugüne...

diyebilecek kadar da düşmüş bu işin üstüne. Sonra bir görünmez kaza; epey canı yanmış bayan Dolu'nun, o tıkırında düzeni, sereserpeği aksayıvermiş... Resime gönüllenişi de o sıralar; salt iç kıpırdanmalarını yansıtmak, avunmak kaygısıyla girişmiş işe, bakmış ki eline sağlık diyenler epey, yüreklenmiş, öz uğraşını bulmuş böylece!

Özel bir tekniği var bu verimli sanatçının: Alıyor eline içi zift karası dolu bir tüpü, elyordamıyla sıkı sıkıveriyor o gergin beze; kalan boşluklara da kabarık sarılar, acı yeşiller; en üste de yarım okka çinko akı, kıpkırmızılar sıvıyor; oldu mu? Oldu! Balıktan kurban olur mu? diye sormuşlar hani; ben yaptım, oldu... demiş adam. Oralarda boya sebilullah galiba; hele bir yerleşsin Türkiye'ye, yüksük kadar tüpe 2,5 lira vermeye başlasın, tekniğini de yenileyecek bayan Dolu; röliyefe çamurla alçı yakıştır, diyecek; düzlek resim neyime yetmez! İşte o kez, iç evrenini dobra dobra yansıtan o kabarıklıklara dokunmak, hatta mıncıklamak duygusundan kurtarır seyirciyi, yapıtlarını sigortalamış olur.

Nuri İyem

Türk-Alman Kültür Derneği'nin Galeri'si güngörmez bir daracıktaydı yıllar yılı... Bakla oda, nohut sofaya sığmıyordu o al, yeşil, kara, mavi, ak kalabalığı... Bir sanatçının konuşmasını mı dinleyeceksiniz; saat beşbuçukta sıraya girip, bir iskemle kapmanız gerekiyordu; yoksa buyrun Kadıköy-Gazhane tıramvayının bayıltıcı sahanlığına!

Güz başı, yukarı Tünel civarında, anacadde üstü bir hanın ilk katına taşındılar, anca yerleşebilmişler. Nuri İyem sundu son işlerini; bitişğinde de bir Alman sanatçısının, Günter Schölkopf'un, Binbirgece masallarından, Villon'un "Asılmışlar Baladı"ndan, Cervantes'in *Don Quichotte*'undan esinlenerek yaptığı süsleyici "gıravür" ler sergisi..

Nuri İyem her yeni gösterisiyle ilgi uyandırmış; kimilerinin öfkesini topuğuna çıkartmış, kimilerinin gözünde daha da büyümüş bir sanatçı. Ama övenlerin de, yerenlerin de beğeni rayları şu yargı makasında bitişiveriyor: Batıya tüymemiş, Selim

Turan'lara, Avni Arbaş'lara, Nejat Melih'lere imrenmemiş; yolunda yordamında direnen cesur bir sanatçımızdır İyem! Gerisi şöyle gelir bu değer yorumunun: Nuri İyem hangi akıma, tutuma yönelirse yönelsin tökezlemez; alkışçıları, hınk deyecileri türer çarçabuk... Bağınazlıklardan palamarı çözmüş bir ustadır o, bilir resim'in gizlerini... Hangi açıdan da bakarsan bak, kişiliğini yadsıyamazsın. Gerçek bir resimseverin evinde şu olmayabilir, bu olmayabilir; ama bir Nuri İyem'sizlik? Yok öyle şey! Konuşuna surat asmuşçasına ayıplarlar adamı... İyem'in bu başarısını küçümsemeyelim; yaşarken "klasik"leşmiş birkaç mutlu ressamımızın en öndelerindendir; değıldir diyen beri gelsin!

Geçen sergisinden bu yana pek yenilememiş yapıtlama gücünü; belki daha soyuta, daha yalına yönelmiş, oncacık işte... Bir mordur gezindiriyor o çiğ beyaz panolarda; yeşilimsi mor, kızılımsı mor, sarımsı mor, hatta karamsı, akımsı mor... Ya da cıvıl cıvıl bombozluğu kabartan, dalgalandıran "resimsel" oyunlar, elçabuklukları... (Orhan Peker'in milleti afallatan, huylandıran hani şu tepeden tırnağı zifte batmış kocaman tablosunu, 2-3 resmine niye örnek edinmiş? Anlayamadım!)

Diyeceğim, resimden bıkmış gibiydi bu sergisinde; *"Ben Kasımpaşa'lıyım, neylesem o gerçeğı örtbas edemem!"* diyen dobra dobra Nuri değildi gayrı... Kasımpaşa'sı Baumeister'di, Léon Zack'tı düpedüz.

Evet, birilerine kızmış, bir şeylerden bıkmış Nuri İyem; resim mesim neyinize, dercesine bir babacanlığı var; oysa söz konusu edilen delikanlılığıydı hep... Kişi, toplumun değerbilmezliğine içerler de, hıncını sanatından alır mı?

(Eloğlu)

Dost, Yeni Dizi, C. 8, S. 11, Şubat 1962, s. 26-27

Doğru Dürüst

Salt giysi biçimleri, danslar, şarkılar, Ada'lar Moda'lar moda olmaz ya, kimi sözcükler de modalaşıyor. Bu tür sözcükleri dillerine virdedenler özellikle siyasacılar, gıllığışlı yöneticilerdir ama; yazarlara, giderek sanatçılara da bulaştığı oluyor; iyi kötü her dediklerini onlarla çeşnilemeden edemiyorlar; kitaplara sığmaz konuları, yorumları o "dev sözcük"lerle kestirmeden ısıtıp tanımlamak ne kolay!

Bunların en dumanı üstündesini sanat yargıçlarımız türetti yine: *Dürüst*. Yazılarında şöylesini andırır açıklamalar, değerlendirmeler güngünden bollaşıyor: "... kimseye benzememek kaygısının bocalattığı bu sanatçı, dürüstlüğüne yaslandığı ölçüde yaratıcı olabilir." Ya da: "... yapıtlarında orta-malı bir çizgiyi aşamamışsa da, dürüstçe tutumu hemen beliriyor; dolayısıyla umutlandırıyor bizi..." Hemen hemen imza üstü sözlerdir bunlar. Gayri siz, dürüstlük kavramı üstüne kafa yorun yeniden; hangi sanatçılarımız bu erdemi taşıyor acaba? Şunca yıldır yanlış bir beğenide olmayayım... diye işkillenip durun!

Bana öyle geliyor ki; dillerine doladıkları konularla rüküşçe süslenenlerin, bu yüzden de şirin görünmek gereksinmesini duyanların kurnazca bulgularından biri de bu... Şu dürüsttür, dedim miydi; anla ki, dürüstün dikâlâsı benim!

Sanatsal, düşünsel kargaşamızda böylesine sözcülük ürkütmeden sayılmaz; yıllar yıldır türlü tartışmalara, peygamberce tutkulara dayılık ederler: Soyut-Somut, Öz-Biçim, Ulusal-Evrensel, Batılı, anlamsız vs. Onlar ortalıkta gezinedursun, *dürüst* de

yakında katılacak gibi! Sanat alanlarında, sanatçı yapılarında anlamı ne bu örtük deyimin? Yani sanateri gerçek yaşamını, düşünlerini, duyularını koyuyor yapıtına; yalan-yanlış güzelleme-lere yeltenmiyor, cemaziyülevvelini bilmediğine öykünmüyor; saf, tertemiz, neyse o! Ee? Soylu bir sanatçı başka nasıl olabilir? İnsanca, hamuru yalansızlıkla yoğrulmuş, yaşamını doğrulayan bir düşün-görüş açısı seçmiş, iyice bildiği aklara kara diyemeyen, kişiliği dipdiri bir sanatçı, istese de becerebilir mi numaracılığı? (Rimbaud, “Esrik Gemi”yi yazdığında hiç mi hiç deniz görmemişmiş sözde; Orhan Veli dünyaevine girmemiş, oysa dul bir erkek olarak konuşur “Eski Karım” adlı dizininde; Attılâ İlhan’ın içkiyle başı hoş değildir benim bildiğim, oysa dizinlerinde bulut gibi gezer... Şimdi bunlara “gayri dürüst” mü diyelim?)

Yani, bu dürüstçülerin tutumu pek dürüstçe değil gibime geliyor; sen tut öncelikle delikanlının becerikliliğine mırın-kırın et, noksanlarını sırala, ardından da ağzına bir parmak bal çaliver: “*Sen amma da dürüstsün!*” Biri ak üstüne alları, mavileri döke-saça dürüst; öbürü anadilinin anlamsızlık olanaklarını yarıttıkça dürüst; beriki, böylesine özentiler yakışık almaz, derken dürüst. Diyeceğim, taşı ayıklanmaz bir Doğu pirinci bu!

Bu yordamla pırpışlanmış sanatçılardan biri kızıp da; “*Yahu, ben dürüst müdürüst değilim; ben ozanım, ben ressamım, romancıyım, müzikçiyim; şu ortaya koduklarımda iş var mı, yok mu? Bu çağa, bu ülkeye yakışıyor mu, yakışmıyor mu? Etkinliği olumlu mu, olumsuz mu? Sen ona bak...*” deyiverse; bizimki ne der acaba? “*Aferin oğlum,*” der belki de; “*böyle pervasız konuştuğuna göre sen düpdürüst bir insansın.*”

Hür Vatan, 7 Şubat 1962, s. 2

*Robenson'un Şiirleri [1]**

Ahmet Haşim'le Yahya Kemal'in yapayalnız başarılarını gözümüzde nice büyütürsek büyütelim; Tanzimat'tan sonraki kişiliksiz dizininizin (şiirimizin) sürekli bir bocalama içinde olduğu; soylu, hür bir gelenek edinemediği ortada. Türlü koşulların etkisiyle, ikinci genel savaş yıllarında Batı'ya daha bir içtenlikle kulak kabarttı; bu uğurda da öncelikle öz bilincinden, görgüsünden yoksun, *biçim* hünerleriyle böbürlenen Doğu dizininin sırnaşık köklerini kazıyıverdi temelden... Çoğu ozanlarımız kendilerini görmüş-geçirmiş bir Fransız'ın, İngiliz'in yerine kor oldular; onların o kez gözde öykülerini Türk ağzına yakıştırmaya özendiler. Doğal karşılanmıştı bu, kimse tutup da: "*Görmediğin, yaşamadığın, nedenleri üzerinde iyice kafa yoradığın bu öte gerçekleri niye diline doluyorsun?*" demiyordu. Çağımıza, daha doğrusu, insan onuruna gözdağı veren, soyluluk adına soysuzlaştırıcı bir şakası yok çember hızla daralıyordu da ondan; bugün onaysa yarın sanaydi; o adı batası dönemde –çemberin nice dışında olursak olalım– gözüdünlük baskıncıya çatmak, insanın değerini, haklarını yeniden kurcalamak her "insan kişi"nin boynuna borç bir yüküm (mükellefiyet) gibiydi Ozan yaradılışlılara haydi haydi...

Dıştan bakınca, bu tutumun ülkemizde de dizinlenmesi bir öykünme (taklit) türüydü düpedüz; ama iç'i yoklayınca, ulusuy-

* Krş. bu kitapta "Robenson'un Şiirleri [2]" ve "Şairin Usu, Yüreği, Dili" [S. Ö.]

la yanyanalığının gözcülüğünü görev edinmiş Batılı ozanların yığıtçe tutkusuna bir güvendi, gaysıyla*, merhabaydı.

Ama bu ara, Nazi'lerden çekmediği kalmamış bir Max Jacob, "... kendinize bir akıl hocası süsü vererek, bu kahve sohbetlerinin anlamını mı tanımlayacaksınız? Susun daha iyi..." diyormuş, kimin umuru!

Savaş sonrası, orali koşulların, gidişatların peşisıra dizin ustaları, öncüleri de değişiverdi usul usul; bizi saran, etkileyen, Türkçeye uygulanabilir dizin yöntemleri, düzenleri de... Hele İngilizceye aralık kapılarımız da ardına değin açılınca, tez günde bunalıverdi ozanlarımız; daha bir işlekleşti bilinçaltları; toplumla ilişkiymiş, somut bildiriymiş, gündeş *halk şiiri*'ymiş; o börtü böceği bi temiz gazladılar! Bu çıkıştaki ilk örnekleri ayetleştiren cinfikirli eleştirmenlerimiz, buyrun'cularımız da kolları sıvayınca; Fransız-İngiliz-Türk melezi yeniyetme bir dizin daha ediniverdik; bozmadık Tanzimat andını... Bilimsel, nesnel eleştiriden yoksun, geleneksiz, soylu bir ekine yaslanmayan dizinimizin kendi göbeğini bir dağbaşında kesmece serüveni bu; adasının hartadaki yerini,** güç-bela tutuşturduğu çalı-çırpıyı kendi eliyle silip söndüren Robenson'lara özgü bir serüven!

"Birinci Dünya Harbinden sonra şairler ümitsizliğe düşmüşlerdi. Bu harp ve onu takip eden sulh; insanları, bilhassa insanların en hasası olan şairleri büyük bir hayal sukutuna uğratmıştı. Dünyanın bu acıklı hali içinde şairler okuyucu bulamadılar, ayrıca bulamayacaklarını da sandılar. Bir köşeye çekilip, yakın dostlarımızla nasıl konuşursak, öyle konuşmaya başladılar. Sözleri ancak yakın bir dostun anlayabileceği imalarla doluydu; konuları ancak yakın dostlarını ilgilendiriyordu. Şairler böylece yirmi sene, yakınlarıyla konuşup durdular. Derken şu İkinci Dünya Harbi geldi çattı... Şairlerin yakın dostları pek çoğaldı. Onlarla beraber ıstırap çeken, yeise düşen, ümit eden herkes yakın dostları oldu, imalarını anladı. Şiir bayağılaşmadı, şair gene de eskiden olduğu gibi, imalarla, ihsaslarla, telkinlerle konuşabilir. Ama bu imalar, artık hepimizin duyduğu şeylere temas etmektedir, onları artık milyon-

* Gazetede böyle çıkmış; "saygıydı" ya da "saygıyla" olabilir [S. Ö.]

** Gazetede böyle çıkmış; "bozan", "silen", "yok eden" olabilir [S. Ö.]

larca insan anılıyor. Bu harp içinde şair halka inmedi, halk da şiire yükselmedi; ikisi ortaklaşa bir saha buldular, orada yan yana ilerliyorlar.”

Bu sözler bir Amerikan dergisinde yayımlanmış; ben, *Ter-cüme* dergisinin Şiir Özel Sayısı'ndan aldım. Yıl 1946; aradan 16 yıl geçmiş demek... Bu süre içinde yeni akımlar, yeni ünler, daha doğrusu yepyeni bir dizin türemiş, palazlanmış birçok ülkelerde. Dizinin anlamına, önemine, varoluş hikmetine, aykırı açılardan bakılır olmuş... Yani halkla dizinin yolları yine ayrılıyor, ozanlar yine kendi adlarına konuşmayı yeğliyorlar. Resime, müziğe, heykele paralel bir yalınlaşma, özleştirme çabasındalar. Geçmiş yıllarda görevini yapıp yozlaşmış, safralaşmış ayrıntıları, kurulu düzen payandalarını da atı atıveriyorlar. Az önce andığım sözlere bakarsak, halkla ozanın eleleleşmesi için yeni bir genel savaş gerekiyor; onunla gelecek acıların, ürkülerin, baskıların peydahlanması... Soyut bir barış döneminin toplumlarda yarattığı bunalım, güvensizlik, bencillik; ozanlarda bir içe kapanış, yalnızlaşma, içsel erdemlerine, avuntularına sarılış olarak belirleniyor. Bir ulusun şunca milyon kişisi yaşamlarını daha da düzenleyecek, zenginleştirecek somut değerlerin özlemini çekerken ya da onlardan kolayca yararlanıp rahatlamışken, dizine de sırt çeviriyor belki... O kez ozan da anlaşılmayı bozup, çekiliyor öz yaşamının verilerine, onları dizinliyor, övüyor; yani salt kendincilikleri öneriyor alıcıya. Müşteri azalsa da, boğazı tokluğuna yaşayıp gidebiliyor..

“Yaşamamasını seven, yaşamamasını bilen her insan şair değildir,” diyor Cladue Roy, *“fakat bir yazar hem yaşamamasını bilen bir insan, hem de büyük bir söz sanatçısı ise, dehası hem eserinde hem de yaşayışında kendini gösteriyorsa, o zaman güvenle söyleyebiliriz: İşte, bu bir şairdir.”*

Şimdi ortaya şöyle bir sorun çıkıyor: Yaşamak! Bu yaşamının belli bir toplumdaki yeri, önemi, sanatla bağıntıları...

Bir ulus, diyelim İngilizler, yıkıcı bir savaştan geçip, hızla toparlayabilmişler. Çağımızın biliminde, düşüncesinde, tekniğinde, sanatında, giderek acun yönetiminde söz sahibiler. Toplum katları arasında kolay kolay yan yatmaz bir denge var; eğitim, gelişim olanakları, alanları alabildiğine; ulusal onurunun, süregidesi geleneklerinin üstüne titreyen bir ulus yani... Bu ulustan

bir ozanın özel türküsünü diline dolaması doğaldır diyelim; belki hakkıyla sıkı-fıkılığ da çözülmemiştir. Savaş sonrası herkes kendi tezgâhına, kendi evrenine döndüğüne göre, onun da tuzu kurumuştur. Neyse... Bu duruma karşıt örnek olarak da her yönden geri kalmış bir ülke düşünelim: Buralarda ister istemez bir boğuş sürüp gidecektir, en azından bir İngiltere katına ulaşınca da değin... Bilgiyle bilgisizliğin boğuşu, usla körduyunun boğuşu, olumlu tasarımlarla ölü geleneklerin boğuşu, gerçeklerle yalanların, işgüzarlıkların boğuşu gepgeniş bir savaş alanına çevirmez mi ortalığı? Şimdi buralı ozanın yaşamına ekli uğraşını güzelleyen, doğrulayan tutumunu hangi değer ölçülerine vuracağız? Bir yan tutması; onların kaygılarını, özlemlerini, bıkıntılarını kendi bildirisiyle yoğurması mı gerekiyor; yoksa iğne deliğinden Hindistan seyrettiren bir bireyselliği, oyunsallığı dizinlemesi mi? Ozanın hürlüğünden, bağımsızlığından söz açılabilir burada: *“Ona yaraşan hürlük dış acun sorunlarıyla yeteneğini körletmemesi, usu, yüreği neye yatkınsa onu söylemesidir. Ozan toplum öykülerinden söz açmaya kalkıştı mıydı yaratıcı hürlüğüünü yitirmiş, bir düzyazıcı oluvermiştir”* denebilir; haklı çıkacak örnekler de gösterilir elbette. Ne ki, bir toplumun düşüncesi hür değilse, –taş çatlasa– ozanı da hür değildir, dolayısıyla dizini de. Soyut, kaypak hürlükler yalınkat, dalgacımahmut kişilerin işine yarayabilir; ama sorumlu bir kişi olan ozan doyar mı oncacıkla? Keşişçe bir hürlüğü, onun bağışladığı mutlulukları baş tacı edebilir mi? Onu ille de yetkisiz, bencil bir kişiliğe, göreve çekelemek isteyenlerin; evrende başka bir evren olmaya imrendirenlerin kurnazlığı bu. Ozanın hürlüğüne değil, dokunulmazlığını istiyorlar; ateşli bir Batı hastasının sayıklama hürlüğüne... Oysa, dileyene o hürlüğü hemencecik bağışlıyor toplum; siliveriyor ilgi, saygı defterinden... Ondan sonra, gelecek kuşaklara dilekçe sunan sunana! Sanki o kuşakların çağında ozanların kökü kuruyacak, yetiştirmeyecekler kendi ozanlarını! Kimi benzetilerle, kendilerini hâlâ geçmiş yüzyıllarda sanıyorlar; en yadsıyıcı, en delikanlı, en azgın sanatçıların bile günlerinde değerlendiklerini, benimsediklerini unuta unuta... Unuttukları bir şey daha var. Dizinin, resim, müzik gibi en ilkel yapısıyla dışta da varolan sanatlardan apayrılığı. Yersel simgeler, nitelikler taşımayan, salt

ses, salt renk, çizgi olgusu yapıtlar, düşünceden önce göz-kulak oyalayıcı nitelikleriyle başka çevrelerle de bir bağ, bir ortaklık kurabiliyorlar. Oysa dizin, yerselliğe, ulusallığa öncelikle yargılı; çünkü ana ögesi, anlam yüklü sözcük bileşimleri, yani *Dil!* Kişi, toplum düşüncesinde, duyarlığında yankılanabilmesi de, ancak bu dil örgüsündeki sanatsal kurguya bağlı...

Diyeceğim, geri kalmış toplumlarda bu dil ya karman-çormandır; kuşaklar, katlar arasında genel bir anlatım gücü taşıyamaz ya da salt zorunlu ilişkilerde işe yarayan bir araç olmakla yetinir. Her iki durumda da, düşüncenin değil, davranışın buyruğunda yani... Oysa bireysel duyarlığı esnek bir düşünce katına ileten bildirisini dolambaçsızlığı oranında etkin kılan, başka bir deyişle insanı somutlayan bir varlık bu. Dolayısıyla, durmuş oturmuş bir dil-düşünce geleneği olmayan toplumlarda dizin de bocalıyor, yalnızlaşıyor.

Böylesine bir ortamdaki *Türk Şiiri*'nin varlığı, yokluğu üstüne de başka bir yazıda söyleşiriz.

Hür Vatan, 21 Şubat 1962, s. 4

İstanbul'dan [3]

Rasih Güran

Düzlek, hâfız harcı bir eğitim-öğretimden geçmemiş ressamlarımızdan biri de Rasih Güran; kendi aramış, kendi seçmiş, bir yere kendince varmışlardan. Oktay Rifat'ın *Perçemli Sokak*'ını süsleyene değin, eline fırça aldığını bile bilmiyorduk; bundan 15 yıl öncesinin –Faulkner'siz, Kafka'sız, Camus'süz, Sartre'sız o kupkuru, bulantısız dönemin– en gözde romanlarından *Gazap Üzümleri*'ni Türkçeleştirmişti, başarı gücü hep oracıkta sanıyorduk. İki yıl önce –yine Şehir Galerisi'nde– ilk sergisini açiverdi. Kırkambar bir sergiydi o; soyutlama değil mi, uydur uydur çiz, boya kabilinden! Resimleri üstüne biraz söyleştiniz miydi, gevrek gevrek gülüyordu Güran; boş vakitlerini değerlendirmişti işte, başka ne erge, ne sav arıyordunuz? Ama, kimi oyalantıların tadı kişinin içine bir kez çöreklenmeyegörsün; gitgide dallanıp budaklanıyor, bir öz uğraş oluveriyor usulca. Rasih Güran'ın başına gelen de o görünür kazalardan! Şu iki yıcık içinde, nice ustacıkları imrendiresi bir verim, yapım ortamına ermiş. Gerçi ortaya koduğu işler öyle ahım şahım, tadılmadık şeyler değil ama; resimde yalınlaşmanın, kolay benzetilerden kaçınmanın, öyküntülerden medet ummamanın önemini belirtmesi bakımından görülesi örnekler.

Kimi sanatçı farfaralığıyla, işgüzarlıklarıyla ilgi çeker, zorla izletir kendini; kimi de Rasih Güran gibi kıyı kıyılığ, usluluğu, arıdurdu çabasıyla. (Hele *Gazap Üzümleri*'nin geçenlerde yayımla-

nan yeni baskısını bir daha gözden geçirip, dilde-deyişteki kimi doğrultmalara bile üşendiğine, başka çevirilere de girişmediğine göre; resim denen şu gâvur uğraş iyice sarmış Güran'ı; kolay gelsin diyelim.)

Sema Bilgin

Sema Bilgin, “tuval”den önce seyircinin gözüne boyama kurnazlığını öğrenememiş daha; ne diyeceğini, nasıl diyeceğini öncelikle kestirmeden girişiveriyor işe; sonuç gönlünce olmadı mıydı, belki de yırtıp atveriyor. (Resimlerini hep kâat üstüne yapmasını buna yoralım hadi; tahtayı, tutkallı, üstübeçli bezi parçalamak ne de olsa zorcana.) Bu toyca ama coşkun gösterisinden sonra belki de tövbeler tövbesi diyecek, ya da canla başla sarılacak resme, gündünden giderecek rastgeleciliğini, tüm acemiliklerini; adı sık anılır bir gerçek sanatçı oluvorecek. Önümüzde beklenesi nice yıllar var ya! – Ablası da bu huydaydı, yıllar yılı tısladı,* boğmaya yeltendi öykü yazma isteğini; kendine güvensizlikten çok, uğraşı gözünde büyütme bu, bir silginlik türü diyelim. Bir, iki derken öyküler 12 oldu, birikti; giderek bunları bir kitapta toplamak gereksinmesini bile duydu Leylâ Erbil, işte geçen güz, *Hallaç* yayımlanıverdi.

Sema Bilgin, Güzel Sanatlar Akademisi'ne girememiş “lise mezunu” olmadığından; tutmuş, özel bir sanat okulunun işodasına gidip gelmiş epey; buncacık güzellemeyi de yapındırıvermiş o süre içinde. Lise kaçaklarının –daha doğrusu aritmetik, geometri, fizik, kimya kaçaklarının– Akademi'ye üşüşmesinden ötürü alındıydı galiba bu “tedbir” sanki daha sıkı, daha çetin bir giriş sınavı yapılamazmış gibi. Sanki, adlarını seve saya andığımız Avni Arbaş'ın, Selim Turan'ın, Ferruh Başağa'nın, Fethi Karakaş'ın, Şadi Çalık'ın, İlhan Koman'ın, Orhan Peker'in, Turan Erol'un, Neşet Günal'ın G.S.A. tezgâhlarından geçmişlikleri olumsuz bir hoşgörü sonucuymuş gibi. (Bizde kesin bir tanımı yapılması gereken epey kavram var ya; akademi'yi de onların arasına sokuştururvermeli!)

* Dergide böyle dizili [S. Ö.]

Sema Bilgin akademiye girseydi, kimin öğrencisi olmayı yeğlerdi, neler öğrenir, neler unutturdu? Bugün yapabildikleriyle o gün yapacakları arasındaki önemli ayrımlar ne olabilirdi? Kestirilmez elbette. Ama, eşik-bilgi diye de bir şey var ki, onu adımlamadan sıçramalar havada koyuyor sanat gönüllüsünü.

Haşmet Akal anlatırdı; Bedri Rahmi bir ara hocası olmuş; elifi elifine 6 ay alçı kabartma bir haşhaş yaprağını çizdirmiş rahmetliye. Ama şimdi düşünürsek Haşmet'in resimlerini ayakta tutan nedeni; desen bilgisi, ustalığı der çıkarız işin içinden. Ya o haşhaş yaprağını çizmekten de bıkıverseydi?

Diyeceğim, Bn. Bilgin de tertemiz duyarlılığını, usundan çok yüreğine yaslanmalarını kimi bilgilerle görgülerle deneylerle biçimlemeye, daha doğrusu somutlamaya özenirse; etkilerine, sonuçlarına bakıp, taş çatlasa dönemez bu sevdadan!

İlk insanlar çiğ çiğ yemiş ama, bizimkiler pişiriyorlar eti, ama ızgarada, ama tavada.

Kâinat Barkan

Kâinat Barkan'ın resimlerindeki genel tutumu şöyle de özetlesek olur: Alabildiğine soyutçu çevrelerimizde henüz somutlaşmamış *mono-eromisme*'e inat, Türkçe bir *poli-eromisme* gösterisi!

Rasih Güran'lardan değil Bn. Barkan, mektep medrese görmüş, Güzel Sanatlar Akademisi'ni bitirmiş bildir; üstelik de bu ikinci sergisi. (İlkini ben göremedim; Fahir Aksoy'un bir eleştirisinden ansıdığımıza göre, "ham bir duygunluğu" yansıtan resimlere eli yatıyormuş o kez.) Şimdiyse, yapıtlarını tek tek tanımlamaya, değerlendirmeye kalkışsak, sabahı ederiz; öylesine çok yönlü, öylesine "mükrim" bir sanatçı ki. En doğasalın yanıbaşına en biçimsiz'i yakıştırmakta hiç mi hiç sakınca görmüyor bu yüzden; n'işlersem işleyim, tablolarımda hep ben varım! diyen kestirmecilerden yani. Öz'cü mü? Biçim'ci mi? İkisi'ci mi? O da pek belirlenmediğine göre; Bn. Barkan'a üç yol ağzında kalakalmış bir garip yolcu demek en uygunu. Ürkek, güvensiz. İlle de bir şeylere benzetecek o kendince sarıyı, öpöz moruna bir denizimsilik, çiçeğimsilik yapmayacak ki, dumanı doğru çıksın!

Yani seyirciyi yormak baş kaygısı. İlle de yersiz yurtsuz çizikler sokuşturacak araya, kendi sözünü kendi kesecek sık sık. Olağan bir sonuç bu; sordum, öğretmeni Zeki Faik İzer’miş. Hani şu 1940-50 yıllarının Güzel Sanatlar Akademisi’nde –gerçekte var olmayan– Fotoğraf Atölyeleri şefi. Demokrat dönem gelir gelmez de G.S.A. müdürü. Şimdi de o barınakta resim profesörü. Bn. Barkan’ın ustasının becerikliliği buncacık değil elbette; Guggenheim Armağanı’nda, *Sultanahmet Camisi* adlı non-figüratifyle Türkiye adına o ödüllendi; Yeni Dal ressamlar topluluğunun resimlerdeki zararlı düşünceleri, bildirileri o bulup çıkarıverdi! (Savcıyla yargıç bu fetvayı kazara ciddiye alsalardı, vay’dı o yedi kişinin başına gelenlere.) Diyeceğim, Kâinat Barkan’ın tablolarındaki o kargaşalık, o gösteriş tutkusu, o hava cıva’cılık salt kendi hüneri değil.

Merak bu ya, bir ara sormadan edemedim:

— *Şimdiki tutumunuzda ustalaşmaya mı niyetlisiniz, yoksa yeni deneyler çekiyor mu canınız?*

Hazırcevap kişilerden Bn. Barkan, deyiverdi ki:

— *Sanat yolunu bitirebilmek için bir ömrün kâfi gelmeyeceğini herkes gibi siz de bilirsiniz. Ben de inşallah ara yollara sapmadan, ana yolu tez bir zamanda bulurum.*

Ne denir? İnşallah denir tabii.

[M. Rasim Örnek]

Heykel kavramının iri-kıyım çağrışımları var ya; bir *biblo* sergisi açsanız bile, ille de HEYKEL SERGİSİ diye bir hafta asacaksınız kapı ağzına ki uğrayanlar daha bir alıcı, daha bir saygılı gözle baksınlar hünerlerinize!

Bay Örnek de öyle yapmış zaten; tanrı yapısı figür’e yatkın dalları, budakları yonta yonta inceltmiş, bir güzel cilalamış da, yani heykelleştirivermiş. Sabrına ekli verimliliği, titizliği gerçekten övgüye değer.

Bizde bu yola baş koyanlar, resim gönüllülerinin yanında devede kulak... Gereç, araç özellikleri, işodası zorunluluğu, geleceksizliğin doğurduğu sapalıklar – haklı olarak gözünde büyü-

yor yeltenenlerin; tez günde palamarı çözüveriyorlar. Direnenler de –diyelim Kuzgun Acar, Şadi Çalık, İlhan Koman– ancak Batı’larda söz konusu oldular mıydı azıcık ilgimizi çekiyorlar; öbürlerine, Cumhuriyet meydanlarına *Atatürk büstü* siparişi ko-paran becerikli işçiler gözüyle bakıp, geçi geçiveriyoruz. Yani açıkçası, heykele, heykelciye ta dededen sırtı dönük bir toplumuz biz; bunca süre içinde de anlamını, gereğini, değerini usumuz kesmedi hâlâ..

Bay Örnek de neylesin bu gurbet illerde, tutmuş koskoca Giacometti’yi küçülte küçülte kendince yapılara sığdırıvermiş. “*Heykel bütün sanatların belki de en kaba-sabası, ama en dayanıklı-sıdır*” demiş ya bu alandaki çağ ustalarından Despieau; bırakın kaba-sabalığı, Bay Örnek’in çıtkırıldım yapıtlarının yanı başında şöyle bir hızlıca öksürmekten bile çekiniyorsunuz; aman bir yerlerine bir şey oluvermesin diye...

(Eloğlu)

Dost, Yeni Dizi, C. 8, S. 12, Mart 1962, s. 26-27-28

Gecikmemiş Bir Sanatçı: Fahir Aksoy

Akran olduğu ressamlar gibi “mektepli”lerden değil Fahir Aksoy. Bir güzelim tutkuyla, eli kırk’ından sonra fırça tutmuşlardan. Ama, bu durum batılı nice ustalarda da öylesine olmamış mı: Gauguin, Rousseau?

F. Aksoy’un doğumu 1918’de, İstanbul’da. Öğrenimini Fevziye Lisesi’yle Göztepe Amerikan Koleji’nde yaptıktan sonra, belli uğraş alanı seçip yüksek öğrenime yeltenmemiş; usuna, yüreğine yatkın bir yaşam serüveni tutturmuş. 1936’dan bu yana *Akşam*, *Vakit*, *Son Posta*, *Ulus*, *Tan*, *Vatan* gazetelerinde öyküler, sanat eleştirileri, röportajlar yayımlamış sürekli... Bir ara Basın-Yayın Genel Müdürlüğü’ne de girerek epey süre “redaktör”lük görevinde bulunmuş. 1946’da bir haftalık dergi çıkarmak denemesi de var, ama ömürsüz! Çünkü o dönemin yetkili yöneticileri “idari, adli, mali” baskı marifetlerinde pek usta...

Derken acılı, bunalımlı işsizlik yılları... N’eylesin Aksoy? En usa yatkın tutamak “sigortacı”lığa yaslanmak! Ne ki, birkaç yıl kadar bu görevi sürdürdükten sonra, yaradılışına uygunsuzluğunu anlayıp, boşlayıvermiş. Hadi yeniden “gazeteci”liğe. Ekmek sorununu bu alanda çözerken, 1958’lerde, içinde yepyeni, delikanlıca ama yoğun bir tutku belirlenivermiş: Resim! Evet, aşağı yukarı 10 yıldır, bu alanda sürekli bir çalışma, gelişme, yaratma çabasında. İlk verilerindeki kendine, kişiliğine özgü hava, atmosfer, gitgide somutlaşıyor bizce tadılmadık bir sanatçıyı muştuluyor her yeni sergisinde. *Naif* denilebilecek bir türün önde gelen ustalarıyla birlikte adı anılabilecek bir hizayı tutturuyor

çarçabuk... Batı'daki, örneğin Bratislava, Cenevre, Stuttgart'taki sergilerinin uyandırdığı ilgi tüm olumlu; memleketimizde, üstelik en kıyı-köşe kentlerimizde açtığı sergiler, verdiği konferanslarla da haklı bir üne kavuşuyor.

Fahir Aksoy'un son gösterisi, Türk-Alman Kültür Merkezi'nin Galeri'sindeydi; oldukça iri boy yapıtlarından 13'ünü sundu. Genel anlamda, vardığı aşamanın bir özeti idi bu tablolar: Saf, tertemiz bir duyarlık, giderek ayrıntılarda belirlenen bir yaşama sevincinin, özgürlük sevisinin "primitif" imgeleri ve de tüm özentileri aşan, yereli evrensele köprüleyen renk-biçim-istif düzeni...

May, S. 4, Ocak 1968, s. 3

Orhan Peker Gide Gide...

—Fikret Otyam'ın kulakları çınlasın!—

O adilli-gıdılli gazeteci sorularını nerden bulayım? Ama, iş olsun gibilerden soruverdim işte:

— Şuncağızlar eline sağlık a, resim'i yine yobazca bir tutumla yeniden yasaklayıverseler n'eylerdin?

Güldü mü? Orhan'ın o kısık kahkahasına pek güldü de dememez.

— Ressam olurdum tabii...

Yaşa!

Hep ortaboy'a yakın, hep kırpık bıyıklı, hep esmer, hep âşık ve de evli.

Orhan bir haşarı çocuktur; babalaşmasını, dedeleşmesini bilen.

Orhan, nereye gitse Türkiye'yi de götürür yanı sıra; şu cenabet düzeni, şu pimpis sanat oyunlarını, şu cascavlaklığımızı, şu belkili, acabalı, keşkeli gidişatı bağrına basmadan edememiştir nedense... Diyeceksiniz ki: "Gerçek bir sanatçı eder mi ki!" doğru. —Orhan da: Şu allahın belası cânım *Halk...* demiştir hep.—

Onunla da, resimleriyle de çok eski dostuz; ta 1944'lerden... Benden bir yıl sonra katıldı "akademi" denen o curcunaya, yine benden 4 yıl sonra eyvallah dedi. —Bunu, Orhan'ın bir gecikışı olarak anmıyorum; benim kopuşmamı öncelediler de!—

Hırçın bir çabası vardır. Bilinçli direnişi. Beğenisi, duyarlılığı, yoğunlaştırmaya, değinilmemişliğe yasıdır. Kılı kırk yaran

titizliği. Hiç şaşmaz istemi. Çirkini, kofu, boşunayı semtine uğratmayışı.

Önce *manda*’ları tutturdu. Sonra *beygir*’leri. Ardından da *kurbağa*’ları. Şimdileri bakıyorum. *çiçek*’lenmiş de... Bir söyleşide, –kimdi ansımıyorum– “*Be birader, manda, at resminden gayrı bişey bilmez misin?*” diye sormuştu da, Orhan’ın yanıtı kesin ve çok kendinceydi: “*İnsan, yaşamı boyunca birkaç ‘şey’i gereğince tanımlayabilse, ne mutlu ona..*”

Bu olumlu tutumunda nicelerimizi aştı gitti.

Tuttuğunu koparan bir inatçılığı, daha doğrusu, özüne çıdam sızmış bir kişiliğı vardır. Ya o kapkara pantol altındaki kıpkırmızı pabuçları Orhan’ın!

İlle de bir punduna getirip, İspanya’lara, Almanya’lara, Paris’lere, daha daha... cehennemin diplerine tüymediğı kezerde sıkça buluşuruz. Sözleşiriz hep: Bundan böyle içkiye, havardalıya paydos! Sosyalistler, salt yalan söylememekle kalmaz, sözünü de % 100 tutar elbet!

Şuracıkta Orhan’ın sanatçı yönünden çok kimliğı dilimin ucuna geldi sanıyorum. Niyesi de, bir uğraşdaş üstüne ileri-geri yargılardan sakınmam. Ürkeklik değil, yetkisizliğini bilmek sa-dece; eleştirmen değilim ki. Ha, birden usuma geldi; bundan üç yıl önce, karıma verdiği bir sözü vardı Orhan’ın: En seçkin tablolarından birini, Nur’un o çok sevdiği genişçe duvara armağan etmek... Demek, başarılı sanatçılığının yanıbaşında, başarılı bir unutkanlığı var Orhan Peker’in!

Güney, S. 21, Haziran 1969, s. 5

Azbuçuk*

“Bir şair ne zaman milletin şairi olabilir? Halk yığınlarının ilgilendiği meseleleri ele alır, onlara zümre bakımından değil de, kütle bakımından bakarsa, halkın şairi olur. Hem halkın ilgilendiği şeyler pek çok değildir. Halk en çok maddi refahla ilgilenir. Bu da pek tabiidir; çünkü maddi refah, manevi refahın; manevi refah da her türlü ferdi bağımsızlığın şartıdır. Bu olmayınca, insanın kendi kendisine olan saygısı da kalmaz... İhtiyaçlar, çalışan insanların düşünme kabiliyetini sınırlar. Gerçek dünya onlara her bakımdan açıktır. Gerçek dertleri, ihtiyaçları her bakımdan o kadar kuvvetlidir ki, halkın düşünme ile yaratılan tasalara ihtiyacı yoktur. Halk, üründen, alınterinden, –kısacası– önemsemediğimiz şeylerden sözü açar. Ama ne gariptir ki, bu basit işlerde büyük bir dram gizlidir.; şiirin kaynağı da onlardadır!”

Bunları tâ geçen yüzyılın sonlarına doğru; ülkesinin, ulusunun mutlu, aydın, uygar olma çabasında ozanların bir yeri payı bulunsun diyen ülkücü bir yazarı, M. Saltikov-Şchedrin söylüyor..

Kanılarının o dönemde de salt ozanlar, soyutlamalara yatkın “estetikçi”ler, bireysel sanat “kahramanlar”ı açısından bir anlam, değer kazanamaması doğal... Ne ki, o çağdan bu yana saymakla tükenmez şiir akımları olayları, tanımları, verileri sereserpe gezindiler beğenimizde; ussal, sezgin yeteneklerimizle kimini kovduk, kimini bağrımıza bastık... Ama, unutuverdiğimiz, giderek

* Krş. bu kitapta “Buçuk” [S. Ö.]

umursamadığımız bir soru kulağımızı çınlattı durdu: “Bir ozan hangi tutumla ulusun ozanı olabilir?”

Kitaplar, dergiler yükü yazılardan bunun kesin yanıtını çıkarmaya yeltenmek boşuna; genel daha doğrusu Batı’sal şiir soruları üstüne, çoğu yetkin kişi, usuna elvereni, umulmasını söyleyip geçivermiştir. Çokçası bencil, yöresel tutumunu, bağımlılığını haklı çıkarmak, eleştirileri haklı çıkarmak, eleştirileri terslemek için bir savunu niteliğindedir bunlar. Ya da, Hacerü’l-esved benzeri göksel, düşsel varlık bildirileri...

Kendimizi alalım: Şiirimizin keşmekeşi, ulusal bir bilince, beğeniye yanaşamayaşı, cılız bir ortamda debelenişi yine gündelik konumuz... Yıllardır bir aramadır, sürekli değişimdir, dediği ettiğini tutmazlıktır sürüp gidiyor. En Türk ozanlar, daha çok Fransızcamsı, İngilizcemsî bir yöntemle kurcalanıp ineleniyor. Sanatçılar da, yapıtları da bir alafranga camekânda Ermeni gelini gibi kırıttıyorlar. Hadi daha somutlaştıralım konuyu: Okur-yazar oranımız % 30! Bunun yarısı da gayri mühür kazdırmaktan kurtulmuşlar, diyelim. Geride kalanları da –iyimser bir hesaplama– dörtte bir indirirsek, ulusumuzun % 2’si şiir tanıyor demektir. Ne ki bu 2’yi de yine bölmek gerekiyor! Öyle ya, Yahya Kemal’den, Behçet Kemal’den bir karış ötesini hâlâ göremeyenler... Orhan Veli’de kalakalmışlar...

Diyeceğim, şiir anıldı mıydı, bambaşka bir yazı türü –ABC’yi bilmeyene de meram anlatacak bir yazı türü– özleyenler çoğunlukta. Bu durumda, gerçek şiirimizin alıcıları, giderek yaşatıcıları, sağduyulu tutkunları % 0,5’e –ister istemez– iniveriyor! Eh ozanlarımızın da gözü toktur; yetiniverirler o “buçuk”la! Yine de çoğalmak, yırtınmak kaygısındadırlar; salt şu “dede yadigârı” zinciri koparmayalım gibisine... Hep biliyoruz; “ezgi” yordakçılığındaki Halk Şiiri’nin çağı, etkinliği çoktan geçti; ama halk, çağdaş yaşal koşullarıyla, görenekleriyle, gizli yarınlarıyla, insancıl tutkularıyla bu netameli vartayı atlatamadıkça, sanat da, özellikle şiir de etkin bir güce, eyleme erişemez. Çekişmeyi şöyle bölümleyelim: A) Bireysel evrenlerini süslemek, tinsel kurtlarını dökmek, bir bardak suda nice soysuz fırtınalar koparmak için kaleme sarılanlar; B) Alınlerine yaşlı uğraşlarının gündeş toplumla ilişkilerini pekiştirici bir sanat peşinde olanlar...

Şimdilik diyeceğimiz buncacık ya, sanat dergisi yöneticilerinin kulaklarını da cınlatalım: Soyut mu, somut mu? gibisine gevezelik sorularla okurları oyalayacaklarına şunu soruverseler ya o dediği dedik bilirkişilere:

— Bir şair ne zaman milletin şairi olabilir?

Güney, S. 24, Eylül 1969, s. 7

Türk Ressamlar Cemiyeti'nin II. Altın ve Gümüş "Baykuş" Yarışması Dolayısıyla

İstanbul'da yılın ilk sergisi de diyebiliriz bu "gösteriye".

Okullar henüz açılmışken, yazlıkta olan sanatseverler henüz dönmekteyken, plastik sanat olaylarına normal ilgi yoğunlaşmadan böylesine erkencecik bir girişim, elbette cesaret ve iyi niyet işi.

Serginin açılışı –nedense– hiçbir yayın organında duyurulmadı. Açılalı şunca gün olduğu halde, yine hiçbir yankısını görmedik! Oysa, ilimizdeki bellibaşlı iki galeriden en gözdesinin 1969-70 dönemindeki en ilginç sergilerinden biriydi bu... Tekrarlayalım, Taksim'deki Sanat Galerisi'nde.

Öbürünü anarken, azıcık tedirginiz; öyle ya, bu "hücre"msi sergi olanağında neler görmedik ki: Çocuk bezleri, bebekler, ilk denemelerini –göğsünü gere gere– ortalığa pervasızca döşeyenler... 40 yıllık çizip boyama gevezeliklerini "imame" kılmak için yırtınanlar... Cumartesi ikindisi, Pazar sabahı kurtdökmeklerini hiç sıkılmaksızın sunanlar...

Belediyemizin bu alandaki boşverici'liğine göz yumup, yine konumuza dönelim. Taksim'deki galeri, daha daracıklığından olacak, ancak iki kişiye imkân tanıyabiliyor; ya da bir topluluğa... Bu kez, gerçekten öğünç verici bir sergi düzenlemiş, Türk Ressamlar Cemiyeti. Evet, yeni "sezon"un ilk sergisi bu; olumlu bir topluluğu yansıtıyla ayrıca ilginç... Topluluk derken, şunu da belirtmeliyiz ki, yargılarımız somutlaşsın: Sanat kollarımız-

daki bitişmelerde, çoğu kez, apayrı değerler yanyanaladır. Ve de seyirci, bu çelişmenin içinden bir türlü çıkamaz. Örnek olarak şunu verelim: Botticelli'nin hemen yanı başında bir Matisse; El Greco'nun bitişğinde bir Picasso... Bu örnekleri sürdürebiliriz.

Öyle, yılın ilk sergisi bu. Bir topluluğu yansımasıyla da ilginçleşiyor. "Topluluk" dedik ya, bunun çapaklarını da, hemeninden belirtirelim: Belli bir düzeye, belli bir kültür'e ermiş az sayıda kişilerin olumlu ya da olumsuz ilgilerini çekebilir bu tür gösteriler; yani, aydın çoğunluğunca bile kucaklaşamaz! Nedeni de, az önce dediğimizce kuytuda kalmaları...

Neyse, işin "tezgâh" yönünü geçiverip, ortadaki işlerin değeri, anlamına eğilelim... Öncelikle şuna takıldık: Niye, Baykuş? Ve de üstelik ilki değil bu, ikincisi. Altın'lı, Gümüş'lü... Birincisinden haberimiz olmayışını hadi dalgacımahmutluğumuza yoralım; ya ikincisi için minicik bir çağrı? Olmasa da, bizim boynumuzun borcu bu baştaçı gösterileri izlemek.

Yarışma'nın koşulları ayrı, bir belirli topluluğun yapıtlarını sunuşu ayrı şey. Bu bir yarışma; konusu da *BAYKUŞ*. Ne var ki, aşağı yukarı 50 tabloluk sergide topu topu birtek "baykuş"lu konuyu ya da motifi işleyen resme rastlıyorsunuz; o da, resim alanında ün salmış bir sanatçının değil, bir seramikçinin, Jale Yılmazbaşar'ın. Hoppala!

Bu çelişmeli sergideki örnekleri sürdürebiliriz ya; yine de iyimserliğimizce, şu yapıtlar üstünde durmak gerekiyor: Turgut Atalay'ın o "peyzaj"ı acaba ta Leopold Levy atölyesindeki öğrenciliğinden kalma bir anı mıydı? Bu çıfıtçarışısında Mehmet Pesen'in "bedriraħmimsi"liğiyle elele, tahta üstüne yalaz işlemlerini nice değerlemeli? –Ve de hemen bitişğinde "horoz"lanan o soyutlaması?–

Tüm sanatçılarımızın yapıtlarını tek tek seçip de eleştirir, över, kınarsak işin içinden çıkamayız. Bu tür değerlendirmeleri zamanın şaşmaz yargısına bırakıp, gündeş etkinlikleri üstüne eğilmek daha kestirmesi. Hadi, bu sergi için de öyle yapalım: Bir Jale Gün; ilk kez görüyoruz yapıtlarını ya, ana-motif olarak aldığı Güvercin'ler, gerçekten yetenekli bir ressamın göz nuru-elemeği'ni saptıyor. Bir de aynı hamurdan İlhan Uğan var; Rousseau imrenmelerinden koptuğu ölçüde elbette adı sık sık anıla-

cak... Hilal Şanda'yı yıllar yılı tanıyoruz; hep bir kişilik edinme kaygısındaydı: bu kez de Salih Acar'ımsı bir karar kılmış... Ya Jale Yasan? Bu hatun niye direnir çizip-boyama oyalantısında? Genç ressamlara yıldan yıla 2.000 liralık bir ödüllükle kurtlarını döküvermesi neyine yetmez... Ama birden Naile Akıncı ile yüzyüze geliyorsunuz; alışlagelmiş görünüş düzenini hepten yenileyen, kendinceleştiren bir çabası var. İstiflemede renk -biçim uyarlığına verdiği önemle tez aşırıyor o yavan düzeyi... Aliye Berger, bu sergiye baştansavma yapındırdığı bir tablocuğu vermeyi yeğlemiş nedense...

Yalnız önemle belirtmek gerekir ki bir Kâinat Barkan var. Eski kimliğini çok aşmış. İri boyutta bir tuvaliyle katılıyor sergiye ve bildiğimiz kararsız tutumundan kopup, yepyeni bir kişiliğe erdiğini hemen saptayıveriyor. Bu, belki de gerçek soyutlamanın gizlerini iyice kavramasından...

Bayan sanatçıları andık şu ara; hadi yine bu işin çilesini yıllardır çekmişlere; Hasan Kavruk'lara, Hüseyin Bilişik'lere, Mümtaz Yener'lere dönelim: Tümünün de yapıtları elbet çok ustaca. Ne ki, uzun yıllardır çıtı çıkmayan Mümtaz Yener'in böylesine güçlü, özgün bir "kompozisyon"la çıkagelivermesi şaşırtıcı oldu... Yener'i, tüm çabasını gayrı sinema "dekoratörlüğü"ne adadı sanıyorduk; oysa kendi kabuğunda kılı kırk yararcasına "ressam"lığının üstüne titirmiş meğer! I. Ödül'ü alan yapıtı da bunun tanığı.

İşte böyle... Yılın ilk önemli sergisi de bu curcuna içinde varolup, yitti... Yenilerini, daha da dengelilerini beklemek hem umudumuz, hem de görevimiz!

(E. O.)

Güney, S. 25, Ekim 1969, s. 10

Gitti Gider...

Üstünde ütülü, lekesiz bir lacivert elbise, kolalı gömlek bembeyaz, fesrengi boyunbağı, sinekkaydı tıraş...

Vapurdan Büyükkada'ya çıktınız mıydı, sağlı sollu ileze akasyacıklar vardır; o, en öndekine şöyle bir tutunmuş, gelene gidene bakıyor. Ve yalınayak! Ama yine de şık... Niye şık? Bunun yanıtını verebilmek için, onun niye bisikletle Bebek'ten denize uçtuğunu, onun niye sakal koyverdiğini, onun niye en "saygıdeğer" sofralarda uçarıca davranıp da, en "saygıdeğmez" sofralarda çelebileştiğini tümünden kurcalamak gerek...

Sırılsıklamdı. Hani şu kırkikindi yağmurları 1950'nin... Damalı bir mintan üstünde, bir ketenimsi pantol, bir bağırsız pabuç. Ne ki, Melih Cevdet Anday'ın dediğince "daima şıktı!" Yakınıyordu; önu sıra bir madam gidiyormuş, şemsiyeli ve de üstelik onun yanaştığı saçakaltından... Oysa işi ivediymiş, saçaklara sığınmak biyana; onun için sıırılsıklamdı.

Ha, söze başlarken, bir anı olarak, pabuçsuzdu falan filan demiştim. O girişin nedenini de sığıştırayım şuracıga; onun ağızıyla ama: "Abidin'in motorundaydık, indik bir ara, kimse, yürütüvermiş ayakkabıları... Belki de bir dost şakasındır; şimdi param yok, yarın İstanbul'a indiğimde..."

1942'deydi ilk merhabamız. Hani şu güdülmüş gericilerin ilkten yerlebir ettikleri ABC kitabevinde. Sabahattin Kudret Aksal'ın *Şarkılı Kahve'si* o gün çıkıyordu piyasaya; ben de sıcağı sıcağına edinmek için uğramıştım. Başka kimler mi vardı? Anıdığımca: Orhon M. Arıburnu, Fahir Onger, Oktay Akbal, Salâh Birsell..

Sakallı ve incecikti. Ben daha çopçocuk: Mehmet Metin imzalı birkaç öyküsü yayımlanmış bir yeniyetme! –Bu arada şuna da değineyim: Hemen tüm öykücülerimiz, romancılarımız şiirle “bismillah” demişlerdir; ben, terslik bu ya, öyküyle giriştim eli kalem tutarlığa... – Neyse, o yarım saatçık içinde ne söyleşelim, üstelik sıra gelir mi ki? Elsıkıştık işte, bir de “Birinci” sunduydu. Bir de –taraksızlığından olacak– boyuna sıvazlıyordu ıpslak saçını, sakalını. Bir de Arıburnu’ya olağanüstü ilgi göstermişti.

Orhan Veli’yle aynı taşı kırmışlardan, belirli bir yaşantı ortamına alabildiğine ortak olmuşlardan, yoğun anılı dostlarından değilim elbet... Aşnalığımız, ilk tanışıklıktan epey öte, ta 1949’larda başladı. Ve de topu topu 1,5 yıl sürebildi. Yazık! Lâmbö’ya dadanmıştık. Lâmbö, üç iskemleli, bir buçuk metrelik çinko tezgâhlı, loş, 6-7 kişinin güçbela sığabileceği, ama külüstür radyosunda “yâlel” çalmayan bir şarapçı dükkâncığı işte... Çok sevimli. Sivil polislerle, şimdi pek gözde sinema tiyatro oyuncularının “figüranlık”a canattığı, şiirden ötesini gözü görmeyen –şu kez milletvekili– üniversitelilerin kadeh tokuşturduğu garip bir barınak işte... Bu ortamda hır-gür eksik olur mu? Orhan Veli hep gülecimsi, üzgünümsü, düşünceli bir seyirciydi yöresinde. Öylesine dalgın ve uyanık, öylesine çekingen ve candan...

Bir puslu akşam, yine, işten dönüş saatlarının tramvay sahanlığı gibiydi Lâmbö; o minik penceresini tıkladılar, çağırdılar Orhan’ı, gitti. Az sonra da aynı kuzguncuğu o tıkladı, el etti, gittim. Tam karşıda bir kahvehane vardır: önüne iskemleler atılı. Orda, tedirgince oturmuş biriyle tanıştırdı beni: Orhan Kemal. O sıralar ünü yaygın değildi Orhan Kemal’in; Adana’dan yeni gelmişti, işsizdi, dost bildiklerini arayıp soruyordu. Ne soru, ne yanıt... Bir kahve içimi oturduk işte. Bu anıya değinmemin nedenini sorarsanız, şu: Lâmbö; yaşlıları, tanışları, onun sanatsal düşünsel yönüne yatkın kişilerle dopdoluyken, neden ille de beni çağırdı, bu merhaba’ya buyur etme gereksinmesini duydu Orhan Veli o akşam? Ben hâlâ çözemedim ya, sanırım Orhan Kemal de –eğer anıysorsa– çözememiştir... Ayrıca çözülmeye değer bir sorun mu bu? Orhan Veli’nin, içinden çıkılmaz nice davranışları saymakla tükenmez ki...

Aradan bir hafta mı ne geçmişti; yine çisentili bir güz gecesi,

Lâmbo kepenklerini indirirken birlikte çıkmıştık: hesapları görürken de: “Mösyö Lâmbö, yarın ilk müşteriniz benim!” demişti. Lâmbö, saat 10 sularında açardı dükkânını. Oyunbazlık bu ya, ertesi gün saat 9’u geçe gittim; salt, Orhan’ı sözünde durmazlıkla kınayabilmek için... Lâmbö yok, bir çay içtim karşıda; derken, – Lâmbö-Orhan-ben, üçümüz birlikte giriverdik içeri. Bir tasalıcılığı sayrıca bir çöküşü vardı tezgâha. Bir “Marmara”yı bölüştük; boyna, *Başım ağrıyor* diyordu. Yeni gelmişti Ankara’dan. Üç gün önce. Orada bir dost toplantısının bitiminde, erkeksiz bayanları evlerine götürmek için de kendini görevli kılmıştı. Gelgelelim, doğal “celebi”liğinin sonucu, eşlik ettiklerini evlerine bıraktıktan sonra, yayan dönmek zorunda kalışından ötürü, o çakırke-yiflikle sendeleyip bir belediye kazgısına düşüvermiş... Kafasını vurmuş bir sertliğe. İşte, iç kanama da usul usul başlayıvermiş!

4-5 gün sürdü o başağrıları... İçki de yüklenince... Uykusuzluk, besinsizlik, sağa sola koşuşma yorgunlukları... Yine anısdığımca, Fikret Adil’in evinde konukken başlamış durumunun azgınlığı; sonrasını biliyorsunuz. Bizim hekimlere iş düşünce, “alkol zehirlenmesi” diye paldır küldür bir “teşhis” koyup midesini yıkamışlar, falan... Neyse, ne sağlık örgütümüzün yetersizliğini, beceriksizliğini kınayalım şunca yıl sonra, ne de Orhan Veli’yi pisipisine yitirişimizin nedenlerini kurcalayalım. Sözbaşı ettik ya: *Gitti gider...*

Aradan çok çok bir hafta geçmişti: yine bir güz gecesi, o zamanlar tıklım tıklım –şimdi bankalaşmış– meyhanelerden birinden çıkıp, “hadi eyvallah”laşıırken; “Yarın Lâmbö’da buluşuruz, ama, sen bu tür sözleşmelere pek dadanmasan...” deyiverince, bayağı küplere binmişim. İnat bu ya, erkencecik gittim; Orhan yok, bekle bekle, Orhan yok! Akşam gazeteleri verdi kötü haberi. Ağlak değilimdir; ama gözlerim yaşardı durdu uzun süre... Ve de uzun süre uğrayamadım Mösyö Lâmbö’ya. Şimdi usuma geldi; gömülüşünde bulunduğum tek kişi de odur. Tüh! Otobosta, yanıbaşında Ahmet Hamdi Tanpınar vardı: öğretmeniymiş meğer Orhan’ın. Ne dese beğenirsiniz: “Hayret, Orhan ölecek adam mıydı?” Sanki kendi ölecek adamlardanmış gibi...

Ertesi gün okulu asmış, Beyoğlu’nda dolanıp duruyordum. Şimdi yerinde kumkuma bankalar esen Nisuz pastanesinin

önünden geçerken, baktım Sait Faik; en ön masalardan birine kaykılmış, sözde gelip geçenlerin öyküsünü düşünüyor. Girdim, merhabalaştık; eh, suratından düşen bin parça! Başsağlığı dilemek de ne... Belki yarım saatlik bir sus-pusluktan sonra, madama bir şekersiz kahve ısmarlayıp deyiverdi ki: “Yahu, ben şanslı herifmişim meğer. İki kez kanama oldu, kestim içkiyi. Orhan’da da bir kanama oluverseydi ya?” Sait Faik’in sayrılığı “siroz”du; oysa. Orhan Veli’nin yitme nedeni “beyin kanaması”. Yakışıyor ya, dayanıvermişti gazeteliklerimiz “alkol zehirlenmesi” diye...

Sait’in yitmesi önlenemezdi; nasıl ki, Atatürk?

Ama Orhan Veli –yüzde yüz– boşuboşuna...

Güney, S. 26, Kasım 1969, s. 9

İçli Dışlı...*

Sanatı tümüyle yaşamımıza katık bir somut veri değerinde, nite-
liğinde düşünmeye alışmamışız. Ona bireysel, kişisel, delikanlıca
bir eğlenti gözüyle baktığımız sürece de, tek tek “ithal” ettiğimiz
çoğu ecinni uzmanları şu yok-yoksulluğumuzla ağırlamaya yel-
teneceğiz, buyrun allaseniz, şu züğürt piyasamızda ağa’ca kırıtı-
verin sayemizde, gibilerden! Oysa bir yandan da uğraşımıza, ça-
bamıza toz kondurmuyoruz: Resim mi? Gözümüzü örten delik
deşik, ama kolalı, ütülü perdeleri şöyle bir aralayıp doğrultmuş
evrene bakışımızdaki şaşılığ... Müzik mi? Hısımca, sevgilice kâh
dürter, kâh dinlendirirmiş usu, yüreği... Şiir mi? İnsan onuru-
nun, iç özgürlüğünün, duygu, düşünce dokunulmazlığının baş-
kaldırısıymış yalanlara, boşunalıklara... Eh, bunlar elele verip de
şu tedirgin, şu duruk kalabalığın önüne bikez düştüler miydi,
tüm bönlüklerimizden, enezliklerimizden, çağdaş hamam yüzü
görmemiş kirlerimizden arınıvereceğiz! İlâhi!

İşte bu cılk fol’ların üstünde kuluçkalaşmış sanatçılarımızın
bir yandan da savundukları ilkelere, savurdıkları özdeyişlere
bakın: *“Sanat, kişinin soyut bir evrende ikinci bir yaşama ermesini
sağlar.”* *“Şiir, hiçbir ussal doğruyu yansıtmaz; tüm kurallara, gelenek-
lere karşıdır o!”* *“Tophumsal düzenin, kurguların sanatsal yorumunu
arayanlar, düzyazıya başvursun.”* *“Sanatın amacı, ereği saptama değil,
önerme değil, şu değil bu değil; sanatın amacı sanat da değildir.”...*

Ayıkla bakalım pirincin taşını!

* Krş. bu kitapta “Dışarlıklılık” [S. Ö.]

Anladık, sanatla bilim arasında önemli, kesin ayrımlar var: Yararlılık, çoğunluğa tez bitişebilme olanakları, etkileme yöntemleri, koşulları apayrı; biri Ali Hoca, öbürü Hoca Ali... Ama gerekliliği oranında ulusal bir sanatın varlık nedenlerine eğilirken, bilimsel kuramlardan, tartılardan kaytarmak niye? Hal-ka erebilmek uğruna onu pırpıslamayı, kaskatı kurallara, daracık kalıplara sığınmayı dilemek değil ki bu... Zaten, eski “halk” tanımı, anlamı, gerçeği kaldı mı çağımızda? Kimileri direnedursun; gayrı, kentli de, aksoylu da, siyasacı da, bilimeri de, sanateri de yepyeni bir “halk” kavramına, ortamına silgince yakışmak zorundadır. Bu zorunluk bir yandan kişisel sağduyuya bağlıysa, öte yandan da insancıl, acunsal, ulusal itkilerin güngünden ışıyan gerçeklerine, bildirilerine, olgularına bağlı.

“Tek insan, koskoca yararlar yığının karşısında bir minik yarar ögesinden gayrı nedir ki? Ama vardır yine de; öz doğrularını yaşamak ister, kof bildiği, sandığı yararlarla didişir, savaşıır. Böylece uygarlığımızın en soylu değerlerinden biri, tecimsel ve çıkarıcı bireyciliğe karşıt insan kişiliği olmuştur. Gerçek sanatçı buna dörtelle sarılıyor. Yüzyılımızın en gözde, en has sanatçılarının belbağladığı tek şey, bugünkü tacirce düşünmeyi tersleyen, toplumun yıprak ve pis kabuğuna bağlı olmayan bir sorumlu bireycilik olmuştur, olmaktadır” diyor Stephen Spender.

Biz, işte bu tür yargıları yanlış yorumlaya yorumlaya şu lüküs dağbaşıda konakladık. Tasalarımıza, yoksulluklarımıza, acılarımıza, umutsuzluklarımıza analık eden bunca gözönü gerçeği, “çağında, toplumunda, gününde ödevli” bir uygar, yetkili yetenekli sanatçı özeni, titizliğiyle dobra dobra belirtmeyi; yapıtlarımıza köken olarak onları seçmeyi “tecimsel” bir tutum sanıyoruz giderek! Sonra bakıyoruz, arkıştaki sanatçıların çoğu o dağarcıklarını yitirivermişler, sıvışıyorlar ilk dönemeçte; ayartıkları yardağcılarının o “saf” ilgisini, sevgisini ite kaka... Caymaz yolcularda da bir yorgunluk, bir bıkkınlık, bir afallama... Bu sakar gidişatın nedenleri türlü açılardan yorumlandı ya, en doğrucası, sanatçının iç’iyle iş’inin uyuşamazlığında olsa gerek. Batıcıl biçim tutkuları, öykünmeleri “bizcil öz”ü sildi süpürdü bir bakıma... Acun, yaşam, toplum görüşüyle us’çu, gerçekçi, köktenci bir sanatçı, bakıyorsunuz, kaleme, fırçaya sarıldığında;

düşü, canbaz, simyager kesiliveriyor. Niye? Soramıyorsunuz, tartışamıyorsunuz; puslu, peçeli, ödlele bir bilgiççe sinirlilikleri var.

“Biz hem yapıp edip, hem de tıyüüvermekten hiç utanmıyoruz” diyor Sartre; “yazar kişi ne tutumda, inançta olursa olsun, nice kuytulara sinerse sinsin; kavgaya karışmaya, damgalanmaya, lekelenmeye ille de yargılıdır.”

Türk sanatçılardan çoğu, bu gerçeği adı gibi bilir üstelik...

Güney, S. 27, Aralık 1969, s. 3

*Kim Kime...**

Şiirin, ozanlar sayısının tanıımı var. Bu tanımları, eskipüskü bir giz örtüsünü kaldırıp, cırılçıplaklaştıran bulgular gibisine değil de, o soy ozanın sanat, yaşam, dünya görüşünü özetleyen, somutlamaya çabalayan özdeyiş'leri olarak yorumlamak daha usluca.

Diyelim bir ozan, V. Hugo, “*Şiir bir doğa öğesidir*” buyuyor... Bir başkası da, diyelim L. Aragon, “*Şiir sanatı, enezlikleri, çarpık-çurpuklukları nice güzelliklere çeviriveren bir Simya bilimidir*” deyip geçiyor.

Evet, bu tanımlarda hiçbir yönden eşlenme, uyarlık yok. Ne ki, ozanların yapıtları, bildirileri açısından baktığımızda, bir “tuhaf” gerçekçilik, aydınlık da kazanıyorlar... Yani, özü de, biçimi de tek dalda, dümdüzlükte duramaz, böylesine kaypak, çetrefil bir varlık'ın tanıımı da görece oluyor; sığmıyor yasaları, kuralları kaskatı kalıplara.

Şiir kimin işine yarar, kimleri gerçekten uyarır, doğrultur diye bir soru atılsa ortaya; sanırım, şiirin tanımındaki aykırı, çarpışık savlar benzeri, salt kişisel düşün, beğeni özelliklerini yansıtan bir alay “lakırdı” sökün eder. Bunların içinden en özlülerini, en sağduyuya yaslanmışlarını ayıklayıp da üzerlerinde kafa yorarsak; hiç değilse, kalburüstü ozanlarımızın uğraşları, tutumlarıyla ilgili düşünür yönlerini; kimden ve de neden yana olduklarını öğreniriz... Az şey mi bu? Değil elbet; niyesi de, sanatçılar

* Krş. bu kitapta “Kime?” [S. Ö.]

çağdaş gelişimlerin, uygarlıkların ortadirekleri olduklarını söylerler, saptamaya yeltenirler çoğun... Tıpkı bir bilimeri, bir bulgucu, giderek bir kamu yöneticisi, bir siyasacı gibisine... Eh, bu yetenek ve beceriklilikteki, sorumluktaki o yüce kişiyi de sık sık denetlememiz; tutkularını, ülkülerini, “netameli” yönlerini bilmemiz gerek. Hele ilkel, duruk toplumlarda sanatın önemi, ödevi, etkinliği bambaşka bir anlam taşıyor: Sanatçı, şu bu çeşniden önce, sanata ısındırarak yöresini, okuryazar bölüğündeki ulusunu...

Bu da, onlarca en ilginç özü, en arı-duru biçime sığıştırarak olur. Yoksa, alabildiğine gelişmiş, ekini sereserpe ulusların gidişatlarına öykünmekle değil...

Sanat, ne kurtdökme, ne cici oyuncak, ne de iğne deliğinden Hindistan seyredilme... Erdemli, yetenekli, yetkin sanatçı, birilerine dil dökmek, onları doğrultmak, sevgilerine, bıkıntılarına, özlemlerine, öfkelerine, umutlarına olumlu ışıklar tutmak; yoksunluğunu yitirecek olgulara imrendirmek istiyorsa, o güzelim hızdaysa; kaleme sarıldığında bu soylu bilincin buyruğundadır ille de! Bir çağrıdır, “kalk borusu”dur onunkisi; kimlerin duyacağını, irkileceğini bilemese de!.

Oysa, gündüş ozanlarımızın çoğu, yöresel, yersel, somut bir okur yığını seçememişlerdir; bu nedenle de sık sık şu tür sorular kaplar ortalığı: “*Şiire ilgi neden tavsiyor?*”

Tanzimat’tan buyana ezberledik gayrı: Üç-beş yüz kişinin esnek alkışı, öte ozanlara besin, eşik olabilecek nitelikte köksüz çıkışlar, günümüzde, boşuboşunallığın daniskasıdır. Ustası, çırağı tükenmez bir çilingirliktir bu...

Şiirimizin son çıkmazı, kündeyle gelmesi şu bence: Kimin kime “meram” anlattığını bilememesi! Ulusallıktan, yersellikten, nesnelden sektiğimiz ölçüde; evrensele bitiştiğimizi sanıyoruz. Olacak şey mi? Sanki karşımızda tuzukuru Hans’lar, hipp John’lar, bunalık Jacques’lar sıram sıram...

Yolundan çevirip sorun, güldesteler demirbaşı şuncağıza: “*Arkadaş, sen kime postalıyorsun şu güzelim şiirlerini, çağdaş bildirini?*” diye. Ya size anlamsız anlamsız bakacak, ya da şu dangul dungul yanıtı verecektir: “*Herkese! Hiç kimseye! Kendime! Yarına! Yürekdaş-larıma! İşçiye, köylüye, memura...*” Daha neler!

Güney, S. 29, Şubat 1970, s. 3

Suçlu Kim?

Şu geçip gittiğimiz 3/4 yüzyılın çağımıza, insancılığımıza ve de özellikle ülkemize, toplumumuza neler kattığını, bağışladığını şöyle bir kurcaladığımızda, afallıyoruz... Öyle ya, tüm “evrensel muhasebeler” yapılmış, sonuç olarak da: Gerek bilimin, gerekse “teknik”in utkusu oybirliğiyle perçinlenmiş! Peki, sözü uzatmadan öze gelelim: Şu son 50 yıldaki şaşırtıcı bulguları, gelişimleri –üstünkörü de olsa– gözetleyip değerlendiresek; bilimin ve de tekniğin nice etkin bir dönemde kof dirençleri çiğneyip amaçlarına erdiğini görürüz. Çöller sulanıyor, tarlalaşılıyor; uçaklar geçiveriyor ses hızını; şimdiye değin hep adını duyduğumuz “kanseri virüsü” bir dev mikroskopla gazete sayfalarında biçimleniveriyor; atom gücü tüm alanlarda işleve giriyor; “şairlere ilham kaynağı” Ay’ın tozu toprağı tabanlarımızda; televizyon renklileşiyor, uzay durakları kuruluyor, amansız bir sayrılığı şıp diye iyileştirici ilaçlar bulunuyor, benim kalbim seninkini, senin böbreğin benimkini yenileyip yaşam ortamı alabildiğine genişliyor... Kısacası, bilimsel olguların, buluşların gerçekten bir “altınçağ”ını yaşıyoruz. 5.000.000.000 yıllık bir sürecin, 1970’cik yılcağızı içinde oluyor bu “mucize”ler; gel de öte yıllardan umutlu olma, gel de kına bu çizgiye erişinceye dek kendini adamışları; Newton’ları, Arkhimedes’leri...

Ne ki, bu insancıl aşamalar kimilerini tedirgin ediyor. Niye? Niyesi özetle şuncacık: Mutluluk sorunu! Öyle ya, bilim-teknik böylesine gelişip serpilirken; öte yandan da onlara yeni yeni

acımsı kökenler sunmuyor mu? Diyelim Hiroşima... Nagazaki... Öyle ya, bir yandan başımızı göğre erdiren bulgular, teknik gelişmeler, öte yandan başbelamız!

Sorun böylesine somutlaşınca yanıtlamak da kolaylaşıyor elbet: Dediğiniz doğru, bu yoktan varolmaların kimisi bir "tehlike" insanlık için! Niye tehlike? İpe sapa gelmez ya da sapık bir yöneticinin buyruğuna giriverir bu bulguların sağladığı olanaklar; eh o kez, sen sağ ben selamet... Şimdi birden sorun değişiyor, konu ayrıntılı yorumlara yöneliyor... Ama biz usumuzun erdiğince toparlayıverelim: a) Teknik gelişim, üretime çokça katkıda bulunur, doğasal kısırlıkları önler. Bu eylemin sonucu da, o üretici çoğunluğun hoşnutluğunu sağlar. b) Bu toplamın sonucu olarak, dolaylıca, genel tutumsallıkta ilginç oluşumlar belirlenir. – A. Menderes'in saf saf özlemini çekenler, işte bu tür mantarimsi bir oluşumun sürüp gidebileceğini sanmışlardı...

Eh, bu tür gidişatların, yönetimlerin sonucu gelir dayanır karşı güçlerin başkaldırısına ya da devrimsel çıkışlara...

Yine başa dönelim: Öyle, bunca aşamalara karşın, acunumuzun gündeş görünümü hiç de içaçıcı değildir... Biafra'da günde ölüp gidiverenlerin "defter"ini kim dürüyor? Üstelik, savaş gereği değil bu yitkiler, salt açlıktan! Teknik'e saygımız, bu alanlarda ki tüm bulguların salt insancıl amaçlara yöneldiği, haksızlıkları terslediği çizgide bir olumlu anlam, değer kazanabilir ancak. Yoksa, *bomba* olduğu sürece "atom"u parçalayanlara lanet olsun! Zehirligaz'ı türetene de!

Diyeceğim, bir ulusun yokedici başarısını "teknik gelişim" olarak nitelemek olanaksız elbette... Ne ki, az önce azıcığını saydığım insan zekâsının çalışmasının sonucu, mutlu bir acun ortamı yaratacağına, güngünden tedirgin, yarımına güvensiz bir gençlik doğurmuştur. Nedeni de belli: Bilim'le Teknik'in eleleliğindeki bir egemenlik, günümüzde, bambaşka ortamlarda yansımaktadır. Daha doğrusu, her olumlu bulguyu alkışlayan sağduyu, bunun olumsuzluğa dönüşüvereceği kaygısıyla öte yandan kuşkuadadır. Hele hele, güvenli yarınlara özlem çeken gençlik...

Batı'da daha örgütlü bir başkaldırışın olayladığı nedenleri

biliyoruz: Onlar, düğmeye basıverince acunu hoplatacak bir yönetimin karşısındalar. Oysa bizde –ne haddimize– böylesi bir sorun yok. O halde? “O halde”yi de gelecek sayımızda kucalayalım.

Güney, S. 30, Mart 1970, s. 3

Öyleyse...

Güney'in geçen sayısındaki yazımızı noktalarken, "O halde?" demiştik. Konumuz da şuydu: Gerek ilim verileri ve teknik açıdan, gerekse düşünsel acun gidişatında Türkiye –bile bile– art sıraları yeğlemiştir; bunun nedenleriye, toplumsal koşullara ekli "siyasal" bir eylemin somutlanmasıdır. Bizi yönetenler, türlü koşulların etkisiyle, salt halk'ı oyalamakla kalmamış, sanatçılara baskı yaparak da bir "özgür düşünce" ortamına yakışabilmek olanağını silip süpürmüşlerdir. Neyse, geçmiş hesaplaşmalarının ötesinde diyeceklerimiz vardı; şimdi onlara değinelim...

Yeni "yasa"lar getirmek isteğinde milletvekillerimiz: bunların başında da *Aşırı Akımlarla Savaş* geliyor... Akım'ı anladık, Savaş'ı da anladık; nedir *Aşırı*? Bunun toplumsal alanlardaki tanımlarını kurcalayıp, konumuzu arapsaçına döndürmektense, salt "sanatsal" alandaki durumuna değinelim: Bir toplumdaki siyasal aşırılıklar nice belirlenirse, ona yanıt olarak da ilk tepki sanatçılardan gelir. Yani hiçbir sanatçı düpedüz "aşırı" olamaz, sanatsal çıkışlarının ötesinde. Nedir ki, yaşadığı çağa, ortama bir soyut borcu vardır onun da; çünkü öncelikle bir düşünürdür o; bir dürüst, yiğit kişidir; toplumun buyrukçuları "aşırı" gitti miydi, o da insancıl sorumluluğunu ediniverir. Şiir, resim, ezgi, roman, öykü vb. Doğal, yadsınmaz hakkıdır, görevidir bu onun.

Eh, buncalıktan öte, "aşırı"yı da tanımlamaya çalışıverelim: *Aşırı*, bir uydurgudur aslında. Öncelikle doğasal yapıya aykırıdır. Gericil akımlar için bile söylenemez bu deyim. Niyesi de şu: Bir çizgiyi, ezberlenmiş hizaları aşmaktır aşırılık; oysa, gericiliğin çizgi-

si, hizası yoktur. Bir durukluğun hırçınlığıdır o! İlericiliğin? Evet. Onun bir tanımı da; kurulu düzeni aşmak, değiştirmektir zaten... Eski püskü'lükleri, boşuna'lıkları, çağ gereklerine uyamazlıkları, kişisel çıkarlara karşıt çoğunluk yararına girişimleri, bilgisel, deneysel olguları uygulamak yöntemidir gerçek "aşırılık"!

Şuracıkta yine öz konumuza dönüverelim: Sanatta aşırılık nedir?

Şudur kısacası: *Gerçek Sanatta Aşırılık Olamaz*. Üstte dediklerimize bağlanırsa, alabildiğine yayvan yargılara varmak işten bile değil: Günümüzden geri, tâ padişahlık döneminde kimlerin nasılına suçlandığını hep biliyoruz. Eh, şimdileri olmuyor mu bu tür işlemler? Ad, konu, eylemsel işlev saymayayım; nedir ki, Osmanlı kalıntısı tiryakilikler, çağ gerçeklerini, toplum isterlerini hiçe saymalar dizginlenemiyor; bir gülünç "yaratıgımsı hayaletler"ın gölgesinde "gerçek oluşum"lar faka bastırılmak isteniyor; kimi kez başarıya da erebiliyorlar. Diyelim en "gözünü" zırvalıkları eleştirenlere bir kulp bulunuyor olanaklarınca... Ve sürüm sürüm süründürüyorlar o ussallığı, belgeli suçlamaları. Oysa, günümüz sanatçısı hangi koşullarda olursa olsun, pısmayacak; onurlu direncini, uğraşdaşlarıyla eleleliğini sürdürecektir gayrı. Yoksa, siliniverir gözdelikten, giderek suçlanır da; geçti o başıbozuk sanat serüvenleri, yapmacıkları; günümüzün, hele hele ülkemizin şaşmaz yasası şu: *Sanatçı = İlerici, Devrimci*. Buna ikinci yasa da şu: *Devrimci = Aşırı*.

Şimdilik değineceğimiz son sorun da şu ola: Ilımlı "demokrasi"nin erdemlerini gerçekten benimsemişsek, olumlu sonuçlar sağlayacağını umuyorsak; öğretisel çıkışlar berisinde. *Sanat*'ın özgürlüğünü, bu alandaki verileri, *Bilim*'in özgürlüğüne duyulan saygıdan öteleyemeyiz. Bu da bir inanç özdenliği işi... Ve bunu da somutça saptayabilmek için, cayışmasız bir düzeye erebilmek için, öncelikle; siyasal, yönetsel sorumluların, "dışa ayıp olmasın" göstermeliğine sığınmadan, içtence, us'luca *Sanatta Aşırılığa Saygı* ilkesini ilkten benimsemeleri gerekir. Ki, şu gidişatta bu "normal müsamaha"yı ummayı bir ham hayal sanmamak için hiçbir tutum, işlem henüz var değil. Yine de umut umuttur... "Fakirin ekmeği."

Güney, S. 31, Nisan 1970, s. 3

Resim Diye Bişey...

Erkencecik, en verimli olabileceği döneminde apansız yitiveren dost Haşmet Akal'ın bir özdeyişini anarak girmeyi yeğledim şu söyleşiye: “Öyküsüz resim, salt bir renk-çizgi kargaşasıdır, bir bula-maçtır giderek; nice tatlı olursa olsun, tez süre içinde hazmolunur, dış-kılaşır!”

Anısadığımca aradan 25 yıl geçti bu sözleri önemsiyeli; ve de o yıllar, şimdileri “magazin” ressamларınıkini andırır bialay “öykü-resim” yapındırmaya yeltenişime gülüyorum, gülüyorum toyluğuma...

Öykü-Resim! Öykücü'lerin bile Öykü'den kaçındığı bir özgün döneme erdik. Şiir, “musiki”den, musiki “şiir”den gitgide arınıyor... Romansa hiç tadılmadık aşamalarda. Mimarlık bile resimle, yontuyla olan eleleliğinden kopup, özgürce bir kimliğe bürünüveriyor. Eh, böylesine bir gidişatta tüm sanat dallarının öz mü öz olanaklar, özellikleriyle yetinme çabasında, resim'in öyküsel öğelerden medet umması olacak şey mi?

Fi tarihinden kalma bir tanım, bir kof kanı var ya: Sanat bir güzelleme aracıdır; rasgele kişileri hoşlandıracak renkler, sesler, biçimler türetebilme becerikliliği... Peki, ussal duyarlığa, bilince seslenen yönü, ödevi? Çıt yok! İşte ilk kez buracıkta çimdikleniyor olağan sanatçı: Öyküsüz güzelleme olamaz... Ve de sonuç şu: Kupkuru, cılk lafazan yapıtçıklar, işgüzarlıklar küme'si...

Bu değinmeden sekip, şu ana konumuza geliverelim: Özel-likle Resim sanatında köken-gerçekleri yansıtabilme koşulları, yönetimi hangi insancıl ya da tinsel yaratım gücünün özel-

liklerini taşır? Kimilerince; resimde renkleme, çizgileme, bir anlamın istif dokusu bilinçaltı bir soyut-güç'ün buyruğundadır. İcğüdülerimizle bu var kılar, içğüdülerimizle bu kaypak varlığın tadına varır, yargılarız onu... Kısacası; iç acunumuzun somut yorumudur yaptığımız da, görüp tattığımız da... Bu oluşum, doğa yasalarına aykırı düşebilir de! Yani, tüm sanatçılardan ille de kendi acunlarının, özel yapındırmalarının sanatsal verilerini bekleyemeyiz! Doğal anlamında yorumlanan geleneksel yapıtları ezberlemiş eleştirmenlerin yargıları değerlendirmeleri yaya kalır bu çözüm curcunasında... Niyesi de kişisel, tinsel gereksinmelerin ya da boşanmaların tez çözümlenemez gizemlerinden- dir. Kimi kez, sanatçıyı bir vurdumduymazlığa, uğraşına saygısızlığa bitiştirir bu durum; kimi kez de, olağanüstü bir sanatsal fıskırışın bamtelidir.

Bu bamteli basamak, us'tan önce duyarlığa çivilenmiştir. Sanatçının dış'tan algılarını eler, yontar; tümleyip us'a yatkın bir düzeyde yeniden oluşturur. Bu yargımıza tanık niteliğinde de birkaç ad verelim: Brueghel, Lautrec, Cézanne, Picasso, Matisse... Bu adları çoğalttığımız oranda, birbirlerine aykırılıklarının bir umulası yerde bitiverdiğini de görürüz ki; bambaşka, gepgeniş bir incelemeyi gerektiren bu konuyu şimdilik kurcalamayıp; yine ressamın yaratış tutkusundaki "kendince"liğin zorunlu nedenlerine eğilelim: Acaba soyut tasarıdaki bir tablo, başlangıçtaki özelliklerini ille de tümleyebilir mi? Hiç sanmıyorum. Bir örnek getirivereyim kendimden: "Portre" olarak giriştiğim bir çalışmanın, şimdi anısamadığım nedenlerle Göç adını taktığım, kalabalık bir istif düzeyinde bitiverişi... Oysa, "klasik" denilen türde böylesine kaypaklık yok; ressam, konusunu seçip "eskiz"lere girişiyor, usul usul geliyor yapıt ve de erge'den zırnık sapmalar olanaksız! Nedir ki, onu bu şaşmaz düzene iten tökezletmez nedenler de öncelikle belli isterlerin buyruğunda: Saray saraya benzeyecek, kiral da kiralın tıpkısı, İsa'nın yöresinde uçuşan melekler de öylesine... Delacroix'nın yurtseverleri ille de belli bir açıdan kurşuna dizilecekler... Rubens'in ilk yapıtı bile -Çiftlik İşleri- kılı kırka yaran bir ön düşlemenin olgun sonucudur. Bunlardaki -tümü de kendine özgü- tinsel yansımaları şöyle de tanımlayabiliriz: O çağların, dönemlerin ressamaları salt

usta- çırak yönteminin uslu, yetenekli kişileridir; bir düşünür sanatçı nitelikleri yoktur çoğun; özgürlükleri de renk, çizgi, leke, istif ustalığını, kaygısını pek aşamaz; *Konu*, *Anlam* bakımından yüzdeyüz bağımlıdır... Kişisel çıkıntıları alabildiğine sınırlıdır, uğraşsal beğenilerinin “teknik” alandan ötesi yoktur pek.

Oysa, “günümüz sanatı, işçisine böylesine buyurularda bulunamaz, giderek özgürlüğünü pıspışlar ilkten... Konu seçmede, o konuyu yorumlamakta, konusuzluğu yeğlemekte olabildiğince bağımsızsın!

Ama sanatçı bağımsız olabilir mi gerçekten?

Olamaz gibime geliyor...

Kaskatı nedeni de şu: Robenson bile olsa, her kişi, doğa-toplum yasalarına az çok uymak zorundadır. Robenson keçisiyle, Cuma’sıyla birlikteliğe bağımlıdır doğasal koşullarda; sen, ben, o; ister istemez yöresel çağsal, ulusal, sanatsal “diyalektik”le bir yorum, değer edinebiliriz ancak... Yoksa, sanatımız da yalnızlaşır; bizi biz kılan davranışlarımız tüm dengesini yitiriverir bağımsızlık denen çok yorumlu curcunada... Yaşadığımız ortamın kof, çirkin, yarasız tutamaklarına bir başkaldırı anlamı da taşıyabilir bu bağımlılık; yanlış anlaşılmasın!

Öyle; çirkin’i, güzel’i özbeğenimizce işteleyebilmek bi-bakıma kolay da, nedenini somutça tanımlayabilmek güç. O “kerte”de *İnsan*’la pat diye yüzyüzeyiz... Neyi anlıyor, neyi seviyor, nasılına var, niye? Eğer donuk, bencilliğine yatkın, soylu eleştirileri iplemez bir ekin düzeyinde, kuytululuğundaysa taş çatlasa uyaramazsınız onu. Nedir ki sizin onursal çabanıza, ona candan eğilikliğinize bir aşnalık aşılayabilerseniz, sokulganlıktan ürkmeyecek, kendi benliğinin sizde de yankılanışına kulak kabartacaktır.

Nereden nereye geldik... Söz konumuz, resim sanatının gün-deş sorunları, gerekliliği üzerineydi, *Öykü-Resim* üzerineydi; söyleşiye daldıkça, tüm sanat sorunlarını kapsayabilir bir karmaşıklığa kayıveriyor insan. Eh kestirmeden neyi saptayacağız zaten; önemli olan kurcalamalar öncelikle; bilimsel yorumlar daha uzman kişilerce geliverir bakarsınız! Yine de özetleyelim dediklerimizi: Bir sanat dalında öbür sanat dallarından medet ummak aykırı gayrı. Resim resimliğini bilsin! Soy yapıt başka

şey, şunun bunun gönlünü alırcasına yırtınmak başka... Yaşam koşullarınca geri kalmış ülkeler, işte salt bu bilince erdikleri oranda yokuşu aşmış ülkelerce başa gūreşebiliyorlar.

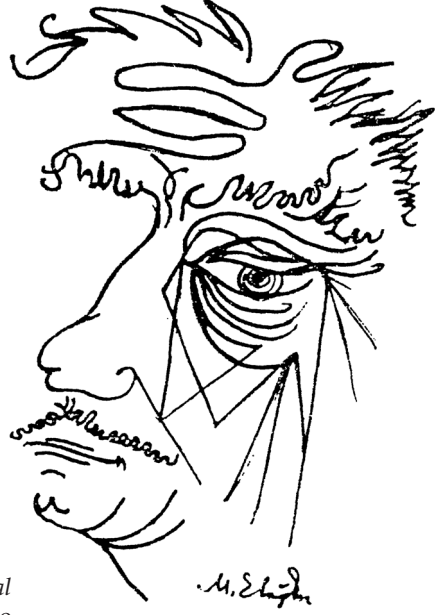
Sözümüzü, ressam olmayan bir düşünür-yazar sanatçının dediklerimize uygun şu yargısını aktararak bağlayalım: *“Doğaya tümnden bağlanmak, ölüme boyuneğmektir. Sanatçı yeteneğini gerçekten taşıyan kişi, yaşamak gücü nice azalırsa azalsın, doğaya, savaşacağı bir varlık gözüyle bakmaktan cayamaz. İki doğa var: Biri, insanın dışında, ötelerinde; öbürü ta içinde... Doğada hiçbir şey kendiliğinden, kendince değildir; tüm olgular eklidir birbirine ve tümü de durmaksızın, açık seçik bir gelişimde süregider. Sanat yapıtıysa, tek'tir, yapayalnızdır ve de kıymıklanmaz bir tümlük değeri taşır. Dolayısıyla denebilir ki: Doğa buyur eder; 'evet' de, 'hayır' da sanatçının bileceği iş...”* İşte böyle demiş André Gide.

Güney, S. 34, Temmuz 1970, s. 7, 15

Cenaze Çelenkleri Kaça?

Orhan Kemal gibi çok değerli, çok bizden bir soylu, devrimci sanatçının yitikliği doğal ve yoğun ilgi, sevgi, saygı bildirilerine neden oldu. Kıvanç duymamak elde değil, gerçek bir sanatçının anısı önünde bu eğilişten. Orhan Veli'nin, Cahit Sıtkı'nın, Ziya Osman'ın, Sait Faik'in, Asaf Hâlet'in ölümlerinden sonra da epey söz edenler olmuştu ya, Orhan Kemal'indeki birikim tümünü bastırmıştır. Bunun nedenlerini iki açıdan özetlemek de olası: a) Orhan Kemal ilerici, halkçı, çok verimli, üstelik çok çile çekmiş bir yazardı; bu "tip" bir sanatçıya, yaşarken pek "sahip" çıkılmasa da, yitikliğinin ardından bşeyler deyivermek bir ödev sayılıyordu merhabacı'ları için bile. b) Dostları, yakınları tüm içtenlikleriyle onu yeniden ve anılarınca değerleme çabasındaydılar; bu tutumlarıyla da bibakıma "vefa" borcu ödediler, giderek, suyuna tirit lafazan anıcılara çataraktan... Oysa tüm bu ilgi keşmekeşinin, bolluğunun ana özelliği şurdaydı: Gayrı ülkemizde "solcu" yazarları övmek, ardından ağıtlar yakmak suç olmaktan çıkmıştı epeydir. Namussuz, bilisiz, saygısız gericilerce "Vatan haini" yaftası yakıştırılan Nâzım Hikmet için bile, dileyen, se-reserpe övgülerde bulunabiliyordu gayrı! İşte, Orhan Kemal'in peşinden koşuşan olumlu ilgilerin bamteli de buracıkta... Tav-samamasını dileyelim şimdilik.

Ancak, usa takılan bir soru da hemeninden sökün ediveriyor: Orhan Kemal, alabildiğine nankör, sömürücü, yadsıyıcı bir toplumda yazın ortamında salt kişisel boğuşma gücü, yeteneğiyle sürdürebilmişti sanatçılığının onurunu, savaşını, bildirisini. Ya-

Orhan Kemal
M. Eloğlu'nun çizgisiyle

şamının bu kökeni açık-seçik yansımaktadır yapıtlarında. Ve de bu yiğitçe tutumunun, inadının, isteminin noktası pırlı pırlıdır. Evet, öyle; hiçbir rezilin gücü yetmeyecektir onu karartmaya, yıllar, kuşaklar boyu. Az önceki "ancak"ımıza dönelim: Orhan Kemal "tek" midir bu güzelim serüvenin somut gidişatında? Onun gençlik yıllarında çektiklerini, alkışlanası direncini günümüzde yaşayanlar tek-tük müdür acaba? Çoğu bildiklerimiz de olsa, ad saymayalım. Peki, onların ardından da ağıt yakmak için mi bekleyeceğiz? Pek mi kuytularda da o ozanlar öykücüler; bomboşluğa bakıp duruyoruz? Ya da tümünün 40'a yakın yapıt mı vermesi bekleniyor ille? Ya da yörelerinde bir dost, aşna bolluğu mu gerekiyor? Bugün, en azından 10-15 gerçek sanatçı sayılabilir ki, kimi Orhan Kemal'ce, salt kalemiyle geçinebilmek amacıyla, direnişindedir, kimi de ya küçümencik bir "memuriyet"e, "tezgâh"a sığınmak zorunda kalmıştır çoluk-çocuğuyla...

Diyeceğim, yitmiş bir değerın ardından hayıflanmak, soyut-somut çelmeleri, sayıp dökmek kolay; zor olan, henüz gö-

zönü değerlerin boşuna çıkmazlarına, sendelemelerine dostça, insanca, sanatseverce, uygarca eğilebilmek, onların şu kimkime curcunada harcanmalarını kısıtlamak; yeni ve de birçok Orhan Kemal olayını önleyebilmek için gereğince yırtınmak... Yoksa, acılı, puslu yakınmalı epey özel sayı çıkarır “sanat” dergilerimiz!

Ölümünden önce niye sık sık anılmıyordu Orhan Kemal’in yaşam-sanat gerçeği?

Güney, S. 35, Ağustos 1970, s. 3

*Dalgacımahmut'luk...**

Silgin, ama doğal ölçülerimizde yine de gönendirici birkaç sanatsal ödülümüz kalakalmıştı son yıllarda; ödüllenne tutkusundaki kimi ozanlarımızı, öykücülerimizi, ressamlarımızı, romancılarımızı, yontucularımızı, denemecilerimizi, vb. avutup, kızdırıp, heyheylendirip, övündürüp gidiyorlardı işte... Yaş yere ateş yakmak gibisine! Derken, pat diye bir muştı salıverdi ortaya özerk TRT'miz: Sanat dendi miydi usunuza ne gelirse, tümüne de salkımsaçak ödüller verilecekti hemeninden; ve de bu mutlu girişim gelenekleşecekti yıllar, kuşaklar boyunca... Alkışlamak, övmek, duyurmak tüm aydınların, sanatseverlerin boynuna borç elbette... Neyse, diyeceğim şuydu ya: TRT'nin bu yılki sanat ödülleri, öncelik kuşklarına karşın, epey ilgi gördü, çoğu sanatçılarca önemsendi katılma oranı da, ödül dağıtımı da aykırı tepkilere yol açmadı. Yani, suskunluğa yatkın bir ödülleme serüveni olarak geçiştirildi 1970'in sanatsal değerlendirme olayı!

Nerden nereye; geçenlerde eski bir yazıyı ararken, gözüme ilişiverdi 10.1.1961 günkü *Tanin* gazetesinde duyurulan bir haber: Sanatımız, Devlet'in üvey evladı olmaktan çıkıyormuş gayrı; sanatçılarımızın verim gücünü, yaratım tutkusunun onurunu, önemlerini, değerlerini somutça saptamak için binbir olanak sağlanıvermiş... Nasıl'ı da şöyle: 1970 yılına değin tam *Altıbuçuk* milyon lira sunuluyormuş bu uygarca, sorumlucu, namuslu ve

* Krş. bu kitapta "Öz-Üvey" [S. Ö.]

de sağduyulu tasarının tez gerekleŖebilmesi için... Ne ki, bu ci-
vanım giriŖimde aksayan bir ynceğiz de var: 6,5 milyondan hiç
mi hiç pay kapamıyorlar yazın-erleri; Ŗairler, ykcler, romancı-
lar, denemeciler, vb. Niye! Niyesi de Ŗu ola: Resim, yontu, mimi-
marlık, süsleme gibilerden “gzn” yapındırmalar varken, ko
azıcık daha bekleŖiversin “kelam” ürünleri... Ülkemizin sanate-
vi gereksinmelerini salt bu açıdan kolaçan eden güdük anlayıŖa
“hoŖundu” deyip geçelim.

Söz konusu, yasalaŖmıŖ tutamakların zeti Ŗyle: 1) On yıl
boyunca resim, yontu, mimarlık, müzik ve tiyatro dallarında ya-
pılacak yarıŖmalarda baŖarı gösterenlere 5'er bin lira ödül verile-
cek; 2) “Devlet Büyük Sanat YarıŖması”nda –beŖ yılda bir– yapıt-
ları baŖarılı kata eriŖenler, 50.000 lirayı blŖecekler; 3) Her yıl,
Devlet Resim-Heykel Sergisi'nden ayıklanan 18 sanatçı 600.000
liralık dl leŖecekler... 4) Yurtiçi, yurtdıŖı sergilere –salt yol-
luk olarak– 860.000 lira ayrılıyor; 5) İŖstanbul'daki Resim Heykel
Müzesi'nin bütçesi bađımsızlaŖtırılacak; 6) Ankara'da bir Güzel
Sanatlar Müzesi açılacak ve İzmir'deki Resim-Heykel Galerisi
onarılacak... Oh, ohh! Değil mi? Değil. İlkten bu kesinleŖebilir
ilkelerin yasalaŖma durumu savsaklanmazdı. UnutulmuŖ öğeler
eklenerek daha bir bütünlüğe ererdi bu olumlu tasarı. O yıllar-
daki duyuruya göre; –kısaca– yazın-erlerine, söz sanatlarındaki
baŖarılı ürünlere metelik verilmiyor... Verilmesin, alışkınydır ya;
bu “vey evlat” durumunu gerekçeleriyle açıklayan bir tutum
bildirisine de ŖenmiŖ ilgililer! Ŗimdi azıcık duralım: Yazınsal
yapıtların konu dıŖlanması bir yana, öbür dallardaki yapıt ağ-
rıları da –gerekçesiz olarak– gme gidiveriyor. Niye? Niyesini
kurcalamak “sanat, yazın birlikleri”nin dev kapsamına girer de
ondan. Oysa, bizde bu tür “birlik”lerin adı var, kendi yoktur...

Neyse, uzatmadan diyeceğimizi sorunun banteline getire-
lim: Devlet-Sanat iliŖkilerimiz en kaypak, en solda sıfır sorun-
larımızdan biri ya; bu gidiŖatta soyut umular, pıŖpıŖlanmalar
yerine, güngünden güçlenen bitiŖmelerin, örgütlenmelerin etkin
giriŖimleri, kurcalamaları tezce beklenemez mi? Hadi aldırma-
yalım bu Ŗakacıktan sanatseverliğine dalgacımahmut politikacı-
larımızın; ya Ŗu yasalaŖmıŖına ne buyurulur? Ta fi tarihinde, *İn-
n Armağanı* adıyla bir sanatsal dlleme kurulmuŖtu; anısağı-

ğımca, Yahya Kemal, A. Adnan Saygun, C. F. Başkut değeriendirilmişlerdi. Sonradan bu ödöl “Devlet Armağani” adıyla 1 liraya indirildi ve kimsecikler de şunca süre içinde kurcalamadılar, “tenezzöl” etmediler o 1 liracığai! Niye? –Genel bütçede yeralan o teklik’in serüveni ne ola?– Noktalayalım: Gerek *Türk Edebiyatçılar Birliğı*’miz, gerekse *Türk Sanatçılar Birliğı*’miz, öncelikle bir “barınak” edinip oracıkta dertleşmek kaygısında; oysa az önce andığım somut terslemeler dağ gibi... Yasa içi girişimlerimizi temize çıkaramadıkça, doğıal sanatçı haklarını gereğince savunamadıkça; şairimiz de, ressamımız da, müzikçimiz de, yontucumuz da, romancımız da, daha dahalarımız da pir aşkına kendi göbeğini kesmekle yetinecektir şimdileri elbet...

NOT: TRT’nin bu yılki ödüllere ayırdığı bir milyon liranın 613 bin lirasını dürüstçe dağıtışı da kutlanmaya değer.

Güney, S. 43, Nisan 1971, s. 3-4

*Cascavlak**

Ozanlarımız, öykücülerimiz, ressamlarımız, yontucularımız, müzikçilerimiz, yani sanatçılarımızın hemen hemen tümü şu yakınmada bir ağızdandırlar: Uğraşımızın isterleriyle gerçekten ve sürekllice ilgilenip bizi yüreklendirecek, verim düzenimizi doğrultacak, çıkmazlarımızı ıstacak kimsecikler yok çevremizde; bıkıntılarımızın, sürçmelerimizin nedeni hep bu ileze ortam... Şunca didinerekten yapındırdığımız bunca yapıtın, ürünün alıcıları, koruyucuları, değerlendircileri nerde?

Doğrusu da bu ya! Hızlı ama başıboş değişim, oluşum içindeki çağdaş sanat verilerimize küs bir çoğunlukla başbaşıyız. O da bir bakıma yalnızlaşıyor; alınganlığının acısını sanatı manatı boşlayarak çıkarıyor... Bu tatsız kopuntunun kökenini şu bamtellerinde arayanlar da var: a) Bizim sanatsal geleneklerimiz hem karmaşık, hem de düşünsellikten uzak. Yüzyıllar boyu garipsi, salt biçimsel, yalınkat türkülerle yetinmişiz. Oysa çağımızın dipdiri sanatını tanıyan, sanatçının ille de bir düşünür'ce tutumu, kişiliği olması gerektiğini bilen genç kuşaklar peşpeşe çıkıyorlar ortalığa; öyle pek ipledikleri de yok çoğunluğa meram anlatmayı; "günola" deyip işlerini öz-açı'larından tülemeye bakıyorlar Batı-Doğu ayrımı gözetmeksizin. Bulguları, direnişleri ise bu yüzden uyuşmıyor suyuna tirit alışkanlıklarla; gerçeklerimize, insancıl sorunlarımıza aykırıymış gibi geliyor ve salt bu nedenle

* Krş. bu kitapta "Tiril" [S. Ö.]

de havada kalıyor çabaları şimdilik... b) Son yıllarda ülkemizdeki toplumsal, siyasal olaylar, tedirginlikler, bozgunlar sanattan daha somut, daha ilginç, daha yaşamsal sorunlar türetti; yalnızca “halk” kümelerini değil, aydınları da etkiledi bu dengesizlik; dolayısıyla sanatçının varlığı üveyleşiverdi...

Ben şimdi üçüncü bir nedene değineceğim: Toplumla alış-verişi olan her uğraşta iyi-kötü bir ilişki durumu, bir dayanışma var; kişisel “rekabet”lerin dışında, genel çıkarlar, serpilme olanakları söz konusu oldu muydu, bitişiverirler, payandalaşırlar birbirlerine. Oysa sanatçılarımızda bir omuz silkme “tik”i vardır çoğun; salt uğraşdaşının yapıtına, başarı filizlerine değil, bir yerde ortaklaştığı sorunlarına da, yoksunluklarına da, yarınsızlığına da, pisipisine harcanışlarına da... Ne denir ki; işine güveni olmayanların, tuzunun hep kuru kalacağını sananların olağan davranışı bu! Öyle ya, yıllar yılı nice düşlerle bekleştildi, hâlâ ortada kapılmış ya da kapılacak bir külâh bile yok! Örgütlenip, kenetlenip de n’olacak; ele güne göstermelik derneklerin gölgesinde yuvarlanıp giderler işte...

Son yıllarda kimi sanatçılarımız Batı’larda da alkışlanırla oldu; olumlu ilgiler, sevgiler edindiler. Diyelim bir Yaşar Kemal, 21 dilden okudu türküsünü; Aziz Nesin, Orhan Kemal, Kemal Tahir, Rıfat Ilgaz, Nevzat Üstün, Samim Kocagöz, Fazıl H. Dağlarca, Haldun Taner, Melih C. Anday, Orhan Veli... Bedri R. Eyüboğlu’ya Noel kartları çizdirdi Amerika’lılar, acar yontucumuz Kuzgun uluslararası ödüller aldı, tektük de olsa mimarlarımız acunsal yarışmalarda ipi göğüsleyiveriyorlar; ya İdil Biret, Suna Kan, Leylâ Gencer, Suna Korad, vb.? Ee? Şimdi bu mutlu örneklerle yaslanıp da alabildiğine övünebileceğimiz özgün, yaygın, görkemli bir *Türk Sanatı*’ndan söz açılabilir mi? Bırakalım kalabalığımızı, şu adını andıklarımızın bile ülkemizdeki durumları nicedir? Tüm çabasını süslemeciliğe vuran Bedri Rahmi, kaç yıl oldu yeni bir resim sergisi açmayalı... Yaşar Kemal’in İngiltere’de, Rusya’da bir haftada tükeniveren romanları bizde yıllanıyor. Kuzgun Acar’ın gayrı ne tür yontular yaptığı kaçımız biliyoruz?

Diyeceğim, sanat da “devrim”cesine bir bütün; kollarının ayırımı eylemleri olsa da, gövdeyi ırgalamamak, enezleştirmemek

için ille de dokuları özenle pekiştirmek gerekiyor; tek tek'liğin varoluş gizi raslantılara, aşna kişilerin becerikliliğine kalıyor yoksa... Resmin kötürümleştği yerde, şiirin sağa sola seğırtmesi neye yarar? Gerileyen bir müzik, ilerleyen öyküyü de üç adım ötede kösteklemez mi? Hadi kısaltalım sözü: Bu koca alandaki bölümsel çıkışlar, gözdeleşme işgüzarlıkları yaşamsızlığa öncelikle yargılı. Ya tüm sanat dallarını kapsayan sorumlu, yetkili "birlik"ler, giderek "sendika"lar tezce kurulur; gerçekçi, ayrıntılı tasımlamalarla sanatçıların elelelikleri sağlanır, doğal hakları korunur, uğraş onurlarına toz kondurulmaz; ya da sanatsız bir ulusal kalkınmaya usu yatmayan yurt, toplum yöneticileri işbaşına gelene değin, eller böğürde, yana yakıla beklesilir işte...

Söz sonu, bir anımızı da aktaralım, konumuza değginliğinden ötürü: Geçenlerde, soyutçunun dikâlâsı bir ressam arkadaş, İkinci Yeni üzerine düşüncelerini, izlenimlerini sormuştum: *"Valla, şiirle miirle ilgim yok benim!"* demişti... Bir şair dostumla da, kalburüstü resim sergilerine birlikte gitmeye sözlüyüz; iki yıldır atlatıp duruyor...

Güney, S. 44, Mayıs 1971, s. 3

Anılaşmak

Cahit Saffet döneminde soyadı *Mutlu*'ydu; değiştirmek istiyordu ille de. *Irgat*'ı tutturmuştu. Bir söyleşide nedenini sorduğunda: “*Kişi yalan söylememeli, soyadıyla bile...*” dediğini anısıyorum. *Irgat*'ı kimlik belgesine de yazdırmak için “usulen” açılan davada tanıktım; yargıç sordu:

— *Irgat* olarak mı tanırırsınız beyi?

Ne denir?

— Evet.

* * *

Geçen yılın da aynı günleri miydi? Adana sarı-sıcağının şişli'ye çöküştüğünde uğurluyorduk Orhan Kemal'i; ta Zincirlikuyu'da bir kerpiç çukura... Cahit'le hep yanyanaydık; dönüşte bunalmıştık o acılı kalabalıktan, hele şöyle patırdısız, kuytu bir yerde iki kadeh yuvarlayıp dertleşelim diye sapa yolboylarına vurmuştuk. O üç beş masalı lokantacıkta günbatımına değin söyleşi; çakırkeyif, üzgülü ve darmadağın... Sayrılığı yüze vurmamıştı daha. Bir ara, gömülmenin çirkinliğinden yakınıp, ölü gövdenin kül edilivermesini ya da balıklara yem kılınmasını yeğlediğimi söylemiştim. “İkisi de yasak,” dediydi; “ben Lüleburgaz'daki o çocukluk bahçeme gömülmek isterdim!” Hey gidi...

* * *

İşsiz ve çok yorgun. Mustafa evde emekliyor, Zeynep hiç ortalıkta yok... Beni de Akademi'den temelli sepetledikleri yıllar işte; mösyö Lâmbö'ya dadanıklığımızın eşik yılları... O tramvay sahanlığını andıran güzelim barınakta dirsek dirseğeyiz: Orhan Veli, Mücap Ofluoğlu, Sadri Alışık, Kemal Edige, Can Peker, Kemal Ergüvenç, Salih Tozan, Leylâ Erbil, Ercümen Behzad Lâv, Nuri İyem, Fikret Ürgüp, Halim Uğurlu, Abbas Sayar, Fikret Andoğlu, Limasollu Naci, Mehmet Ali Ermiş, Dr. Safter, kukureççi Behçet, berber Hayık, ekmekçi Nihat, sevici Sabiha, Ferdi Tayfur, Fahir Aksoy, Rifat Ilgaz, saymakla tükenmez ki...

İkindide *Yeditepe*'ye uğramıştım; *Ortalık* da yeni çıkmış, süslemesi benim olduğundan belki, Hüsamettin Bozok iki tane vermişti; Cahit'i Lâmbö'da bulunca sevinmiş, sıcağı sıcağına vermiştim birini. Coşkusu, kendime ayırdığım öbürüne yazdığı "ithaf"tan şimdi daha bir seziyorum. Mutluydu. Her gelene övünçle gösteriyordu yapıtını. Ne ki, şımarık, ayyaş, sünepe bir mirasyedi delikanlının deliliği tuttu; ille de istiyordu Cahit'teki betiği. Hem de nasıl, cebindeki külüstür bir tabancayı çekerek, zorla! Cahit hiç istifini bozmaksızın çözdü cekedinin düğmelerini; "Vur ulan" dedi, "ondan sonra alırsın bunu..." Delişmeni yaka paça dışarı itelediler dostlar, yüzü gözü kana batmış... Seğirtti Cahit, bitişik dükkânın musluğunda yıkayıp, tertemiz mendiliyle iyice kurulaıverdi. Ola ki sırtını sıvazlayıp yanaklarından da öpmüştür; betiğine gösterdiği aşırı ilgiden ötürü...

* * *

Ya 1941 kışıydı, ya da 42. Ortaokul öğrencisiyim. Sabahattin Kudret Aksal da Türkçe öğretmenimiz. Dostçayız, şiir sevgimden dolayı. Onunla Beyoğlu'na çıktık; ilk kez bir meyhaneden içeri adım atıyordum... Dört kişi var çinko tezgâhta: Cahit Sıtkı, Sait Faik, Suphi Taşhan ve Cahit. Afallıyorum elbet; o yıllar dilime doladığım, sanat tutkuma kattığım kişiler tümü de... Ama, dayımın vur patlasın çal oynasın'lıklarından olsa gerek, içkiden tiksiniyorum. İlk şarap bardağı Sait Faik'ten. "Nasıl olsa seveceksin!" diyor, ikincisi, üçüncüsü karmaşık gayrı. Kıvançlı, sarhoş ve de böbürlenerekten Üsküdar'a dönüşümde kusuverdim vapurda, toyluktan...

* * *

Evle küskünüz, daha doğrusu, babamla. Haftalardır uğramıyorum. Canım çok sıkkın ve bu kez bambaşka bir meyhane bozuntusunda şarap içiyorum. Tenha. Nereden nereye, Cahit çıkageldi. Sarmaştık. O da sarhoş. O da evle küskünmüş. Gece iyice çöküverdi, n'eylesek? "Kalk, size gidiyoruz" dedi. Diredim elbet. Usumda kaldığınca şöyle dedi: "Sen istersen kapıda kal; ama benim bir dost konukluğuna, yatağına gereksinmem var bu gece..." Çamlıca'daki eve geldik geceyarısı; bende surat bir karış ve anacığımda bir sevinç! Yine içtik, çimlendik; saatlarca dertleştilerdi ikisi. Ve ilk kez oracıkta gördüm Cahit'in göz yaşlarını.

* * *

Önlenemez yaşam sonucunu bilmez görünüyordu; için için gülüyordu belki de pencereyi aralayıp cigara içişime... Hekimler "Yılbaşını ancak bulur" demişlerdi, oysa nisandaydık. O sıralar ben de sayrıldım, ırgalandım epey. Uğramadı. İçerliyordum, Boğaz'a rakı içmeye gittiğini duydukça. Salt bu nedenle son kez görüşemedik. Oysa yakın bildiği dostlarını görmeye can atıyor, "Bari sen al getir" diyordu. Olmadı, insanoğluluk işte.

* * *

Cahide Sonku'yla bir süre yanyanalıkları olmuştu; o ara bir de tiyatro serüvenine giriştiler. Askerden yeni dönmüştüm, uğradım; "Ne içeceğiz?" dediğimde –gayet ciddi– "Şu kulise dirhem içki girdiğinde burası paydos" demişti. 2-3 hafta sonra da kapandı tiyatro.

* * *

Anısı üstüne çıkan yazılara bakıyorum da, çoğunda şu kesin yargı var: Cahit geçimsizin, hırçının, kavgacının biriydi... Kola-yına bir tanımlama bu. Süt dökmüş kedi değildi ya Cahit! Di-

yelim şiir tutumlarımız apayrıydı, yaşama serüvenimizin özel çizgileri de. Ama bir kez olsun dalaşmadık hiçbir nedenle; tartıştık, günöbirlik küsüştük... İçki aşırılığının ötesinde, duygusal bamtelinin dışında pek efendi, hoşgörölü bir “tanış”tı Cahit; her kattan, bölümden kişilerle gül gibi geçinip gitmiştir. Ne ki, kof kof böbürlenenlere, sanatı oyunsallaştıranlara, iyi kötü kişiliğini yadsıyanlara katlanamazdı hiç... Kim katlanabilir ki?

* * *

Diyeceğim, “anılaşmak” boynumuza borç...

Güney, S. 46, Temmuz 1971, s. 3

Güç*

Gerçek sanat çok güç elbette...

Ama doğru dürüst, onurlu, verimli, yararlı bir yaşam sürdürebilmek de güç olduğundan, bu yörüngeye giren “sanat”ın güçlüğü de doğallıyor.

Bu bilindikliği yineleyişimin nedeni şu: Geçenlerde bir ressam dostla raslaştık bahçeli bir lokantada. Yalnızdım, o da; bitiştik. Bıyıkları daha da sarkık, gözleri daha bir az kara, alaylı gülümsemeleri yitik, kıpırtılı elleri nedense cebine sokulu gibime geldi. Yaz aylarından temmuz. Hoşbeşten belleğimde kalanlar şunlar:

— Cemil, bana bir votka. Karnım da aç ya, boşver...

— Neler yapıyorsun yeni?

— Bir bok yaptığım yok. Fransa’dan çağırıyor Mübin; ille de “figüratif” resimler yapıp getir, diyor; şimdileri orada da geçerekçe tür oymuş... Deli olur insan! Sanki resim değil de kendimizi yapıyormuşuz gibi... Üstelik firenkçe de bilmiyorum ve Mübin’i kodunsa bul vardığında...

— Buradaki gidişatın iyiydi; hem yapıtlarına gösterilen ilgi, hem de satış bakımından.

— Yer yerinden oynuyor, çizgini sürdüremiyorsun ki... Peşpeşe yediğim kazıklar bıktırdı, yordu gayrı. Şu yarım yamalak

* Dergide yazının başlığının üstünde italik dizilmiş şu not yer alıyor:
Candaşına demiş ki biri: “Biliyor musun, bu içki insanı yavaş yavaş öldürür.” Öbürü de demiş ki candaşa: “Eh, benim de acelem yok zaten.” [S. Ö.]

otele bir “pano” peşkeş çektiler; “eskiz”leri götürdüm, öpüp başlarına kodular ve cıvıdı.

— Niye?

— Yanıbaşına eklenecek “resmi kâatlar” noksanmış.

— Eee?

— İntiharı düşünüyorum.

— (Güldüm.) İntihar, son kerteye ermiş güçsüzlüklerin saptanması. Sense hep yarınıcıldın, umutluydun, akımsardın. Sarhoş marhoş da değilsin şu kez. E, n’oluyor bu çığ laf?

— Şu: Ben, ben olabilmek olanağını tüm çabama karşın bulamadım mıydı, salt kendimce değil, başkalarınca da *Hiç*’leşirim. Bu kanıdayım. Aldırmayıp da üstelemek *Gülünç*’leştirir kişiyi. Yabanıl alkışları toplasa da, kendine karşı.

— “Gülünç”lük de görece... Olağan ortamın yargılarına ne aldırıyorsun?

— Valla, intihar çok insanca bir çözümdür bence: “Bu çağda, bu ülkede, bu ortamda, bu gidişatta, bu bilmecede seni *Yok* kılmaya yelteniyorlarsa, sen onlardan önce davranıp kendini *Yok* edeceksin.”

Kısa bir süre susuştuk.

Güvercinlerin ekmek kırıntılarını gagalayışına bakakaldım bir süre. Gölgelelerin gitgide uzayışına da. O bir votka daha söyledi. Baktım, gömleğinin hiçbir düğmesi kopuk değil, sinekkaydı tıraşlı, kılcal damarlarındaki morumsuluk da tavsıyor. Garsonlardan biri işgüzarlık edip:

“Çiroz var, ister misiniz?” dedi.

“Kaça?”

“Beş.”

“Sirkelisi mi?”

“Hayır, kâatta, tek’i.”

— *Sartre* diyor ki: “İntihar, aslında benim yarattığım bir ölüm biçimi sayılamaz, intihar, yaşamımı gerçek anlamsızlığa düşüren bir uyumsuzluktur.”

— Sartre’in da..

— *Berk*’in “ihtiyarintiharırmak” şiirindeyse...

— Berk’in de...

Bira ısınmıştı, içemedim. Zaten beş dakika sonra ta cehen-

nemin dibi bir yerde bulunmam gerekiyordu. Pazartesiye buluşmacasına sözleşip eyvallahlaştık. Hesabı verirken dönüp baktım, fıldır fış bir oğlanı çağırmış, pabuçlarını boyatıyordu. Kahverengi.

(Etem Olgunil)

Güney, S. 47, Ağustos 1971, s. 10

Robenson'un Şiirleri [2]*

Ahmet Haşim'le Yahya Kemal'in hani şu yapayalnız başarılarını gözümüzde nice büyütürsek büyütelim, Tanzimat'tan sonraki kişiliksiz, renksiz şiirimizin sürekli bir bocalama içinde olduğu; soylu, özgür bir kimlik kazanamadığı, geleneksel kökeninden gerekince yararlanamadığı ortada. Türlü koşulların etkisiyle, II. Acun Savaşı yıllarında Batı'ya daha bir iştenlikle çağdaşça kulak kabarttı; bu uğurda da öncelikle ÖZ bilincinden, görgüsünden yoksun, salt *biçim* işgüzarlıklarıyla böbürlenlen Doğusal şiirin sırnaşık köklerini de Fransızın, İngilizin, Almanın yerine kor oldular; onların o dönemdeki doğal tutumlarını, tadılmadık öykülerini “Türkağzı”na uygulamaya, yakıştırmaya özendiler. Olağan karşılanmıştı bu; kimsecikler tutup da: Görmediğin, yaşamadığın, oluşumu üzerine iyice kafa yormadığın bu öte gerçekleri niye baştacı ediyorsun, demiyordu... Çağımıza, daha doğrusu, insancıl onura gözdağı veren, soyluluk adına soysuzlaştırıcı, hiç şakası yok çember hızla daralıyordu da ondan belki; bugün ona'ysa, yarın sana'ydı; o adı batası ırgalanmada –çemberin nite dışında olursak olalım– gözödönük baskıncıya çatmak, insanın değerini, haklarını, topluma ekli kişisel özgürlüğünü yeniden kurcalamak, savunmak her “insan kişi”nin boynuna borç bir yükümdü; hangi uğraştan, toplumsal kattan olursan ol... Hele hele ozan yaradılışlılara!

Dıştan bakınca, bu genel tutumun ülkemizde de şiirleşme-

* Krş. bu kitapta “Robenson'un Şiirleri [1]”, “Şairin Usı, Yüreği, Dili” [S. Ö.]

si bir öykünme türüydü şüphesiz; ama iç'i yoklayınca, ulusuyla yanyanalığının sözcülüğünü görev edinmiş Batılı ozanların yiğitçe tutkusuna bir güzelim güven'di, merhaba'ydı. Ama bu ara Nazi'lerden çekmediği kalmamış bir Max Jacob, *"Kendinize bir akıl hocası süsü vererek bu kahve sohbetlerinin anlamını mı tanımlayacaksınız? Susun daha iyi"* diyormuş, kimin umuru...

Savaş sonrası, orali koşulların, olguların peşisıra şiir us-taları, öncüleri de değişiverdi usul usul; bizi saran, etkileyen, Türkçeye de uygulanabilir şiir yöntemleri, düzenleri de... Hele İngilizceye aralık kapılarımız, pencerelerimiz de ardına değin açılıverince, tez günde "bunalık"laştı kimi ozanlarımızı ya da bilinçaltları yüze vurdu çarçabuk! Toplumla ilişkiymiş, somutu-na bildiriymiş, gündeş "halk şiiri"ymiş o kabuklu böceği bitemiz gaz'ladılar! Bu yeniyetme çıkışındaki ilk örnekleri ayet'leştiren cin fikirli eleştirmenlerimiz, n'olur buyrun'cularımız da kolları sıvayınca; Fransız-İngiliz-Türk melezi piç kurusu bir şiir daha ediniverdik, bağrımıza bastık; yani bozmadık Tanzimat andını... Bilimsel, nesnel eleştiriden yoksun, tutamaklı bir ekine yaslan-mayan şiirimizin kendi göbeğini bir dağbaşında kesmece serü-veni bu; güçbela tutuşturduğu çalı çırpıyı kendi elcağızıyla kül-leyen Robenson'lara özgü bir devinim!

"Birinci Dünya Harbi'nden sonra şairler ümitsizliğe düşmüşler-di. Bu harp ve onu takip eden sulh; insanları, bilhassa insanların en hassası olan şairleri büyük bir hayal sükutuna uğratmıştı. Dünyanın bu acıklı hali içinde şairler okuyucu bulamadılar. Ayrıca, gayri bula-mayacaklarını da sandılar. Bir köşeye çekilip yakın dostlarımızla na-sıl konuşuyorsak, öyle konuşmaya başladılar. Sözleri ancak yakın bir dostun anlayabileceği imalarla doluydu; konuları ancak yakın dostla-rını ilgilendiriyordu. Şairler böylece yirmi yıl yakınlarıyla konuşup durdular. Derken şu İkinci Dünya Harbi geldi çattı... Şairlerin yakın dostları pek çoğaldı. Onlarla beraber ıstırap çeken, yeise düşen, ümit eden herkes yakın dostları oldu. Şiir bayağılaşmadı; şair gene de eski-den olduğu gibi, imalarla, ihsaslarla, telkinlerle konuşabilir. Ama bu imalar artık hepimizin duyduğu şeylere temas etmektedir; onları ar-tık milyonlarca insan anlıyor. Bu harp içinde şair halka inmedi, halk da şiire yükselmedi; ikisi ortaklaşa bir saha buldular, orada yanyana ilerliyorlar..."

Bu sözler bir Amerikan dergisinde yayımlanmış; ben *Ter-cüme* dergisinin Şiir Özel Sayısı'ndan aktardım. Yıl 1946; aradan 25 yıl geçmiş demek... Çeyrek yüzyıl, dile kolay. Bu süre içinde yeni akımlar, yepyeni ünler, daha doğrusu, bambaşka bir şiir türemiş, palazlanmış birçok ülkelerde. Şiirin anlamına, önemine, varoluş gerekliliğine aykırı açılardan da bakılır olunmuş. Yani, halkla şiirin yolları yine ayrışıyor, ozanlar yine kendi adlarına konuşmayı yeğliyorlar. Resme, müziğe, yontuya koştur bir yalınlaşma, özümleme çabasındalar. Geçmiş yıllarda görevini yapıp yozlaşmış safralaşmış ayrıntıları, çürük payandaları da atı atıveriyorlar. Az önce andığım sözlere bakarsak halkla ozanın eleleşmesi için yeni bir "genel savaş" gerekiyor nerdeyse; ve de peşisıra gelecek acıların, ürkülerin, tedirginliklerin, başkaların, şaşalamaların peydahlanması... Soyut bir barış döneminin toplumlarda yarattığı bunalım, yarına güvensizlik, bencillik; ozanlarda bir içe kapanış, yalnızlaşma, düşsel erdemlerine, avuntularına sarılış olarak belirleniveriyor. Bir ulusun şunca milyon kişisi, yaşamlarını daha da düzenleyecek, baylaştıracak somut tutamakların özlemini çekerler ya da onlardan bir punduna getirip yararlanmışken, şiire de sırt çeviriyor belki... O kez ozan da anlamayı bozup çekiliyor öz yaşamının verilerine; onları işliyor, övüyor, başkalarına da öneriyor; yani, salt kendincelikleri sunuyor "müşteri"sine. Alıcılar azalsa da, boğazı tokluğuna yaşayıp gidebiliyor...

"Yaşamaması seven, yaşamaması bilen her insan ozan değildir," diyor Claude Roy; *"ama bir yazar hem yaşamaması becerebilen bir kişiyse, hem de usta bir söz sanatçısıysa, 'deha'sı hem yapıtında, hem de yaşantılarında kendini gösteriyorsa, işte o kez, güvenle söyleyebiliriz: Bu bir ozandır!"*

Şimdi ortaya şöyle bir sorun çıkıyor: Yaşamak? Bu deyimim belli bir toplumdaki yeri, önemi, gerçek anlamı, sanatla bağlantıları...

Bir ulus, diyelim İngilizler, yıkıcı bir savaştan geçip hızla toparlanabilmişler; karşıt yöndeki Alamanlar da öyle. Çağımızın biliminde, düşüncesinde, tekniğinde, sanatında, giderek acunsal yönetimde söz sahibiler. Toplum katları arasında kolayca yatmaz bir dengesellik var; eğitim, öğrenim, birey gelişiminin

olanakları, alanları alabildiğine; ulusal onurunun, süregidesi geleneklerinin üstüne titreyen bilinç yani... Bu ulusal bilinçteki bir ozanın özel türküsünü diline dolaması doğaldır diyelim: ola ki yöresiyle sıkı-fıkı'lığı da çözülmemiştir. Savaş ertesi herkes kendi tezgâhına, kendi evrenine döndüğüne göre, tuzu kendiliğinden kurumuştur. Neyse... Bu duruma karşıt örnek olarak da herşeyiyle geri kalmış bir ülke düşünelim: Buralarda ister istemez bir ilkel boğuş sürüp gidecektir elbet. En azından bir İtalya, Finlandiya. Yugoslavya, Japonya katına ulaşınca da değin. Bilgiyle bilisizliğin boğuşu, usla kör-düş'ün boğuşu dipdiri tasarılarla ölü geleneklerin boğuşu, gerçeklerle yalanların, ayaktalıkla çömelikliğin boğuşu gepgeniş bir savaş alanına çevirmez mi ortalığı? Şimdi, buralı ozanın yaşamına ekli uğraşını doğrulayıp güzelleyen tutumunu hangi değer ölçülerine vurup saptayabileceğiz? Bir yan tutması onların kaygılarını, özlemlerini, bıkıntılarını kendi bildirisiyle yoğurması mı gerekiyor yoksa, iğne deliğinden Hindistan seyrettirici bir bireyciliği, oyunsallığı çenebazlığı şiirlemesi mi? Ozanın özgürlüğünden, bağımsızlığından, soyut dokunulmazlığından söz açılabilir burda: Ona yaraşan özgürlük, dış acun sorunlarıyla yeteneğini körletmemesi; usu, yüreği neye yatkınsa onu tertemiz dile getirmesidir. Ozan kişi, toplum öykülerinden sözaçmaya yeltendi miydi, yaratıcı benliğini yitirmiş, bir düzyazıcı oluvermiştir... denebilir. Bu savda haklı çıkabilecek örnekler de gösterilir elbette. Ne var ki, bir toplumun düşüncesi özgürce yankılanamıyorsa, –taşçatlasa– o ortamın ozanı da kısıtlı bir döngüdedir. Yavan, kaypak, hadicanım'cı bir düzeye itelenir ozan, oracıkta alkışlanır da; ama bu, onun kolayına doymazlığını bastırabilir mi? Hiç sanmam. Keşişçe bir özgürlüğü, onun bağışladığı yalınkat mutlulukları baştacı edebilir mi? Onu ille de sorumsuz, uydu bir kişiliğe, sözde göreve çekelemek isteyenlerin: evrende başkaca bir evrene imrendirenlerin sofu kurnazlığı bu. Ozanın yaratıcı özgürlüğünü değil de, saçma-sapan dokunulmazlığını istiyorlar. Ateşli bir Batı hastasının dokunulmaz sayıklamalarını! Oysa. dileylene hemencecik bağışlıyor o özgürlüğü toplum; ve de saygı, ilgi defterinden çarçabuk silerek... Onlardan sonra gelecek kuşakların hamtellerine dilekçeler sunan sunana! Sanki o ışıltılı kuşakların

döneminde soylu ozanların kökü kuruyacak da, ön-ayak olamayacaklar peşlerindeki... Ne denir, ham-halat'lık işte. Kimi benzetilerle hâlâ kendilerini geçmiş yüzyılların atılım bölüğünde sanıyorlar; en yadsıyıcı en delikanlı, en azgın sanatçıların bile ancak günlerinde benimsenip yadsındıklarını unuta unuta... Ne ki, unuttukları bişey daha var: Şiirin, resim ve müzik gibi ön yapılarıyla da dışta hemeninden varolan sanat türlerinden apayrılığı, içsel yapısının ille de yerel özgünlüğü... Bu düzeyde nitelikler taşımayan; salt ses, salt renk-çizgi dolgusu yapıtlar, düşünce-duyarlık bileşiminden önce göz-kulak oyalayıcı nitelikleriyle sapa ilgilerle de bir bağlantı, ilişki kurabiliyorlar. Oysa şiir, ulusallığın koşullarına öncelikle yargılı. Çünkü ana ögesi, anlam yüklü sözcük bitişimleri. Yani *Dil*. Eh, dil'in de bir evrensel gücü yok. Hele "Türkçe'nin. Kişi, toplum düşüncesinde, duyduğunda şiirin yerini bulabilmesi de ancak "dil" örgüsündeki sanatsal kurgu genel yaşam, ekin ortamıyla ilgili elbet...

Diyeceğim: Gericil toplumlarda bu dil sorunu ya karmançormandır; kuşaklar, sınıfsal katlar arasında genel bir anlatım gücü taşıyamaz; ya da salt zorunlu ilişkilerde geçerli bir araç olmakla yetinir. Her iki durumda da, düşüncenin değil, katı davranışların buyruğunda yani... Oysa bireysel duyarlılığı esnek bir düşünce katına ileten, bildirisini dolambaçsızlığı oranında etkin kılan, kişiyi kişi kılan bir somut güçtür *Dil*. Dolayısıyla, durmuş oturmuş bir dil-düşünce geleneği olmayan toplumlar da, şiir de bocalıyor, yalnızlaşıyor: giderek, keçisi, Cuma'cığıyla Robenson'laşıveriyor bir bakıma...

Oysa, ıssız ada kaldı mı ki?

Güney, S. 48, Eylül 1971, s. 3

Yitişinin 21. Yılında *Orhan Veli**

Kaldırım Mühendisi

Bir işte sürekli çalışmazdı ki... Diyelim P.T.T.'deki görevi. 3-5 ay. İkinci "memur"luğu da var ya; yerini, süresini bilene aşkolsun! Bir ilkyaz günü "istifaneme"sini verip babasıyla kardeyle buluşmuş, Çankaya'ya doğru ağır ağır tırmanıyorlar. Raslantı bu ya, bir aşna sükün etmez mi... "Merhaba"lamalar falan filân. Ne ki, Veli bey epey kızgın Orhan'a. Öbür dost da -aksi gibi- "Mahdum neyle meşgul?" diye soruvermez mi? Yanıt hazır: "Kaldırım mühendisi..." Öbür baba dostu da boş mu bulunmuş ne:

— Ooo, maşallah maşallah, daha nice muvaffakiyetlere!

Öğüt

Yine bir "ailevî" gezi. Yine sus-pus Orhan. Son "memuriyet"ine de dayamış bir gün önce "istifa"yı. Işıl ışıl bir mayıs gününde geziniyorlar. Ankara'da. Baba değil mi, elbette öğütleyecek oğul-

* Kütüphane taramasında bulduğum bu yazı, imzasız olmakla beraber, dil ve üslup özellikleriyle tipik bir Metin Eloğlu yazısı. Bu güvenle kitaba almakta sakınca görmedim. Dergide yazının başlığının yanında çerçeve içinde şu not yazıyor: "Bu anış vesilesiyle bize, Orhan Veli'nin en yakınlarından biri olarak, ilgisini esirgemi-yen kızkardeşi sayın Füzûzan Yolyapan'a çok çok teşekkürler." [S.Ö.]

Orhan Veli
M. Eloğlu'nun çizgisiyle

cağznı: "Evlâdım, delikanlılığın helâl olsun ya; şu işleri, hani şiir miir gibi oyalantılarını saat 5'den sonra, ve de cumartesileri, pazarları yapsan olmaz mı?" Orhan, ertesi gün, İstanbul'a "hareket" etmiş.

Yarış

Sarıyer nere, Veliefendi nere? Tutku bu ya, Orhan da atyarışlarını izlemeden edemiyor... Ne ki, para-pul alabildiğine kısıtlı; yol harçlığı bile; vapur bileti gidiş dönüş alınıyor usluca! Kızkardeşiyle gidiyorlar bir pazar ikindisi. Orhan oynayacağını oynuyor paracıl gücünce ve koşu curcunası bitimi dönüyorlar. Trenden vapura atkarmayla mı? Elbette, "Şurda azıcık bekler misin?" diyor. Orhan, kızkardeşine, Çayır-çimen üzre yarım saatçık ve Orhan pırıl pırıl bir taksiyle sökün ediyor. Versin elini Sarıyer. Son "ikili"de tutturmuş da!

Çarçabuk

Boğaz'da bir lokantadalar. Kalabalıkça. Akşam eşiği. Her kafadan bir ses çıkıyor. Kalkıyor Orhan sudökmeye gidercesine. Sofradanı çkiler dizili; o cânım levrek buğulamalar, çobansalataları, pavuryalar, hünkârbeğendiler, daha da bilmemneler tezgâhtan çıkmak üzre... Neyse, Orhan'sız "şerefe"leşiyorlar epey süre. Uzatmıyalım, kalkmalarına yakın bir "yıldırım" telgrafı geliyor tâ Ankara'dan; Afiyetler olsun Orhan Veli. Meğer 19.30 ucağında önceden ayırtmış.

İstanbul Türküsü

Baba, oğul, kız yürüyorlar yine Boğaz'a bitişik kaldırımında. Nendense bir içe kapanıklık. Oysa habar mı bahar ortalık. Orhan'ın az eskice, daracık cekedi omuzunda. Veli beyin giyimi derli toplu. Fûruzan'ın damalı etekliği üstünde yepyeni ve mavimsi bir hırka. Akşam iniyor. Canı sıkılıyor Veli beyin: "Oğlum, duydum ki yine bişeyler kıvırmışsın. Adı "İstanbul Türksü" müymüş ne... A. Orhan, kendi yoksulluğunu nice översen öv; ama benim günahum ne?"

Ölümünden sonra da şöyle deyivermiş babası: "Hey gidi, gerçekten şairmiş Orhan'cığımız... Bizim sülalede böyle ketum kişi pek yoktur ya..."

Kof Simit

Köprü'de vapur belerken midesi kazınıyor Fûruzan'ın. Sımsıcak içi boşumsu simit tablalarıyla dopdolu ortalık. Ağbisi hiç oralı değil. Denizin bulanık, martısız bozluğuna dalıp gitmişçesine.. Kurukalabalıklı vapur birikintilerine... Para-pul? Vapur bileti Sarıyer'e gidip-dönme'li ya, ayrıca 25 kuşuru var Fûruzan'ın. "Ağbi, bi simit alıversene şurdan." Birinin yaşı 15, öbürünün 26 "Bende hiç bozuk yok." diyor Orhan; oysa gerçekten -ayıp değil ya- meteliği yok. Ve bir simit uğruna çil çil 25'lik bozuluyor!

Ecinni

Üç katlı koskoca yalı. Baylık, Orhan delikanlı. Elektrik yok yalıda; fitilli gaz lâmbalarıyla ısıtıyorlar ortalığı. Gece basınca da minik “idare”ler. Bıyıkları yeni terlemiş Orhan’a alabildiğine bir “oyun” tutkusu... Ve tam geceyarısı Güm! Güm! diye bir ses ve ev halkı ayağa kalkınca ak örtüye bürünük bir “ecinni”... Orhan!

(İmzasız)

Güney, S. 50, Kasım 1971, s. 4

Tutamak*

Edip Cansever, –yıllar önce– bir gazetede yayımlanan konuşmasında,** *Duygu ve Düşünce* şiiri üstüne düşüncelerini şöyle özetliyordu:

*“Benim ozanda aradığım, bir düşünme yeteneği değil, düşünür’lük tavrıdır. Şiirdeki duygu yükünün, şiirin özüne uygun, özünden yayılan, ozanıyla tümünden ilgili olmasını yeğlerim ben. Oysa Divan ozanlarına bakarsak, onların kendi duygularından, kendi yaşamlarından; bu yaşama anlam katan düşüncelerinden çok, bir dil özeni, dil ustalığıyla karşılaşırız. Bu yüzden Divan şiirinde kişisellik yoktur; ‘obje’ bir başka ozanın şiirlerince. işte bu yol, ozanı, salt duygu şiirinden ötesine götüremez. Kısacası, düşüncenin şiiri diye deyimlediğimiz şiir, ozanın düşüncesiyle aydınlatıldığı yaşamının bir benzerliğidir. Tipik’liğidir de denebilir buna..”****

Anlaşıyor ki, Edip Cansever’in şiirde aradığı Öz, öyle mırın kırın’cı, duygulara yaslanık, anlamı kaygan türden değil; *Düşünür’ce*, dobra dobra, ozanının usunu, yüreğini gerçekten yansıtabilen bir öz. Yani, “düşünce şiiri” derken, yaşamın somutluğunu doğrulayan, bilgisel kökenli acun görüşü diri, umutlandırıcı ürünler beklenir oldu gündeş ozanlardan. Kuşlara, tavşanlara “niyet” çektirircesine “beyit”lerden cayalı epey oldu..

* Krş. bu kitapta “Yeni Divan” [S.Ö.]

** Krş. bu kitapta “Yeni Divan” [S.Ö.]

*** Eoğlu bu parçayı hafifçe değiştirerek alıntılamıştır [S.Ö.]

Divan ozanı, dilden, deyişten, ölçüden, uykaktan, incimsi dizelerden gayrısına pek kulakasmaz; hazırına kalıpları ısmarlamaca dolduruveren becerikli bir işçiydi; kafasından çok duygularına danışmayı yeğlerdi, görevini tadınca becerebilmek için... Ayıp mı? O dönemde, o koşullarda, yooo!

Oysa o masalımsı çağdan bu yana çok şey değişti, hâlâ da değişmekte; şiirin anlamı, görevi, etkinliği de... Ozanlar gayrı saray mutfaklarında geviş getirmiyor; bir sorumluluk, bir yetki ediniverdiler ulusal gidişatta; yapıtları sorunlaşıyor, tartışılıyor, ince eleklerden eleniyor öbür düşün ürünlerinin yanısıra! Kimi ozanlar cezaevlerine konuyor geçerli yasalar uyarınca; onları sevenlerin elleri böğründe. Bu duruma el çırpınlar da var elbet. Olsun. Diyeceğim şu ya; salt güzellemlerle, oyunsal bulgularla yetinilecek, varolacak bir çağda değiliz; düşlere, bal yalanlara, gevezeliklere karnı tok milletin. Hangi milletin mi? Usu yüreği-ne bitişik milletin işte... Türk'lerin.

Hadi konuyu azıcık ırgalayalım.

Başta da demiştik ya, sanatçıdan da elbet ussal bir çaba, verim bekleniyor; “insan”laşmaya başladı herkes; peygamberce işgüzarlıkların kara yaldızını kazıyor bilim olanaklarıyla. Hiçbir bilgin, gönlünden öyle koptuğundan un-ufak etmiyor atom çekirdeğini... Hiçbir bilgin, gönlünden öyle koptuğundan kavanozda insanoglu yetiştirmeye yeltenmiyor. Eh, böylesine hızlı, bilinçli, bugünlüğü yarınlığına bitişik bir gidişatta da sanatçının “paşa gönlü” ne ola? Dışlak *Batı* özentisinin yeni adı “aşamacılık”; tabansızlıkların, kof ürkülerin adı “burgunluk”; rasgele’liğin, diyeceksizliğin adı da “özleşme”! *Divan*’cı ozan –hiç değilse– bu kaçamaklarını, afallamalarını örtbas etmek ya da şiirin göstermek zorunda değilmiş; bu konuda epey savunular oldu ya, biz yine –döne dolaşa– toparlayalım sözaçımımızı: Bizim düşüncemizle duygumuz aynı kapıya çıkar. Olumlu-olumsuz, güzel-çirkin, yalan-gerçek içiçedir bizde; bu çağın, bu toplumun şiiri de böyle olur elbet... deyip geçivermişler.

İşte, Edip Cansever de genellemecesine değiniyor aynı konuya, kendincelikleri şöyle diyor: *Düşünmeyle, anlamı, büsbütün başka olan düşünceyi ayırdığımız zaman; duygu, şiirin kendisi değil de, bir özelliği oluveriyor.* Öyle ya, düşünüyü ögesinden yoksun *Divan*

Şiiri'nin çarçabuk müzelik oluşu, salt dilinin sapalaşmasından değil, yapındırıcısındaki bilinç yokluğundan, toplum-kışı ilin-tilerini hiçe saymaktan; bireysel tutumunun yaratım olanakla-rının sorumlu aydınca bir kişiliğe dayanmamasından; insancıl olaylara bakış açısının puslu, dar oluşundan.

Şiirimizle ilgili çoğu kişiler, giderek ozanlarımızdan epey-cesi, gündeş şiirimizin çöktüğü, enezleştiği kanısındalar; şu güzelim varlığı diriltmek, geçerli kılmak için yırtınıyorlar. Bir bakıma doğru, övülesi bir çaba bu, diyelim. Ne ki, öner-dikleri tutamlara bakıyorsanız, ufak tefek ayrıntılar biyana, *Divan*'cılarinkiyle tıpatıp! Ne ülkesel gerçekler, ne ulusal olgu, ve ne de insanoğlu... Deyiş! Sözcük! imge! N'o, Türk şiirinin ba-sını göğe erdirecek "arslanyüreklişişar"lar...

El dergilerini, betiklerini kurcalamakla, somut koşulları-mıza, gerçeklerimize sırtı dönük sıçramalarla; duygusal ya da *Divan*'sal sayıklamalarla, yenicil, mutlu bir şiir kapısı ardına de-ğin açılıydı, çoktan suya ererdi ayaklarımız...

Edip Cansever haklı: *Düşünmek ama, arpacı kumrusu gibi de-ğil; bir soylu düşünce yordamıyla; yitik gerçeklerimizi ısıtmak, yeniden tanımlamak için; şu eciş bücüş ortamdaki kişiliğimizin onuru adına.*

Düşünmek... İlkten o güzelim huyu, o erdemi edin; sonra nasıl yazarsan yaz; kılına dokunabilenin alnını karışlarlar.

Güney, Y. 5, S. 52, Ocak 1972, s. 3

Uğraş*

İçimizi hafakanlar basmış; biri boş bulunup da sanattan söz açacak olsa, ya göğüs geçirerekten sus-pus olmasını bekliyor, ya da konuyu darmadağın edip, heyheyini kursağında bırakıyoruz. Salt şiirden, öyküden, resimden, müzikten mi sıkımız sıyrık? Yoo; bunlarla uzaktan yakından ilgili tüm söyleşilerin, tartışmaların da bıkkınyız epeydir. Giderek dalgageçicisi de... Oysa sürekli olarak kurcalanmayan, eksiği gediği denetlenmeyen eylemlerin, işlevlerin, ürünlerin önemi de belirginleşemiyor, varlığının “hikmet”i de! Gerçek bir diriliğin ötesindeki kargaşalıkta debelenip duruyorlar.

Aşağı yukarı 1955’lerden sonra çıkagelen bir dinç kuşağın yenicil savları, çatkı’ları, kurulu yazın düzenini yadsıyan irili ufaklı yapıtları; kimi beğenileri, inançları, düşünülleri şunca süredir ırgaladı; kimini temelli soğuttu sanattan, kimini sarmaladı, ağırladı; kısacası bir uyanık tutma çabasıındaydılar. Ama benimseme, ama itki... Şimdi şöyle bir bakıyoruz da, yine bir sakar duralama, işinin haklılığını, isterlerini, onurunu pek iplememe ortamı seyrekten sıkı dönüşmekte. Elbet bir genelleme değil bu izlenim; kimi sanat dallarında çağdaşça verim gücü artıyor, yoğunlaşıyor. Öbürleri bıktılar mı bu güzelim ve de tekinsiz serüvenden? Tezce kocadılar mı? Usandılar mı uğraşlarının tutkularının ödüllenenmesini beklemekten? Suyuna tirit eleştirilerden, alıcısız “malsahipliği”nden? Kök tutumları yanlıştı da, ilk sonuçlar

* Krş. bu kitapta “Ek Çaba” [S.Ö.]

umutlarını mı kırdı? Herneyse: bir suskuncalık, gücenikçe bir verimsizlik... Dolayısıyla, yeni bir Tanzimat sonrası döneme girdi sanatımız, özellikle şiirimiz. Nice yerinsek yeri!.

Doğru mudur bilmem ya: Picasso, Paris'e ayak bastığında, lüververini çekip sıkılmış havaya kurşunu: "Duyduk duymadık demeyin, Pablo Picasso geldi!" diye bir de nara patlatmış... Günümüzde, hele ilkel toplum düzenlerinde, sanatçının ille de farfara, haşarı, böbürlü olması gerektiğini belirtmek için anmadım bu öyküyü, ama değişik, aykırı inançlarda, tutumlardaki kimi sanatçılar arasındaki "Osmanlıca" barışıklığın da didişmelerin de sonuçları sanatseverlerde umursamazlık, omuz silkme olarak yankılanıyor. Picasso, şunca yıl ki -buna çağımızın en ilginç olaylarından biri de denebilir- durmaksızın, katılaşmaksızın kişisel güzellemelemlerini oluşturmak için yırtınmasaydı; bağnaz, duruk, bön kişilerle dalaşmasaydı, en özlüyü, en seçkini, en gündeşi, yarınsalı bulmak için gecesini gündüzüne katmasaydı, kimin umurundaydı o karanlığa sıkılmış kurşun? Eiffel kulesini dinamitlese bile kim iplerdi o garip İspanyol'u?

Orhan Veli de en yakınımızdan bir somut örnek: öbür iki yandaşı arasından bihız sivrilivermesi, yeni, yaşamlı bir akımın öncüsü sayılması niye? Şiir bilgisi, gücü ya da önderlik yeteneği değil Orhan Veli'yi gözdeleştiren; şiiri öz uğraş olarak benimseyip gündelik yaşantısına gereğince, değerince katabilmesi, tüm davranışlarındaki "ozanca"lığı; yani bir bakıma "tezgâhtarlık hüneri." Salt doğal yeteneğine güvenip de; "Ben taşçatlasa yarınlara kalırım, ko değerim, önemim günügününe bilinmeyiversin..." rahatlığına, kaçamağına yüzvermedi Orhan Veli. Arkadaşları, kuşakdaşları bildik zorunluklar, çaprazlıklar yüzünden "masabaşı"nda gün tüketirken, o, peşpeşe sunduğu şiirlerle, satışmalara karşı ölçülü, susturucu tepkileriyle; giderek, sakalları, rakı şişeleri, bisikletle denize uçmalarıyla, lacivert damat giyiti altında yalınayaklığıyla hep gözönündeydi... Tümünün adına o konuştu bir bakıma; bir şiir devriminin gerekçesini, ilkelerini, amaçlarını onun ağzından dinler olduk. İşte bu alışkanlık büyüttü onu gözümüzde.

Uzatmayalım; bir sanatçının anlayışı, savları, gücü ne olursa olsun, nazlı nazlı yapıt vermekle yetinmeyip, işinin gönül duru-

munu, isterlerini, inceliklerini kollayarak davranmak zorunda. Ek uğraşı n'olursa olsun. Eh, bu becerikliliğe ermiş epey sanatçımız da var şimdileri. 5 yerine 10 saat çalışmakla çözümlüyorlar bu çok sapa sorunu. Et değil, ekmek değil sanat; alıcıyı sen peyleyeceksin, malını kestirmeden sunabileceğin "piyasa"yı sen seçeceksin. Başardın mı? Ha, ondan sonra ister et sat, ister ekmek!

Güney, Y. 5, S. 53, Şubat 1972, s. 3

Soyut Ekmek

Bir sanatçı, başka bir sanatçıyı yerden yere çalabilir söyleşilerinde, yazılarında, kimi sorulara verdiği yanıtlarda. Kızdığınız da olur, gülüp geçtiğiniz de. Sanatçı milleti bu! Ama –eleştiriye gerçekten uğraş edinmiş– bir kişiyi yargılarından ötürü hiç kınamamalı bence. Sevmem ya özdeyişleri, yine de Montaigne’in şu sözünü anmadan edemeyeceğim, salt değineceğim sorunla ilişkisi olduğundan: *“Eleştirmenler, sanatçılara yol göstermeye yeltendiklerinde, bir bakıma gerçek görevlerini yadsırlar ve de ayıplanırlar.”* Usuma birden bizim Nurullah Ataç da geliverdi; onun da adı “eleştirmen”e çıkmıştı ya... Oysa tavla oynarcasına “zar”ını atıyordu o; öğütlemelerini, akıl hocalığını, giderek saldırılarını “sanatçı”lara kazankaldıranlara saklıyordu. Hoş, Ataç’a eleştirmen de denemez gibime geliyor, bir açıdan sanatçı’ydı o da. Neyse, kestirmeden sözüm şu: Sanatçının öz görevi, işlevi düpedüz *Eleştiri*’dir. Doğayı eleştirir, kendini, toplumu, yaşam düzeninde kurguyu, gelenekleri, sanat ortamını, çağsal gidişatın aykırılıklarını, gündeş olayları ve de –en önemlisi– *Eleştirmenleri*! Bir görev, ödev değildir bunlar; uğraşının içeriğindeki köken, doğal oluşum.

Bu özel yargıyı paylaşmayıp, “Eleştiri alanıyla sanatsal alanların koşulları, gerekleri, görevleri, anlamları bambaşkadır...” diyecekler de olur elbet. Ne ki, şu bamteli önemli ilkten: Eleştirmen, ele aldığı kişiyi ya da yapıtını –soyut, puslu yargılara varmamak için– tüm gelişimiyle, gidişatıyla incelemeli, tartmalı onu ki, hiç değilse, belgesel bir değer, nitelik taşısın çalışması.

Ön görevi bu. Sonra da, kendi düşün, ilgi, inanç çizgisinin olağan sonuçlarına varmalı ve gayrı durmalı oracıkta, sanatçının erdiği, tattığı ilgilerin “benzer”liğini ummak. Yani, –eğer besbelli yanlışlara düşmemişse– pek kurcalanmaz dedikleri; kişisel bir çaba ürünü olarak yorumlanır, değerlendirilir; bir şairin, ressamın ya da müzikçinin yol kavşağındaki “tırafıkçı”nın *Dur-Geç*’çi katılığına hiç uymazcasına...

Bu sorunu –hele hele şu karmaşada– niye dilime doladım, biliyor musunuz? Epeydir yoksunuz eleştiriden; suyuna tirit övgülerden, yergilerden bıkkınlık geldi. Bu yolun yolcusu, dediği dedik kişiler de boş çaba sayıyorlar ki, olumlu yankısı olan bir “çıt” çıkmıyor hanidir. Ola ki, şu kaniya da varıvermişlerdir, az önce değindiğimce: Gerçek sanatçı eleştirilemez; onun anasal işi, tutumu zaten eleştiridir. Eleştirmenler ve de tüm sanatçılar dahil. Neyse, kimsenin soyut ekmeğiyle oynamayalım.

Güney, Y. 5, S. 55, Nisan 1972, s. 3

Şairin Usu, Yüreği, Dili*

Çağımıza, daha doğrusu insancıl onura gözdağı veren; soyluluk adına soysuzlaştırıcı, hiç şakası yok bir sinsi çember, ortalığın başbelası; bugün banaysa, yarın sana... Gözüdönük baskıncıya çatmak insanın değerini, doğal haklarını, topluma ekli kişisel özgürlüğünü, savunmak, somutlamak her insan kişinin boynuna borç elbette; hangi uğraştan, toplumsal kattan olursa olsun. Hele bir de şair yaradılışlıysa! II. Dünya Savaşı'nda Batılı şairlerin böylesine bir kertede nasıl da yiğit kesildiklerini hepimiz anımsarız. Nazi'lerden çekmediği kalmamış bir Max Jacob, şiirsel canbazlıklara birden boşverip: *"Kendinize bir akıl hocası cüppesi edinip de, şu kahve sohbetlerinin sözde anlamını mı yorumlayacaksınız? Susun, daha iyi"* diyebiliyordu.

Nedir ki, savaş sonrası koşullarının, olgularının peşisıra oralı şiir ustaları, öncüleri de değişiverdi usul usul; bizi saran, dürten. Türkçeleşmeye yetkin şiir yöntemleri de... Hele İngilizceye aralık kapılarımız da ardına değin açılıverince, tezce yüze vurdu ki mi şairlerimiz binlinçaltları... Toplumla sıkı-fıkılıkmış, aydınca bidirilmiş, şiirlerimizin atasal kökenlerine eğilmemiş, gündeş halk şiiriymiş laf ola!

Bir Amerikan dergisinde şöyle deniyor tâ 1946'larda: *"İlk Dünya Savaşından sonra, umutsuzluğa düşmüştü şairler. Bu savaş ve onu izleyen sözde barış, çoğu kişiyi özellikle, insanların en duygulusu sayılabilecek şairleri büyük bir düş kırıklığına uğratmıştı; dolayısıy-*

* Krş. bu kitapta "Robenson'un Şiirleri [1]" ve "Robenson'un Şiirleri [2]" [S.Ö.]

la kopuverdier okurlarından. Bir köşeye çekilip, eş-dostla nasıl halleşiyorsak, öylesine bir söyleşiye daldılar. 20 yıl sürdü bu. Derken gelip çatıverdi ilkinden daha belalı bir savaş. Ve şairlerin o bir avuç dostu, tezinden çoğalıverdi çevrelerinde... Aynı acıyı, öfkeyi, tasayı bölüşür oluverdiler. Şiir hiç bir zaman bayağılaşmadı; şair yine de eskisi gibi, imalarla, ihsaslarla, telkinlerle de konuşabilir. Ama bütün bunlar gayrı hepimizin ortak sezilerine, sağduyusuna değinmektedir. Bu savaş süresince, şair halka inmedi, halk da tırmanmadı ona; İkisi yanyana bir alan buldular, orada elele ilerliyorlar..."

Bu sözlerdeki güzelim umut bir yana, aradan geçen çeyrek yüzyıl boyunca yeni akımlar, yepyeni ünler pek seçkinleşememişse de, şiirin varoluş gerekliliğine yeniden kuşkuyla bakıldığı bir gerçek! Bu kuşkunun dozu ülkeden ülkeye değişiyor elbette; ya da apayrı anlamlarda, apayrı açılardan değerlendiriliyor. Sözgelishi bilim ve teknikte benzer aşamalara ulaşmış bir Amerika ile bir Rusya'da şiirin eş önem taşıdığı savlanabilir mi? Şairler öncelikle kendi adlarına konuşmayı yeğliyorlar; onları pek ilgilendirmiyor siyasal utkuların küllenici yalazı; evrensel acıların, sevgilerin, özlemlerin, ürkülerin sözcüsü onlar.

Bir ulusun şunca milyon kişisi, yaşamlarını daha da güvence altına alacak, emek-pay dengesini ağılayacak, doğal özlemlerini somutlayacak bir düzenin peşindedirler elbet; bu durumda şair, kestirmeden ne sağlayabilir ona? Hele dolaylı etkinlik sorununu çözmeye de ekini elverişsizse... İşte o kez de şair, anlaşmayı bozup çekiliyor kendi öz yaşamının verilerine; onları işliyor, övüyor, öneriyor; yani, salt kendincelikleri sunuyor "müşteri"sine; alıcılar azalsa da, boğazı tokluğuna yaşayıp gidebiliyor...

"Yaşamamasını seven, yaşamamasını bilen her kişi şair değildir" diyor Claude Roy; "Ama bir yazar, hem yaşamamasını becerebilen biriye bem de usta bir söz sanatçısıysa, 'deha'sı hem yapıtında hem de yaşantılarında belirginleşiyorsa, işte o kez güvenle söyleyebiliriz: Bu bir şairdir!"

Şimdi ortaya şöyle bir sorun çıkıyor: "Yaşamak?" Bu deyimim belli bir toplumdaki anlamı, önemi, sanatla özlü bağlantıları?

Bir ulus, diyelim Fransızlar, yıkıcı bir savaştan geçip hızla toparlanabilmişler; karşıt yöndeki Almanlar da öyle. Çağımızın biliminde düşüncesinde, teknik yapımında, sanatında, giderek uluslararası yönetimde söz sahibiler. Toplum katları arasında kı-

yamet kopmuyor; birey gelişiminin olanakları bolca, ulusal geleneklerinin, onurlarının, bağımsızlıklarının üstüne titiriyorlar. Bu ortamdaki bir ozanın özel türküsünü diline dolaması doğaldır diyelim; yöresiyle sıkı-fıkılığı da kolayca çözülmez bu yüzden... Neyse, bu olasılığa karşıt örnek olarak da her şeyiyle geri kalmış bir ülke düşünelim: Buralarda ister istemez bir ilkel boğuş sürüp gidecektir. Bilgiyle bilgisizliğin, usla ham-düşün, atılımlarla tiryakiliklerin, gerçeklerle yalanların boğuşu bir çöle çevirmez mi ortalığı? Şimdi, buralı şairin, yaşamında ekli çabasını doğrultup güzelleyen tutumunu, tutkusunu hangi değer ölçülerine vurup saptayabileceğiz? Ezilene yandaş olması, onun derdini bölüşüp kendi bilinçli baş kaldırışıyla yoğurması mı gerekiyor; yoksa, iğne deliğinden Hindistan seyrettici bir işgüzarlığı, çenebazlığı şiirlemesi mi? Şairin tartışılmaz özgürlüğünden, soyut dokunulmazlığından söz açılabilir burada: Ona yaraşan, boşuna eğilimlerle yeteneğini körletmemesi, usu, yüreği ölümsüz olan neye yatkınsa onu seçkin okurlara diri bir dille iletmesidir. Toplumun güncül tavsayıcı öykülerinden söz açmaya yelten-di miydi, bir düzyazıcıdan ayrımı ne olabilir ki, denebilir... Bu savı haklı çıkarabilecek örnekler de bulunur elbette... Ne var ki, bir toplumda ülke yönetimine ilişkin tüm düşünceler özgürce yankılanamıyorsa, -taş çatlasa- o ortamın şairi de kısıtlı, kısır bir döngüdedir. Yavan, kaypak bir düzeye itelenir şair, oracıkta pohpohlanır da; ama bu, onun kolayına doymazlığını oyalayabilir mi? Hiç sanmam. Onu ille de sorumsuz, çağından beride, uydu bir kişiliğe, keşşiliğe çekelemekte yarar umanların, gözönü evrenden başka bir sözde evren sunucuların sofukurnazlığı işte... Oysa, bence bir yırtınmadır bu; dileylene hemencecik bağışlıyor bu tür şairane özgürlükleri toplum; hem de ilgi, saygı defterinden varını yoğunu hınçsız silerek.

Konu epey dağıldı ya, şöyle toparlayabiliriz: Şairin usuyla yüreği, özle-biçim gibisine bir "bütün". Üstelik çağımızda bu bütünlüğün, aydınca, düşünürce bir nitelik taşıması da kaçınılmaz öge. Ne ki, şiiri öbür sanat dallarından kesinlikle ayıran bir özelliği var; ona en güç sanat şiirdir denmesinin ana nedeni de bu ola: Dil. Dil'in, yani anlam yüklü sözcük bitişimlerinin evrenselliğe yatkınlığı epey dolaylı. Hele "Türkçe"nin. Birey,

toplum düşüncesinde, duyarlığında şiirin gerçek işlevini yerine getirebilmesi de ancak dil örgütündeki özel kurgu elbet... Resim, müzik, yonut, mimari, sinema gibi genel yapılarıyla dışta da “meram anlatabilen” sanat türlerinden bambaşkalığı anlamsal gizini dil/söz aracılığıyla vermek zorundalığı... Salt ses, salt renk-çizgi, salt esnek yapı öğeleriyle koşullanmış yapıtlar, düşünce-duyarlık-anlam bileşiminden önce, göz-kulak uyarıcı materyalleriyle, sapa ilgilerle de bir bağlantı, ilişki kurabiliyorlar. Oysa şiir, ulusallığın köken koşullarına öncelikle yargılı!

Diyeceğim, Türk şairlerinin işi, Fransız, İngiliz, İtalyan, Rus vb. şairlerinkinden çok daha zor; görevlerini değerince başarmak için Dilci de olacaklar...

Yeni Ortam, 7 Eylül 1974, s. 6

Ümit Yaşar'lı...

Ümit Yaşar, 30 yıllık dostluğumuz süresince, küsüşmek şöyle dursun, katı uzlaşmazlıklara, incitici tartışmalara bile kapılmadığımız seyrek yakınlarımdan. Şiirleriyle ilk karşılaştığımda, aramızda bir ses, beğeni, huy hısımlığı var gibime gelmişti; sonraları sıkı-fıkılaştınca daha da pekişti kanım Gerçi şiirin kulpları, kurgusu, anlama açıları –pek doğal– ayrımlıydı ya, yine de bir iç ortaklıktan söz edilebilir. Ayrıca, sevdiğimiz şairler aynı dizgede sıralanabiliyordu.

Ümit, sanat/sanatçıya aşırı saygısıyla da gözümde büyümüştür; kendi yapıtına karşı titizliğiyle de. Çoğu alınganlıkları, sert tepkileri de salt bu tutumuna aykırılıklar dolayısıyladır bence; yoksa, olağan tersliklerde, açmazlarda kılı kıpırdamaz!

Ümit'in içsel yapısını, us/duygu eğilimlerini de çok değişik durumlarda tanımışımdır; tüm caydırıcı etkilere karşın şaşmaz bir inceliği, sabrı hoyratlıkları savuşturma becerisi vardı... Şiiri-ne çokça yansıyan, biçime baskın öz nemsemesi de bu özelliğin koşutunda yorumlanabilir.

Yaşam genelinde, verimsiz tembelliklere kaykıldığını da hiç görmedim. Benimsediği her uğraşta, gecesini gününe katar, umduğunca sonuçlara ermese de, yüksünmeden somutlar çabasını. Öyle ki, irili/ufaklı sevelerinde bile, bir matematikçi düzeniyle aşını kotarmak tek kaygısıydı; mutsuzluklarını da abartışı ola ki bu yüzden...

Geçimsel işinin “bankacı”lık olmasına karşın, dülek başarılarına, çıkar tutamaklarına hiç de yeltenmezdi; bu nedenle de

epey sıkıntılı dönemlerden geçmi, ama kimsecikleri de suçlayıp tedirgin etmemiştir; onurunun öncülüğündedir hep... Selam/sabah kesme zorunda kaldığı biriyle de öldürallah sarmaşamaz sonradan. Ne var ki, yakınlarının kimi sorunlarını çözebilmek ya da karagünlerine akçıl katkılarda bulunabilmek için nasıl yırtındığına çoğu kez tanık olmuşumdur.

Sıkça yan yanyanalaştığımız bir dönemde, resim yapmaya özenmiş, ortaya koyduğu pekâla ürünleri de birlikte sergilemiştik. Tekçe bıkiş, nedenlerini kestiremiyorum; belki de 'şair'liğinin 'tek' kalmasını yeğliyordu? Şiirlerinden kovmaya hiç kalkışmadığı 'ozanca'lık, özel yaşamında da egemenleşmiş, giderek bir söylence ya da dedikodu kişiliğine bürümüştü onu; bu olguya da aldırıldığını sanmıyorum; hoşlanması bile doğal... Zaten esin kaynaklarının da gerçek mi, yapay mı olduğunu pek kestiremezsiniz! En kapsamlı acılara katlanış gücüyle, her tür çileye dayanıklılığıyla azıcık övünüşünü de bu özelliğine yormalı. Kimi şiirlerini güfteleştirmişlerdir ya, alaturkayla aşinalığı yoktur öyle; plaklarının hemen tümü çok sisli müziğin en seçkin ustalarındandır. Görsel sanatlara tutkusu ise, üstüne titrediği tablo koleksiyonunun yanı sıra, önce İstanbul'daki İş-Sanat Galerisi'nin oluşumundaki girişimleriyle, sonrada kendi galerisini kurmakla elle tutulurlaşmıştır.

Yaşamı her yönüyle bağrına basmayı bilen Ümit'le kimi buluşmalarımızda tasarılarımın, sayrılıklarımın söz açacak olсам, "Eh, biz artık hadi eyvallah desek mi, Metin?" diye takılır; karşılığında, "ikimizde de o yetenek yok" diyeceğimi bildiğinden kıs kıs gülerek...

Geçen yılki ev söyleşilerimizden birinde, şiirlerinin azalış nedenini sormuştum; "Şiir yazmak beni mutlu kılıyordu" demiş ve eşine bakarak eklemiş: "Şimdiyse köklü, daha bence bir mutluluk kaynağım var..."

Ne denir? Dirimdeşliklerine nice nice merhaba!

Ümit Yaşar Oğuzcan, *Anılar Düşünceler* içinde,
Özgür Yayınları, İst. 2004, s. 176-177

**KİTAPLAR, DERGİLER,
SERGİLER**

Kitapların Getirdiği

Gecede

Leyla Erbil, Öyküler, İstanbul, 1968

Leyla Erbil'in 1963'te çıkan *Hallaç'*ını okuduğumuzda şöyle bir kaniya varmıştık: Yetenekli bir bayan yazar, yeni bir ses, yeni bir duyarlık, kişisel sorunları yepyeni bir açıdan yansıtan, denenmemiş olanaklara cesurca sarılan bir değer... Ama, bu özellikler ömürlü olup gelişebilecek mi?

Gecede, öncelikle bu kuşumuzun boşunallığını saptıyor. Bn. Erbil, çoğu yayımlanmamış yedi öyküsünü birlikte sunarken, kişiliğini en belirgin yansıtan, sanatsal bütünlüğü aksatmayan verilerini yeğlemiştir. Hemen her öyküsünde, dobra dobra bir dişiliğin özgün duyarlığını, tertemiz, giderek çok yerel bir dille öykülüyor sanatçı.

Nezihe Meriç bu yolda ön adımı atanlardan biriydi ya, Leyla Erbil son yapıtındaki yöntemiyle daha bir yeniliyor, etkinleştiriyor o türü; yadırgatarak sevdiliyor... Diyelim, Sevim Burak'taki aşırı, zorlama izlenimini veren biçim denemelerine pek girişmeden de, içlemi sapasağlam verebiliyor. Özellikle "kadınsal" sorunlara eğilen "*Gecede*" öyküsünde olduğunca, toplumsal bir öz yansıtan "*Vapur*" öyküsünde de o başarılı, belirgin çizginin altına düşmüyor hiç.

Bundan öte yazacağı öykülerin daha da alkışlanası nitelikte olacağına güven veren bir kitap *Gecede*!

Köprübaşı

Nevzat Üstün, *Şiirler, Var Yayınevi, İstanbul, 1963*

Verimli sanatçı Nevzat Üstün, o şaşmaz tutarlığında, çalışkanlığının ürünlerini peşpeşe sunuyor. *Çıplak*'tan –öyküler– sonra, iki ciltlik *Türkiye'deki Amerika*... Ve şimdi de *Köprübaşı* adı altında sunduğu bir seçkin şiirler toplamı...

Üstün'ün sanat çabası üzerine bir genelleme yaparsak, şu özelliklerine “hayır!” denmeyeceğini sanıyorum: a) Çağdaş olaylara, sorunlara toplumcu bir bakış; b) Okur tavlayıcı oyunsal özentileri ötelemek; c) Yarınla kalabilmek düşü yerine, bugüne sarılmak...

Şairliğiyle öykücülüğünün, giderek güncül yazarlığının aynı koşutta (paralelde) gelişip bitişmesi gözönündeysen *Köprübaşı*'nı da apaçık bir kanıt olarak gösterebiliriz. Acemilik döneminden seçip kattıklarıyla, en son şiirleri akran boyutta bir anlam ve biçim kazanabiliyorlar.

Şairin özellikle işlediği özgürlük, bağımsızlık, eşitleme, sevi “tema”ları; hep o dengeli, bilinçli tutumunun olumlu sonuçları elbette... Bilmediği, yaşamadığı Gerçekimsi’lerle kafamızı ütölemiyor Nevzat Üstün; ışıltılı olmasa da, insanca, yığitçe bir bildirisi var.

Hadi, kitabından şu dizeleri aktarıverelim buraya:

Geç vakit Anadolu’da bir insan
Kalk kuzum kalk
Kalk kuzum uyan
Gergin kadınların memeleri
Gergin kırışları okların
Gergin dudakları yoksulların
Gergin gözleri çağların
Kalk kuzum kalk
Kalk kuzum uyan
Bitmez bu ayrıcalık.

Akrep Üretim Çiftliği

Öyküler, Nevzat Üstün, Var Yayınları

Nevzat Üstün'ün *Köprübaşı*'ndan sonra yayımladığı bu son kitabında uzunlu, kısalı altı öykü yer alıyor. Tümü de, sanatçının bilinen kişiliğini, ustalığını yeniden belirleyen ürünler: Gerçekçi bir anlatış, özgün bir gözlemcilik, sağduyudan şaşmayan bir yorum gücü, dilde yalınlık... Bütün bu özellikler, daha çok şair olarak tanıdığımız Üstün'ün, eş uğraşısında da çok titiz olduğunu gösteriyor.

Nevzat Üstün'ün şiirleri de –çoğu kez– bir öykü olabilecek niteliktedir ya; biz şu yargıya varmakla yetinelim: Sanatçı, tuttuğunu koparan türden... Ve de, şu karmaşık toplum düzenimizde, neyi nasıl aydınlığa çıkarmasını, dün-bugün-yarın köprüsünün temel dayanaklarını, çağdaş düzeydeki sürçmelerimizin kök nedenini çok iyi biliyor ve bilgiçliğe kaçmadan sanatçı zekâsıyla verebiliyor.

Büyük Güzel

J. Habib Gerez, Şiirler, 1969

Verimli ozan Jozef Habib Gerez'in onbirinci kitabı bu! Dile kolay... 1952'de yayımlandığı *Gönülden Damlalar*'dan buyana şiir çalışmalarını hiç aksatmamış. Ama, bu 17 yıl içinde nerele-re varmış, diye bir soru akla takılabilir. Bizcesini söyleyelim: Türkçenin olanaklarını güngünden ustaca kullanmaya, delikanlılık ötesi vardığı dönemin bilinçli çözümüne, ve en önemlisi, sivrilmiş hiçbir şairimizin etkisinde kalmayışına bağlı bir başarı çizgisi bu...

Gerez; insan sevgisi, sürekli barış özlemi, toplumsal dayanışma, kişisel ama olumlu tutkular üzerine kuruyor şiirini. Oysa, aynı tema'ları işlediği *Dar Açılar*, *Ölü Nokta* gibi kitaplarında çoğu kez sendeliyordu! Sonuç olarak şunu diyelim: J. H. Gerez'in *Büyük Güzel*'i, şaşırtırcasına, günümüzün çetrefil sorunlarını, günümüzün en duru Türkçesiyle verebiliyor.

Toprak

Afet Muhteremoğlu, Öyküler, Yay Yayınları, İstanbul 1968

Bir “nouvelle” niteliğindeki bu yapıtın kökeni şöyle yorumlanabilir: Yazar, dünya görüşünü gözlemci, yerel bir sanat çabasıyla yoğunlaştırarak, hiçbir işgüzarlığa yeltenmeden biçimleyip sunabiliyor... –Ne ki, ele aldığı bu özgün konu, daha bir genişçe, diyelim roman olarak işlenseydi, doyuruculuğu epey artardı belki...–

Önceki yıllar Yeditepe Yayınları arasında çıkan *Bedriye* (1963) ve Türk Dil Kurumu Armağanı’nı kazanan *Başörtülüler*’den (1964) sonra, toplumcu bir yönde bilinçlice çalıştığı, ustalaştığı, gerçek kişiliğini bulma yolunda küçümsenemez aşamalara vardığı hemen belirleniyor.

Üşendiğimizden midir nedir; gündeş ortamda, gidişatta; kent’le köy’ün güngünden kopuştuğuna, “göç” sorununun yanı sıra bir de “uzlaşma” sorununun çıkageldiğine, bu çapraşıklığın çözüm koşullarına pek eğilmiyorduk. İlk örnekleri Orhan Kemal ile Muzaffer Buyrukçu verdi. Gayrı olağanlaşan bu konu, yeni kuşağın gözlemci öykücülerinde daha bir somutlaşıyor. *Toprak* da bu türün en başarılı örneklerinden biri işte...

(Etem Olgunil)

Güney, S. 19, Nisan 1969, s. 12

Kitaplar Dergiler

Pamuk İşçileri

B. Traven, Türkçesi: A. Cimcoz, Bilgi Yayınevi, 1968

Traven'in 1926 yılında yazdığı ilk yapıtı, bizde yine Adalet Cimcoz'un çevirisiyle 1957 yılında yayımlandığında, gereğince ilgi toplayamamıştı. Oysa, yaşamını öyküleyen çoğu ünlü yazarlardan, diyelim, bir Panait Istrati'den, bir Hemingway'den çok daha ötelerdeydi bu deli dolu, ama tepeden tırnağa sanatçı kişinin tanıtıkları, anlattıkları...

Traven'in kimliği bir gizdi uzun süre. Soranlara da: *"Herhangi bir işçi olsaydım, böylesine ilgilenir miydiniz hiç? Eh, ben de bir işçiyim işte, bir kafa işçisi! Ötesini n'eyleyeceksiniz? Yapıtlarım beni yeterince anlatır..."* deyip savuşturuyordu.

Yazar, şimdileri 86 yaşında. Danzig'den göç etmiş bir Alman ailesinin, San Francisco'da, 1882 yılında doğmuş, İngiliz uyruklu oğlu.

*Pamuk İşçileri'*nde de, yazarın o boşverici, tüm ezinçleri olağan sayan, ama yine de doğrunun, iyinin, güzelin nerede olduğunu belirleyen bir anlatım ustalığını tadıyoruz. Başkaldırmıyor Traven öykülerinde; salt değinmekle, kurcalamakla, giderek hoşgörülle yansıtıyor toplum düzenindeki çirkeflikleri... Yani, bildiri kokmayan bir olumlu, etkin bildirisi var Traven'in; başarısının en önemli özelliği de bu olsa gerek. *Pamuk İşçileri*, şu kitap furyasında seçme zorluğu çeken okuyucular için, öncelenecek bir yapıt...

Adanmış Topraklar Üstünde

Efraim Kışon, *Öyküler, Türkçeleştiren: Adalet Cimcoz, Varlık Yayınları, 1969, İstanbul*

Avrupalı bir Musevi Efraim Kışon. Macaristan'da doğmuş, şimdi öz ülkesinde, İsrail'de yaşıyor. Yergici, eleştirici ağır basan bu yazarın oyun'ları da ilginç. Bizde ilk kez adı duyuluyor galiba..

Şöyle başlıyor söze Kışon: *"Alışmadığımız, belki de yüreklice yazılmış bir denemeye girdiğimi göreceksiniz bu kitapta: İsrail'i, Siyonizm'e kaçmadan anlatacağım."* Ne ki, bu tutumunu, salt İsrail'i sevimli göstermek amacıyla yeğlediğini de belirtmeden edemiyor.

Kendi toplumunu alabildiğine yeren yazar, öncelikle bir "özgürlük ortamı"nı kanıtlar görünüyorsa da, yapıtının bitiminde edindiğiniz izlenim şu oluyor: Kökü övgüde olan bir yergi gösterisi... Yani, kulağını çektiği haşarı çocuğunu, az sonra bağrına basıp pırpışlayan bir ana! Yergi yöntemi bakımından da, "eskice"; çağımızda en etkin örneklerini vermiş bu tür'ün epey ardında kalıyor. Nedeni de, az önce değindiğimiz "hem nalına, hem mihına" kaygısı olsa gerek... Yine de, Adalet Cimcoz'un başarılı çevirisi, dilimizin özelliklerine, anlatım gücüne yaslı özgün tutumu *Adanmış Topraklar Üstünde*'yi sevmemize yetiyor.

Varlık

Nisan 1963, Ankara Cad. 40, İstanbul

Derginin kapağında çok ilginç bir sayı var: 739. Öte ülkeler biyana, Türkiye için şaşırtıcı bir başarı, beceriklilik bu. Derginin kurucusu, geliştiricisi sayın Yaşar Nabi Nayır da, yapıtının bu yeni gömlek değiştirmesi üzerine şunları demek gerektiğini duymuş:

"Varlık için bir kaygısı olmasın kimsenin. Otuz altıncı yılını sürdüren Varlık, hiç değilse, sahibi yaşadıkça ve iradesine sahip oldukça yaşayacaktır. Varlık 1933'te ilk çıktığında, gene bu boyda, 15 günlük bir dergiydi. Sonra 1939'dan 1944'e kadar gene küçük boyda çıktı. 1944'ten 1946'ya kadar küçük boyda aylık, 1946'dan sonra 1955 sonuna kadar büyük boyda aylık, o tarihten buyana da gene 15 günlük

çıkmişti. Şimdi tekrar aylığa dönüyor. Daha güçlü çıkmak ve ayda gene aynı sayfa sayısı yazı vermek şartıyla."

Varlık, gerçekten, yazınımızda önemli etkinlikleri olan bir dergidir tâ 1933'ten buyana... Bugün adı anılır sanatçılardan *Varlık*'a uğramamışı yok gibidir. Çoğu ozanlarımız, öykücülerimiz denemecilerimiz orda ad yapmış, ün salmışlardır. Ne ki. *Varlık*'ın, çağdaş gidişatça yazınımıza pek "açık kapı" bıraktığı da söylenemez. Soyut bir "Atatürkçü"lükten öteleyememiştir genel tutumunu. Belli bir dönemden sonra, toplumcu sanatçıları ya gücendirmiş, ya da onları yeren kimi yazılara sayfalarını açmıştır. Ancak, son yıllarda, usunu başına devşirmiştir *Varlık*! O yöntemden kaçınmaması, zaten, kendi kuyusunu kazmaktı ya... Şimdi, *Cep Dergisi* adıyla yayımladığı ek'i de kapsayarak bambaşka bir döneme giriyor. Olgun ve dolgun... *Varlık*'ımız nice yıllara!

(Etem Olgunil)

Güney, S. 20, Mayıs 1969, s. 10

Kitaplar Dergiler

Önce Ekmek

Orhan Kemal'in öyküleri, Yeditepe Yayınları, 1968

Orhan Kemal'in kimliği, sanatsal kişiliği, değeri üstüne söz etmek elbet gereksiz... Niyesi de, tâ 1948 yılında *Varlık* dergisince düzenlenen bir soruşturmada "en beğenilen hikâyeci" seçilişinden buyana, sayısı 30'a varan yapıtlarının, okurlarca nice benimsendiği; ikinci, üçüncü baskılarına yönelinmesinden belli.

Önce Ekmek'te yeni bir deyiş, yeni bir öz denemesine girişmemiş gerçi; ama, bu tutum doğal eylemi onun... 1958 yılında Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazandığı *Kardeş Payı* adlı kitabından bugüne değin kendince bir çizginin sanatçısıdır Orhan Kemal. Bu çizgiyi şöyle tanımlayabiliriz: Alabildiğine gerçekçi, biçimsel oyunlara hiç mi hiç girişmeyen, tüm konularında insancıl bir bakış açısı edinebilen, kurulu düzenin yıprak, sakar, yanlış, pis yönlerini kaskatı, bir eleştiri kuruluşuna düşmeden verebilen toplumcu bir sanatçı. Aşırı verimliliği çoğu kez kınanmıştır Orhan Kemal'in. Oysa, gündeş ortamda, salt kalemiyle geçinmeyi seçmiş bir yazarın ara sıra sürçmesi hoşgörülle karşılanamaz mı?

Bu yılki Sait Faik Armağanı'nı Faik Baysal'ın yavan bir kitabıyla bölüşmek durumunda kalan sanatçının *Önce Ekmek*'inde 17 öykü yer almış. Epeydir, romana yönelen Orhan Kemal'in bu öykülerinde de o şaşmaz gözlemci, çarpıcı yöntemini başarıyla yürüttüğünü görüyoruz. Çağına, halkına, ülkesine namuslu, titiz bir sanatçı olarak bakışındaki ustalığı da...

Kurşun Kuşa Tüy

Bülent Dalyancı, Şiirler, 1967, İstanbul

Geççe gördüm ya yapıtını, olsun: Bülent Dalyancı nice gözde ozanlarımızın hizasında, sanatsal becerikliliğinde. Vardığı deyiş gücü, kekelememesi özellikle belirtilmeye değer... Ne ki, şiirin ana ögesi olan “bütünlük”e pek eğilemiyor; salt bu yüzden de kopuk kopuklaşıyor kişisel bildirisi; o güzelim imgeler, vurucu dizeler, bir çevirmene yaraşır ustalıktan ötelenemiyor.

Türkçeyi böylesine kıvrak, kusursuz, yalın kullanabilen bir ozanın “işlem” yönünden yavan bir tutumla, yeteneğini harcaması üzücü elbet... Oysa, köken kişiliğini, dünya görüşünü, yaşam düşüncesini yansıtan “Ölmüş Sazıdır O Annemin”, “Eksik Papaz”, “Kankırmızı”, “Gecenin Kaynanası”, “Sessiz Gül”, “Marşal” şiirlerinde, bu yönden tutarlı olabileceğini de düpedüz saptıyor.

Dalyancı’nın ilk kitabı bu; yenilerinde çok daha olumlu aşamalara varacağının somut bir belgesi, muştucusu. Hele bir de Edip Cansever’in “aşk – o benim en güzel hayvanımdır” dizesini yansıtan “aşk – o benim en güzel yalnızlığım” gibisine benzetilerden kaçınırsa!

Yeni İnsan

Aylık Kültür Dergisi, Sayı: 77,

Yönetme Yeri: Hanımefendi Sk. 158-12, Şişli / İstanbul

Yeni İnsan, belirgin bir yöntemi, tutarlılığı olmayan dergilerden. Yedi yıldır çıkmasına karşın, yazınımıza, düşün hayatımıza bir katkıda bulunduğu söylenemez. Bu belki de, yöneticisi Celâl Sılay’ın bencil tutumundan... Bakıyorsunuz; en olumlu, ilerici, devrimci yazıların yanısıra, havanda su döven, giderek şaşırtmacalı yazılar da yer alıveriyor! Bir eş-dost, konu-komşu niteliğinde genel tutumu. Oysa, “parlak bir dergi” *Yeni İnsan* dış görünüşüyle: Pahalı bir kapağı var! Hoş, son sayfalara serilen ilanlarla bu “lüks”ün nedeni belirleniyor ya, yine de yazar kadrosu niye daracak diye düşünüyorsunuz. Çünkü, belli bir güdümü olmayan

dergilerin 3-5 yazarla yetinmeleri –okur yönünden– yadırganır elbet...

Son Mayıs sayısında ilğimizi çeken şunlar: a) Şiirsizlik; b) “Zorunlu Somut” başlıklı yazının, en soyutçu öykücülerimiz “hıza”sında debelenişi; c) Ressam Hasan Kavruk’un Villon üstüne yazısının, *Güney*’de çıkan çevirisinden apayrı bir dille ve aynı oluşu...

Celâl Sılay, dergisinde salt kendi kitaplarının duyurusuyla yetiniyor. Umarız, çokça yararını görüyordur bu tutumunun! Oysa, silgin bir *Yelken* dergisi, günümüz sanatçılarının tüm yayınlarını tanıtmak için yırtınıyor.

Ha, bir de özel sözümüz var: 76. sayısında, bizim güvenerek, onurla yer verdiğimiz çoğu yazarları kınarcasına, *Güney* için şunları demekten çekinmiyordu derginin elebaşlarından Bülent Dalyancı:

“Dergi genellikle Atatürk sevgisi dışında pek boş, hiçbir şey getirmiyor. Varlık’ın benzeri. Ortaokul öğrencilerine salık verilebilir.”

Bunları diyen Dalyancı’nın, “ımlâ” yanlışlarını da düzelterek aktardık. Bay Dalyancı, dergimizi ortaokul öğrencilerine yaraşır görmüş, yani bir eğitim aracı olarak... Dilerdik ki, *Yeni İnsan* da oncacık eğitim görevini, sorumluluğunu taşıyabilmek yeteneğinden yoksun olmasaydı.

Soyut

Özel Sayı / Mayakovski, Yeni Dizi: 13,

Yönetim yeri: Ankara Han, Kat: 4 No: 44, Sirkeci / İstanbul

Bu pek alışılmamış biçim ve türdeki derginin aksamadan yayımlanması elbette çok sevindirici... Daha önceki sayılarındaki tutumunu şöyle de özetleyebiliriz: “İmame” dergilerce paylaşılmış ozanlar, yazarlar ötesinde, karınca kaderince yaşamını ay aydan dirilterek, yeni, adı pek bilinik olmayan yazarlara olanaklar tanıyarak, ya da “İmame”lere yaltaklanmayan sanatçıları benimseyerek varlığını, değerini sürüp götürüyor.

Bu sayısını ünlü Sovyet şairi Mayakovski’ye adanmış; Sait Maden de düzenleyici! Baştan sona Mayakovski’nin türlü dö-

nemlerdeki fotoğrafları, şiirini en somutça belirleyen örnekleri, şairin 1893'ten, intihar ettiği 1930 yılına değin yaşam serüveni ilginç yönleriyle özetleniyor.

Soyut, yenici bir dergi oluşunun yanı sıra, bu tür evrensel değerlere eğilmesiyle de övülmeye hak kazanıyor. Yolu açık ola...

Alaca Soluk

Şahinkaya Dil, Şiirler, Çağdaş Yayınları, Ederi 3 lira, Bilgi ve edinme için: P. K. 46, Anafartalar / Ankara

Şahinkaya Dil 1931'de Çorum'da doğdu ama, çocukluğu ve gençliği hep Güney'de geçti. Öğrenimini (ilk-orta-lise) Adana'da yaptı. Bir deyimle o, "güneyli bir şair" dir. Geç de olsa, tutmuş bize üç kitabını göndermiş: *Kapalı Kapıyı Açmak*, *Güz Rüzgârı* ve *Alaca Soluk*.

Hemen çocuk yaşında şiire başlayan Dil, bugünedek 20'ye yakın kitap çıkarmış. Kuşkusuz, bu, kolay bir iş değil. Değil ama, kitaplarına aldığı bol "reklam", bunlardan bazılarının ikinci basıklarını yapabilme olanağını da kazandırmıştır kendisine. Neyse *Alaca Soluk*'a değinelim biz. Bu yapıtında Dil, çoğu türlü dergilerde yayımlanmış şiirlerinden iyi bir seçim yapmış. Topluma eğilmişliği var çoğu dizelerinde. Ucuz sevi şiirlerine de pek öyle yer vermemiş. İyi de etmiş.

Türkçeyi iyi bilen, dilimizin arınma çabasında emeği olan Şahinkaya Dil, 1961-1965 arası sürdürdüğü *Çağdaş* sanat dergisini, bu kez kitap biçiminde, çok sayfalı ve üç ayda bir yayımlayacakmış.

Başarı dileyelim ve *Çağdaş*'ı bekleyelim...

Öküz Kafalı Şaban Bey Destanı

Sabahat Emir, Küçük Hikâyeler, Ederi 4 lira, Ödemeli isteme adresi: Sabahat Emir, Çoban Çavuş Medrese Sok. 23/17, Kumkapı / İstanbul

Bayan Sabahat Emir, İstanbul'da bir azınlık ortaokulunda Türkçe öğretmeni. Daha önce yayımlanmış ve yakında yayımlayacağını duyurduğu kitapları da var.

Yazar, dört formalık kitabına 21 küçük hikâyesini sıkıştırılmış. Hikâyelerinde kendine özgü bir espri var. Rahatlıkla okunabiliyor. Ancak şu da var ki, bir yanda öztürkçe sözcükleri yerliyerince kullanırken, bakıyorsunuz öte yanda ve hiç gereği yokken, dilimizden söküp atmaya çabaladığımız sözcüklere de yer vermiş. Dilimizin arınmasında yazarlarımızdan, aydınlarımızdan, özellikle öğretmenlerimizden çok şeyler bekleyecektik değil mi?

Biz de Bayan Emir'den arınmış duru Türkçe ile, daha çok seveceğimiz yapıtlar bekleyelim öyleyse...

Sultan Türk Şiiri

*Antoloji, Hazırlayan: Ahmet Ayberkin, Ederi 5 lira, Kendi yayını, 1968,
Bilgi ve edinme: P. K. 46, Anafartalar / Ankara*

Bir antoloji çıkarmak kolay bir iş değildir. Bunu Ahmet Ayberkin de biliyor kuşkusuz. Ama yine de 49 ozanı bir araya getirebilmiş ya...

“Sultan” sözcüğünü en ilerici, en devrimci bir açıdan aldığını belirtmesine ve yeni Türk şiirinin gerçek ustalarını sahte şöhretlerden ayırma savına karşın bu kitap, bizce de öylesine bir özellik taşıyor.

Bugün adlarına çok seyrek rastladığımız ya da hiç duymadığımız ozanların kitaba alınmasına “peki” diyelim ama, ünlerini yurt dışına bile taşıran nice sanatçılarımızın harcanmasına hiç de gönlümüz razı değil...

Bir de, “ozanların soyadlarına göre düzenlendiği” belirtilirken, Ayberkin’in kendisine özel bir yer ayırmasına hiç anlam veremedik.

Sultan Türk Şiiri’nin ikinci ve sonraki baskılarının, noksanlıklardan irak ve daha doyurucu olmasını dileyecek ve bekleyeceğiz.

(Etem Olgunil)

Güney, S. 21, Haziran 1969, s. 12-13

Kitaplar Dergiler

Irgatın Türküsü

Cahit Irgat, Şiirler, Ağaoğlu Yayınları, İstanbul

Cahit Irgat, sinema-sahne oyunculuğunun yanı sıra “şair”liğini de unuturcasına bir yaşam düzenindeydi, birkaç yıl öncesine değin: Adı dergilerde görünmüyordu, kitap yayımlamıyordu. Bu sus-pusluğunu o dönemdeki çetrefil sorunları hazırlamıştı elbet... Ne ki soy ozanlardan umulan bir çıkışla, sapasağlam çizgisini, kişiliğini yitirmemiş bir Cahit Irgat buluverdik şu kez! – Ayrıca, “aktör”lüğünün gücünü de birkaç oyunda yeniden sap-tayıverdi.

Irgat’ın şiiri, ilkinden buyana, hiçbir gözde ozanın etkisini taşımaz; kendine özgü duyarlılığı, seçtiği içlem, o kekre deyiş özelliği, izlenimlerini somutlaştırma çabası, mertçe sesi, oyunsal şiir deneylerine yeltenmeyişiyle şiirimizin “tek”lerinden biridir o.

Ozanın delikanlılığı, II. Dünya Savaşı’nın en netameli gidişatına rastlar. Ama Cahit Irgat, yine de umutludur, yine de yü-reklendiricidir: “Dost askerler, sıvacılar, garsonlar / Omuz omuza bu huncahınç insanlar / El tetikte / Göz gedikte / Senin için / Benim için / Ve yarın için.” Bu tedirgin dönem sonucu, ilk kitabı *Bu Şehrin Çocukları*’ndan sonra yayımladığı *Rüzgârlarım Konuşuyor*’da da hemen hemen tüm aynı konuları işler: Savaştan tikslenme, insan-cıl, evrensel bir barış özlemi, toplumsal bir açıdan “dost”luğu önerme tutkusu... Üçüncü kitabı *Ortalık* ise, daha bir ezik, içli, yorgun savaşçının kırılganlıklarını, umarsızlıklarını yansıtır.

Son kitabı Irgat'ın, özellikle bir derleme niteliğinde. Ne ki, yeni kattığı şiirler de, ozanın, o sınırsız, sınırsız, insancıl deyiş gücünü yeniden ısıtıyor; diyecekleri bitmemiş bir ozan örneği sunuyor bize...

Günçiçeği

Bayram İbrahim, Şiirler, Sevinç Yayınları,

Nova Makedonya Yayınevi, Üsküp, 1969

29 şiiriyle bu ilginç kitaba zar zor sığmış, bizden bir ozan bu Bayram İbrahim. Yugoslavya'daki bu tür yetenekli sanatçıları-mızı niye sıkça tanıtmayız, onları kendi olanakları içinde varol-maya bırakırız bilmem ki...

Günçiçeği, çok önemsenecek bir yapıt; şu iki yönden: a) Bal-kan ülkelerinde yayımlanan bu tür betiklere oranla, çok daha Türk yapısında; b) Türkçede tökezlemeyişi biyana, günümüz şi-irinde olumluca ilgi görebilecek "kıvam"da bu şiirler. Öncelikle örnekleyeyim: "Güneşle Biz":

"— Güneşe kim ninni söyler? / Ben ninni söylerim / Sen ninni söylersin / Biz ninni söyleriz. // — Güneş nerde sallanır? / Benim koy-numda / Senin koynunda / Bizim koynumuzda sallanır. // — Güneş nerde güler? / Benim dudağımda / Senin dudağında / Bizim dudağı-mızda güler. // — Güneş nerde düşler? / Benim gözlerimde / Senin gözlerinde / Bizim gözlerimizde düşler. // — Güneş ne vakit doğar? / Ben aklaştıkça / Sen aklaştıkça / Biz aklaştıkça doğar."

Diyeğim, buna benzer, bu güçte şiirler epey, İbrahim'in betiğinde. En ilginç yönü de, bizim orta kuşağın sıçrama-lı başarısına "paralel" bir nitelik taşıyışı. Kime benzetebiliriz Bayram İbrahim'i? Kimseye. Ama o, bir Oktay Rifat'çasına, bir Hasan Hüseyin'cesine, bir Arif Damar'çasına, bir Behçet Necatigil'cesine bir Cahit Külebi'cisine, bir Ülkü Tamer'cesine bizden, aynı hamurdandır.

Kutlarınız ozan dostumuzu: salt şiirdeki başarısından ötürü değil, Türk Şiiri'ni Yugoslavya'da da varkılışından ötürü...

Ataç'la Gelen

Mehmet Salihoğlu, İnceleme, kendi yayını, 1968

Ünlü dil ustası Ataç'ı öven yazılar toplamında, yeren yazılar da ürkütmeden sayılmaz! Ne ki, bu sağduyulu, ilginç “dilci”nin gerçek kişiliğini, çabasını gereğince yansıtabilen giderek eleştiren pek az kitap var elimizde, işte, Mehmet Salihoğlu’nun 340 sayfalık, XVI bölümlük bu yapıtı, yadsınamaz bir emek, inceleme ürünü.

Hani beylik bir söz vardır, yitip giden çoğu kişinin ardından kolayca söylenir. “Yeri doldurulamaz! Oysa, o yiten kişi çarçabuk silinir belleklerden ve yeni yeni “yeri doldurulamaz” lar girer sıraya... Ama Ataç bu deymi tam hak edenlerden biridir elbet; ölümünden şunca yıl geçmesine karşın, o titizlikte, o dediğidedik’likte, o yetkide birileri ıkagelmemiştir. Ataç'ın bu özelliği, salt dil sorunlarını kurcalayışıyla tanımlanamaz elbette: o, bir ozan, bir öykücü, bir oyun yazarı kadar sanatçıydı da! Ya da başka bir deyimle, gerçekten yetenekli sanatçıların en becerikli savunucusuydu, bir sanat eriydi.

Sayın Salihoğlu üşenmemiş, yılmamış; bu Usta’nın tüm tutkularını, çalışma yöntemlerini, izlediği ussal, duygusal tutumları somutça belirleyen tutarlı örnekleri sunmuş yapıtında; göklere çıkarmadan, yerle bir etmeden... Hiç kuşkusuz diyebiliriz ki, Ataç'la ilgili incelemelerin en başarılı bir örneğidir bu yapıt: ama baştan sona, sekmesiz okunması koşuluyla...

Yağma Edilen Türkiye

Demirtaş Ceyhun, Habora Kitabevi, İstanbul

Yeni Anayasa’mızın sağladığı olanaklarla, Sosyalizm üzerine bir yayın furyasıdır sökün etti... Çokası yararlı, eğitici, uyarıcı nitelikte olan bu yayınlar, özellikle, ünlü toplumculardan çeviri idiler. Bu ara, bizden yetkili kişilerin de değişik açılardan, toplumsal sorunlarımız üzerine yapıtları çoğaldı; işte, *Yağma Edilen Türkiye* de bu tür olumlu yapıtların belge niteliğinde en önde gelenlerinden biri.

Genelleşmiş kavramlar ötesinde, bir de “Türkiye Sosyalizmi” var. Teorik tartışmalar biyana, toplumumuza özgü bir “sosyalizm” in gerekliliği elbette yadsınamaz. Ne ki, bu “sosyalizm” sözcüğünün de türlü kesimlerde bir tanımı, uygulama yöntemi olacak elbet... İşte, Demirtaş Ceyhun’un bu yapıtı, iki bölüm kapsamında, ülkemizdeki iç - dış sömürü düzeninin nasıl bir ortam bulup da, Halk’tan çok öte bir düzen yaratabildiği şaşmaz belgelerle saptıyor.

Az gelişmiş ülke kökeninden bilimsel bir açıklamaya girişen yazar; bu çok yönlü konuda payına düşen eleştirileri –% 100 iyi niyetle– şöyle de özetliyor denebilir: Ülkemizin genel ve şimdilik yönetimi toplumculuğa kapalı olduğundan, “coğrafi” barınak üzerinde oynanabilecek türlü oyunlara apaçıktır. Eh, bu tür yağmacılıkların da ardı gelmez elbet... Öncelikle, kuramsal dayanağı olan somut, halk yararına, yerel koşullara uygun bir plan eşiklenmedikçe hiçbir “olumlu basamak” a varılamaz! Bu sapa gidişatı önlemekse, ancak, “sosyalist” bir bilimsel güdüyü incelemekle olabilir...

Yazarın, tüm kanılarını, savlarını, önerilerini buracığa sığdırmak olanaksız elbette, ama ana sorunlarımızdan birine bunca yetkiyle, iyiniyetle eğilen belge-yapıt da az bulunur kanısındayız.

Yeni Yayınlar

Aylık Fikir, Sanat ve Bibliyografya Dergisi, Sayı: 8, Cilt XIV P. K. 60, Ankara

Yılımı anısamıyorum ya, epey önce, *De* adlı bir kitap-dergi duyurusu yayımlardı Memet Fuat... Parasızdı galiba; aydınlara, sanatçılara öylesine gönderilirdi. Peki, bu işten yayıncının çıkarı ne ola, diye düşündürürdü kişiyi... Neyse, 2-3 deney sonucu caydı bu uğraştan Memet Fuat; tanıtma yerine düpedüz yayıncılığı yeğledi. O dönemdeki çabasının, şimdiki tutumuna bir katkısı olmuş mudur, bilemem..

Yeni Yayınlar, salt, çıkan yayınları duyurmakla yetinen bir organ. Oysa *De*’de eleştiriler de vardı. *Yeni Yayınlar* “alfabetik” sırayla, son kez çıkan tüm yayınları duyuruyor; bir belgesel ni-

telikte yani, noksansız... Ne ki, şu da var: Dışarda satış ve sürüm durumunu bilemiyorum bu derginin, üzerinde 300 kuruş “fiat” var; belli kişilere iletilen bir duyuru niteliğini gösteriyor gibi. İyiniyetinden hiç kuşkulandığımız sayın Muharrem Mercanlıgil’den “acaba” diyorum, daha geniş çapta, kitap eleştirileri ile birlikte biyografilere de yer verip bibliyotekçilerce de aranılır bir dergi yöntemine dönüştüremez mi *Yeni Yayınlar*’ı?

Yeni Ufuklar

Aylık Sanat, Düşünce Dergisi, Sayı: 207, İstanbul

Bir sanat dergisi için 200’üncü sayıya erip, daha da nice sayılara, yıllara yönelmek elbette çok önemli bir başarı, bir öğünç vesilesi.

Yeni Ufuklar, ta 1952’de atıldı yayın hayatına; *Ufuklar* adıyla. Kurucusu da Orhan Burian’dı. Onun apansız ölümüyle, dergi de batıp gitti sandıydık. Oysa, yakınlarından Vedat Günyol, hemendenen işbaşı yaptı ve gidişatını aksatmadı derginin; salt adı azıcık değişti: *Yeni Ufuklar* oldu.

Derginin genel tutumu şöyle de özetlenebilir: Daha çok, düşün yazılarına öncelikle kuca bir “varlık” kılmıştır *Yeni Ufuklar*. Şiir, öykü alanlarında söz konusu olabilecek tutumlara yeltenmemiştir. Ne ki, bir tutarlı, şaşmaz özelliği vardır bu derginin: İnsancılığa, hoşgörüyeye, us aydınlığına, toplumculuğa, ekinse sorunlarımıza titizlikle eğilmesi önemli bir varlık” kılmıştır *Yeni Ufuklar*’ı. Ama, şu bakımlardan kolaylıkla eleştirilebilir de: Belli yazarların ötesinde bir “kadro” kuramamıştır.” Düşünsel yazılar uğruna, sanatsal yazılara pek az yer vermeyi yeğlemiştir... bitişindeki dergilerin yazarlarını –dolaylı da olsa– tanıtmaktan kaçınmıştır, bir “abone” dergisi olmayı yeğleyip, aydın okur çevrelerine ulaşamamıştır... o çok önemli *Yayın*’larını değerince duyuramamıştır...

Bu “serzeniş”lerimiz, *Yeni Ufuklar*’a, içten bir sevgiden ötürü elbette... Daha da “gözde”leşmesini dilediğimizden! Son Ağustos sayısından da söz edelim biraz: Yine şiirsiz bir sayı bu. Yine aynı, sekmez adların yazıları. Daha çok çevirilere yaslanılmış. Ama

hiçbiri boşuna değil bu yazıların; uyarıcı, düşürücü, kurcalayıcı niteliklerle dopdolu... özellikle Samim Kocagöz'ün "Gençlere Bakıyorum"unu, Orhan Duru'nun "Side"sini, Sabahattin Eyüboğlu'nun Montaigne'den çevirdiği "Denemeler"ini ilginç bulmamak olanaksız.

Candan dileğimiz, bu tür dergilerin çoğalması ve *Yeni Ufuklar*'ın olumlu çizgisinde gelişebilmeleri...

(Etem Olgunil)

Güney, S. 24, Eylül 1969, s. 10-11

Kitaplar Dergiler

Mezarda Hayat

S. Mirivilis, Çeviren: Nevzat Hatko, Gün Yayınları

Stratis Mirivilis 1891 doğumlu. Ünü, ülkesinde çok yaygın; çoğu ülkelerde de ad salmış. Şimdilerde, Yunan Akademiyası üyelerinden. Yüzyılımızdaki tüm savaşlara tanık olmuş, katılmış. I. Dünya Savaşı, II. Dünya Savaşı, Balkan Savaşları, Anadolu Savaşı, vb. Midilli adasında doğan yazar, öncelikle gazeteler, dergiler yayımlamış. Romanlarının, öykülerinin yanı sıra gezi notları, denemeleri, çocuklar için yapıtları da var. En ilginç kitabı bu. *Zoi En Tafo*. – *Mezarda Hayat* –. Sanatçı bu yapıtında özellikle, “biyografi” denebilecek bir yöntemde, bir “çavuş” kimliğiyle, emperyalizm’le savaşını öykülüyor. “Klasik” denebilecek bir anlatım gücü var. Düşünür yanı da... Bu kitabında, yazar, bizleri de çok ilgilendiren, Yunan’lıların ham düşlerini, yani Megalo-İdea’sının nice kofluğunu da belirtiyor.

Mezarda Hayat’ı bir bakıma, E. M. Remarque’ın *Batı Cephesinde Yeni Birşey Yok*’uyla, Barbusse’ün *Ateş*’iyle de eş hizada, değerde sayabiliriz; savaşın *İnsan*’a aykırılığı, namussuzcalığı, pimpisliği yönünden...

Savaş ve Barış

L. Tolstoy, Roman, Çeviren: Leyla Soykut, Cem Yayınları

Tolstoy, bu dev yapıtında, “istilacı”ların heybetli çıkışına Rus halkının nasıl soylu bir dirençle karşı koyuşunu işliyor. Ayrıca, kitabın ilginç yönlerinden biri de, ülkede köleliğin kaldırılışından sonra beliren siyasal-sosyal dengesizliklerin en belirgin dönemin de yazılmış olması...

Tolstoy’a göre, bir yapıtın ana ilkesi, öz-biçim uyuşumunun ille de okuru “düşünme”ye itmesidir. *Savaş ve Barış*’ta da bu ilkesini, *Halk* yaşamına eğilerek, onların olaylar, ilişkiler karşısındaki olumlu-olumsuz tepkilerini yansıtmakla kanıtlıyor. Roman, iki savaş öyküsünü kapsıyor. 1805 ve 1812 savaşları. Bu bakımdan da yazar, yapıtını doğrultabilmek için tam 74 belgeden yararlanmış. Her çağda okunup anılabilecek bir gözde roman bu!

Yeditepe

Aylık Sanat Dergisi, Sahibi: H. Bozok, P. K. 77 – İstanbul

Yeditepe, *Varlık* dergisine yakın ölçüde, yazınımıza etkin olmuştur. Nisan sayısıyla 20 yaşına basan *Yeditepe*’de, günümüz sanatçılarından çoğunun ilk adımları, verimli dönemde olanların unutulmaz şiirleri, öyküleri, denemeleri, eleştirileri yer almıştır yıllar boyu... Hele, 1950 sonrasının baskılı, sanata saygısız, gidecek düşman döneminde verdiği başarılı sınav, bu dergiyi ayrıca değerlendirmiştir. Ne ki, 1960’tan sonra, –yine de kişiliğini yitirmeksizin– cılızlaşmıştır *Yeditepe*... Bu durumunu, üç yadsınmaz nedene sığdırabiliriz:

A) 27 Mayıs’tan sonra hür yazın’a açılan pencereler çoğalmış, *Yeditepe*’nin tutumu olağanlaşmıştır; B) Yeni türeyen dergiler, tutumlarına yatkın sanatçılara daha bir “sahip” çıkabilmişlerdir; C) *Yeditepe*’nin yöneticisi sayın Bozok, türlü nedenlerle yazar dostlarını gücendirmiş ya da öbür dergi yöneticilerinin sağladığı “maddi-manevi” olanakları sağlayamamıştır...

Ama yayın yaşamımızda yadsınmaz bir yeri, anlamı, önemi vardır *Yeditepe*’nin 20 Yıl! Dile kolay! Gelin, bu başarının kutlan-

masını özüsözü dosdoğru kimi sanatçılarımızın yargılarından dinleyelim: M. C. Anday — “... Kendi yaşamımızı düşünelim, biliyor muyuz, ya da her zaman açık-seçik anlayabiliyor muyuz ne gibi önemli olaylar arasından geçip gittiğimizi? *Yeditepe*, düşüncelerin ve yaratıcılıkların zamanı rolünü oynadı.” N. Cumalı— “... *Yeditepe*’nin yirminci yılını doldurması, hiç kuşkusuz yok ki, mutlu bir olay.” E. Cansever — “... İlk selamlar, ilk sevgiler, hatta ilk tutarlı tartışmalar yayınevinin o küçük odasında başladı ve sürdü. Uzaktan uzağa saydığımız, sevdiğimiz yazarları burada tanıdık.” S. Taşer — “*Yeditepe*’nin doğuşunu, bebekliğini yakından bilirim. Hepsi bir yana, ilk sayısındaki yazım buna tanıktır. 1950 Nisan’ından günümüze dek, daracık maddi olanakları içinde, inatla ve inançla, fikir-sanat yaşantımıza değerli katkılarda bulunarak...”

(Etem Olgunil)

Güney, S. 25, Ekim 1969, s. 14

Kitaplar Dergiler

Kul Nesimi

Cahit Öztelli, İnceleme, Ankara, 1969

Cahit Öztelli'yi bir folklor uzmanı olarak hep tanırız. Bu özeliğinin somut doruğuna da ermiştir: Milli Folklor Enstitüsü Md.

Sayın Öztelli, bu 120 sayfalık yapıtında, Kul Nesimi'yi salt sıradan bir ozan kişi olarak almayıp; onun, toplumsal, dinsel, tarihsel yerini, kişiliğini de tüm ayrıntılarıyla belirlemek, saptamak çabasında...

Bildiğimizce; Kul Nesimi, XVII. Yüzyıl "tekke şairleri"nden biri. Oysa, edebiyat tarihlerimizde, "tasavvuf" ozanı olarak bir başka ad anılır: Nesimi. – Hani şu Bağdat'lı Nesimi... İşte, Cahit Öztelli bu incelemesinde, bambaşka bir Nesimi'yi tanıtıyor bizlere... Dilleri, huyları, yöntemleri, inançları apayrı bir adaş, Kul Nesimi!

Bu ozanın en ilginç özelliği, sanatıyla ülkücülüğünü bir gidişatta yanyanalıştırabilmesi... Elde 100'e yakın şiiri var. Bunların tümünde de, Bektaşiliğini belirleyen izler çokça. Siyasal olaylara, ayaklanmalara da karışmış Kul Nesimi; bu yüzden tutuklanmış, yargılanmış.

Mahkemede sual sordu kadılar
Kitapları orta yere kodular
Sen bu ilmi kimden aldın dediler
Ustandan almışam, pirden gelürem

Yine Öztelli'nin betiğinden öğreniyoruz ki, ozan, hem hece ölçüsüyle, hem de aruz ölçüsüyle meramını anlatabilecek yetenekte bir aydın kişi... Diyeceğim, bu pek bilinmedik ozanın kimliğinden öte, dedikleri önemli: öbür Nesimi'yle karıştırmamak için, Öztelli'nin yapıtını, belgeli incelemesini alıp okumak en kestirme yol...

İnce Memed II

Yaşar Kemal, Roman, Ant Yayınları, 1969, İstanbul

İnce Memed, yazarın en adı bilindik, en güçlü, en yaygın yapıtı. Yazınseverlerce –8. baskı sonucu– ezberlendi bile sayılır... Hele son günlerde, senaryosunun sakıncalı bulunup filme çekilmesinin yasaklanması, daha bir tazeledi ününü. Oysa Amerikalılar, romanın filmleşmesini ha gerçekleştirecekler, ha gerçekleştiriyorlar! Bu çetrefil durum da ayrı bir söz konusu, deyip geçelim...

Yaşar Kemal, ilkinde, doğa-insan-toplum ilişkilerini tutarlı, özgün bir destan örgüsü içinde başarıyla işlemiş, gereken ilgiyi de görmüştü. Evet, ülkemizdeki olağan “eşkiya”lardan biri değildi İnce Memed; ezilenlerin, ağa oyuncağı umarsız kişilerin, dirençten yoksunların bir umudu, ateşli coşkusuydu o. Yazar, tadılmadık bir dil, deyiş ustalığıyla masallara teşne duyarlığımızı bilinçlice kıpırdatıyordu. Kısacası, bir düş yaratıyordu bu “kahraman eşkiya”... Y. Kemal’in yantutmaz, ama sevgisini ille de belirler tutumu, yapıtı daha bir sevimlileştiriyordu.

Şimdi, apansız diriliveren bu İnce Memed, okuru epey yadırgatıyor. Nedenlerini özetleyelim: “Kahraman Eşkiya” birden rasgele bir kişi oluveriyor! Gerçi, yine boğuş çilesinde, yine haklı’dan yana ya; bu davranışları ilkindekinden pek ayrımlı olamıyor: karşı çıktığı olaylar, kişiler, bir öncekindekine tıpatıp... Ama o düşsel –hep özlenilmiş– som yürekli kabadayıyı bulamıyorsunuz; gayrı bildik bir yiğit İnce Memed.

Diyelim, yazar, bu değişimi bile bile yeğlemiştir. Ne ki, okurda da tiryakimsi huylar vardır: bir romanda sevip benimsediği kişilerin soyut kimlikleri somutlaşırır belleklerinde; yeni bir urba kuşansın, atını, kılıcını değişsin, açlığını gidersin, bir başka

yavukluya göz kırpsın, bıyıklarını başka türlü bursun bile istemezler...

Yaşar Kemal bu öğeleri bilmez mi? Hem de nasıl! Yeni yapının yankıları, değeri, umalım, onu haklı çıkarsın.

Ölümsü"Z"

Roman, Vassili Vassilikos, Çeviren: Aydın Emeç, E Yayınları, İstanbul, 1969

Z. diye bir milletvekili; sağcı cunta öncesi Yunanistan'da "Demokratik Sol Birliği"nden... Ama komünist değil. Öz uğraşı dış hekimliği ya, toplumsal sorunlara duyduğu ilgiyle de tedirgin, önceleri duygusal denebilecek bir tutkuyla siyasal eyleme geçiyor, sonraları daha bilinçlice, ussal yordamla hizalıyor davranışlarını. Ne ki, bu ortamın olağan serüvenleri sonucu; tam gözde bir kimliğe ermişken, karşı çevrelerin oyununa gelir ve kaza süsü verilen bir olay sonucu öldürülür.

Vassili Vassilikos genç bir yazar. Ülkesinin tüm koşullarını enine boyuna biliyor. Bu yapıtı da, *gerçekten olmuş* bir siyasal olayın belgesi niteliğinde. Sinemaya da aktarılıp başarı sağlıyor. Z adıyla sunulan film ödülleniyor bile...

Yazar, 1933 Selanik doğumlu. Şimdi Fransa'da yaşıyor. İlk betiği: *Jason'un Öyküsü*. Onu *Barış Kurbanları* izliyor. Ve de *Bitki, Kuyu ve Melekleşme*.

Vassilikos'un bu yapıtı, bizdeki kimi olayları andırıldığından ötürü de dikkatle okunmaya değer...

Mavi Gelin

Oğuz Tansel, Masallar, Yaz Yayınları, İstanbul

İsteme yeri: P.K. 3 - Konya, 250 Kr.

Okurların çoğu salt ozan olarak tanır Oğuz Tansel'i ya; oysa daha önce yayımlanan üç masal betiğiyle –*Altı Kardeşler, Yedi Devler, Üç Kızlar*– bu alandaki titiz, başarılı çalışmasının en soylu ürünlerini vermiştir. Bu son derlemesinde de, kendine özgü dili, deyişle aynı olumlu çizgiyi sürdürüyor. Özellikle dili övülme-

ye değer bir sanatçı Tansel; tüm yapıtlarında tek yabancı sözcük bulamazsınız... Öylesine yerli, tertemiz, ışıltılı bir dil!

Ozan kişiliğinin tüm yansımalarını buluyoruz bu iyiliği, doğruluğu, umudu, haklıyı, güzeli savunan masallarda. Belli ki, işleyeceği konuyu seçerken “umacı” motifinden alabildiğine kaçınıyor; peri’sini de, melek’ini de, şeytan’ını da daha bir “insan”laştırıyor. Yalnızca çoluk çocuk için uydurulmuş gıdıklayın öyküler değil bunlar; yetişkin kişilerin de beğeniyle okuyup tadabileceği türden. Gönül dilerdi ki, Oğuz Tansel, şu dört kitabını tek “cilt”te toplayıp, o güzelim emeğini daha bir yoğunca sunabilsin.

Yazar, betiğinin önsözünde, bu masalların 9-15 yaş arasındakiler için tasarlandığını değindikten sonra şunları da ekliyor: *“Bu masallar, çocukların bilincine iyiliği, doğruluğu, güzelliği notsuz, cezasız yerleştirir. Masal kahramanlarının özellikleri olan korkusuzluğu, atılganlığı, becerikliliği, güçlükleri yenmeyi benimsetip, çocuklara aşılar. Ayrıca bütün yaratıkları sevmeyi, kötülüklerin cezasız kalmayacağını öğretir.”*

(Etem Olgunil)

Güney, S. 25, Ekim 1969, s. 14

Kitaplar Dergiler

Köroğlu

Mehmet Seyda, Öykü-Destan, Altın Kitaplar, İstanbul

Köroğlu'yu bilmeyenimiz mi var! Bu gözüpek, halktan, haktan yana, sözde dediği dedik yoz kişilere başkaldıran; ayrıca ozanlığıyla da şiirimize tad, eylem gücü katmış bu "mit"sel varlığın başkaldırış nedenleri türlü açılardan, türlü "meşrep"lerde yorumlandı ya, biz yine elimizdeki betiğe, onun öyküsel değerlendirişine, tanımına dönelim...

Seyda, ayakları yeryüzüne iyice basık, başında kavakyelleri esmeyen, belirgin "tıynet"te bir Köroğlu'yu anlatıyor, saptıyor 282 sayfa boyunca. Bu arada şuna da değinelim; çoğu kez, yapıtını daha da renkli, devinimli kılabilmek için türlü "aktarma"lardan yararlanmış yazar. Bir bakıma, zorunlu bir tutum bu ve de "destan"ın öz-çizgi'sine hiç aykırı düşmüyor... Ne ki, bir sapa tutumuna da değinmek zorundayız yazarın: Köroğlu'nun gerçek kimliği, yaşamışlığı üstüne belgelere değinilmemiş betikte; İsa'msı bir giz içinde sunuluyor Köroğlu! Giderek, önsöz'de şu kuşkuyla özetleniyor "kahraman": "Köroğlu'ya Özbekler, Azerbaycanlılar, Tatar'lar, İran'lılar, Ermeni'ler de sahip çıkmıştır. Söylentilere göre, bir kervan soyguncusudur o; yani düpedüz "eşkiya"dır. Ve bu acabalar sürüp gidiyor: Acaba Çamlıbel'de gerçekten otağını kurmuş mudur? Bolu Beyi ile gerçekten karşılaşmış mıdır? Yoksa o dönemin yasalarınca kaçak bir haydut mudur? Söz konusu kişinin bu somut yönlerine değinen bilgi-

ler verilmiyor. Şunca şiiri dillere destan olmuş bir ozan-yiğit'in kişiliği gölgede kalıveriyor... Sayın Seyda'dan belgesel bir yapıt beklemek açgözlülük olur elbette; çalışma, verim alanının çarp-razında bir yöntem o.

Mektuplar

Maxim Gorky, [Çev. Zeyyat Özalpsan], Ararat Yayınevi, İstanbul

Aleksey Peşkov, yani Maksim Gorki; 1868'de doğup 1936'da ölmüş; biliyorsunuz... Bu süre içinde alabildiğine baskılar, tutuklanmalar, siyasal girişimlerinden ötürü çetrefil dönemler, ille de yazıneri olma tutkusunu, "devrim" eşliğinde Lenin'le yakınlıkları... Bu kargaşalı yaşam düzeyinde yine de o eğilmez kişiliğini koruyabilmiş, inançlarından zırnık sapmamış bir sanatçı Gorki. Adını yukarda andığımız betik, tüm "mektup"larını kapsayamaz elbette... Ne ki, en ilginçleri derlenilmiş: Tolstoy, Çehov, Bunin, Şalyapin, vb. Kendi ulusundan olmayan sanatçılara yazdıkları da, onun düşünleri, "merhaba"lara saygısı bakımından önemli birer belge. Diyelim; G. B. Shaw'a, H. G. Wells'e, K. Hamsun'a, U. Sinclair'e, S. Zweig'a, R. Roland'a yazdıkları. –Çoğu tartışma niteliğinde bile olsa– türlü yönlerden ilginç. Bakın bir örnek; şöyle diyor L. Tolstoy'a, Moskova'dan yazdığı 25 Nisan 1889'da:

"Lev Nikolayeviç,

"Seni Yasnaya Polyana ve Moskova'da aradım. Rahatsız olduğun için beni kabul edemeyeceğini söylediler. Böylece, sana mektup yazmaya karar verdim. Gryazi-Tsaritayn demiryolunda çalışanların birçoğu –bu mektubun yazarı da dahil– kırlarda yaşamak fikrini benimsemiş durumdalar. Yani, kendi hesaplarına, bağımsız olarak çiftçilik yapmak istiyorlar. Ama her birimiz, ayda ancak 30 ruble kazanabildiğimizden ve kişisel arttırmalarımız pekaz olduğundan, bir çiftlik çalıştırmaya başlayabilmek için, çok uzun süre gerektiğinden... İşte bu sebeple, senden yardım istemeye karar verdik. Denildiğine göre, elinde bihayli işlenmemiş toprağın var. Biz senden bu toprakların bir parçasını vermeni istiyoruz. Bu yardımının yanında, senin

fikri desteklemene, akıl vermene, teklifler yapmana da ihtiyacımız var.”

Aradan elifi elifine 80 yıl geçmiş; Gorki de, Tolstoy da yitmişler şu acundan. Rusya yeni bir düzene ermiş. Eh, bu süre içinde, Gorki’nin ustasından dilediği şu minicik dilek gerçekleşti mi dersiniz?

Altın Mısralar

Ümit Moral-Muammer Hacıoğlu, Şiirler, İstanbul

İki gencecik ozanın ortaklaşa düzenledikleri bir betik bu. Şiirlerini geçenlerde Şehir Galerisi’nde de sergilediler. Onca resmin yanıbaşında şiir yazgısı güme gidiyor elbet; ama ilk yapıtlarını topluca sundukları betiği alıcı gözle okuyunca, daha bir ışıyor yetenekleri, “iyiniyet”leri...

Ümit Moral, öyküsel bir tutumu yeğlemiş; salt bu nedenle, ısıltılı dizeleri gereğince değerklenemiyor. Oysa “Yeniden”, “Fakirin Bilmecesi”, “Gerçek” gibi şiirlerindeki anlatım bütünlüğü, ozan kişiliğini hemeninden saptıyor Moral’ın.

Muammer Hacıoğlu da öyle; şiiri gerçekten şiir yapan öğeleri seçip benimsediği ölçüde; “Albatros”tan, “Gözlerin Şiir Gibi”den, “Çilli Kız”dan, “Unutulmuşum”dan çok daha başaşrılı örnekler verebilir elbet.

May

Aylık Yazın Dergisi

May alışkın olduğumuz dergilerden değil. Niyesini de şöyle sıralayalım: Yazarlarında bir kenetlenme yok; apayrı kuşakları eşdeğerde sunmak çabası olumsuz bir etki yapıyor okurda... Derginin dörtte üçünü kendi yayımlarının duyurusuna ayırıyor ki, bu tutum ilan-reklam niteliğinde bir duyuru öğesi olduğunu saptıyor. Yani tutarlı bir sanat-düşün dergisi değil *May*, katlanıp cebe sığacak bir Afiş! – Yoksa, 25 kuruşa dergi mi yaşar, a bira-der?

16 sayfalık dergiyi baştan sona gözden geçirince, ister istemez, şu kaniya varıyorsunuz: Olağan yöresinden, yakınlarından edindiği birkaç şiir ve düzyazıyla süslenen bir kabarık el ilanı... Ama bir de şu işgüzarlığı var ki tedirgin ediyor kişiyi: Dedikodu “kıvam”ında eleştiriler... Bu değinmelere güceneceğini sanmıyoruz yöneticilerinin; dilediğimiz, gerçek bir sanat-düşün dergisi örneği olarak görebilmek *May*’ı elbette.

(Etem Olgunil)

Güney, S. 26, Kasım 1969, s. 15

Kitaplar Dergiler

Aşk mıydı O?

Ümit Yaşar, Şiirler, 1969, İstanbul

Şiir alanımızda –nicelik yönünden– Ümit Yaşar’la başa güreşen öbür şairimiz de Fazıl Hüsnü Dağlarca! Birinin yayımladığı kitap sayısı 27; öbürünün ise 25... Gerçi ikisi arasında sanatsal, şiirsel açıdan bir “paralel” kurulamazsa da, salt verimlilik yönünden, okurlarca olağanüstü bir ilgi gördüklerini, sevilip pış-pışlandıklarını saptar bu olgu.

Ü. Yaşar’ın bu son betiğinde 34 şiir yer alıyor; şu beş bölüme ayrılmış: “Aşk mıydı O?”, “Gün Batımı”, “Özhan’a Mektuplar”, “Şairler Akşamı”, “Rübailer”. Çok çarpıcı bir kapak içinde sunulan bu şiirlerde, Ü. Yaşar’ın kişiliği içinde olağan sayılabilecek şiirleri okuyoruz. Yani, şaşırtıcı, sapmalı, yepyeni çıkışlı tek dizesi yok. Ne ki şu var: Dili daha bir arı-duru, imgelere yüklenişi daha bir yoğun, anlam bütünlüğü daha bir belirgin.

Elbette, alıştığımızca, daha çok, “aşk” konusunu, tem’ini işliyor Oğuzcan. Fakat bu kez ki sevi tanımının ayakları daha bir yere basık. Başka bir deyimle, soyut “aşk” tema’sını şimdiye değin alabildiğine işleyen ozan, bu kez “somut” diyebileceğimiz insancıl sevgilerin övgüsüne yöneliyor.

Şair derken, birden Ozan diyiverdim... Dilimin ucuna gelişini de tanımlamaya çalışayım: Şiir, şair üstüne eleştirme yapanlarımız, “ozan” sıfatının çağdaş şiir düzeyindeki oluşumları

“temsil” edenler için kullanılamayacağını saptamak için epey döktürdüler. Pekâlâ. Diyelim, Dağlarca’ya ozan denilemez! Niyesi de, halkağzı’nı seyrek kullanır, kendine özgü bir şiir dili kurmaya çabalar ; yani, geçmişimizdeki “ozan” kimliğinin çok aykırısındadır. Pekâlâ. Ama ben, Ümit Yaşar için, hiç kuşkusuz “ozan” deyimini kullanmakta hiç sakınca görmüyorum. Niyesi de: Ozan; özel bir dil yaratma tutkusunda değildir bir; halk sorunlarına aşk dahil özellikle, titizlikle eğilir, iki; itici, tedirgin edici deyişlerden sakınır, üç... Dahasını saymayayım. Ve de şöyle bağlayayım sözü: Şair Ümit Yaşar –kendi benimser mi bilmem– Ozan’dır.

Kendimle Konuşmalar

Salâh Birsell, Denemeler, Papirüs Yayınları, 1969

Birsell’in o sürçmez zekâsını, açık-seçik yazış yöntemini, sanatsal konulardaki, sorunlardaki çözümleyici yeteneğini bir kez daha saptayan bu yeni yapıtında 17 deneme var. Tümü de okuru gülümseterek, yazınsal yaşamımızdaki çelişkilere, boşunalıklara değiniyor ya da gerçekten değerli, özlü tutumlara parmak basıyor, özellikle; “Mary Pickford”, “Tütünsüz Sigara İçmek”, “Akas-yalar Açarken”, “Dantelalı Kafalar”, “Işık! Biraz Daha Işık!...” en ilginç bölümler.

Salâh Birsell’in 1957’de yayımlanan *Sen Beni Sev* adlı betiği de, –bir diyalog niteliğinde olmasına karşın– o kezki gündeş sorunlarımızı kurcalamakla kalmamış, bugün de tartışılan anaç konularımıza eğilmişti.

Bizce, Birsell’in şair kişiliği ile yazar-düşünür kişiliği eş çizgide gelişmiştir hep... Dört şiir kitabının yanısıra çıkan dört deneme-inceleme kitabı da, sanatçının inanç-eylem “paralel”ini somutça yansıtır, saptar. Toplumsal sorunlara pek yüz vermez gibi görünmesine karşın, tüm yapıtlarında onun ekinli ama alabildiği alaycı kişiliği, ille de bir punduna getirip en çapraz, karmaşık ortak yaşam sorunlarımızı eşelemeden edemez. *Kendimle Konuşmalar*, elli’sine ermiş sanatçımızın en olgun, en ilginç yapıtlarından biri bence.

Kelebek

Henri Charriere, Çeviren: Aydıll Balta, Anı-Roman, E Yayınları, 1969, İstanbul

Yazar, bir kürek mahkûmu imiş! Yazarlığa ilk yelteniş de, Albertine Sarrazin'in *Astragale* adlı kitabını okuyup, o kitabın 123.000 tane satışına imrenişiyse başlıyor. Yıl 1967. Sarrazin, yapıtında –kendi gibi– bir “mahkûm”un cezaevlerinden kaçışlarını öykülüyor. Eh, Charrier'de bu tür serüvenlerin daniskası hora tepiyor... Bir çırpıda dolduruyor çizgili defterleri; ne ki, duralıyor epey süre, ta 1968 başına değin. Bu girişimin ayrıntılarını uzatmayalım: Bu ilk deneme olağanüstü bir ilgi görüyor, kısacası, şu nedenlerle: Yazar, nice kaşarlanmış düzyazı ustalarının bile aksadığı bir yalınlık ve duyurma gücüyle işleyebiliyor diyeceklerini; yavanlaşmadan, ıpışıl... Tutturduğu konunun kökeni şu: Adalet dediğimiz “şey”, nasıl da kaypak, çevre, toplum koşullarına göre uygulanan bir soyut kavramdır!

Niyesi de, anılar boyunca şöyle dile geliyor: 1933 yılında işlenen bir “cinayet”ten ötürü suçlanmış Charriere; oysa öldürünün “fail”i o değildir; yalan-yanlış tanıklıklar, belgeler, yorumlar sonucu bu acıyı çekmeye yükümlenmiştir. Umarsız bir katlanış! Olayın ötesinde, yazarın bildirisi de şöyle özetlenebilir: İnsanoğlu güçlüdür. Yaşamını bir yanılgı değiştirip yönetse de, umut ve iyimserlik yitmez! Özgürlüğümüz kısıtlandı mıydı, bu telörgüleri biçip gitmek de boynumuza borçtur. Alınyazısı zırvadır. Kişi kendini yaratır, yeniler, ölümcül yargılara karşın...

Kelebek, uyarıcı, düşündürücü, insancıl bir yapıt. Ona “ilkel” damgasını vuranlar bile, küçümseymiyorlar. Salt, özündeki olumluluk yüzünden..

H. Charriere, özgürlüğüne kavuştuktan sonra, Venezuela yurtdaşı olarak yaşamını sürdürüyor: Namuslu her kişi gibi doğal “hak”larına kavuşmuşluğun tüm “nimet”leriyle..

Kelebek'in böylesine tez süre içinde çevrilip yayımlanması da ayrıca övgüye değer.

Yeni Edebiyat

Aylık Edebiyat Dergisi, Altın Kitaplar Yayınevi'nin organı, Kasım 1969, İstanbul

Bir derginin ilk sayısına bakıp da, ileri-geri sözler etmek işgüzarlıktır ya; biz öylesine yargılamalardan kaçınıp, salt genel niteliği üstünde duracağız; daha doğrusu, bu değişiş bir tanıtım, duyuru anlamında... “Edebiyat Dergisi” çok soyut bir tanımlama: bu başlık altında nice “gerçek yazın düşmanı” dergilerle halleştik... Ama, kapağında güvenilir yazarların, sanatçıların sıralandığı bir dergi elbette ilgi çekiverir... Ve de siz, o “imza”ların seçkin yazılarını o dergide bulamasanız, da, pek hayıflanmaz: hele dur bakalım... deyip geçersiniz. *Yeni Edebiyat* tam bir Babil Kulesi! “Asma bahçe”lerini ola ki daha öte edineceği “ilâh”lar süsleyecek. Bir düşün, sanat dergisi mi bu? Değil. Bir tanıtım, uyarı, duyuru dergisi mi? Yoo. E, ne peki? Şu: Tüm bu alanları kapsamaya yeltenen, ama “zarf” yönünü önemsemediğinden “mazrufu da sisleyen bir “amatörce” gösteri... Dergi yöneticilerinin en belirgin görevleri, ustalıkları; kırtipil yazıları bile ille de okutacak bir tutumu, bir “yayımcı hüneri”ni değişikçe uygulayabilmektir. Oysa, *Yeni Edebiyat* bu bakımdan çok ileze. Sanıyorlar ki; ben, Y. K. Karaosmanoğlu’nun, Boratav’ın, Kemal Tahir’in, S. K. Aksal’ın, S. Andak’ın, H. Asilyazıcı’nın, K. Ertop’un, T. Uyar’ın, D. Hızlan’ın, T. Selçuk’un, N. Cumalı’nın, R. Mutluay’ın, C. Süreya’nın, Ü. Tamer’in, O. Hançerlioğlu’nun, İ. Berk’in adlarını peşpeşe sıraladım mıydı, kapanın elinde kalır bu dergi... Oysa, günümüzde –Türkiye gibi gerici bir ülkede de olsak– şunun şurasında 2-3 bin kişi var ki, değme Batı’lılardan zırnık alta düşmez. Eh, oncağızların da bir beğeni ortamı vardır ki, öncelikle bir güzelleme, bir doyurganlık isterler dergi yöneticilerinden. Bu kurala boşverenlerin nasıl cançekıştiklerini görüyoruz. İçten dileğimiz, elbette, *Yeni Edebiyat*’ın yayın-yazın acunumuzdan silinip gitmemesi; hele şu gelecek sayılarını da gördükten öte söz konusu etmek daha olumluydu ya, ivediliğimiz hoşgörüle...

Halkevleri Dergisi

Yıl: 3, Sayı 34, Ankara

Kendi adıma, böyle bir derginin varlığını ilk kez duydum. Sağolsunlar dört sayısını birlikte göndermişler. Göndermişler ya, bu dört sayının son sayısıyla, öncekiler hiç mi hiç birbirini andırmıyor... Ve de yönetim “kadro”suna bir göz atınca, Vehbi-nin kerrakesi’ni anlıyorsunuz: El değiştirmiş bu dergi; yepyeni bir düşünüyü, beğeni yönetimine kavuşmuş. Yetkili ellere ermiş. Halkevleri’nin nice itelenmelere uğradığını hep biliyoruz. Alt-larındaki iskemleyi bile çekip almışlardı! 27 Mayıs, bu zorbalığın sonuçlarını tavsattı giderdi bir bakıma; son çıkan sayılara bakıyoruz da. 3 - 5 içinde bu ne değişim, deyip şaşıyoruz elbet. Gerçi, *Halkevleri Dergisi*’ni dış satıcılarda bulmak olanaksız; ama, gerçekten bir bilim-sanat düşün-eğitim niteliğini kazandığında, elbette ki, salt bir “yarı resmi” dağıtım aracı olmaktan çıkıverecektir..

(Etem Olgunil)

Güney, S. 27, Aralık 1969, s. 2

Kitaplar Dergiler

Bakış Kuşu

Hilmi Yavuz, *Şiirler*, Yeditepe Yayınları, 1969.

Hilmi Yavuz'un adı ilkin şair olarak belirdi, sonraları yöneldi "gazeteci"liğe... Anısdığımca 10 yıl oluyor; o tertemiz, o özlü şiirini tadalı. Belki o dönemde kimi etkilerden alabildiğine yararlanırken, kendi sesini, bildirisini önermekten öteye geçemiyordu... Güngünden –seyrek de olsa– her yayımladığı şiirin % 100 Hilmi Yavuz, olabileceğini saptamaya başladı. İşte *Bakış Kuşu*, bu şiirlerin seçkin bir özeti. Üç bölüme ayrılmış ve de 28 şiirin yer aldığı bu yapıtında, öncelikle şu izlenimi bırakıyor Yavuz: Ta eskilerden, ta günümüze erişen bir imge tadı! Bu tutumuna, –1936 yılında doğduğuna göre– şiir geleneğimizi cin gibi izlemiş de denebilir... Yoksa, o güzelim "Geçmiş"i, "Fırtına"yı, "Sömürge"yi, "Devrim"i, "Sülün"ü, "Boş Bakış"ı, "Kalyon"u, "Dize"yi, "Haziran"ı, "Kanto"yu nasıl yazardı?

Söz arasına şu dizelerini sığıştıracağım, örneksi:

Hilmi diyor ki yeminler
Bana çeşmeleri hatırlatır
Tabut kalın ciltli bir kitaptır
Senin de çocukluğun bir ceviz tabut muydu
Usulca bırakılan denize?

Azıcık Necatigil, değil mi? Olsun. Ardından öyleleri geliyor ki kimi şiir ustalarımızı anıatsa da, taşçatlasa Hilmi Yavuz...

Şairin ilk betiği bu; rastgele övsek de boşuna, yersek de; en kestirmesi, edinip, kendi beğeninizce yargılamamız elbette...

Papirüs

İkinci Yeni Antolojisi, P. K. 627 - Karaköy, İstanbul

Yasasın Cemal Süreya: ne iyi etti de şu piçkurusunu bir oturaklı sandalyeye oturtuverdi... İkinci Yeni? Eşittir; ayıkla pirincin taşını! Şunca çatışmanın, tartışmanın soyutça gizi de şıpınışi gözönüne seriliveriyor... Hadi bakalım sıkıysa, o işgüzar eleştirmenler çıkagelsin de çanına ot tıkasınlar bu soylu yerdenbitme'nin!

Şaka biyana, gerçekten özlü, soylu bir çalışma ürünü bu dergi-antoloji. M. Doğan'ın da, T. Gönenç'in de çabalarına sağlık. Bu arada değineceğimiz eleştirisel tek yön şu: Sadık Deniz, Halil Uysal, Halil Kocagöz, vb. beğenilerine, değer ölçülerine aykırı düşse de yer alamaz mıydı bu "antoloji"de? Kolay değil elbette çağdaş tüm Türk Şiiri'ni izleyip değerlendirmek bir çırpıda!

Adımlar

Jerzy Kosinski, Çeviren: Hasan Aslan, E Yayınları, 1969

Boyalı Kuş'u okuyanlar biliyorlar elbette bu Polonyalı yazarın adını, sanatsal tutumunu... Hani, "yasak"çı yönetimlerde elaltından öte ülkelere ulaştırılmış yapıtlar vardır; diyelim Nobel kazanmış Pasternak'ın *Dr. Jivago*'su... İşte, *Boyalı Kuş*'uyla Kosinski de bu türden bir üne kavuşuverdi, apansız. Apansız bir ün sağlayıverip, Amerika'nın en önemli ödülü sayılan "National Book Award"ı kazanıverdi..

Kosinski'nin sanatsal tutumunu, özenini şöylece tanımlayabiliriz: Duygusal yönü çok ağır basan bir yazar, bir. Doğaya yaslı insan sorunlarını soyut bir yapı içinde yansıtabilme tutkusunda, iki. Yahudiliğinden gelme depreşme inadını sevdiren ustaca bir anlatım gücü, üç...

Adımlar, şiirsel yükü dopdolu değil, *Boyalı Kuş* gibisine; türlü saldırılara, namussuzluklara olağan açılardan bakıyor,

benimsiyor, yeriyor çağdaş terslikleri. Oysa bir bakıma, *Boyalı Kuş*'un süregelişidir bu yapıt; tüm bildirisi şu anlamda yoğunlaşmış bitişir: "Kötü"lüğün kökeni ne doğada, ne de insan'dadır. Toplum baştan çıkarır bireyi; toplum, yeni bir etkinlik ögesi olarak önesürer doğayı, doğaüstü yapmacık varlıkları...

Kosinski, bu çelişkinliği daha kestirmeden belirtebilmek için Seks ögesini seçmiş çoğu kez; ne ki, bu tutumunu umutlu bir dış seziyle bağdaştırmak amacını gütmüyor; Freud'a bağlı denebilecek yöntemiyle, çağdaş yazın türünün bencil bir örneğini vermekle yetiniyor bu kez. Ama, ille de okumalı bu betiği..

Molloy

Samuel Beckett, Romanımsı, Çeviri: Bertan Onaran, Cem Yayınları, 1969, İstanbul

Gidip almaya üşendi Beckett kazandığı Nobel ödülünü; bizim paramızca 800.000 lira. Dile kolay!

Ne ki, Sartre gibi adamakıllı tersleyici değil S. Beckett; yarımcısını, gönderi veriyor, hakkı olarak ayrılmış buncacık paracığı almaya. Diyelim; ben seni evde beklerim, selamlarımı söyle... deyip geçiyor yeni oyunlarına, Neyse...

Molloy, tadına varılması için kişiyi yoran bir yapıt, öncelikle şu bakımdan: Çeviri nice başarılı olursa olsun, yazarın o kekrek, sıçramalı, bildik gidişatımızı sarsan yazış türü hemeninden yanıyveriyor.

İrlandalı olan yazar, niyesini kesince bilmiyoruz, Fransa'ya yerleşmiş, Fransızca yazıyor. En ilginç yapıtı *Godot'yu Beklerken*. Bizde de oynadı ya bilmece çözercesine üşüştüler oyun eleştiricilerimiz; ve de onlar bir anlam verinceye değin oyun beklemedi, gitti, Go-Do gelmeden... Sözü taşırmadan, *Molloy* üstüne şu genellemeyi yapıp, yapıtı kendi açımızdan yorumlayalım yeter: Kişi hergün yeniden doğar! Bu olguda Sen, Ben, O yoktur; öyle sanırsınız... Ne ki, merhabalarımızın bir doğurganlığı vardır elbet... Olasılık öncelikle tüner bireyin başına. Kişi de bu tüneği topluma iletmekle yükümlüdür. Sonunda, saçmasapan bir insanoglu gerçeği belirlenir karşımızda... Umutsuzluğun, yarınsızlığın övgüsünü mü yapmaktadır Beckett? Yoo. Salt, dede yadigarı

kuramların kofluğunu, gündeş-ilişkilerdeki içtenliğin kaypaklığını, yarınsal tasarılarıdaki ham-düş'lerimizi tanımlamaya yeltenmektedir.

Molloy, gerçekten okunası, üzerinde düşünölesi bir yapıt.

(Etem Olgunil)

Güney, S. 28, Ocak 1970, s. 2

Kitaplar Dergiler

Şiirler

Oktay Rifat, Şiirler, Bilgi Yayınevi, 1969

Öncelikle şunu söyleyeyim: Oktay Rifat'ın şiiri paldır küldür eleştirilemez... Niyesi de: Belirli bir gidişatın, belirli bir şiir serüveninin kolaycısı değildir, bir... Ta 1940'lardan buyana, Garip döneminde de, oradan öte kişisel tutumlarında da ille Oktay Rifat kalabilmesini titizlikle korumuştur, iki; son yıllardaki çıkışlarıyla, önerileriyle tüm eleştirmenlerimizi şaşırtmış duraksatmıştır, üç... Dahası da sayılabilir ya, biz baştaki kanımızı noktalayalım: Oktay Rifat, Türk şiirinin gelmiş geçmiş tüm olanaklarını, yöntemlerini ezbere bilen; bu bilisine batısal değerlerin en seçkin tutumlarını da kuşkusuz katabilen ve de sonuçta, çağımıza, ulusumuza, ekinimize yaraşır bir şiir düzeyinde yansıtabilen sayılı ozanlarımızın en önde gelenlerindendir.

Bıktık gayrı: Heyyy! Hooo! Eyy! Uyyy'lardan... Buncası zaten, bir boşunalıkta esti yitti. Yahya Kemalvari bir "musiki" şiiriydi onlar; aracığa özgür'lükleri, bacımları, kısacası, duyarlıklı kişileri eşleyen "yersel motifleri de sokuşturdun muydu, kimi avanak avuçlar pathyordu alkıştan...

Sözü bağlayalım: Oktay Rifat, günümüzün yüzde yüz Türk ozanlarından biridir. Genel tutumu, sıçramaları nice yadsınırsa yadsınsın, eleştirilsin; dil, imge duyarlık yönlerinden çok az kişi başa güreşebilir onunla. Türk Şiiri dendi miydi, adı unutulursa, yerin dibine geçer insan... "İsbatı" mı? *Şiirler* işte...

Şiirler

Cahit Külebi, *Şiirler, Varlık Yayınları, 1969*

Gayrı yıllanmış sanatçılarımızın kimisi, tüm yapıtlarını büyücek bir “cilt”te toplamak, daha doğrusu derlemek özenindeler. Kimi sağken yapıyor bunu, kimininkileri de yayıncılar derleyip sunuyor. Olumlu bir davranış elbette; özellikle, defterlerini dürmüşler için tüm yapıtlarını yoğun bir toplam-betik’te buluveriyorsunuz.

Son yılların suskun ozanlarından Külebi; *Adamın Biri, Rüzgâr, Atatürk Kurtuluş Savaşında, Yeşeren Otlar* derken 11 yıllık bir ara ve *Süt*.

Toplumcu bir ozan değil Külebi; ya da şu deyimle, toplumcu sanılmasından kendini esirgeyen, kişisel çıkışlarının, yakınmalarının toplumsallık düzeyinde geçerliğini uman bir tutumun ustası.

Bu yargıya varırken, şu somut davranışını da belirliyelim — *Varlık, Sokak, İnsan, Yaratış, Türk Dili* gibi dergilerde ününü yücelten Külebi; gele gele *Hisar* gibisine bir tutucu, kimkime-dumduma, hiçbir yönüyle sakıncalı sayılamayacak suyuna tirit bir dergide konaklamıştır.

Şu kez anıسادığımızca; uzunca bir süre Karacaoğlan’la eşdeğerde tanımlandı Külebi. Niye? Bu soruyu hiç mi hiç kurcalayan olmadı. Eh, biz de şöyle yanıtlayiverelim: Karacaoğlan “ketum” bir ozan değildir, pat diye sözleyiverir tutkularını, yakınmalarını, özlemlerini... Peki, Cahit Külebi? Karacaoğlan, kılı kırk yaran bir süslü deyiş düzeni peşindedir. Peki, ya Cahit Külebi? Karacaoğlan gezici, arayıcıdır. Nerde gece, ötede sabah! Oysa Külebi, “demir atmış”tır olağan, dümdüz yaşamına. Eee? Karacaoğlan’ın bu yakıştırmada günahı ne?

Sakın yanlış anlaşılıp da, gözde bir ozanımızı kınıyoruz sanılmaya... Ne ki, şu da var: Bir ozan ülkesinin, toplumunun genel sorunlarına eğilmeyebilir... giderek, bunlara aykırı bir eylemin sözcüsü olabilir de... Necip Fazıl! – Ama bir inanca, bilinçli tutuma yatkınlıktır bu: Oysa pısırick, tozlu, şaşkın, eyvallah’çı bir şiir beğenisini ısıtıp ısıtıp, temcit pilavınca öne sürmek? Yooo!

Kiraz Zamanı

Özdemir İnce, Şiirler, May Yayınları, İstanbul

Ozan, bu yeni betiğini bütünleyen şiirlerle May'ın Şiir Ödülünü bir başka yeni ozanla, Mehmet Karabulut ile bölüştü. Karabulut'un betiğini henüz göremediğimden, salt İnce'nin bu son şiirleri üzerinde duracağım.

Ozanın 1963'te yayımladığı ilk betiği *Kargı*'dan sonra 1967'de yayımladığı *Tutanaklar*'da belirli, tadılmadık bir kişilik pek belirlenmese de; umutlandırıcı, izlenmesi gereken bir ozanı muştuladıkları da yadsınamaz. İşte, ilk yapıtlarında olağan bir şiir çizgisini sürdüren sanatçı, *Kiraz Zamanı* ile bu yargıyı doğrulayıyor. Ama, öncelikle şunu belirtelim ki, yayıncıların üstünkörü özenleri betiği allak bullak etmiş; "zarf"taki yavanlık biyana, "mazruf"taki bozgunu da, betiğin sonuna eklenmiş doğrultu dizini de saptıyor: Tam 53 dizgi yanlış! Pes.

May'da bir konuşması yayımlandı İnce'nin; kurcalayıcı sorulara verdiği yanıtlar, ozanın tüm şiir serüvenini dobra dobra açıklar nitelikteydi. Üç-beş yıl öncesine değin, açık-seçik bir acun görüşünden yoksunluğunu, kimi yerli, yabancı ustaların etkisinden arınmadığını, kişiliğini edinebilmek çabasında epey yırtındığını, genel ekine eremeden insan-toplum-doğa bileşimini çağdaş ve somutça yorumlayamadan özgün bir sanatçı, olunamayacağını –hiç yapmacıksız– "itiraf" ediyordu, özgür bilinç gereğinin, yalın ama özlü bir savunuşuydu o yanıtlar... Yeni yapıtını baştan sona okuyunca bu bilinçlenme'nin ürünlerini kuşkusuz görüyor, tadıyorsunuz. Bu kez, uzun soluklu şiirlerin peşine düşmüş ozan; gerçekten "meram"ını anlatabilmek için, –belki de kekremsi denebilecek– bir dize kurma tekniğiyle bildirisini yayıyor, serpiştiriyor, gündeş sorunların geçerliğinden yararlanıyor: Altıncı Filo, Standard Oil, Fatma Haydar'ın, Sara Levy'nin ölümleri, Katar Şeyhleri, Beyrut bankerleri, Yahudi'ler Sina'da, Iraq Petroleum, 20.000 Amerikalı, 35.000.000 metrekare toprak, Boris Vian okudum, Burhan Felek, Ulunay amca, TOTO kulübeleri, "Go Home!"... Diyeceğimin kestirmesi; ayakları yüzdeyüz yere basık, gözleri tüm evrene açıklık, yüreği, usu iyiden, güzelden, doğrudan, haklıdan yana bir öz'ü şu yepyeni betiğiyle

olumluca biçimliyor ozan; hem de bir Özdemir İnce Şiiri'ne silinmez imzasını basarak!

Bu Çağın Türküleri

Siyami Özel, Şiirler, S Yayınları, Kastamonu 1970, 250 Krş. (Yeni Kastamonu Gazetesi adresinden edinilebilir).

Ekin-sanat yönünden irikıyım kentlerimizin ötesinde nice başarılı yapıtlar yayımlanıyor: ne ki, bunların çoğunu göremiyoruz; nedeni de, dağıtım güçlükleri. Salt kendi olanaklarıyla sanatsal, düşünsel bir yapıtını; yayınlar Van'daki, Siirt'teki, Rize'deki uğraşdaşlarımız... Gazetelerimizde yayın haberlerini verenlere, üşenmeden, gönderirler de... Ne ki, çıt çıkmaz! İlle de İstanbul'daki, Ankara'daki dostların peşin hakkı yenmeye...

Özel'in bu betiği –gerçekten– bir soy ozan muştusu. Dergilere sokulganlığı olmadığı anlaşıyor; yoksa, şimdiye değin elbette adını “antoloji”lerden bile ezberlerdik... Şiir tutumunu şöyle özetleyebiliriz Özel'in: Bayatlamamış imgelerle yüklü, dize sınırlarını çok iyi bilen, sözcüklere tam kavram gücünü veren ve de en önemlisi, çağımıza toplumumuza yaraşır bir “bildiri”si olan, us'lu, yürek'li bir ozanın ilk çağrıları... Siyami Özel'in adını gündünden daha çok duyup benimseyeceğiz kanısındayım.

(Etem Olgunil)

Güney, S. 29, Şubat 1970, s. 2

Kitaplar Dergiler*

Ay Büyürken Uyuyamam

Necati Cumalı, *Öyküler*, İmbat Yayınları, 1969, İstanbul

Çok yönlü, değişik sanat alanlarında ürün veren yazarlarımız epey... Usumuza ilk geliverenleri analım: S. K. Aksal, M. C. Anday, Haldun Taner, Oktay Rifat, T. Dursun K., B. Necatigil, Ülkü Tamer, Tahsin Saraç, R. Ilgaz vb.

İşte, Necati Cumalı, bu tür sanatçıların en gözdelelerinden, en titizlerinden, en verimlilerinden: Şiir, öykü, oyun, senaryo, roman... Üstelik kopuntulu dönemlerin verileri de değil bunlar; bakıyorsunuz, aynı yıl içinde, tüm bu dalları kapsayan yoğun bir çalışmanın somut ürünleri peşpeşe sökün ediveriyor! Ne ki, biri ötekini azaltmıyor, ırgalamıyor; giderek, daha bir pekiştiriyor sanatçının özlü kişiliğini. *Yağmurlu Deniz* ne denli başarılıysa şiir açısından, *Ay Büyürken Uyuyamam* da o denli bir başarı hızası tutturuyor öykü dalında. Öte yandan *Vur Emri*, *Tehlikeli Güvercin* adlı oyunlarının da sahnede çok alkışlandığını görüyor, duyuyoruz. Neyse, bizim sözümüz son öykü betiği üzerineydi, ona ilişelim: Bu derlemede yer alan tüm öyküler, özellikle, Anadolu'larımızın "cinsel" sorunlarına eğilim. Gözlem yönü ağır basan bir anlatım gücüyle, o umarsız, o hayvanlaşamaz, o umutlu

* Yazının yer aldığı sayfanın sonunda kutu içinde şu duyuru bulunmaktadır: "Metin Eloğlu dostumuzun annesi, Fatma Nahide Eloğlu vefat etti. Arkadaşımıza ve ailesine başsağlığı dileriz." [S.Ö.]

ama atak, o kabuğuna çekildikçe daha da dışa vuran duyarlılığını, ilişkilerini, düşlerini çok yalın, ama, şairliğinden gelen kıpır-kıpır anlatım yordamıyla veriyor Cumalı. Bir öyküsüne başladı-ğınızda, sonuna ermeden edemiyorsunuz. Bence çok önemli bir özellik bu öykücü için; nedeni de, boşuna uzatılmış şiirlerden yaka silktiğimizden belki de...

Öykülerin üzerinde tek durmayı gereksiz buluyorum: "Hovarda" ne güzeldi de, "İğneci" azıcık yavan geldi demek, boşuna; bir bütün Cumalı'nın bu betiği: o sekmez, sürçmez, kendi kişilik doğrultusundaki deyiş, tanıtım, sanatsallama daha da bir saptıyor.

Şimdi apansız neyi anısdım biliyor musunuz? *Kızılçullu Yolu*'nu. Cumalı'nın ilk şiir betiğini... Aradan şöyle bir 25 yıcık geçti herhalde; ne ki, oradaki Ahmet Necati, arta arta *Ay Büyürken Uyuyamam*'a varıvermiş; hem de hep o "paytoncunun yanına usluca olgun dediği dedik, el attığı tüm alanlarda başarıya eren bir soylu sanatçı olarak...

Mutlu Olmak Varken

A. Kadir, *Şiirler*, 1969, İstanbul

Orhan Veli'ler kuşağından olmasına karşın, Garip devininin dışında kalmış şairlerden A. Kadir, özellikle son yıllarda, gözde ama Türkçe sayılamaz ünlü yapıtların çevirilerine yöneltmiş gibiydi tüm çabasını: *Bugünün Diliyle Mevlâna* - 1955, 1966-; *Asıl Adalet* -1960-; *Seçme Şiirler* (Asım Bezirci ile) -1961, 1968-; *İlyada* (A. Erhat'la -1958, 1962, 1967-; *Bugünün Diliyle Hayyam* -1964-; *Eski Çağlar Tarihi (Tarihi Kadim)* -1965-; *Bugünün Diliyle Tevfik Fikret* -1967-.

İşte, bu yapıtlarının dışında kalan üç şiir betiğini de ekleyerek, yeni 45 şiirini kapsayan 113 şiirle yüklü ilginç bir yapıt sunuyor bu kez.

Bu tür bitişirmelerin sakıncaları olsa da, A. Kadir, rahatça sıyrılabilir o "kişilik silikleşmesi" diyebileceğimiz tuzaktan; ya da şöyle diyelim; ta 1943'te yayımladığı *Tebliğ*'den 25 yıl sonrasına gelinceye değin sürdürdüğü çizgi zigzagsız; tümünü de

okurken bir “deneyci şair” olmadığını, öz’e yaslı bir şiir kumaşının eşdeğerde bir biçimsel iplikle dokunduğunu hemen seziyorsunuz. Diyelim, 1938’lerde şöyle mi demiş şair:

Hani bir dışarda olsam,
Hep yürürüm, duramam.
Benimle beraber yürür
gökyüzü, toprak,
Hürriyet benimle beraber
Gökyüzü, toprak ve hürriyet,
ne güzel şeyler.

Aradan şunca yıl geçiyor; sürüp gidiyor o salt A. Kadir’ce deyiş, yapı:

Kuş ol, kardeş, beni şakı.
Göğsümde dört kurşun yarası,
Göğsümde dört pencere.
Bir pencere hürriyet yaylasına,
Göğsümde dört pencere.
Bir pencere kardeşlik ormanına,
Göğsümde dört pencere.
Bir pencere tokluk denizine,
Göğsümde dört pencere.
Bir pencere dünya bahçesine.

A. Kadir’in şiir yöntemini, sanatsal uygulamasını Nâzım Hikmet’in tutumuna öykünmekle yorumlayan eleştircilerimiz epey... Oysa, bambaşka kökenlerin, yaşam olanaklarının, yaşıntıların su yüzüne vuran bu yapıtlarda, –andırır yönler olsa da– öylesine bir yargıya varmak haksızlık bence. Kadir, kendi çilesini, buna ekli olarak da bitişiklerdekinin çileli öyküsünü anlatmak, dizelemek tutkusundadır; Nâzım ise, çoğunca, başkalarının “toplumsal yazgı”larını şiirler; bu çok yönlü hamura kendini de ekleyerek; yani, yaşamadıklarını da öz edinir Nâzım; oysa A. Kadir’in. –hele son şiirlerinde– tepeden tırnağa bir “halk çocuğu”nun yalınlığını, özdenliğini, buluverirsiniz ossaat!

Kaputt

Curzio Malaparte, *Romanımsı*, [Çev. Zühal Avcı], Toplum Yayınevi, 1969 /Ankara

Kaputt, II. Dünya Savaşı'nın bir bölümünü yansıtan olaylar, anılar, sanatsal özenlere pek aldırmayan izlenim “not”larının toplamı bir bakıma. Yazar zaten kendini salt sanatsal serüvenlere adanmışlardan değil; Hemingway benzeri bir deneysel sanat yapısı peşine düşmüşlerden; giderek, yazdıklarını bir “anı-röportaj” niteliğinde değerlendirebilen Malaparte'nin huyuna, kişiliğine yaraşır belgesel bir toplam.

Nedir *Kaputt*? Betikte “soyut” bir varlık olarak tanımlanan delibozuk bir kişicik mi? Yoksa kendi mi yazarın? Arada şunu da anmak gerekli ya Malaparte, Faşizm'in saltanat döneminde, daha doğrusu, ilk yıllarında o nalet akımın gözbebeklerinden biri; ta ki, altından çapanoğlu çıkasıya değin... Sonra? Sonrası, insancıl içgüdüğü gereği kopuyor o bağnaz kıyım tutkusundan... Tabii, tersleniyor da aşnalarınca! Şuracıkta, Malaparte üstüne yorumları, yargıları, yormaları, değerlendirmeleri sığıştıracak değiliz: *Kaputt* neyin nesi? Kısacası şu: Roman, anı, belge, bildiri niteliğinden ötelerde, alışılmadık bir tür çabasının başarılı ürünü. Hak'tan, halktan yanalığı tüm yansıtmasa da; savaşa aykırı, savaşı yeren öykü yorumlarıyla olumlu bir yapıt sayılabilir elbette...

Daha önceki yıllar ülkemizde yayımlanmış “kırpık” yapıtları var Malaparte'nin; kimi *Kan* adıyla yayımlandı, kimi de *Can Pazarı* yakıştırmasıyla. Bunların tümü de *Kaputt*'tan kopuntular. Toplum Yayınevi, ilk kez, tümünü sunuyor bu ele avuca sığmaz betiğin! Yaşamı şaşalamaklarla yüklü bir yazarın bu düzgün çevirisi elbette okunmaya değer...

(Etem Olgunil)

Güney, S. 30, Mart 1970, s. 2

Kitaplar Dergiler

Kirli Ağustos

Edip Cansever, Şiirler, De Yayınları, İstanbul

Cansever, öyle sıçramalı şairlerden değil; diyelim, Oktay Rifat, İlhan Berk gibisine... Kendine özgü şiir çizgisini, örgüsünü kısa aralı betikleriyle sürdürüyor; özellikle, *Dirlik Düzenlik*'teki tutumundan buyana; *Yerçekimli Karanfil*'iyle, *Umutsuzlar Parkı*'yla, *Petrol*'uyla, *Nerde Antigone*'siyle, *Çağrılmayan Yakup*'uyla, *Tragedyalar*'ıyla ve işte *Kirli Ağustos*'uyla... Öncelikle şunu belirtelim: Dize yapısına, ortadireğine yaslı şiire yüzvermeyeli beri; ulusal, düşünsel, ama yine de duyarlığı boşlamayan bir şiir serüvenin işçisi oldu Cansever. Kendine özgü bir şiir evreni, tanı kurdu. Kekre, tadına tez varılmaz, bildirisi epey gizli bir şiir bu. Ne ki, –hele hele şu yeni betiğini okuyunca– olağan sorular sıralanıyor ister istemez: Uzatmalı şiirin düzyazıya yatkınlığı... kısaca şiirlerdeki o çarpıcılığın, öbürlerinde tavsayışı... öyküsel şiirin dışındaki bu verilerde acun ve de yaşam görüşünün, inancının, özeninin gereğince belirlenemeyişi... Bu pek pek bir tanıtım yazısı, eleştiri niteliğinde değil elbet. Ama, ille de yadsınmaz bir özelliği, bambaşkalığı var Cansever Şiiri'nin: "Taklit edilemez" oluşu! Hep biliyoruz, nice özentililer denediler ona benzeyebilip de geçer-akçe olmayı; kimsecikler ip lemedi. Edip Cansever, tüm acuna, toplumlara apaçık bir şiir sürdürmek çabasında; bu da öykünmelerle değil de, yaşantıların getirdikleriyle gerçekleşebilir elbet... Eh, şu son yapıtında

da, sunduğu irili-ufaklı tüm şiirleriyle bunu yapıyor zaten: o “Cin”iyle, “Uçurum”uyla, “Dört Güneş”iyle, “Kirli Ağustos”uyla, “Cüceler”iyle, “Yengeç”iyle, ve de çok bölümlü upuzun iki şiiriyle... Kestirmeden diyeceğim şu: Cansever. 1970’in hem ilk, hem de en başarılı şiir betiklerinden biri olabilecek *Kirli Ağustos*’la gelişen kişiliğini yeniden saptayıverdi. Üstelik, II. Yeni çorbasının çok ötelerinde, bilinçlice...

Zeyno

Şiirler, A. Aydın Karasüleymanoğlu, Ay Matbaası, Ankara, 1969, 8 TL

Ülkücü, gerçekçi bir ozan Karasüleymanoğlu; bu ilk betiğinde bile kişisel özellikleri hemeninden belirleniyor.

Tezek kokan ellerini okşamak istiyorum Zeyno
Senin kan tüküren dudaklarını öpmek
Trahomlu gözlerini kaçırma benden
Seni tüm gücümle sevmeliyim
Çünkü vatan borcu seni sevmek.

Bu, uzunca şiirin ilk kıt’ası ama, sanatçının tüm şiir tutumunu özetliyor da denebilir. Gerçi, epey yıpranmış, eskimiş, etki gücünü yitirmiş imgeler çokça. Ne ki, kendi çizgisinde geliştirmeye çalıştığı şiirsel anlatımı olumlu bir “hiza”dan aşağılara hiç düşürmüyor. Şair 1943 doğumlu, yani çok genç, uğraşının “bismillah”ında; güngünden önemseneyeceğini umduran bir betik sunmuş şimdilik.

Umut Dolayları

Şiirler, Yüksel Pazarkaya, Y Yayınları, 1969

Uzunca bir önsözlü betik bu; ozan kişisel şiir anlayışını açıklarken, çok girift bir yöntem seçmiş: Bâkî’den, Şeyh Galib’den tutun da, ta İlhan Berk’lere, Ülkü Tamer’lere değin uzanan bir “şiir yolu”nda anmadık şair komamış, savlarını saptamak için.

Arada da: Platon metafiziği, Melih Cevdet Anday, Fuzuli, Nâzım Hikmet, B. Brecht, dünyanın ve uzayın bilimsel konumsallaştırılması, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Namık Kemal, Mehmed Kaplan, tavlâ zarının eşköşe prizması, Nedim, salt dilselleşmiş dünya-mız, Cemal Süreya...

Şiirlerin tümü de gündeş sorunları eşeler görünüşte; epey dışarlıklı, azıcık da bizden... Süleyman Demirel bile var!

Boşlukta Biri

Şiirler, A. Neyzar Karahan, 1970. İsteme adresi: P. K. 31 - Karşıyaka, İzmir. 5 TL

Şairin beşinci betiği bu; öncekiler şunlar: *Yorgun Yaşayan*, *Şiir ve Siz*, *Çıplak Ateş*, *Yabanistan*. 23 şiirin yer aldığı betiğin toplam tanımını şu olabilir: Alabildiğine soyuta kayan şiirlemelerin yanısıra alabildiğine somutlama kaygısını da güdüyor şair. Örnek mi? Buyrun:

"... Tutup öpsem sabahı ve sen bana tutup
"Dokuz onda dokuz deyince
"En hızlı koşu atıyım bil bunu"
"Uyur bir acı ninniyle sessizlik
"Gönüllerden vururken dalgalar kıylara
"Yaşıyorum eski çağlarda
"Seslerin kişiyi çıldırtan çılgınlığı
"Merhaba diyen ayaklar sıkı durmalı"

Karahan, şiir yeteneği yadsınamaz bir kişi. Ne ki, kendinden çok, başka şairlerin etkisiyle, bulgularıyla yetinebiliyor çoğu kez. Bu da, bir sanatçı için en çürük basamak! Oysa, *Boşlukta Biri*, şairince sıkı bir süzgeçten geçseydi, çok daha etkileyici, övülesi bir niteliğe kolayca eriverirdi. Yine de, tüm çapaklarına karşın, son ayların en ilginç şiir betiklerinden biri sayılabilir *Boşlukta Biri*.

Yalnızlar Rıhtımı

Şiirler, Sevgi Balın, 1969 -İstanbul

Çok “lüks” baskılı betikleri, nedense, bir kuşkuyla elime alırım; sanki içinden incik boncuk çıkacakmış gibi... *Yalnızlar Rıhtımı* da işte öylesinden! Diyeceğim, “güzel” baskı-düzen başka, “süslü”sü başka. İşte bu pırıl pırıl, baskısında paraya kıyılmış betik de o türden...

Sevgi Balın’ın şiirlerini okurken kesin bir yargıya varmıyorsunuz; nedeni de, düzyazısal anlatıma uyguncalıkların, ille de “mısra” biçimine sokulmasındaki direniş... Somut bir örnek vereyim: “Meyhanelerin / Havası öldürecek beni: Seni aramak yok mu / Duman duman sigaralarda...”

Kadınsı duyarlığının çok ağır bastığı şiirlere yatkınlığı var Bn. Balın’ın; ne ki, şiir duyarlık’tan çok, bir us işi bence. Bir ekin işi!

(Etem Olgunil)

Güney, S. 31, Nisan 1970, s. 2

Kitaplar Dergiler

Bu Dilin Ustaları

Metin Öztekin, İnceleme, T.D.K. Yayınları, 1969, Ankara

Oldukça küçük, ama, çok dolgun, üstünde özenle çalışılmış, bir betik bu. Türk Dil Kurumu'nca, 1969 yılı "Radyo ve Televizyon Dil Ödülü"nü de kazanması da bu kanımızı doğruluyor.

Yazar, bir Sunuş'la başlatıyor yapıtını; her hafta, radyoda yaptığı Türkçemizi öven, özelliklerini belirleyen konuşmalarından özetler, kesitler veriyor bu 12 sayfalık bölümde. Ardından gelen I. Bölüm; Yunus Emre'nin, Pir Sultan Abdal'ın, Karacaoğlu'nun, Dadaloğlu'nun şiirlerindeki dil güzellemelerini kapsıyor; seçkin bir çalışma ürünü; bu dört usta ozanın yaşamlarına bitişik deyişlerindeki "Türkçe" sevgisini, tutkusunu somut örneklerle yorumluyor, saptıyor.

II. Bölüm'deyse; Sait Faik Abasıyanık, Orhan Veli Kanık, Nurrullah Ataç, Fazıl Hüsni Dağlarca yer almış. 36 sayfa gibi dar bir olanağa sığdırabilmiş yazar, bu gerçekten övülesi tutumdaki dil sanatçılarının bilinçli çabaların, yapıtlarındaki ana-doku'nun Türkçemizi daha da özleştirme, anlatım gücünü çoğaltma kaygısına öncelikle eğilişlerini. Araya serpiştirdiği "anusal" bölümler de betiği daha bir tadlandırıyor, kolaylaştırıyor "sav'larının tez anlaşılrlığını.

Sanımızca, M. Öztekin, bu alandaki olumlu çabalarını sürdürecektir; giderek, günümüz sanatçılarının Türkçeye duydukları saygıyı, sevgiyi upuzun bir dizi içinde sunacak, tanıttacak. Umutla bekliyoruz.

Kopuk Takımı

Tarık Dursun K., Roman, Cem Yayınları, 1969, İstanbul

Yazar, bu yapıtında da kendine özgü çizgiyi sürdürüyor: Yersel bir dil, devinimli bir anlatım gücü, bildirisi belli belirsiz; ama, tümüyle başarılı bir yenice “roman”ımsılığa yöneliş... ilk kez *Hasangiller*’de denemişti bunu Tarık Dursun K.; eh bu yapıtı da onun bir “devam”ı sayılabilir. 227 sayfalık yapıtta, ta 1955’te yayımlanmış o güzelim büyücek öyküden yer-kışı-zaman olarak belirli benzerliklere rastlıyoruz. Orda –ola ki– yarım kalmış Hasan serüveni burda pek başkalaşmadan sürüp gidiyor. Yetiştigi toplum ortamını çok iyi biliyor yazar; bilgiçliğe, öğretisel buyruklara, özdeyişlere, çözümsel sorun işgüzarlıklarına yanaşmıyor hiç; salt bu yüzden de, kolaylıkla okunabiliyor. O küçücük kentte, çevrede oluşup gelişen olayları soğukkanlıca izlerken; pat diye büyük kentlere göçüşlerinin; o tedirginlik içindeki sevilerinin, öfkelerinin, başıboşluğa yönelişlerinin didikleyici koşullarında yozlaşışını çok usta bir deyimleme, tanımlama gücünden tadyorsunuz. Başka türlü işlense, ne güzel, etkileyici bir “senaryo” olurdu *Kopuk Takımı*... Yazan da düşünüyor, tasarlıyordur belki! Ama şu bizim “zemheri zürafası” sansürümüzden geçebilirse...

Şimdi Haberleri Veriyoruz

Mehmet Karabulut, Şiirler, May Yayınları, 1969, İstanbul

Ozanın bu yapıtı, Özdemir İnce ile May Şiir Ödülü’nü bölüştü. Ne ki, bu eşdeğerde şiirlerin, bizce önemli, bir ayrıcalığı var: İnce’nin *Kiraz Zamanı* buram buram Batı şiiri kokuyordu; oysa Karabulut’unkiler daha da bizce... Bu özelliği, salt yerel adlar sıralamaktan, kimi kez de halk şiirine yatkın deyişler kulanmasından gelmiyor; *Biz-sel* olabilmek kök amacı onun. İstese de, yabanıl bir şiirin öğelerini uygulayamaz sanısı uyandırıyor kişide. Bu gerçekçilik özeninde, tutkusunda kendinden önceki ozanların etkisinden büsbütün sıyrılmış mı? Yoo. Birkaçını hemen sayıverelim: A. Arif, Attilâ İlhan, Cemal Süreya, C. A. Kan-su ve Nâzım Hikmet...

Bir öykünme değil elbette Karabulut'un ki doğal bir şiir serüveni içinde anısamışlık tortusu; yoksa, o çok başarılı "Yürüyenler"i, "Resim"i, "Yitmeler Akşamında"yı, "Yıldızlarca Ürkütülmüş"ü, "İstanbul'un Gözü"nü o çok özgün kişiliğince yazabilir miydi?

Hüzünlü Çiçeğim

Halit Çelikoğlu, Şiirler, Düzce, 1970

Çelikoğlu'nun imzasına çok değişik dergilerde, çok apayrı şiirlerde rastlanıyor. Magazinlerde bile. Olumlu bir tutum değil ki; niyesini söyleyelim: Kişilik dediğimiz şaşmaz değer ölçüsüne boşvermek, şiirim yayımlansın da, nerde olursa olsun, yanlışlığına sapıvermektir ilkin. Ardından da şu gelir elbet: Belki bir mahallede önüne gelenden zembilini doldurmayı huy edinenleri yadırgar dükkâncılar... Neyse, sözkonusu edeceğimiz, Çelikoğlu'nun yapıtı. Dört formaya epey şiiri sığdırmış ozan, çok verimli, şimdiye değin beş betik daha yayımlamış. Onları göremedik, yalnızca bu son" yapıtı üstünde duralım: Pıspışlanmış bir ozan Çelikoğlu, F. N. Çamlıbel bile yine yine okuyacağını vadediyor art kapakta ve diyor ki: "İki kolunuzda, kumral ve beyaz, bir çift gibi taşıdığınız bu güzellerden hangisi yarının gerçek arkadaşı olacaktır; bunu zaman gösterecektir." Evet doğru söylüyor Çamlıbel; salt kumralı, beyazı değil; şiir olanla olmayanı da...

Bekleyiş

Nadi Şener, Şiirler, Adana, 1970

Gerçekten çok özgün bir yanı olan ozanlardan Şener. Ne ki bu yeteneğini harcamakta da çok becerikli... Şimdiye değin yazdıklarından bir seçme yapıp betiklemiş. Hececi şairlerin etkisiyle başlayıp, Garipçilere uğruyor, oradan versin elini İkinci Yeni, ve de hiç yoktan Tekerleme'ler... Arada halk ozanları ağızyla çırpıştırılmış "koşma"lar da var. Yani bay Şener, elinden geleni ardına komamış.

Sosyal Adalet

Siyami Özel, Mizah Şiirleri, Yeni Kastamonu gazetesi yayınlarından, 1970

Ozan, bundan önceki betiğinde (*Bu Çağın Türküleri*) toplumsal sorunlara eğilim şiirlerini toplamıştı. Düşündürücü, uyarıcı yönü ağır basan, ama sanatçının gerçek duyarlılığını da yansıtan şiirlerdi onlar. Özel bu kez, salt güldürü yönü belirgin, çoğu ölçülü uyaklı, dizinsel yergilerini sunuyor. Eski halk ozanlarımızın kimi deyişlerinden de yararlanarak, epey güçlü 16 parça vermiş; ayrıca, betiğin sonlarında sekiz “dörtlük” yer alıyor.

İsyan

İbrahim Özcan, Romanımsı, Memleket Yayınları, Ankara, 1970

Yazarın ilk yapıtı bu; bir “nouvelle” niteliğindeki *İsyan*, uzunluksalı bölümlere ayrılmış ama konu ve işleniş bakımından bir tümlük de taşıyor. Oldukça pürüzsüz, alaylı, gerçekçi bir anlatım dili var Özcan’ın. Başyazıyı İlhami Soysal yazmış, şöyle bağlıyor tanıtımını: “*İsyan*’ı okurken, Türkiye’yi bilen, bilmek isteyen insanlar zorluk çekmeyeceklerdir.” Yazar da şöyle açıklamış acun ve yaşam görüşünü: “Rengi, dini, dili ve inancı ne olursa olsun, bütün insanları mutlu görmek biricik dileğimdir. Tek bir insanın mutsuzluğunu görür veya duyarsam, bilsinler ki, ben de mutsuzum.”

(Etem Olgunil)

Güney, S. 32, Mayıs 1970, s. 2

Kitaplar Dergiler

Kıral Üşümesi

Sabahattin K. Aksal, *Oyun, Varlık Yayınları, 1970*

S. K. Aksal'ın anıسادığımızca altıncı oyunu bu... Ozanlığını, öykücülüğünü çoktan saptamış sanatçı, bu alandaki başarısını da aksatmaksızın sürdürüyor. İlk oyunu *Evin Üstündeki Bulut* için bir deneme niteliği taşıyordu denebilir. Ne ki, *Şakacı*'dan bu yana, her yeni yapıtıyla şaşmaz, sapmaz bir çizgiyi sürdürdü. Bu son "oyun"u gereğince değerlendirildi "sahne"lerde zaten; biz şuracıkta "ana tema"ya değinmekle yetinelim: Çokça kişili, alabildiğine soyutlanmış bir kurgu var Kıral Üşümesi'nde. Diyelim; *Bir Oda-da Üç Ayna, Kahvede Şenlik Var*'daki تنها somutluğun yerini bu kez bir bambaşka tutum almış; kişiler birer gölge, birer simge... Kral'ı da, Kraliçesi de, Bastonlu Bay'ları, Şemsiyeli Bayan'larıyla. Yazarın önemseddiği anlam; bireyin, –kral bile olsa– kişisel beencilliğinden kolayca kopamayacağı, yoğun bir çevre etkisinin güdücülüğü, kolayca tanımlanamaz olguların kişiyi İnsan yapışı; yanlış, yıpratıcı yorumlarla boğuşma, yasacıl koflukların olumsuz sonuçları ve bu tür ezberciliğe, çıkarıcılığa başkaldırışlar. Ne oyunu gördüm, ne de Bay Alnaçık'ın yorum gücünü; ama "metin"i okurken, –görmüşçesine– etkilendim, çok sevdim *Kıral Üşümesi*'ni. Nedeni de şu ola: Katı, öğretisel bildirilere yeltenilmediği oranda daha insancıl, daha etkin "sanat"ın gizini çok iyi biliyor Aksal!

Yeniden

Mehmet Kıyat, Şiirler, Ankara, 1970

Ozanın altıncı betiği bu. Öncekilerden salt *Doğu ile Türkiye Bizi Dinliyor*'u anısıyorum; *Ak Özlem, Çoklu Kentler Gerçeği, Sürelerin Sözü* geçmedi elime, bulamadım da. Kıyat, bu çok beğenilice düzenlenmiş betiğinde 23 şiirini sunuyor. Uzunlu kısası. Tümü de, ülkesel sorunlarımızı kapsayan, toplumcu şiir açısına yaklaşık bir içerikte. Ama en önemlisi; yavan, kuru bir "söylev" işgüzarlığına düşmüyor Kıyat; ve de hani şu gelip geçmiş ozanlarımızdan sinsice aşırımlara hiç yeltenmiyor... Kimi kez sürçse de, dobra dobralığı yadsınamaz; eh bir ozan için de az erdem değil bu! Örnek mi? Vereyim:

KEMİK

Sıcak ve yazılıdır kemik
Kan damara vurunca
Dik durur
Uyanınca kir tutmaz alanlar
Karanlığın koyu yerinde
Sessizliğe
Ve soluğundan kaçanlara döner bıçak
Ağzını iyi kullanan
İnce bir kadın tadında
Soyunur gerçeğin aşınmaz yüzü
Ağaçlar çiçeğe
Ve buzlar çözölmeye durunca
Güzel günlere açılır kapılar

Godot'yu Beklerken

Samuel Beckett, Oyun, Altın Kitaplar, İstanbul, 1970

Geçenlerde kıyameti kopardı gazeteler: Beckett'in yeni oyunu çok çok yarım dakika sürüyormuş! Adı: *İççekme*. Yarı İrlandalı, yarı Fransız yazar epey gecikmiş ola; niyesi de, bundan 15 yıl

önce Sait Faik'in tek sözcüklük –belki de 10 saniyelik– bir oyun yazmış olması: *Satıyorum*. Neyse, ünlü sanatçıyı bu tür yarışmalara yakıştıracak değiliz elbet; *Godot'yu Beklerken*, bu kez daha bir süslü püslü sunuluyor; bizdeki oyun okurlarının sayısını düşünererek, bu tür yatırımlara şaşıyorum; yine de içten alkışlayarak... Beckett çağımız yazınında yadsınmaz kişilerden; nedenlerini de kendimizce özetleyiverelim: Kişilerin “bamteli”ni çok iyi biliyor, bir... Ressam S. Dalí'nin yaşamında uyguladığı yöntemi, sanatına uygulayarak, yoktan var ettiği çevre ilgisini başarıyla sürdürüyor, iki... Daha ne?

Kahkaha

Ayhan İlter, Aşk Şiirleri, Ankara, 1970

“Mevcudu tükenmiş” iki betiğinden sonra *Kahkaha* geliyor: daha da sırada 4 yapıtı var sanatçının: *Nisan Bulutları, Başkentte Sergiler, Aşk Bankası, Dört Aydınlık Gün*. Dopdolu bir betik bu; içinde tam 49 şiir var; 60 sayfada tıklım tıklım. Arka kapakta da esmer üstüne “Mona Lisa” gülümsemeli bir bayan portresi ve şu “takdim”: Başkent'in hanımefendi sanatçısı Aysel Güvenç. Bilmeceyi, betiğin 3. sayfasında çözüyorsunuz: “Bu kitap, *Kahkaha* adlı şiirin Başkent ve Türkiye’de tanınmasında büyük rolü olan, değerli ses sanatkarı Aysel Güvenç’e armağan edilmiştir.”

Traakkk!

Ömer Aşıcı, Şiirler, İstanbul, 1970

Oldukça genç bir ozan Ö. Aşıcı, bu da ilk sunduğu betik. 47 şiirini kapsayan bu derlemesinde özgün bir kişiliğin izleri hemen seziliyor. Nedir ki, eskice ustaların etkisini yansıtan şiirleri de az değil; eğer onları da ayıklayabilmek cömertliğini gösterseydi, daha olumlu bir bütünlüğe ererdi *Traakkk*. Biz burada sözü uzatmadan, ayrıntılı bir eleştiriye geçmeden “Köylüm” adlı şiirini anmakla yetinelim:

Ellerini ver öpem
toprak kokar bir uzun bir yüce yeşil
kapanam ayaklarına yetmez
buğday olur başak olur harmanda ekmek
içem o sarışın bozkır terini
güçlenirim büyürüm usul usul
gözümün nuru büyüğüm
ülkemin ışığı ekmeğim
gücümün kökeni memedim
sevimin anayurdu
onurum.

(Etem Olgunil)

Güney, S. 33, Haziran 1970, s. 2

Kitaplar Dergiler

Fakir Âşıklar

Vasco Pratolini, *Roman*, Çeviren: Aydın Emeç, E Yayınları, 1970, İstanbul, 512 sayfa, 20 TL

İlk kez bir romancı olarak duyuyoruz adını yazarın, özellikle gazetecilik alanında ün salmış. Çok devinimli, ayrıntılı bir anlatım gücü var; kent içi bir kuytu çevrede oluşan sosyal, politik, kişisel karmaşanın somut kesitini başarıyla yansıtabiliyor bu yapıtında. Epey önce filme de çekilmiş bu "metin" in bizce önde gelen ilginçliği şu: Corna'da yani bir kenar mahalle sokağındaki yoksul kalabalık, tümüyle iyi-kötü, çirkin-güzel, umut-kötümserlik, kardeş-düşman karşıtlıklarını doğalcasına yaşarken, bilinçli ya da bilinçsizce İnsan'ın soylu, tutarlı, güçlü yönünün hep ağır-basabileceğini de belirliyorlar. V. Pratolini'nin ustalığı, sanatçı hamuru da bu anlatım becerikliliğinde zaten.

Akdeniz

Cengiz Bektaş, *Şiirler*, Dost Yayınları, 1970. Ankara, 50 sayfa, 4 TL

Öbür uğraşı mimarlık sanatçının; T.D.K.'nın ödülünü, *Mimarlıkta Eleştiri* adlı denemesiyle 1967 yılında kazanışı da "öbür uğraş"ına saygısını, sevgisini kanıtıyor. *Akdeniz* ilk şiir betiği. Buna karşın, tüm bir kişiliği yansıtan, sürçmeyen, oyunsuz, us'a seslenici, yalın duyarlıkla yüklü 21 ilginç şiirle çıkıyor okurun

karşısına, haklı bir güvenle. Kimi kez Necatigil'i anısatın bir tutamağı benimsiyorsa da, çarçabuk sekiyor o etkiden. Bektaş'ca sesine, bildirisine kavuruyor.

Ölümün Adı

Ladislav Mnacko, Roman, Çeviren: Leyla Ragıp, E Yayınları, 1971, İstanbul, 400 sayfa, 15 TL

L. Mnacko'nun, bu genç Çekoslovakya yazarının adını da ilk kez duyuyoruz. Ama romanı okuyunca öbür yapıtlarının dilimize çarçabuk kazandırılmasını özleyerek. Tipik bir roman örgüsü içinde anlatılan olaylar, ilişkiler II. Dünya Savaşındaki Çek'lerin çok değişken, çok puslu durumlarını giderek dirençlerini, hıznırlıklarını, sevdelerini, dayanışmalarındaki insancalığı, hayınlıkları şaşılacak bir dengede özetliyor, ara-sıra gereksiz uzatmalara düşse de... Remarque'vari bir savaş-barış romanı değil bu; hemen hemen hiç yorum ve yargı yok; ne ki bir yazarı "sanatçı katı"na erdirebilecek herşey var!

Karada Balık

Rıza Apak, Şiirler, ESD Yayınları, 1970, İzmir, 60 sayfa, 3 TL.

Apak –ara sıra kimi dergilerde gözükmemesi önemsemezsek– sürekli olarak 1937'den buyana *Varlık* dergisinde yayımlıyor şiirlerini. Verimli bir ozan olmasına karşın ilk betiğini 1960'ta çıkardı: *Dünya Haberleri*. 6 yıl sonra da aynı çizginin ürünü, dar ama yoğun bir betik: *Batı Yakası*. Şu sanat curcunasında, toplumsal keşmekeşte kabuğuna çekilmiş, yeteneğini zorlamamış, yapay çıkışlara sırtı dönük, kocamadan olgunluğunu sürdürebilen, uslu, dengeli kalabilmiş bir sanateri, ortahalli bir ozan Apak. Son betiğindeki, üçe bölünmüş 27 şiiri de, şu 33 yıllık şiir tutkusunun bir bakıma özeti. Yayıncı, ozanı tanımlarken şöyle deyivermiş arka kapağın bir yerinde:

"Şiirde bir sınıflamaya girişmeden, herhangi bir şartlanmaya düşmeden yazan Rıza Apak'ın şiirlerinde toplumun-bireyin, duygunun-

düşüncenin, uyumlu bir birleşim içinde, şiirselliğini yitirmeden okura verdiğini görüyoruz.”

Çok soyut, havada bir tanıtım bu. Hem sınıflamaya girişmeyeceksin, hem çağsal koşullara uzak duracaksın, hem de toplumu, bireyi, duyguyu, düşünceyi olumluca bitıştırıp sürüyeceksin... Olur mu olur! Türkiye bura.

Benden Selam Söyle Anadolu'ya

Dido Sotiriyu, Çeviren: Attila Tokatlı, Roman, Sander Yayınları, 1970, İstanbul, 250 sayfa, 12,5 TL

Bn. Sotiriyu, çağdaş Yunan yazarlarından; ne ki bu güçlü sanatçıyı şimdideğin tanıyamamıştık. Oysa “şoven”lik taslamadan, I. Dünya Savaşı’nın doğal gelişimini, Türk-Yunan çatışmasını, gayrı Türkleşmiş bir Rum’un acılı serüveni olarak ele alışındaki “epik” hava, Manoli Aksiyotis’in tüm savaş nedenleri ötesindeki insanca çırpınıları bu çok ilginç romanı okurken hiçbir tedirginlik uyandırmaz nitelikte. Sanatçının –öncelikle– gazeteci oluşunun da bu yön tutmazlıkta epey payı var elbet. Romanın ön kişisi Manoli, Türk uyruklu bir yeniyetme; Osmanlı ordusunun “amele taburu”ndan... Dayanamayıp kaçıyor. Bu kez de Yunanlılar kapıp sürüyorlar cepheye! Savaştan, kan dökmeden tiksinen bir soy kişinin bu çetrefil zorlanmalardaki şaşkınlığını, sığındığı yaşamak tutkusunu hiç yapmacıksız öykülüyor yazar. Ve de 1962’de yazdığı *Ölüler Bekler*’in yine böylesine, Attila Tokatlı’nın çeviri gücüyle Türkçeye kazandırılmasını bekliyorsunuz.

Yanartaş

Mehmet Seyda, Roman, Ararat Yayınları, İstanbul, 1970

En verimli yazarlarımızdan biri de Seyda: hemen hemen her ay bir yapıtı değişik yayınevlerince yayımlanıyor. Bu verimlilik geçmiş yılların çıdamlı bir birikimi mi? Yoksa yazarın olağanüstü bir hızlı çalışma ürünleri mi? Çokça yazan sanatçılarımız kınanır nedense; ille de bir “kusur” kulpu takarlar verimliliğine... Bizce

Seyda, tüm bu sataşmaların ötesinde kalabilen bir çalışkan ama çok titiz bir sanateri... Daha beri yapıtlarını söz konusu etmiştik, şimdi de son yapıtlarından Yanartaş'ı analım. "Yanartaş" dediği bildiğimiz kokkömürün kalburüstü serüveni! Yazar, o yörede –Zonguldak'ta– biboy yaşarken, izlenimlerini de komuş dağarcığına; şimdi o ham anılan ustaca bir sanatsal potaya döküyor, ta 1928 yılının bulucusu Uzun Memet'inin acılı gidişatını, bir kahve peykesinde güme gidişini; şimdiyedeğin uzanan o kanlı-karanlık yaşam öyküsünde daha daha kimlerin harcadığını somut, ama "acabasız" bir sanatsal çizgide yansıtıyor. Öyküsel yönü ağır basan bir anlatım değil bu; bir gazeteye yaraşır abartmalı olaylar yığını da değil: Salt Mehmet Seyda'ya özgü bir toplumsal oluşumun tarihsel gelişim gerçeğini çok kımıltılı, çok duyarlıkla belirleyen bir belge-yapıt. Günümüz, ülkemiz sorunlarına eğilik her kişinin okuyup seveceği...

(Etem Olgunil)

Güney, S. 35, Ağustos 1970, s. 2

Kitaplar Dergiler

Evrende Ellerimiz

Suat Taşer, Şiirler, Yeditepe Yayını, 1970, İstanbul

Usta sanatçımız, bu kez 30 yeni şiirini sunuyor 70 sayfa içinde. Öbür şiirlerini anısayınca, son dönemindeki ozanlığının aşamalarını elbet “merak” ediyorsunuz; oysa, şaşırtıcı sıçramalı şiirsel serüvenlerin peşinde değil Taşer... İlk şiirlerini yayımladığı 30 yıl öncesindeki tutumunu anmak gereksiz; ne ki, bu süre içinde, toplumcu yöntemini daha belirgin kılabilmek çabasında, tutkusundaydı hep. Kimi kez “ironi”ye kayarak gerçekleştiriyordu bu yöntemini, kimi kez de katı denebilecek bir “gerçekçilik”e yaslanarak. Yine de bu “ayağı yere basık” sanatsal gidişatı içinse, alabildiğine duyarlıklı, yumuşak kişiliği yansımıştır. İlk şiir betiklerini öbür ozan dostlarıyla paylaşarak yayımlıyordu; tiyatroyla ilgisinin, bitişikliğinin geliştiği oranda, bireysel sanat tutumlarını yeğler oldu; eh, bu son betiği de — az önce andığımız — toplumsal sorunları inadına eşeler’celiğinden epey uzaklara düşmüş; günümüz şiirinin kaypak imgesel kargaşasından etkilenermiş. Bu izlenim, bu yargı, Taşer’in kişiliğini küçümsemek değil elbette; yoksa sözü bunca niye uzatalım? Diyeceğim; bu son betiğinde çok değişik türden şiirleri yanyanalamaktan bir türlü cayamamış; 30 şiir boyunca, Türk Şiiri’nin birkaç dönemini tadıyorsunuz. Yine de; “Kırık”, “Camın Kenarından”, “Bu Sen”, “Acılı”, “Kızlı Yağmur”, “Mutluluğun Gözleri”, “Bir Kez Yaşamak” yine yine okunası şiirler, kalası...

Komprador Oyunu

Macit Cevat, *Oyun, Öncü Kitabevi, 1970, İstanbul*

M. Cevat'ın hangi oyunu "sahnelendi" bizde, hiç görmedim anısamıyorum. Oysa betiğinin art kapağından oyun ve senaryo alanında epey çalışmaları olduğu belirtiliyor. Macit Cevat, ülkemizin çok çekmiş aydınlarından: Nâzım Hikmet'le, Orhan Kemal'le "Mapusane" yanyanalıkları bile var. Giderek, Nâzım'ın İstanbul'dan ayrılış bildirisini dostlarına ilk ileten de o. Neyse, gelelim elimizdeki yapıtına: Üç perdelik bir oyun bu. 17 kişi söz ediyor. Ama, önde gelenler birkaç kişi; profesör, eşi, bir kadın, orospu, ve 1., 2., 3. adamlar... Olay, zaman-mekân belirginliği olmayan bir ortamda geçer ve somut-soyut kargaşasının "toplumcu" açıdan bir bakıma eleştirisini tanımlar. Sahneye uygulandığında çok ilgi çekebileceğini umduğumuz bu yapıtın, okumaya elverişsizliğini de belirtelim. Ha bir de şunu: Yazarın, içten bir silginlikle, Önsöz'deki şu sözünü: "*Komprador Oyunu*, bir bakıma, benden çok Nâzım'ın eseridir." Niye?

En/Cam

Behçet Necatigil, *Şiirler, De Yayınları, 1970, İstanbul*

Usta ozanımız bu kez daha bir yoğun "soyutlama" tutkusuyla çıkıyor karşımıza; salt şiir açısından değil; kendini, yaşamını, duyarlığını, evrene, topluma, ülkesel sorunlara da bakışını soyutlayarak. Oysa, geçenlerde yayımlanan bir konuşmasında "kapalı şiir"den kaçındığını saptamak kaygısındayız. Ne ki, *En/Cam*'ı baştan sona okuyunca, Necatigil'in o buruk ama sınırsız kişisel deyiş gücü yerine, yapay bir özgünlüğe yaslanmak çabasını hemen seziyorsunuz. Bu gereksinmeyi son yılların kimi aşırı eğilimlerinden esinlenerek duymuş olabilir ki sınırsız, apaydın bir gerçek Türk ozanı adına –hele hele geçmişteki tutumunun, yapıtlarının şaşmazlığını anısayınca– hayıflanmamak elde değil. Üstelik, "halk beni elbet anlar" da diyebiliyor...

Bozkırların Çocuğu

Selahattin Koçak, Şiirler, 1970, Çorum

1947 doğumlu ozanın ilk betiği bu. 46 sayfa kapsamındaki uzunlu kısıtlı 12 şiirde, köyü-köylüyü işleyen gözde ozanlarımızın etkisi apaçık ya, yine de, kendine özgü kekre bir deyiş yeteneği var Koçak'ın. Şiirlerinin çoğu birer ağıt niteliğinde; ama bu karmaşık ağıtlarda ninni'lerimiz, kafa zonklatan Merih yörüngesi, Memiş, XX. yy. senfonisi, Oğuz'un Göktürk'ün torunları, Muhammed, Musa, Davud, Grönland, Kore, Sakarya, Eyfel, Toros'lar, Ağrı, Zap suyu, Apollo 11, Urfalı Reşo bir tuhaf bileşimde... Koçak'ın sanatsal bakımdan umutlandırıcı özelliği şu denebilir: Şiir'in bamtellerini biliyor, dil'i harcamasız kullanıyor; öz'e verdiği önemi, özeni de daha dış etkilere arıtırıp kişiliğince biçimleyebilir-se, sıkça adı anılır ozanlardan biri olmaması için hiçbir neden yok.

Dilden Dile

A. Kadir, Çeviri Şiirler, 1970, İstanbul

A. Kadir, 1940'lardan buyana en belirgin bir sanateri; gerek sürçmesiz, toplumcu şiirleriyle, gerek gelmiş geçmiş ozanlardan yaptığı çevirilerle, gerekse yaşamıyla ilgili, çilekeş dostlarıyla ilgili anı yapıtlarıyla... Sayın Azra Erhat ile bütünlediği *İlyada'yı* ve *Odyseia'yı* bir başka tanıtım konusu yaparsak, şimdilik, *Dilden Dile'yi* şuracıkta analım: Neruda, Brecht, Eluard, Hayyam, Desnos, Guillevic, Mevlâna, Ho-Şi-Minh, Vian, Gamarra. Evet, yaşamda olan olmayan, Doğudan Batıya değin uzanan en soylu ozanların 10'undan seçkin bir değerlendirme bu; A. Kadir'in o güzelim, titiz, anlama saygılı Türkçesiyle gerçekten çok başarılı bir yanyanalık *Dilden Dile*.

(Etem Olgunil)

Güney, S. 36, Eylül 1970, s. 2

Kitaplar Sergiler

Bir Olayın Başlangıcı

Roman, Muzaffer Buyrukçu, E Yayınları, İstanbul, 354 sayfa, 12,5 TL

Biliyorsunuz; Buyrukçu, ortakuşak'tan ustaca sekip, yeni kuşak'ın en ilginç, en gözde öykücülerinden biri oluverdi. "Yeni kuşak" derken, belli bir yaşın, belli bir akımın "soyutlama" kaygısındaki çabalarına, Batıcıl öykünmelerine ilişmiyoruz elbet; değindiğimiz açı, Buyrukçu'nun çok tutarlı, gündeş beğiniyi, sorunları dupduru bir dil ve anlatım gücüyle yansıtabilmesi... *Korkunun Parmakları*'ndan bu yana hiç sürçmesiz bu sanatsal becerikliliğini sürdürüp geliştirmesi.

Daha önce *Cumhuriyet* gazetesinde izlediğimiz bu son yapıtında, yine aşnası olduğu bir çevrenin, kişilerin olağan öyküsünü ilkten yadırganabilecek bir yapı düzeyinde oluştururken, hadi ustaları diyelim ne Sait Faik'in, ne de Orhan Kemal'in genel çizgilerine uğramıyor hiç, yüzdeyüz kendince bir olgunluğu muştuluyor.

Olaylar toplamı değil bu uzunca öykü bir mahalle delikanlısının çevrece boğuntusunu, gündeş serüvenlerinin iç yanıklarını özümlüyor. Ne ki, okuyanı sıkmayan, çoğu kez şaşırtıcı imgelemelerle sarsan, sanatçının yeni yapıtlarını özleten bir gerçekçi "ilk roman" bu!

Kanser Koşuşu

Roman, A. Soljenitsin, Çev: Özay Süsoy-Gönül Suveren, Altın Kitaplar, İstanbul, 1970, 513 sayfa, 20 TL.

Bu yıl Nobel Armağanı'nı alan Soljenitsin'in bu ünlü yapıtı, daha önce okuduğumuz *İlk Çember*'den epey ayrımlı bir yapıda. *İvan Denisoviç'in Bir Günü* adlı –Rusya'da da epey gürültüler koparmış– romanıyla bizde de tanınan bu ilginç yazar, *İlk Çember*'de genellikle toplumunun yönetim düzenini eleştirir bir tutumdaydı. Yapıtın Rusya dışında yayımlanabilmesi de bu yüzden elbet. Oysa, *Kanser Koşuşu* dıştan bakıldığında, pek de toplumsal bir öz taşıyor. Kişiler üstünde yoğunlaşan yöresel ilişkilerin alabildiğine somut öyküsü bu... Ne ki, bu öykü anlatımdaki seçkinlik nedeniyle o korkunç koşuşun dışına taşıyor, soyutça bir niteliğe bürünüp tüm öyküsel gücüyle insancıl bir doğa-toplum-kişi sorununu yansıtan nitelik kazanıyor.

Özetçe şunları diyebiliriz: Stalin'in ölümünden sonra nice haksızlıklar, harcanışlar günışığına çıkıvermiştir; ama bu, "toplumcu gerçekçilik"i yadsıyan bir olgu değildir. İşte, Soljenitsin de, gerek terslenmelerine, gerekse özgür kişiliğinin hırpalanmasına karşın, buna benzer soy yapıtlarıyla "insan olmak onuru" nu hiç çekinmeden savunabilmiş ve Pasternak gibisine bir ürkekliğe düşmeden, mertçe, güvenle Nobel'i almıştır. Stockholm'de diyeceklerini, yankılarını da bugünlerde duyarız elbet.

Bugünün Diliyle Tefik Fikret

Şiirler, A. Kadir, Kendi Yayını, İstanbul, 1970, 164 sayfa, 10 TL

A. Kadir adı anıldığında, ilkten usa takılan şu: Değerbilir bir ozan-çevirmen! Oysa, *Hoşgeldin Halil İbrahim*'iyle, *Mutlu Olmak Varken*'iyle o sımsıcak, coşkulu kendi ozan sesini nasıl da saptar.

Ama nedense, Azra Erhat'la birlikte Türkçeleştirip yeniden şiirlediği *İlyada*, *Odyseia* gibi yapıtların yanısıra özbeöz eski ozanlarımızdan günümüz Türkçesine uyguladıklarıyla daha sık anılır A. Kadir. Bu kez de –yine öylesine– bir uygulamanın usta yapımcısı olarak karşımızda: Tefik Fikret'in 46 "Os-

manlıca" şiirini kendi gündeş pota'sında yineleyerek sunuyor: Fikret'in şiir içeriğine, mertçe sesine, halkçı başkaldırısına hiç ilişmeden; salt yeni kuşakların anlayıp sevebilecekleri bir kılığa sokarak... Bu tür olumlu çalışmaları, davranışları kutlamamak elde mi?

Şadan Bezeyiş

Değerli sanatçımızın bu kezki yapıtlarında göze çarpan ilk özellik, yine büyücek boyutlarda daha çok renkli bir düzeyi denemesi; yoksa soyutlama tutkusu, "girift" lekelemeleri yeğleyişi, ayrıntıları istifleme özeni öbür sergilerindeki genel tutumunu andırıyor.

Bezeyiş'in en açık seçik özelliklerinden biri de, "konusuz" türden resmini, "konulu" sandırabilmesi; bu özelliğiyle de seyirciye daha tez yaklaşabiliyor, yapıtının ana çözümünü ona bırakarak, kendi sanatsal öyküsünü kekelemeden anlatabiliyor... Eleştirisel açıdan bakarsanız, ancak şu pürüzler üstünde durabiliriz: Yaşamsal coşkularını da yansıtırken olabildiğince bulanıklığı yeğliyor sanatçı. Ve de daha ufak boyutlu tuvallerde daha değerlendirilecek yaratış çabalarını, iri kıyam tuvallere aktarmakla, etki güçlerini tavsatıyor. Yine de, Taksim Sanat Galerisi'ndeki bu sergide, mavi, boz-ak-kara tutkusundan sıyrılmış, daha da özgürleşmiş bir gerçek ressamla yüzyüzesiniz.

Nihat Akyunak

Ortakuşak ressamlarımızdan bay Akyunak; Akademi'yi 1947'de bitirmiş; Batı'da geçirdiği bir eğitim dönemi yok. Buradaki öğrenciliğinde de Leopold Levy'nin, Zeki Kocamemi'nin, Nurullah Berk'in atölyelerinde çalışmış. Eh, Ş. Bezeyiş'inkine bitişik son sergisinde de ustalarının özelliklerini hiç kusursuz yansıtmakta alabildiğine becerikli; boyalı olsun, ak-kara olsun tüm o görünülerde Levy'ler, Kocamemi'lerle sık sık selamlaşıyor-

sunuz! Oysa, 1960 yıllarında non-figüratife bile yönelmiş bay Akyunak; “geometrik abstre”yle ilgilenmiş; giderek, *Kemalizm, Kadın, İstanbul, Yelken* ve *Ankara Sanat* dergilerinde sanat eleştir-menliği de yapmış... Şimdileri bu yan görevini *Dünya* gazetesin-de sürdürüyormuş.

(Etem Olgunil)

Güney, S. 39, Aralık 1970, s. 13

Sergiler

Nuri İyem

Hiç kuşkusuz, en verimli sanatçılarımızdan biri İyem. Bir yıl içinde üstesinden geldiği 121 tablo, Taksim Galerisi'nin çift salonuna güç sığıyordu. Hoş, bunlardan 10'u eski sergilerinden aktarmaydı ya, yine de 111 birbirinden değerli yapıtı şuncacık sürede bütünüleylebilmek elbet şaşırtıcı. Nicelik-nitelik bakımından da tam bir denge içindeydiler. Gerçi bu kez salt "portre" tutkusundan caymış gibiydi ressam; görünümlere soyutçu dönemini anısatın "composition"lara da eğilmişti ya, *İnsan* konusu özellikle ağır basıyordu. Renk-çizgi-istif bileşimindeki o sürçmez ustalığı, anlatım gücü, yadsınamaz bir "İyem Kişiliği"ni saptıyordu yine..

Melike (Abasıyanık) Kurtiç

Avrupa'dan döndükten sonra açtığı ilk sergi bu Bn. Kurtiç'in Akademi'nin Süsleme Bölümü'nden yetişen sanatçı, 10 yıldır salt seramikle uğraşıyor. Batıda geçirdiği uzunca eğitim yılları, bu alandaki başarılı yapıtlarının ilk eşiği olmuş; yerel diyemeyeceğimiz bir doğasal çizgide çok ilginç, çok dışisel örnekler sunuyor. Ne ki, bunların çoğu birer "biblo" niteliğinde... Plastik öğeyi böylesine kavramış bir sanatçının, daha irikıyım, daha renkli yapıtlara yöneldiğinde göstereceği başarı, getireceği özlü yenilikler gerçekten beklenmeye değer.

Atilla Galatalı

Galeri'nin bitişik salonunda da yine başka bir seramik ustamız son yapıtlarını sergiledi, Atilla Galatalı, ilkten ressamlıkla başlamıştı sanat serüvenine, sonradan seramik'i yeğledi ve bu alandaki güçlü, çalışkan, yaratıcı tutumuyla da birçok uluslararası ödül kazandı. Bu kez değişik bir yöntemle, özellikle kilim, heybe nakışlarımızdan yararlanarak, irili ufaklı 50 kadar güzellemesini sunuyordu: Tümü de Anadolu'muzu sınımsız yansıtan renklerle donanmış, kullandığı gereçlerin olanaklarına saygılı, uygun, kıpırtılı yapıtlardı.

Mustafa Esirkuş

Kim ne derse desin, 1940'lerden öte en adı anılır ressamlarımızın çoğu B. R. Eyüboğlu atölyesinden çıkmadır. İlk akla gelenleri sayalım mı: Orhan Peker, Turan Erol, Fikret Otyam, Nedim Günsür, Saynur Kıyıcı, İvi Stangali, Osman Oral, Leyla Gamsız, Hulusi Sarptürk, Devrim Erbil, İhsan İncesu, Mehmet Pesen ve Mustafa Esirkuş...

Esirkuş bu kez yine Galerî'de sergiliyor son yapıtlarını; geçen yılki genel tutumundan pek sapmamış, "dalyan gözcüleri" yine motif-konu olarak ağır basıyor 40 tablosunda. Tümü de ince, titiz bir "plastik" çabanın, özenin ürünleri... Öyle sanıyoruz ki, değişik konuları aynı duyarlılıkla işlemeye yönelse, aynı yapı ve süsleme özelliğini bitişik motifler içinde boğmasa, çok daha etkin bir düzeye çarçabuk erebilir Esirkuş. Sanatsal hamuru alabilmesine bizcil teknelerde karılmış da ondan...

Tangül Akakıncı

Sanıyorum ilk kişisel sergisi bu Bn. Akakıncı'nın. Buna karşın, son ayların en özlü resim gösterilerinden birini sunuyor sanat-severlere. Ablası Jülide Atılmaz Ünal'dan epey ayrıcalığı bir renk-çizgi yoğunluğu var. Soyut-Somut çizgisinin bıçak-sırtı döneme-

cinde çok ustaca uygulamalar denkleştiriyor. 20 büyücek, 10 da ufak boyutta yapıtının tümü, soylu bir duyarlılığın, tertemiz işçiliğin ürünleri... Şuna da değineyim: Bu yeteneklerine ekli olarak –öbür bayan ressamlarımızda pek rastlanmayan– bir başka özelliği daha seziliyor Tangül Akakıncı'nın: Yerelliğin kolay, süslemeci, gıdıklayıcı öğelerine hiç yeltenmeden, düşünürce bir kesim katından seslenebiliyor “toplumcu” bilinciyle...

(Etem Olgunil)

Güney, S. 41, Şubat 1971, s. 14

Kitaplar Dergiler

Mau Mau

Şiirler, Ercümend Behzad, Yücel Yayınları, 94 sayfa, 600 Krş., 1970, İstanbul

1931’de yayımladığı ilk şiir betiği S.O.S.’le tezce ün salan şair, o dönemde yepyeni sayılabilecek şiirsel tutumunu, her yeni betiğiyle tazeleyip geliştirerek, günümüze değin başarıyla sürdürdü. Aynı kuşağın gözde şairleri zamanla durdular, tükendiler, caydılar bu güzelim tutkudan; inançla, dirençle sürdürenlerden iki geliyor şu kez belleğimize: Hasan İzzettin Dinamo ve Ercümend Behzad Lâv. İkisi de “insancıl” lığın şiiri yazınımızda oluşturmak için hiç aralıksız didindiler. Ercümend Behzad’ın genel tutumu daha bir “Avrupalı”ydi denebilir; sürrealizm’i, fütürizm’i, kübizm’i denedi öncelikle... Son yapıtlarında ise, daha yalın, daha sevecen bir dokuya, sese, yapıya yöneldiğini görüyoruz. Moda akımların ötesinde, şiirsel bildirisini gündünden tümlüyor. Bu yenilenmiş betiğinde de çağdaşça bir destan peşinde: Uyuyan Afrika halklarının somut, tinsel, acılı yaşam öykülerini işliyor, evrenselliğe yatkın bir açıdan. Kısak, uzunlu şiirler bölümlenmiş, ama yine de tümünü peş-peşe okuyunca, o destanımsı sağlamlığı, yoğunluğu seziveriyorsunuz.

Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü

Behçet Necatigil, Varlık Yayınları, 6. Baskı, 410 sayfa, 15 TL., 1970, İstanbul

Necatigil’in uzun, titiz bir çalışma ürünü olan bu çok yararlı yapıt, ilk kez 1960 yılında yayımlandığında, 250 sayfaya sığmış-

tı ve ölü-diri 400 yazarımızın genel özelliklerini, yapıtlar dizisini tanıtıyordu. Aradan geçen 10 yıl içinde, sayın Necatigil bu çabasını tavsatmayıp özenle sürdürmüştü; 680'e erdirmiş tanıtmak gereğini duyduğu yazarları, sanatçıları. Sanımızca bu betik, öte yıllarda daha genişleyecek nitelikte; diyelim 1980'de 100'e yakın ad daha yer alabilir hazırlayıcının seçiminde. Ne ki, Necatigil'in bu zor boyutlu uğraşında epey çok ve önemli yanlışlar, noksanlıklar, sürçmeler bulan betik, yazar uzmanlarımız da var; belgesel değinilerinden ötürü şuracıkta salt Türker Acaroğlu'nu analım. *Yeni Edebiyat*'ın Mart sayısındaki eleştirisinde, özellikle şu kanıtları veriyor Acaroğlu: a) Necatigil, 6. basımı yapılan böylesine bir "ciddi" araştırma, tanıtmaya, duyurma yapıtında, hâlâ, 20'yi aşkın, unutulmaması gereken yazarlarımızı ıska geçmekte direnmiştir; b) Türk uyruğundan olan her kişinin ille de "Türkçe" soyadı kullanması koşuluna, zorunluluğuna karşın, derleyici, genel dizide bu yöntemi uygulamamış, Arapça, Farsça baba adlarını ilgili yasaları bildiği halde soyadı gibisine anmakta bir sakınca görmemiştir, örnek; Suat Derviş'in soyadı Baraner'dir; Oktay Rifat'ınki Horozcu, Nâzım Hikmet'inki Ran v.b.; c) Yazarların geçmiş yıllarda yayımlanmış betiklerinin basılış tarihlerinde pekçok yanlış vardır; görevlerinin yersel ve tarihsel belirtişinde de.; d) Söz konusu edilen kimi yazarların ilginç betikleri hiç anılmamıştır... Neyse, bizim bu gibi bir uzmanlık işinde kesin savunmaları, açıklamaları yine kendilerinden beklememiz en doğrusu. Şöyle diyor sayın Acaroğlu, yanıtının bitiminde: "Sonuç olarak, iyi bir kütüphaneci ya da bibliyografyacı tarafından denetlenmedikçe, bu kitabın yeniden basılması doğru olmaz kanısındayız."

Anne

Roman, Mario Puzo, Çeviren: Özay Süsoy, Altın Kitaplar, 387 sayfa, 15 TL., 1970, İstanbul

Bu çağdaş İtalyan yazarını E Yayınları arasında çıkan *Baba* romanından da tanıyoruz. Gerçekçi bir anlatım düzeyinde, top-

lumsal ilişkilerin sapalaşmalarını, zengin bir dil, imge gücüyle işliyordu. Bu yeni çevirilmiş yapıtında da aynı özelliklerini sürdürüyor sanatçı kişiliğince... 26 bölümde sunulan bitişik olaylar anlatım, yazarın Amerika'ya yerleşmesinden edindiği çevresel izlenimleri yansıtıyor özellikle; göçmen bir İtalyan kızının oradaki mutsuz evlilikleri, çoluk çocuk sorunlarıyla didişmesi... 50'sine ermiş bu usta yazarın *Anne*'si için şunlar söylenebilir sonuç: İtalyan'lığını taşıyor hep. Ve de bu tez okunası yapıtında, bizim Anadolu analarının doğal, gündeş çilelerini anısatın bir öz bir içerik var..

(Etem Olgunil)

Güney, S. 43, Nisan 1971, s. 2

Sergiler

Ömer Uluç

Orta kuşağın bu özgün sanatçısı, son yapıtlarını Galerî I'de sergiledi. 45 tablolu bu gösteride, tümü de non-figüratif çalışmalar yer alıyordu. Bu kez –öncekilerden ayrımlı olarak– şu özellikler, değişimler vardı Uluç'un resimlerinde: Yine soğuk renkleri yoğurmasına karşın, tekdüzelikten bir arınışı var. Ayrıca, sıcak renkleri de deniyor seyrekçe; o kımultılı leke düzeni içinde ilginç bileşimlere varıyor. Akkara'larındaki dengeseli yapıya da aynı motifsel eğilimlerini uygulamış. Ne ki, bunlar –renkçil duyurum güçleri olmadığından– cılızlaşıyor tüm sergi yoğunluğunda, bir “desen” niteliğine bürünüyor giderek... Çoğu, “çerçevesiz tablo” tutkunlarının pek ısınamayacağı türden. Alabildiğine özgür bir “biçimsel estetik”i yansıtmaları da, alışılmadık güzellikme özeninin, duyarlılığının soylu ürünleri; uğraşına saygılı bir kişinin Uluçça gelişim konağı, delikanlılığı...

Ayhan Kurtoğlu

20'yi aşkın bu yapıtların oluşumda, doğa ürünü “plastik” biçimlerin kişiselce tümlenip güzellemesiyle yetinilmiş. Ama sanatçı, bu ilginç çabasında özdeksel seçimi yaparken, ille de kendi görüş açısına yatkın bir yenileme yöntemi güdüyor: Devinim ögesi ve yontu izlenimini ille de verebilmek... Öyle ki, kimi işlerinde

Giacometti'yi andıran insancıl kıpırdanışlar, hiç de bir "özgün yontu"yu aratmıyor. Bay Kurtoğlu, bu bildik alanda önemli, şaşırtıcı bir yenilik, bambaşkalık sunamamış olsa da; titiz işçiliğinin, elindeki gereç olanaklarının ustaca tümlenip bir olumlu anlam gücüne erdiği içinde çok başarılı, uğraş tutkusu sürdüğüne, adını, başarılarını sık sık anacağız elbet...

Kâinat (Barkan) Pajonk

Katkıda bulunduğu sergileri saymazsak, anısağımızca üçüncü özel sergisi bu Bn. Pajonk'un. Önceki gösterilerinde "akademik" çalışma ürünleri ağır basıyordu; bu kez, -belki de- gerçek kişiliği, sanatsal gücüyle ilkten karşılaşılıyor: Tüm etkilerden arınmış, doğru bildiğini söyleyen, soylu sanatın geçerli tutamaklarını kavramış, olgunluğun eşiğindeki bir ressam... 25 yapıtını sunuyor; çoğu dört avuç içi kadar... Ve büyücek boyutlara yöneldiğindeki sürçmelerini, dengesel afallamalarını bu ufak çaptaki tutarlılığı ört-bas ediyor! Sanatçının "figür"e eğilimini önceden de biliyorduk ya; bu kez, onda görmeye alışmadığımız bir yöntem eğiliyor: Figür'ü nakışlamak! Bedri ve Eren Eyüboğlu da bu özenle yıllar yılı çalıştılar; sonuç, nakışın figürlenmesi oluverdi... İşte, Kâinat B. Pajonk da bu sanatsal "sıra köprüsünde" şimdi-leri; dileriz ülkesinin, ulusunun resme yatkın olanaklarını daha bilinçlice, daha ustaca kullana...

Cem Kabaağaç

Epeydir görünürlerde yoktu Cem; eski ve salt soyut çalışmalarının hangi aşamaya, niteliğe, yordama erdiğini merak ediyorduk. Bu kez Galerî'deki sergisinde çok zengin bir yapıt birikimi sunuyor; irili ufaklı tam 50 tablo! Bunların tümünü aynı çizgide değerlendirebilmek, bir genelleme yapabilmek olanaksız; niyesi de, sanatçının yapıtlarını üç apayrı bölümde, ama yanyana yakıştırması: Desenler, figüratif ve nonfigüratif yapıdaki "boyalı"lar. Yine de şu tanımla özetleyebiliriz yeni Cem'in ressamca tutumu-

nu: Yıllar öncesi denediklerinde savruk, karmaşık, rastgele bir yöntemle oluşturunuyordu çalışma ürünlerini. Eh, bu tutumuyla da belirgin bir “kişilik”i yoktu denebilir. Oysa şimdileri, tüm bağımlı özenler, akademik bilgiler, yasalar dışında, çok olgun, ilginç, dipdiri bir kişiliğe erivermiş, bilinçli deneyler, didinmeler sonucu. Renkçil tutkusu da olumlu, dengeli bir istif düzeyinde – daha bir ışıyor; doğasal, toplumsal durumların, oluşumların sanatsal açılarını kurcalayıp sezdirerek.

İş Bankası’nın Özel Koleksiyonundan Seçmeler

Türkiye İş Bankası, son aylarda, kültür-sanat ürünlerine özellikle eğilir, bunları yaymak, duyurmak, göstermek için yoğun çabalar harcar oldu. Bu övülesi tutumunda, titiz sanatçı dostumuz şair Ümit Yaşar Oğuzcan’ın, bankanın “kültür danışmanlığı”na atanmasında da epey etkinliği olsa gerek. Yıllar yılı küçük-büyük boyutlarda, önemli-önemsiz; konularda türlü yayınları sürdüren banka ilgilileri şimdi daha tutarlı, daha özgün yeni bir atılıma yöneliyorlar. Tüm iyi dileklerimizle kutlar, sürüp gitmesini dileriz.

Bankanın kültür yayınları ötesinde yeni ve çok ilginç bir gösterisine tanık olduk geçenlerde: Şimdiye değin en seçkin ressamlarımızdan derledikleri koleksiyonlarını topluca sergilediler Beyoğlu Sanat Galerisi’nde. Tablolar beş ayrı salonu da dolduracak nicelikteydi. Çoğu yitmiş ya da değerleri saptanmış sanatçılarımızın yapıtları olduğundan, herhangi bir sanatsal eleştirmeye şuracıkta girişmek gereksiz.

(Etem Olgunil)

Güney, S. 43, Nisan 1971, s. 11

Kitaplar Dergiler

Şairlerin Seçtikleri

Antoloji, Ümit Yaşar Oğuzcan, 416 sayfa, 20 TL., İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1971

Ü. Y. Oğuzcan'ın bu özgün "güldeste"si epey önemli, ilginç nitelikler taşıyor. Özellikle salt 40 ozanımızı kapsaması, şiirlerin ozanlarınca seçilmiş olması, "portre" ve imza konusundaki gerçekçi tutum, yaşam öykülerinin de sanatçılarca yazılışı, vb. Betikte yer alan ozanlardan 12'si ölmüş, 28'i yaşıyor. Şiirlere ayrılan sayfa sayısı da 8 ile 12 arasında değişmekte bu ayrımların nedenini belirtmek gereğini duymamış hazırlayıcı; üstünde durulacağını, eleştirileceğini sandığı kimi noktaları açıklamakla yetinmiş... Şöyle özetliyor seçim yönteminin ilkelerini: "— Cumhuriyet'ten sonra eser vermiş olmak. 2 — Şiirlerinde yaşayan bir dil kullanmış olmak. (Bu kurala en az uyan Ahmet Haşim'di. Fakat şiirimize getirdiği öz ve biçim yenilikleri dolayısı ile antolojime onunla başlamayı gerekli saydım.) 3 — Çok geniş değilse bile, biraz olsun halkça benimsenmiş olmak. 4 — Şairliğini günümüzde sürdürmese bile, önceki yazdıkları ile günümüze kadar gelebilmiş olmak. 5 — En geç, Cumhuriyet'in ilk on yılı içinde doğmuş olmak... Elbette bu kurallara uyan başka şairler de vardır. Hatta bunlar, benim alıp almamakta yıllardır tereddüt ettiğim şairlerin bir kısmından daha iyi şairler de olabilirler. Bu, benim seçim sırasında, değer ölçülerimin yanlışlığına ya da vefasızlığıma verilmemelidir. Herkes gibi ben de yanılmış olabilirim, O zaman da, antolojime

almam gerektiği halde almadığım şairlerden samimiyetle özür dilemeyi görev sayacağım." Bu arada, yapıtını ilkten 30 şairle tümlemeyi tasarladığını, sonradan türlü nedenlerle 40'a çıkardığını da belirten Oğuzcan'ın; salt kişisel beğenisi, özel yargılarıyla ortaya koyduğu bu güldestenin içsel niteliği, yapım gereği tartışılmaz elbette... Ne ki epey emek ürünü bu özgün yapıtın hemen göze batan, değerini çapaklayan iki önemli sürçmesi var: A) Oğuzcan gibi, titizliğinden hiç kuşkumuz olmayan bir düzenleyicinin tek yetkili ve sorumlu olduğu bir betikte dizgi yanlışlarına çokça rastlanması, anlamı bile başkalaştıracak karmaşıklıkların bulunması; B) İlk hazırlanış tarihi olan 1968'den bu yana üç yıl geçmesine karşın, gerek çevredeki ozanların yeni şiirlerinin kimi eski şiirlerle yer değiştirme gereksinmesini duyup duymadıklarının sorulmayışı ve de "biyografi" konusundaki değişimlerin kurcalanmaması... Yine de dolgun, değişik bir yapıta özendiği, var kıldığı için kutlarız Oğuzcan'ı; hele hele şu çapaçul "antoloji" ler furyasında!

Güneş Yorgunu Atlar

Şiirler, Kâmran S. Yüce, 118 sayfa, 10 TL., Kent Yayınları, İstanbul, 1971

Gölge ve Soyunuk'dan sonra üçüncü şiir kitabı bu ozanın. Ama tüm şiirlerinin şimdiki toplamı da denebilir Güneş Yorgunu Atlar'a; niyesi de, öbür iki betiğini de yeniden ve son şiirleriyle birlikte sunmayı yeğleyişi. Sıçramasız, moda akımlara, gözde serüvenlere yanaşmayan bir şiir çizgisi var Yüce'nin; 1950'lerden bu yana onu sürdürüyor, onu tümlüyor. Dil gücüne alabildiğine yaslanmayan, içeriği bildik simgelerle belirleyen, irice sorunlara abanmadan güncül duyarlığı yansıtan abartmasız bir çizgi bu... Özellikle son bölümdeki şiirlerde, daha yerel, daha yöresel bir konu-deyiş yeğlemesi seziliyor sanatçının. Bildirisine gizsel bir "çeşni" katmaksızın, salt yalın bir "ozansı bakış, aktarış" tutkusunu içinde hep. Gerçi kimi şiirlerinde genel kişiliğini yadsırcasına kaçamaklara yeltendiği de oluyor ya. Bu seyrek çıkıntıları bir "kusur" gibi göstermek işgüzarlık olur; onları da seviyor, benimseyebiliyorsunuz, azıcık yadırgıyarak. Bu yargımıza birkaç

örnek vermekle yetinelim: “Güneş Kocaman”, “İstanbul’dur”, “Rüzgâr”, “Bir Çift Yunus”...

Yüzün Bir Yalnızlıktır Yüzümde

Şiirler, Anıl Meriçelli, 56 sayfa 4 TL., Yeditepe Yayınları, İstanbul, 1970

Şiirlerini 1953 yılından bu yana –çok değişik dergilerde– izlediğimiz Meriçelli’nin ilk yapıtı *Mayıslara Açılan Kapı* 1964’te yayımlanmıştı; bu kez dört bölümde topladığı 33 şiiri de gösteriyor ki, ozanımız, bu uğraşında pek verimli değil ya da ürünlerini devşirirken olumlu bir titizlikle, her yayımladığını almıyor betiğine... Yedi yıl önceki ilk yapıtında belirgin bir kişiliğe erememiş ama yetenekli bir ozanın muştusu vardı. Bu izlenimi doğrulayan şiirlerle çıkıyor karşımıza şimdi... Hoş, bunların tümünün de eşit bir başarı doruğunda oldukları savlanamaz; özellikle 2 - 3 dizeliklerde, daha uzuncalardaki yoğun duyarlık vurgusu pek yok. Bir de şu: Meriçelli’nin yerli, yabancı usta bellediği çağdaş ozanlar var; değişik, çarpıcı imgelere yaslanmak gereksinmesini duyduğunda onların kurgularına başvurmadan edemiyor: “Portre”de, “İlkyaz”da, “Beyaz Ülke”de, “Kent”te, “İlhan Berk”te olduğunca... Hele, betiğin bitimine sığıştırdığı, ‘bir çeviri şiir betiğiyle ilgili tanıtım ya da övgü yazıcıları olumsuz etkiler uyandırıyor kişide; üstelik, konuş nedenleri de hiç belli değil. Neyse, *Yüzün Bir Yalnızlıktır Yüzümde*, ozan açısından, yukarda değindiğimiz muştuyu yineliyor güvendirici bir aşamayı saptadığı yadsınamıyor.

(Etem Olgunil)

Güney, S. 44, Mayıs 1971, s. 2

Sergiler

Bu yılki sergiler çağının bitimine doğru peşpeşe ilginç gösterilere tanık olduk, işte bunlardan ikisi de nisan ortalarına değin, Taksim Sanat Galerisi'nde sürdürüldü: Ferruh Başağa ve Nevin Çokay'ınkiler.

Ferruh Başağa

Başağa, kış boyunca bütünlediği yepyeni 23 yapıtını sunuyor; çoğu orta boy, birkaçı da irikiyim... Genellikle şu izlenimi uyandırıyor sergi: Usta ressamımız, bundan 15-20 yıl önce boşladığı "figüratif"e yine ve epey başkalaşarak dönmek gereksinmesini duymuş. Nuri İyem'den sonra, kendince özelliklerle saptıyor "non-figüratif" deneyinin ille de sürdürülmesi gerektiği savının kofluğunu. Bu bilinçli dönüş, giderek atılım; Başağa'da ezberlemeye başladığımız o uysal, yorgun, edilgin renk-biçim-istif düzenini de alabildiğine etkilemiş; doğa sevisini güvercinlerle, ellerle, görünülerle ısıtıyor; renk yoğunluklarında daha bir coşkulu, diri... Bu arada boşluklara serpiştirdiği birkaç "salt soyut" tuvalin, öbürlerinin yanibaşmda nasıl cılızlaştığı, anlamsızlaştığı da belirleniveriyor şıp diye!

Nevin Çokay

Beşinci kişisel sergisini de açmış olan Bn. Çokay, Başağa'dan bir kuşak daha genç ama gerçek kişiliğini edinmiş, işinin isterlerini, bamtellerini iyice kavramış, uğraşını güzellermekte, verimli kılmakta hiç sürçmüyor. Büyücek istiflemelere yönelen ressamın bu sergisinde 16 yapıt görüyoruz; tümü de konulu, adları bile var: *Açlık, Zenciler* gibi... Nevin Çokay, B. R. Eyüboğlu'nun öğrencilerinden; ne ki, kimi işlik arkadaşlarının kapıldığı etkilerden tez arınmış; "nakışlama" ögesine yüklemiyor bildirisini, teknik kurcalamalarını; kadınsı duyarlılığının da yordamıyla, yerel yapımızı, gerçeklerimizi, çöküntülerimizi, yine yerel renkler ve biçimlerle evrensele koşut bir doğrultuda özgünce yansıtabiliyor. Tekdüzenliğe düşmeyişi de bu soylu sezgilerinden belki... Bu gerçekten yetenekli sanatçımızın bir yanılgısını ille de belirtmek istersek, şunları diyebiliriz: Yaşamsal sorunlara, durumlara değin konuları seçip işlerken, ayrıntılara inmediğinden, geniş boyutlarda çalışması zorlaşıyor, sağlayamıyor dilediği yoğunluğu. Bu yüzden de etkinliği tavsıyor o dopdolu içeriğin...

(Etem Olgunil)

Güney, S. 44, Mayıs 1971, s. 12

Yayınlar

Nasılsın

Şiirler, Epigramlar, Özdemir Asaf, 96 sayfa, 5 TL. Yuvarlak Masa Yayınları, İstanbul, 1970

Tüm şiirlerinde ussal bir ozansılık vardır Özdemir Asaf'ın; kimi kez iyice yüklenir bu tutkusuna, kimi kez azıcık kaypaklaştırır; ama hiç mi hiç kırmaya, ırgalamaya yeltenmez kendine özgü o çemberi... 1962'ye değin yayımladığı üç betik de *–Dünya Kaçtı Gözüme, Sen Sen Sen, Bir Kapı Önünde–* bu yargımızın en somut kanıtıdır. Bu kimliğiyle hiçbir ozanımızın koşutunda değildir: giderek, daha sonraki kuşak ozanlarımızdan hiçbiri de öykünmemiştir onun gidişatına, “duygusal us şiiri” peşindeliğine... İnsan-Doğa-Nen üçgenini bıkmaksızın işleyişindeki o “kekre”, o soyut yöntem, toplumsal sorunlara, oluşumlara düpedüz eğilmese de, insan'ı dolaylı olarak tanımlarken, onun toplumla olan bağlarını da ısıtmış olur bir bakıma. Düzyazıya yatkın şiirlerinde bile, insancıl kavramların bir deyiş ustalığından geçerek, ozan'ı yansıttığını görüyoruz, işte bu son betiğinde de - tüm bireyciliğiyle ucu ta topluma ulaşan sorular atıyor ortaya sanatçı; varoluşun gizi, yapaylıkların çoğu kez somut etkinliği, kimi sorumlulukların yeni anlamları, cinsel güdülerdeki bencil kuşku, bastığımız, tuttuğumuz katıların kayganlığı vb. Son olarak denilebilir ki: Özdemir Asaf, –belki de aşırı bireyciliği yüzünden– kendini aşma, yenileme çabasına üşenmektedir. Yorgunluğu yeter ona. Ve bu nedenle de, gündünden gelişen, çağdaşlaşan

diri şiirimizin epey sapasında kalmaya boşunalaşmaya yargılı gibidir.

Çöpçatan

Roman, Guy des Cars, Çev: Ayda Düz, 433 sayfa, 20 TL., Altın Kitaplar, İstanbul, 1971

Türk okuru için yeni bir ad G. des Cars. Zaten öyle pek ahım şahım bir sanatçı kişiliği de yok ya; tezce okunuverir serüven betiklerine yatkın bir yazarlık yöntemi var; girintili, tinsel, uyarıcı, düşündürücü bir yazınsal yöneme pek yüz vermese de oluyor. Bir bayan yazar bu; öz adı da Piére Laurent. Paris, 1911 doğumlu. Babası dış ilişkilerle ilgili bir politikacı olduğundan epey ülke tanımak olanağını buluvermiş. Bu tanıklıklarından ötürü de; rastlantılarının, izlenimlerinin, sanatçı kimliğini kadrini bilip, 22 yaşlarında başlamış ilk yapıtlarını vermeye. Salt romancılıkla da yetinmemiş: oyunlar, gazetecilik, gündeş olayları yasitan öyküler... II. Acun Savaşı'ndan sonra adı daha bilinik olan yazar, özellikle romanlarında kadın-erkek ilişkilerini çarpıcı olaylar dokuşunda işliyor. *Çöpçatan* da bunlardan biri; yazarın "romantik"liğe alabildiğine yaslanışını, genel sanat tutumunu özümleyen bir "ilginç" yazın ürünü... Guy des Cars'ın düşünürce bir bildirisi olmadığından, betikte boy gösteren haylaz kişilerin kördüğüm serüvenlerini kolayına izliyor, bitimde de derin bir Oh! çekebiliyorsunuz. Madame Carole'le tanışmak az şey mi?

Uykuda Sevilen Kızlar

Roman, Yasunari Kawabata, Çev: Samih Tiryakioğlu, 160 sayfa, 6 TL., Varlık Yayınları, İstanbul, 1970

Yaşar Kemal'imizin de adının geçtiği bir Nobel Edebiyat Armağanı'nı, 1968'de çağdaş Japon yazarlarından Kawabata'ya verdiler ve de kimsecikler şaşmadı bu değerlendirmeye; sanatçının çoğu ülkelerde adı bilinmezliğine karşın... Kawabata'yı ille de bizlerden birilerine benzetmek istiyorsak; Yakup Kadri'yi,

Kemal Tahir'i anabiliriz... Ne ki şu ayrımla: Japon usta, yöresel kaynaklardan yararlanırken, salt belgesel bir güdüm yeğlemiş, din-folklor-toplum yapısını çağdaş, evrensel bir düzeye çıkarabilme kaygısını somutlamıştır. Ünlü eleştirmen R. Sabatier şöyle bir yargıya varıyor onun için: *"Yapıtlarında, bize özgü yaşamın iç acunumuzdaki yankıları, sunduğu tüm değerleri olağanlaştırır, bağışlatır."* Yazarın en gözde yapıtlarından gerek *Kar Ülkesi*'ni, gerekse *Dağın Sesi*'ni dilimizde okuyamadık henüz. Ne ki şunlar söylenebilir Kawabata'nın yaratış yöntemindeki kulplar bakımından: Erotizm, kuşakların çelişmesi doğa-insan ilişkilerindeki çıkmazlar. Eh, bu yapıtında da aynı tem'lerden birini işliyor yazar: Ülkesine özgü denebilecek bir lüküs "kerhane"de kurt dökmeye canatan bay Eguşi'nin kişisel, düşsel bocalamaları, yaşıyetmiş işibitmiş'liğin doğa yasalarına başkaldırabilmek yeltenişleri, geçmiş özleminin kof kaçamakları... Pek bilmediğimiz bir geleneksel ortamı yansıtısa da, İnsan sorununu işleyen tüm yapıtlar gibi içtenlikle sevebiliyor, yadırgamıyorsunuz Nobel'cilerle ödüllenişini Yasunari Kawabata'nın!

On Şair On Şiir

Antoloji, Hazırlayan: Asım Bezirci, 200 sayfa, 10 TL., May Yayınları, 1971, İstanbul

Gerek çalışma titizliği, gerekse ele aldığı konulardaki "nesnel" tutumu yadsınamaz incelemecilerimizden Asım Bezirci; geçen yıl yayımlanan *Başlangıcından Bugüne Türk Şiiri* adlı büyücek yapıtında da söz konusu etmişti ya; yine bir ilgi, saygı sonucu değerlerince şimdiye değin pek önemsenmeyen ya da türlü nedenlerle ıskı geçilen kimi ozanlarımız üstüne daha yoğunca eğilmek, önemlerini saptamak isteğini duymuş. Betiğinde yer alan 10 ozanımız şunlar: Hasan İzzettin Dinamo, Rıfat Ilgaz, A. Kadir, Cahit Irgat, Attilâ İlhan, Sabri Altınel, Şükran Kurdakul, Hasan Hüseyin, Gülten Akın, Ataol Behramoğlu. Bu ozanlarımızdan örnek olarak aldığı şiirlerin de çoğu bilinik... Ve yazar, hem ozanların, hem de bu şiirlerin "toplumsal yöndeki şiirimin en somut, belirgin ürünleri olduğu kanısında; bu tür bir ça-

lışmaya girişimi de zaten başka nasıl yorumlanabilir? abasına saygı duymamıza karşın, yapıtındaki bir noksanlığa değinmeden de edemedik: H. İ. Dinamo'nun yanı başında niye yok İlhami Bekir Tez? Ya da ř. Kurdakul'un hemen bitişiğinde Berin Taşan? Gülten Akın'ın yanısıra Sennur Sezer; Sabri Altınel'in yanyanalığında Can Yücel? Unutulmuşlar daha da sayılabilirdi ya!

Güney, S. 45, Haziran 1971, s. 16

Yayınlar

Uzay Duvarları

Şiirler, Halil Kocagöz, Yücel Yayınları, 72 sayfa, 600 Krş., 1971, İstanbul

Ozanın sekizinci betiği bu; yeni 30 şiirini kapsıyor. *Yaşamak Türküsi*'nden, *Yitik Duman*'dan, *Geyik Düşmesi*'nden bu yana, Kocagöz'ün bu yapıtındaki başkaca tutumu şöyle özetlenebilir: Anlamı daha da soyutlamak, dil olanaklarını serreserpe zorlamak, ülkesel'den acunsal'a açılış özeni... Bu yöntemiyle çok olumlu bir şiir çizgisine erdiği de oluyor ya, eleştirisel gözle bakınca, sanatçının sürçmeleri de belirgin: Şiirleri yoğunluktan yoksun; salt bu nedenle de etkin güce eremiyorlar. Diyeceğini uzatmak çabasında hep. Vurucu dizeler, imgeler, söz güzellemeleri daha cılız, gereksiz, tadılmış deyişlerin boşunallığında yitiyor. Yine de ozan kişiliği açısından bir aşama denebilir *Uzay Duvarları*'na; hele hele "Ölümsüz Gece"yi, "Tarladaki Çocuk"u, "Köye Gidenin Çağrısı"nı, "Özgürlüğün Biri"ni alıcı gözle okuduktan sonra...

Sarı Biraları İçince

Şiirler, Fethi Savaşçı, Yeditepe Yayınları, 60 sayfa, 500 Krş., 1971, İstanbul

Fethi Savaşçı'nın ilk betiği *Duvarcı Hasan Usta*'da kimi usta ozanlarımızın etkisi apaçık yansıyor. Bu kez salt kendine özgü sesi, bildirisi hemeninden beliriyor 22 şiirinin çoğunda. Ozanın

genel şiir tutumunda bir konu-dil-duyarlık üçgeni bitişemiyorsa da; ussal, sağduyulu bir anlatım tümlenişi var. Bu özelliğini tavsatan kimi şiirlere yeni betiğinde yer verişine de şaşmamak elde değil. “Bıkkınlık”, “Kış İşsizi Böyle Söyledi”, “Biraz Acıma Duygusu Duyuyor musunuz?” vb. Ne ki. Savaşçı’da gerçek bir ozan hamuru var; çabasındaki boşunalıkları, çapakları tez ayıklayacak nitelikte...

Gökkuşağı

Roman, Mario Simmel, 2 cilt; Çevirmenler: Murat Tanoğlu, Ahmet Cemal, Altın Kitaplar Yayını I, 970 sayfa, 40 TL., 1971, İstanbul

E Yayınları arasında çıkan *Tanrı Sevenleri Korur*’la tanıdığımız yazar, o yapıtında sarsıcı, şaşırtıcı, ilgi sürdürücü bir sanatçı kimliğinde görünmüyordu; hem betiğin küçük çapta oluşundan, hem de çevirmenin yorum gücünün sapalığından denebilir bu kişisel yargıya... Ama bu kez, iri boyutta bir yapı ürünüyle karşılaşırız; dolayısıyla, tanıtıma, eleştiriye kestirmeden gitmek haksızlık olur. M. Simmel, çağımızın ilginç sorunlarını işlerken, okura çekici gelebilecek bir yöntem tutturmuş: Coşku, “merak” uyandırıcı bir çizgide sürdürüyor konusunu, anlatımını. Gidererek, “serüven romanı” denebilecek çizgide... Kalabalık sayfalı yapıtta anlatılan; ilkten bir “casus” luk öyküsü niteliğinde. Olayların bağları kişilerle pekiştikçe, ta Avrupa’nın göbeğinde olup bitenler, düşündürücü, insanoğlunun bamtellerini kurcalayan bir anlam gücü kazanıyor. Yazarın ustalığı salt bu uyarıcı beceriklilikte de değil; roman boyunca, ne diyeceğini, niçin diyeceğini tüm ayrıntılarıyla bilen bir özgün, bilinçli “sanatçı”yla tanışıyorsunuz.

Ağaçlar Uyanınca

Şiirler, Nahit Ulvi Akgün, 60 sayfa 500 Krş., Yeditepe Yayınları, 1971, İstanbul

Yıllanmış şairimizin kaçınıcı betiği bu, anısamıyorum. Şu var ki, diyelim 25 yıl önce Mehmet Serpil’le birlikte yayımladıkları

Sebep'ten bu yana hiç mi hiç değişmemiş, böyle bir istek duy-mamıştır Akgün; yetinmiştir kasaba aydınının gündelik, ola-ğan, doğal yaşantı izlenimlerini yansıtmakla. Değiş yönteminde değişimler olmuştur elbet; hızla çağdaşlaşan şiirimizin hele şu ucuna ben de tutunayım gibilerden... N. U. Akgün kolayca kına-namaz, çünkü yaşam çizgisinde yanlışı yoktur ya da şiirlerine yansımamıştır; ama şu yargıya varmakta da özgürüz: 32 şiirciği hâlâ o eski-püskü, o gevişlenmiş belli bir yaşam acun görüşün-den yoksun, kendi kendini ezbercilikte dolanıp duruyor.

Epey ozanımız hâlâ “piyasa”da bu türden, yitseler de yerleri ne dolar, ne boşalır! Yine de işgüzarlıklarından ötürü sağolsun-lar.

İhtiyar Gençlik

Roman, Mehmet Seyda, 288 sayfa, 15 TL., May Yayınları, 1971, İstanbul

Kış aylarında bir günlük gazetede yayımlanan roman, daha önce May Roman Ödülü'nü kazanmıştı. Yazar bu yeni yapıtında da epey değişik bir “biçim” deniyor, “öz” ü daha bir kişiliğince yansıtabilmek için... Seyda, yazarlarımızın en verimlilerinden; hemen her yıl birkaç betiği çıkıyor; tümü de sanatının özel çiz-gisi altına düşmeden... İster çocuk romanı olsun, ister anısal denemeler, ister toplumsal sorunlarımızı ya da kişisel yaşam yordamlarını kurcalayan, anlatım gücü yoğun ve tutarlıdır; zengin, sevimli bir dil özenine yaslıdır tümü de. Bu betiğinde de “genç”liğimizin bize özgü bunalım nedenlerini, tadına va-rılmamış güzelim çağanların, yılların somut öyküsünü işliyor; düşündürerek, hayıflandırarak, ama okuru enez bir duyarlığa hiç düşürmeden... Soyutlamaların kayganlığındaki son öykü, roman serüvenlerimizin yanibaşında dipdiri bir yapıt *İhtiyar Gençlik*. Yüzdeyüz Türk İşi öncelikle.

(Etem Olgunil)

Güney, S. 46, Temmuz 1971, s. 16

İzlediğimiz Sergiler

Cemil Eren

Sanatçının –yanılmıyorsa– üçüncü özel sergisi bu İstanbul’da. Galeri Melda Kaptana’da, 45 yapıtını kapsıyor. İlginç deneyler, pek tadılmamış güzellmeler peşinde bay Eren; özellikle soyut resmin ilkelerini, olanaklarını “süsleme” alanına aktarma çabasında olduğunu görüyoruz. Bu son sergisini iki yönden değerlendirmek, eleştirmek de olası: a) Geçmiş yıllarda da özenddiği “vitray” türü çalışmaları bu kez daha yoğunca sunuyor; ne ki, tümü de yan araç gerektiren bu güzellmelerin eviçi uygulanması epey güç; bunlar geniş duvarlar için biçilmiş kaftan. b) Tavandan sarkık dörtköşe “avizemsi”ler için de aynı yargıya varılabilir. Bu tür plastik yapıtlar ille de “elektirik”i gerektiriyor. Doğal günışığında bile etkili olabileceklerini sanmak güç... Neyse... Cemil Eren öncelikle kökeni sağlam bir ressam; işlerini yapısal yönden değil de, “estetik” açıdan değerlendirmek daha doğru. Renk-biçim-istif üçgenindeki başarısı yadsınamaz, öbür, eski tablolarındaki “figür” öğesini elbette bulamayacaksınız bu süslemelerde; ama, bıkılmaz bir dengeyi sürdürebiliyor yenici çalışmalarında da... Şunu da ekleyelim: Epeydir çağdaş sanat, “çerçevesiz resim”in dışına taşar oldu. Batı’da bu eğilimi alabildiğine oyunlaştıranlar da var ya, bizim ortamımızda, bay Eren’in deneyleri gibisine girişimler en olumlusu, en uysalı, en ussalı... Sanatçıyı –tecimsel kaygılar dışı– böylesine “çıkışlarından ötürü kutlarız elbet.

Turgut Atalay

Anısağımızca, 1940'lar sonrası, G.S.A. curcunasında, Nuri İyem'den öte ilk "mezun"lardan biridir bay Atalay. Silgin kişiliğiyle, savsızlığıyla, resmin bir bakıma "klasik" kurallarıyla yetinen bir kuytu sanateri! — Bu özelliğinde L. Levy'inin kesin etkisi var mıdır kestirilemez ki.— Salt resim'e adanadı çabalarını Atalay; geçim derdi, Şehir Tiyatroları'nın baş "dekoratörü" oldu. İyi ya, epey yalpalandı ressamlığı bu ara. Bu ara dediğimiz de çeyrek yüzyılı dolduruyor! Taksim Sanat Galerisi'ndeki irili ufaklı tablosu –sanırsız ki– bunca yılın bir bakıma özeti ola... Niyesi de, tümü arasında belirgin bağlantılar kurulamıyor, konusaldan konusuzluğa, çok renklilikten az renkliliğe geçişlerde bir açık-seçik gerekçe bulamıyorsunuz, özellikle atları konu edinmiş ve katı çizgiler ağır basıyor. Oysa, ta Akademi yıllarında bir kişiliği vardı Turgut Atalay'ın; soluk, kaypak renkler, çizgilerle işlerdi kendince konuları. Şimdi? Sanatçının "tiyatro dekoratörlüğü" alkışlanır sanıyoruz şimdileri.

"Kuzgun'un Yeri"

Değerli, ünü öte ülkelerde de yaygınlaşmış yontucumuz Kuzgun Acar, –nerden nereye– şu eski ve de yontulmuş Galata Kulesi'nin Ceneviz Meyhanesi'ne yükleniverdi... Adı da: Kuzgun'un Yeri. Terimsel yönü başarılı olsun, diyelim; eş-dost bu barınakta bitişip kurtlarını dökebilseler... Merhabalaşmanın yanısıra üç de sergi açıldı oracıkta: Tan Oral'ın karikatür'leri, Gültekin Çizgen'in fotoğrafları, Orhan Taylan'ın desen'leri. Bu ilginç sergilerin tanıtımı, eleştirisi şuracığa sığmaz elbette, tümü de başarılı örneklerdi, diyelim şimdilik. Merhaba akşamı pek kalabalıktı, "magazin"cesine bir işgüzarlığa yeltenip, salt ordaki sanatçı aşnaların adını anmakla yetiniverelim: Eşsiz Kuzgun,ERCÜMEND LÂV, Mengü Ertel, Müfide-Şadi Çalık, Muazzez Menemencioğlu, Onat Kutlar, Nermin-Ferruh Başağa, Nur-Metin Eloğlu, Asım Bezirci, Demir Özlü, Nüzhet Birsell, Leyla Erbil, Seniye Fenmen, Ömer Faruk Toprak, Meral Divitçi, Gaye-Jak Şalom...

İçtenlikle dileğimiz, bu yepyeni barınağın sanatçılara bir bi-tişim “yuva”sı olabilmesi; şu-bu derneklerin yapamadığını –sa-palığına karşın– gerçekleştirebilmesi...

Zafer Atamer

Annesi Nihal Atamer de ressamdı önceleri, sonra caymış ola... Zafer’in ilk resim özentileri sergilendiğinde ilkokul çağınday-daydı ve bir “ana uğraşı”nın doğal etkisi olarak yorumlanıyordu. Aradan geçen 10 yıl içinde, 12 özel sergi daha açabilecek bir çalış-mayı sürdürdü delikanlı; bu 13’üncüsü. Harbiye Şehir Tiyatrosu Fuayesi’nde 30 kadar, değişik boyutlarda yapıt sunuyor. “Yapıt” derken, tümünün de eş değerde sanatsal özellikler taşıdığına de-ğiniyoruz sanılmasın; çoğu hâlâ çocuksu bir çizip boyama tutku-sunun ürünleri. Ne ki, içlerinden epeycesi üstüne söz edilebilir: Yerli-yabancı ressamlara başvurmamak, kendi kişisel evreninde dolandıkça, takılmadık plastik düzenler kurabiliyor. Akademik bir öğrenimden geçmediği için; desen, istif, renk uyuşumunda sendelemesi elbette doğal, ama ille de o tür resimlere yavaşlığı yanlı, özellikle Türkçesine “safyürek” denilen Naif’liğin peşi-ne düşse, o gencecikliğin duru, tadılmadık, afallatıcı güzelle-melerini verebilse... Yaşı yetkin kimi kişiler bile becerebiliyorlar bu yöntemi, ille de belli eğitim, öğrenim tırmanmaları sonucu erilen bir Kafkağı değil ki resim.

(Etem Olgunil)

Güney, S. 55, Nisan 1972, s. 14

RÖPORTAJ, ANKET VE KONUŞMALAR

Metin Eloğlu ile Bir Konuşma

Günümüzün değerli şairlerinden Metin Eloğlu Düdüklü Tencere adlı kitabıyla ve son yazdığı şiirlerle okuyucularımızın ilgisini çeken bir arkadaşımızdır. Onunla yaptığımız bir konuşmayı sütunlarımıza geçiriyoruz. Bunlar, genç arkadaşımızın şiir sanatında yapmak istediklerini ve genel olarak sanat anlayışını aydınlatacak şeylerdir.

SUAL — Şiirlerinizde, “ayıp” dediğimiz olayların, kelimelerin üstüne niçin bu kadar çok düşüyorsunuz?

CEVAP — Biliyorum: “Ötekilerin bir galiz olmaktan kaçınma merakı vardı; bu da galiz olmaya özeniyor” diyorlar. İnan olsun, öyle bir özentim yok. Günlük öyküsünü anlattığım kimselerin şiire pek konu seçilmemiş yönlerine, mısra dışı edilmiş sözlerine dokunmakla ayıp mı ediyorum yani? Çevremizdeki irili ufaklı insanların tasalarını, sevilerini, öfkelerini, umutlarını, enayiliklerini değerince belirtebilmek için ille de bir çelebilik, bir bilgiçlik mi takınmalı? Ne zorum var onların hesabına konuşurken inceliş, kibarlaşmaya? O özdenliği, sohbet özelliklerini hasır altı etmeye? “Öpüştü” demek, ayıp olmuyor da; “çişini etti” demek mi ayıp oluyor? Biri insanca da öteki değil mi? Sanki şiir o kelimelerden, deyimlerden ibaretmiş gibi, gerisini göresi gözleri yok... Daha eskiler de “nasır”a, “çiroz”a içerlemişler, o cânım şiirleri sırf bu yüzden tefe koymuşlardı. “Belsoğukluğu” bizi ilgilendirmez, diyorlarmış. Anladık; insan kısmına böyle edepsizce hastalıklar yakışmaz. Ama, verem de yakışmaz, sıtma da yakışmaz, tırahom da yakışmaz... O halde şairin özlemi de, açlığı da,

garipliği de ilgilendirmesin onları. Var mı onlara iğreti dertler, lüks yakınmalar, narin hastalıklar? Şu “narin” lafı da nasıl ağzımdan kaçtı; başkası söylese cin ifrit olurdu.

SUAL — *Gündelik konuların üstüne fazla düştüğünüze göre, bu çeşit şiirlerin ömürlü olacağına inanıyor musunuz?*

CEVAP — İnsanoğlunun geçici durumlarını diline doladı diye, şiir niçin ömürlü olmasınmış? Üstelik, bir şiirin seksen yıl yaşaması da şart değil gibime geliyor. Günü boyunca sevilsin, benimsensin; yeter de artar bile... Mademki şiiri insanların gönlüne, aklına birtakım güçler ekleyen, düşündüren, umutlandıran; hayata, çevresine, işine daha yüreктen bağlayan bir nesne olarak kabulleniyoruz; bu etkiyi daha göz önündeki gerçeklere danışıp tazelese olmaz mı?

Victor Hugo’nun bir sözü var hani; “Ölümsüz şiir, yaşamamış şiirdir. Yoksa her yaşayan şey gibi onun da, sırası gelince kalıbı dinlendirmesi gerekir” diyor. Zaten çağdaş şiirde iri kıyım iki çeşni var bence; Biri, insanoğlunun huylarını, düzensizliklerini, bir yere gelince toplumun aynası olmaya başlayan durumlarını daha bildik örneklerle ispatlayan şiir; öteki, her dem geçer akçe olan soyut konuları dillendiren, onlara yeni bir açıdan uzanıp, yeni bir anlam katan şiir. İkisi de önemli, ikisi de değerli elbet. Şimdilik birincisi beni daha çok sarıyor, keyiflendiriyor. Yarını bilmem.

SUAL — *Yeni çalışmalarınız var mı?*

CEVAP — Yeni bir “halk şiiri”ne nasıl varmalı; onu araştırıyorum. Yazıp çizdiklerimizde insanın içini sıkan bir noksanlık var. Bir bencilik, bir şairanelik, bir eski düzen diyeceğim geliyor. Halkı alanda kendi haline bırakmışız. Peşinen ilkelerini öğütlesinler, örnekleri önümüze sürsünler de bu işe ondan kelli bulaşalım, der gibiyiz. Bedri Rahmi, halk sanatı üzerine bir yazısında aşağı yukarı şöyle diyordu: “Halk kendi sanatını kimselelere danışmadan; aklına estiği, yüreğinden koptuğu gibi yapar yakıştırır. Biz ne kadar yırtınsak o tadı, o özellikleri veremeyiz işlerimizde...” Bu düpedüz, sanatçıyı halktan saymamak. Gerçek halk sanatını becerebilmek için, o ağır aksak gidişata uymak, birtakım bilgilerden, ustalıklardan yoksun olmak anlamına geliyor bu görüş... Günümüzün şairi halkı pencereden seyreden,

paşa gönlünün tutsağı olmuş, adamı adam eden özelliklerden arınmış kişilerden değil ki... Mayası o kalabalığın içinde, yüreği oralardan kopma; o aklı başında türküleri çağırmak da ona vergi elbet... Gelgelelim bu durumun bir de düşündürücü yönü var: Şu kadar zamandır halk konuları ele alındı, halk ağzıyla anlatıldı da bir kez olsun onu bu şiirlere ısındıramadık. Türkülerini bile hâlâ Onsekizinci Yüzyıl ağzıyla söyleyip duruyor. O urbayı yakıştırmış kendisine, eski püskülüğüne, darlığına, kısalığına aldırılmaz olmuş. Ben bunu bir anahtar-kilit meselesi olarak izah edebiliyorum. Şiirlerimiz kilitli; anahtarı da şairlerle, bu işin girdisini çıktısını bellemiş kimselerin elinde. Halkın dağarcığında bir tek maymuncuk var. O maymuncuk açamıyor bu kilidi. Başkasını aramaya da vakitleri olmadığından, onlar o yanda, biz bu yanda kendi kendimize gelin güvey oluyoruz. İşte ilkten bu yönü ısıtmalı, yeni bir halk şiirine varabilmek için şu ezberlediğimiz cici şiir öğelerinden şekil inceliklerinden, mısra hendeselerinden cayıp; daha yalın, daha özden bir deyiş çeşnisi bulmalı gibime geliyor. Bilmem, şair arkadaşlar ne der buna?

Yeditepe, S. 15, 15 Haziran 1952, s. 3

Metin Eloğlu Cevap Veriyor

1.— *Fikir Sanat ve Edebiyat hayatımızın bugünkü durumunu tatmin edici buluyor musunuz? Bulmuyorsanız, bu tatminsizliğin ana sebepleri sizce nelerdir?*

2.— *Fikir Sanat, Edebiyat hayatımızın daha verimli bir seviyeye ulaşması memleket içinde ve dışında gerçek itibarını kazanması hususunda devletin vazife ve sorumlulukları nelerdir? Bugün, devlet bu vazifeyi, sorumlulukları ölçüsünde, gereğince yapmakta mıdır?*

3.— *Bu konuda, günlük basının destekleyici, yayıcı ve tanıtıcı vazifesini gereği, gibi yaptığına kani misiniz?*

1.— Konu düzenlemenin, yazı biçimlemenin ustasıyız nicedir... Ama bir bakıma, yaymak, okutmak, yazmaktan daha önemlice. Azıcık da bu yönden bitirimleşsek. Kendi kotardığımız aşın başına gene kendimiz çökmese!... Bizim doymamızla iş biter mi? Davetliler hâlâ temcit pilavında. Sofraları başka öğünlere saklasak, bu aşların içinde, bayatlamaya hiç gelmeyenleri de var. Ancak taze taze, sıcak sıcak kaşıklandı mıydı insanın içine siner, kanına karışır. Yahya Kemal'inki gibi bir buzdolabı edinmekten başka çare yok!

2.— İlla ki devletten bir yardım görmek; pıspışlanmak istiyorsak, söylesini denemeli: Güçlü olduğumuz alanlarda mesela hikâye, şiir sanatımızı dış ülkelerde geçecekçe kılmak, memleketimizdekinden daha kolay belki... Her iki dili iyi bilen, değer ölçülerinde kolay kolay faka basmayan kimseler, çeşitli, kitaplar, antolojiler hazırlayıp batı ülkelerinde yayımlatabilseler, piyasa

etmelerini sağlasalar?... Oralarda kendimizi bir yol kabullendirdik mi, devlet baba da malına sahip çıkıverir.

3.— Bu durumda, gazeteleri, sanat eserlerine, sanatla ilgili yazılara kapılarını açmaya zorlamak sapa bir yol gibime geliyor. Günlük basın, sanata hizmet konusunda, spor, dedikodu, fasa fiso sahifelerini, pelvan, peygamber, şehvet romanlarını azaltmakla, alaturka müzik, resim, şiir tiryakisi yazarları emekliye ayırmakla daha kestirmeden gidebilir.

Kaynak, S. 65, 15 Ekim 1952, s. 512

İlk Sergisi Dolayısıyla Metin Eloğlu'nun Konuşması

Metin Eloğlu, bu ayın ortalarında Karaburçak Galerisi'nde bir sergi açtı. Günümüzün en iyi ozanlarından biri olan Metin Eloğlu, bu sergiyle umulanın çok ilerisinde bir ressam olduğunu doğruluyor. Aşağıda resim üzerine bir konuşmasını okuyacağımız Metin Eloğlu'nun bu ilk sergisidir; sergi 30 Nisan akşamına kadar açık kalacaktır. Serginin açıldığı Karaburçak Galerisi, Ziya Gökalp Caddesi, Bayındır Sokak'tadır.

— Bu benim hemen hemen ilk sergim. Daha önce ortaklaşa düzenlenmiş bir sergiye katılmıştım. Sarmadı. Aradan yıllar geçti, bir vesile ile yeniden heveslendim. Bütün bunlar, şu 45 parça resim beş buçuk aylık bir çalışma süresinin ürünü. Böyle kısa bir süre içinde yapıldıklarından hepsinde ortaklaşa bir yön olduğunu sanıyorum. Ama bu yön resimlerin konularıyla değil de anlamlarıyla, etkinleriyle ilgili. Ziyaretçilerin bir kısmı fazla soyut resimlerin izahını istiyorlar. İlle de bir öykü arıyorlar onlarda. Bildikleri, ezberledikleri bir anlatım düzeni bulamayınca yadırgayorlar. Oysa hepsinin anlam, anlatım imkânlar, değerleri belli bir anlayışın yapıp yakıştırma tarzının sonucu. Anlam derken yan yana gelmiş iki rengin, birbirini değerlendiren çizgilerin durumunu kastediyorum. Nasıl ki şiirde, hikâyede kelimelerin sözlerin yanyana gelişlerinden bir anlam çıkıyor, resimde de aynı şeyi becermek renklere, çizgilere, istif düzenine vergi. Hikâyenin hakkını hikâyeye, şiirin hakkını şiire vermek

gerektiği kanısındayım. Edebiyat çeşitlerinde uzun uzadıya süslenmiş tasvirlerle, ressamca davranışlara katlanabiliyor muyuz?

— *Bu çeşit sanatın faydalarını nasıl bir yönden açıklayacaksınız?*

— Sanatıyla toplumuna yararlı olmak sorumluluğunu duyan bir sanatçı kendi adının imkânlarını, yapıcı yönünü bilmek zorunda. Resim bakımından, geçmiş çağların tutunmuş geçer akçe olmuş akımlarına bakın, bütün çığır açmış, eserleriyle yararlı olmuş, yeni bir dünya görüşü, sanat zevki getirmiş ressamlar en koyu, en çetrefilli konuları hikâye etmek gayretini gütseler bile yukarda söylediğim şu renk çizgi, leke, istif ilkelerinden şaşmamışlar. Yani ön planda gelen bu durum. Çağımızda dobra dobra anlatım zorunluğu daha çok kelimeler sanatçılarına düşüyor. Şairler, romancılar daniskasını yapıyorlar bunun. Daha özlü daha verimli de oluyor. Nasıl ki, musikiyle uğraşan sanatçıdan böyle adilli gıdilli, hikâyeyi andıran gerçeklerin belirtilmesini istemiyorsak, ressamı da kendi işinin özellikleriyle başbaşa bırakmalı. Umudu, muştuyu, çevremizdeki gerçeklerin değerlerini, bize eklenen, bizi yapan yönlerini o da kendince verecek. Ama, sözle, sesle değil; renkle, çizgiyle... Mesela mimar bir yapı kurarken işin hikâye yönüne pek aldırıyor. Onun sorumluluğu tasarladığı yapının bu çağa, bu topluma elverişli olabilmesi...

— *Resmi, şiiri baba evinizde mi buldunuz, yoksa dışarda mı? Yani onlar mı sizin karşınıza dikildiler, siz mi onları aradınız?*

— Baba evinde beni resime, şiire götürecek hiçbir şey yoktu. İlkokulda iken resimle uğraşmaktan hoşlanırdım. Sonra liseye gittim, katlanamadım ayrıldım. Akademi'ye üç buçuk yıl devam ettim. Resime karşı sevgim alışkanlığım oradan geliyor. Ama asıl işim şiirle uğraşmak, resim daha art planda.

— *İçinizde biriken, sizi birşey yapmaya iteleyen duygular, düşünceleri bir yandan da resim ile şekillendirmeniz sizin gücünüüzü parçalamıyor mu? Şiirde bunun zararını görmüyor musunuz?*

— Görüyorum. Resim yaptığım zamanlar daha az şiir yazabiliyorum. Çünkü şiiri daha az düşünebiliyorum, peşinde koşmıyorum.

Bu Mevsim İçin Neler Hazırlıyorlar?

Birkaç yıl önce tükenen *Düdüklü Tencere* adlı şiir kitabımın yeni baskısını yaptıracağım. *Sultan Palamut* adlı kitabımda müstehçen görülen şiirleri çıkartarak yeni bir baskı da yaptırmak istiyorum. Kasım ayında Ankara'da, daha sonra İstanbul'da bir resim sergim açılacak. Adını koymadığım uzun bir hikâye de tezgâhta.

Yeditepe, Y. 8, S. 141, 15 Ekim 1957, s. 6

*Bu Yılki Dil Kurumu Armağanı'nın
Sonuçları Üzerine Aydınlarımızdan
Neler Düşündüklerini Sorduk*

1.- *Türk Dil Kurumu Armağanı Jürisi bu yıl yalnız şiir ve roman alanlarında başarı gördü. Bu kararı nasıl karşıladınız?*

2.- *Hikâye, piyes, çeviri ve deneme-eleştirme-gezi alanlarında, dil ve sanat değeri bakımından, armağan kazanan Delice Böcek ile Suçumuz İnsan Olmak seviyesinde eser, sizce de yok mudur?*

Söz konusu armağanlarda seçici kurul üyelerinin, ellerine verilen eserleri hangi yönden yargıladıklarını kestiremiyoruz. Dili mi? Sanat gücü mü? Her iki bakımdan da, denecekse; *Acı, Yaşamaz, Sen Beni Sev* gibi eserlerin ıska geçilmesine olumlu bir anlam vermek güç. –Piyas, eleştirme, gezi yazısı, yayımladı mı bu yıl? Bilmiyorum.– Böyle bir sonuçla karşılaşılırsa, bu kurulun üyeliğini benimsemişlerin, görevlerini, sorumluluklarını pek ciddiye almadıkları, belki de, armağan adayı tüm eserleri gereğince okuyup, incelemedikleri bile düşünülebiliyor.

Bundan birkaç sayı önce *Yeditepe*'de, gene dokunmuştum; özel olmayan bir armağanın seçici kuruluna getirilenlerin, oy-larıyla birlikte kanılarını, düşüncelerini de, –hiç değilse özet olarak– açıklamaları şart koşulmalı. Bundan kaçınan kişinin, yargı-sı da önemli olmasa gerek.

Yeditepe, S. 165, 15 Ekim 1958, s. 5

Metin Eloğlu ile Röportaj

O. K.

Belediye nikâh salonunda açılan sergide Metin Eloğlu ile konuşmaya gittiğim zaman kızöğretmen okulu öğrencilerinin guruplar halinde ressamdan izahat istediklerini gördüm.

Öyle ya, memlekete münevver yetiştiren bir okulun mensupları güzel sanatlara alaka göstermeyecekti de kim gösterecekti... İşte meraklı bir öğrenci... Mevlâna resmi hakkında soru üstüne soru soruyor, bir diğeri renkler üzerinde duruyor...

Öğrencilerin turları tamamlanıp kalabalık dağılınca şair ve ressam Eloğlu'na sorularımı soruyorum... Okuyucularımız bu isim yapmış sanatkârı her cephesiyle tanışınlar diye onunla çeşitli konularda konuşuyorum. Güzel sanatlar dalında ve kendi iç âleminde neler düşündüğünü böylelikle daha iyi öğrenmiş oluruz kanısındayım.

Eloğlu 1927'de doğmuş, ortaokulu bitirmiş fakat lisede okumaya dayanamamış... Sonra Akademi'ye girip 1947'de orayı bitirmiş. "Beş sene resim yapmadım, şiir yazdım, sonra niyetlendim resme" diyor. İki defa Ankara, iki sene İstanbul, bir sene de Bursa'da sergi açmış, Eloğlu'nun evlenmesi de güzel bir tesadüfle oluyor. "Kadın gazetesi yazarlarından Güzin Ergur isimli bayan İstanbul'daki ilk sergimi müteakip röportaja geldi... Üç ay sonra soyadı Eloğlu oldu.."

Onbeş aylık da bir arslanları var...

— Milletlerarası yarışmalara katıldınız mı?

— NATO yarışmasına girecektim fakat yetiştiremediğim için giremedim.

— Şiir mi, resim mi?

— İkisi de... ön planda şiir geliyor... Çünkü şiir ilk göz ağrısı... Şairin iki kitabı resimli, birini Orhan Peker diğerini de foto Ara Güler süslemiş... Ama şair şiire resim katmanın gerekli unsur olmadığına inanıyor.

— *Hayali resmi mi yoksa bakarak yapmayı mı seversiniz?*

— Resimlerimin hiçbirini bakarak yapmadım. O zaman düzen bozuluyor.

— *Konyalıların sanat hareketlerine alakalarını nasıl buldunuz?*

— Sergi açtığım diğer illerden pek farklı değil... Mesela, Bursa'daki sergi beni İstanbul'dakinden çok sevindirmişti. Ankara bu ölçünün dışında, orada daha kesif bir ilgi, bir değerlendirme çevresi var.

— *Genel olarak resimlerinizi bir ekole sokar mısınız?*

— 19. yüzyıldan sonra ekoller sırra kadem bastı. Çağdaş resmin ilkeleri sanatçının gücüne göre var oluyor.

— *Sizde önemli hatıra bırakan resminiz ve konusu?*

— Hemen aklıma gelen iki olay var: Bunlardan biri şu: Orhan Veli öldükten sonra bir portresini yapmıştım. Ankara'da ilk sergimdeydi... Tıp Fakültesinden bir öğrenci sık sık sergiye gelip bu resmi uzun uzadıya seyrediyordu... Sonra bir gün "satılmıştır" ibaresini görünce "Kim aldı?" diye sordu. Cevaben "Bir Amerikalı" dedim. Hayıflandı ve "Eğer buralardan biri alsaydı özledikçe gidip bakardım ama artık imkânsız" dedi... Çok hoşuma gitmişti bu... İkincisi de şu: Bursa'daki sergimde ordaki sanat-severlerin gözbebeklerinden biri açılış günü sergiye gelip soyut bir resmim hakkında "Bu resmi bana 5-10 dakika içinde anlatıp sevdirebilirseniz fiyatının 10 mislini verip alacağım" dedi. Ben de bu muhteremin mali durumunun imkânlarını sordum. Mil-yonermiş. Cevabım şöyle oldu: "Siz bana bir milyonu 5-10 dakika içinde kazandırabilirseniz resmi size bedava veririm."

— *İlk resminizi ne zaman yaptınız?*

— 5 yaşındaydım, salt şiirle uğraşmak yetmiyordu o çağda. Renklerle, çizgilerle de oyalanmak güzeldi...

— *Bizde beğendiğiniz ressamlar?*

— Nuri İyem, Balaban, Orhan Peker...

— *Türkiye'de devlet resme ve resim sergilerine gereken önemi veriyor mu?*

— T.B.M.M. için yurdun dört yanına salınmış ressamalara onların yaptıklarına reva görülen muamele... Buna ön ayak olan da kim bilir misiniz? Arasına garip gönlünü eğlemek için bir kâğıdı renklere boyadığını iftiharla söyleyen yaşı yetmiş işi bitmiş eski bir milletvekili.

Gayrısını siz hesaplayın...

— *Resim sergilerinin daha fazla alaka görmeleri sizce nelere bağlıdır?*

— Gerçek ilgi aydınlar yönünden geliyor... Demek ki aydınlarımızı çoğaltmalı...

Yeni Konya, 12 Kasım 1958, s. 2, 3

Metin Eloğlu ile Şiir Üzerine Bir Konuşma

Fahir Aksoy

Çok yıllar önce bir gün Orhan Veli ile Ankara'nın ünlü Yeni Hayat'ında oturmuş hem içiyor, hem dertleşiyorduk. Burası o zamanlar bir bakıma bir klüp, bir dernek gibiydi... akşamları orada toplanır, bazen tasalı, bazen neşeli , çoğu zaman tatlı-sert sanat tartışmaları yapılırdı. Hemen hemen şiirde, hikâyede, müzikte, tiyatrodan bugün ün salmış sanatçıların çoğu o meyhanenin "rahle-i tedrisinden" geçmiştir.

Yaprak dergisi yeni çıkmaya başlamıştı. Orhan dergi adına gelen mektupları okuyordu yüksek sesle... İçinde güldüklerimiz de, durup düşündüklerimiz de oluyordu. Zarflardan birinden Metin Eloğlu imzalı kısa, tok sesli bir mektupla bir şiir çıktı. Orhan diğer mektupları yüksek sesle okurken burada durdu. Bir daha okudu. "Nedir o?" dedim. "Şey," dedi Orhan, "Metin Eloğlu iki şiir göndermiş, gerçi *Servetifünun*'da, *Varlık*'ta Mehmet Metin imzasıyla çıkmış bir iki hikâyesini, şiirini okumuş ve sevmiştim ama, bunlar çok daha güzel, mutlaka yayımlayacağım." Orhan'ın on yıllık arkadaşlığımız içinde heyecanını bu kez [böyle!] belli ettiğini az görmüşümdür.

Şiirlerden biri şu idi:

BOYNUMUN BORCU

Leman hanım;

Size bir şiir borcum vardı ya?

İşte onu ödüyorum.

Metin ile İstanbul'da tanıştık. Orhan'ın ölümünden sonrada dostluğumuz süre geldi ve yoğunlaştı. 1951'de yayımladığı *Düdüklü Tencere* kitabının yankıları hatırlıyorum. Rahmetli Nurullah Ataç'ın da yıllar yılı diline doladığı bu kitap, o günlerin havasını, gerçeklerini, tuhaflıklarını, ustaca yansıttığından olacak epey ilgi toplamış, gündelik dedikodulara bile girmişti. Ama kitabı okuyup sevenler; yazarıyla tanışınca bir hayli yadırgamışlardır sanıyorum. Öyle ya merhabaya küfürle başlayıp, bir takım küfürlerle devam edeceğini umdukları biri yerine, karşısına efendiden, durgun, iki şişe rakı içmedikçe kimsenin kedisine pist demeyen bir şair çıkıvermiştir.

Odun çıkalkı bir iki gün olmuştu, balıkçılığımız depreşmiş, adaya Baki'ye gidiyorduk. "Hadi güzel şiir üstüne biraz konuşalım" dedim.

— *Odun üçüncü kitabın. Şiirindeki tutumun ilk kitabında ne ise sonrakilerde de öyle...*

Değişik çalışmalara niyet var mı?

— Kimi şair, uğraşında belli bir hizaya geldi mi, "sil yeni baştan" demeyi seviyor.

Şiir serüveninin böylesine akli yatmış. Kimi şair de kendince bir düzen kurup, onu geliştirmeyi, arılaştırmayı yeğliyor. Ama kişiliği olan, sözü olan bir şair her iki durumda da uyar, duyurum gücünü yitirmez. İlk kitabımdan bu yana dokuz yıl geçti. Bu süre içinde denediğim değişik biçimlerde oldu. Daha çok sözün gerektirdiği, ittiği bir zorunluluk bu bence. Gerçek yeniliği şiirin soyuta ya da somuta yönelişinde değil de çağının çevresinin özelemlerinin bıkıntılarını sevilerini hatta kavgalarını yansıtabilmesinde aramalı.

— *"Anlamsız" dedikleri yeni şiir akımının değeri, geleceği üstüne ne düşünüyorsunuz?*

— Anlamsız sözcük olmadığına göre, bunlar nedenli önemsiz gerçek dışı yapılar kurarsak kuralım, gene de iyi-kötü bir bildirileri olacak. Ama bu bildiri ayakları yerde bir anlam taşımyorsa –hatta bundan kaçınıyorsa– ona sözüm yok.

— *Sence şiiri düz yazıdan ayıran en önemli unsur nedir?*

— Önce mısra yapısı, sonra da şiirin bütünlüğünü sağlayan özlü, ölçülü anlatın çeşnisi... Hani Sait Faik'in kimi öyküleri için

şiiir gibi, falan derler ya, sözcük dizelerindeki mısra yapısından kinaye olsa gerek bu izlenim. Oysa şiirlerinde o özelliği bulamıyoruz; niyesi de, öyküye uygun bir dil kullanmasından.

— *Resim yaptığına göre, resimle şiir ilişkileri bakımından ne düşünüyorsun?*

— Birinden ötekine hiçbir şey eklenmez kanısındayım. Renklerin, çizgilerin bir uyuşum sonucu anlam kazanmaları başka, sözcüklerinki başka. Diyelim ki mor sözcüğünün gözü-müzle hiçbir alış veriş olmadığı gibi, mor renginin de şiire yergi bir bildiriminin olacağını sanmıyorum. Kimi şiir açıklamalarında, savunularında, resimden, müzikten örnekler sunanlara hep şaşırmışımdır.

— *Şairin çalışmasını engelleyen gerek kişisel, gerekse toplumsal durumlar, şiirin gücünü azaltır mı?*

— Şairin o engelleri yorumlayışına, etkileyişine bağlı...

Metin'le konuşmamızı bir şiirle bitirmek istiyorum:

KEREM EVİ

Ispanakta demir var
Havuçta B vitamini
Bende bir paket cigara
Tadına doyulmaz bir aşk
Üç günlük bir ömür var

Daha ölmedik yani

Vatan, 26 Mayıs 1959, s. 4

Metin Eloğlu Diyor ki

1 — *Şiirinizi kurma çabası içinde, bugüne gelinceye kadar, kendi kendinizi sürekli bir değiştirmeye zorunlu bıraktığınız söyleniyor; doğru mu? Bu davranışın bilincine ne zaman vardınız?*

Şiirin gelişimiyle değişimi arasında önemli ayrıntılar var. Belli bir yerde, yöntemde konaklamış şair, şiirini kılıktan kılığa sokarak oyalanabilir, ama bu, bir gelişme, kendini aşma değil ki... Duruk bir öz, kabuğunu –yani biçimini– kıramaz, tazeleyemez. Oysa, şair kişi, sürekli bir öğrenim, duyum evreninde kendi devrimleriyle becerikliğini edinebiliyor. Bu ara, gerek kişisel, gerek akımsal her özlü, güçlü deneyden de etkilenmesi olağan... Şiir tutumumda, sonucu belirsiz sıçramalara hiç yeltenmedim, duymadım böyle bir zorunluluk. Bu belki de, öze olan inancımdan, önemsedğim somut ilkelere ileri gelmiştir. Ama kişinin dileğince meram anlatabilmesi için, türlü deyişlerden, ölçülerden, hatta oyunlardan yararlanması da gerek... Bu tutku, uğraşına gerçekten bağlı şairlerin en ortak yönlerinden biri.

Sorunuz oldukça kapalıydı; yanıtı da öyle oldu galiba?

2 — *Sanatçı ile eleştirmen arasında bir bakıma anlaşmazlıklar sürüp gitmiş bugüne kadar. Çoğu da sanatçılar, anlaşılammaktan dert yanar olmuş. Bu eleştirmen-sanatçı konusunda ne dersiniz?*

Sanatçının anlaşılammaktan yakınması başka, şiirini eleştirenlere gocunması başka... Bir eleştirmeciye, çıkıp da; sen beni ne hakla övüyorsun, diyen sanatçıya rastlamadım. Demek ki, bu çatışmaları yergiler doğuruyor. Anlaşılmayı, övülmeyi dileyen şair, eleştirmecinin aracılığına ne diye başvursun, elin-

deki araçlar, olanaklar okuyucu ile uzlaşmasına elvermiyorsa, bu durumda, başka bir kişinin bilgisi, beğenisi, sezgisi de onu değerince açıklayamaz. Soyut, loş, sapa kavramlara, güzelleme- lere yönelen şairin de elbet kendi soyundan, hizasından az ya da çok okuyucusu, hınk deycisi bulunur. Ama ille de tüm çevreyi ilgilendireyim, çağımın, toplumumun şairi olayım, di- yorsa, o kez eleştirmecinin yordakçılığından çok, kendi işinin isterlerini bilmesi, işçiliğini ustalaştırması gerek. Hele, bilimsel eleştirme diye bir tutuma yönelinen günümüzde, görevini salt paşa gönlüne danışan şairlerle çatışmalar, şakalaşmalar olacak elbet... Eleştirmeci dediğimiz de bir okuyucu; dikkatli, kurcala- yıcı, en azından sanatçı kadar kendi görüş, duyuş açısını yeğle- yen bir okuyucu!

3 — *Son günlerde, bazı genç şairler, onların bazı arkadaşları, şi- irimizde yeni bir akım olduğunu savunuyorlar. Bu şairlerin, şiirimize kazandırmaya çalıştıkları nitelikler, bir akımın gerektirdiği koşulları taşıyor mu?*

— Şiir adına her davranış olağan sayılagelmiş. Birileri ele- le verir; kökleşmiş, kanıksanmış şiir düzenini yadsıyan bir tu- tumla, çabıyla işe girişirler. Hanidir özlenen değerlere, ger- çeklere onların yapıtlarında kavuşuruz. Soylu, yapıcı akımdan anladığım bu. Ama günümüzde, hele ülkemizde, böylesine bir davranışın serpilip yerleştiğini sanmıyorum. Garipçilerden bu yana; üç-beş kişinin, ortak, açık seçik ilkelerle işe girişip, şiiri- mize yepyeni bir tad, bir etkileme, uyartma gücü sağladıklarını göremedik. Beğenileri, tutumları, savları, sanat ya da dünya gö- rüşleri değişik birçok şairin, apayrı nitelikler, özenler, değerler taşıyan yapıtlarını incelersek; bunlarda bir akımın gerektirdiği bütünlüğü, pekişmeyi bulamayız. Türü bakımından birbirle- rine karşıt oldukları bile söylenebilir...

Şiir çok yönlü bir alanda geliyor, üstelik tanımı da yok. ABC... desen, altına da bassan imzayı; böyle şiir olurdu, olmazdı diye tartışmalar hazırdır. İlkten, şu şiir dediğimiz şeyi tanım- lasak; o kez, varlığının, durumlarının gerekçesini de belirtmiş, savunmuş oluruz.

Şunu da ekleyeyim: Pek çok alanlarda gelişmiş ülkelere, uluslara özge şiiri; ilkel toplumlara uygulamanın, yaymaya

özenmenin de olumlu sonuçlara varabileceğini aklım kesmiyor.

4 — *Şiirlerinizden en çok sevdiğinizi seçip yazar mısınız?*

Öyle yapmayalım da, size eski, 1948'den kalma, yayımlanmamış bir şiirimi söyleyeyim:

SADRAZAMIN SOL BÖĞRÜ

Doğan günler bizi doğacak günlere taşıdı.
Sadrazam doğruldu yatağında
Ve sol böğrünü kaşdı.

Yelken, S. 30, Temmuz 1959, s. 9-10

*Ay Doğdu Batmadı mı?**

Nezim

Hüsametdin Bozok, Edip Cansever, Metin Eloğlu, Asım Bezirci, Sabahattin Batur, Ferit Öngören, Güner Sümer, Teoman Sarıkâhya, Kemal Bekir, Ertuğrul Ayaydın, Bebek'te yazın sıcak bir gününde kafaları çekiyorlardı. Bir ara Hüsametdin Bozok'u sigaya çekmek geçti akıllarından. Başladılar sormaya Asım Bezirci de konuşulanları yazıp bize gönderdi. Biz de okuyucularımıza sunuyoruz.

E. Cansever — *Yeditepe*'de yazmak ister misiniz?

H. Bozok — Hayır.

M. Eloğlu — Niye evlenmiyorsunuz?

H. Bozok — Hayatımdan memnunum.

G. Sümer — Türkiye'nin en güzel edebiyat dergisi hangisidir?

H. Bozok — Muvakkaten *A Dergisi* !..

M. Eloğlu — Derginizi kapasalar ne olurdunuz?

H. Bozok — Ölürdüm.

M. Eloğlu — İyi ama bu Aliye Berger'in sözü.

H. Bozok — Öyle ama, Aliye hanım güzel kadındır.

F. Öngören — *Yeditepe*'nin çıkma sebepleri nelerdir?

H. Bozok — !..

M. Eloğlu — Özlediğiniz dergi tipi?

* *Dost* dergisinde Nezihe Meriç'in "Sanatçılar Arasında" üst başlığıyla ve "Nezim" imzasıyla yazdığı kültür-sanat haberlerinden [S.Ö.]

- H. Bozok — *Büyük Doğu*.
T. Sarıkâhya — *Yeditepe*'yle ilginiz?
H. Bozok — Turşuculuktan biraz fazla.
F. Öngören — *Yeditepe* şiir jürisinin eskidiğine inanmıyor musunuz?
H. Bozok — Yeni olduğuna hiçbir zaman inanmadım ki!
S. Batur — Sevdiğiniz renkleri?
H. Bozok — Takmam renkleri.
K. Bekir — Sana soru sorarken hep "sizi" diye söylediler.
Senli benli kimseler oldukları halde niye böyle söylüyorlar?
H. Bozok — *La noblesse ainsi oblige!*
E. Cansever — Ayçiçeği mi güzeldir, ayçiçeği mi?
H. Bozok — Birinci ayçiçeği.
M. Eloğlu — Bütün sorulara cevap vermek zorunda mısınız?
H. Bozok — Masanın neşesi için evet.
Asım Bezirci — Yani bizi masa mı sayıyorsunuz?
H. Bozok — Siz masa değil, masadakilersiniz.
S. Batur — Şiir mi, müzik mi, resim mi?
H. Bozok — Müziksiz yaşıyamasın..
F. Öngören — Keşfettiğiniz ve edemediğiniz sanatçılar?
H. Bozok — Keşfedemediğim kendim. Keşfettiğim yok.
E. Ayaydın (basımevci) — *Yeditepe*'yi niçin *Kervan* Basımevi'nde bastırıyorsunuz?
H. Bozok — Çok ucuz da ondan.
T. Sarıkahya — Tanrı olsaydınız kaç güneş yaratırdınız?
H. Bozok — Kendimi.
Asım Bezirci — Peyami Safa'yı ne kadar seviyorsunuz?
H. Bozok — Sapına kadar.
E. Cansever — *Mevlut*'u niye bastınız?
H. Bozok — Bu da soru mu?
B. Batur — Esmerlerden mi hoşlanırsınız, sarışınlardan mı?
H. Bozok — Beğendim bu soruyu. Asıl şunu sorun: Bu hesabı kim görecektir?
Masadakiler — ???
E. Cansever — İstimlâklerden sonra *Yeditepe*'nin adını değiştirmeyi düşünmediniz mi?

H. Bozok — Yoo, siyaset yok!
Asım Bezirci — Siyasetin olmadığı yerde siz var mısınız?
H. Bozok — Eğlenceli bir soru.
Asım Bezirci — Bizde siyaset kadar eğlenceli ne var?
H. Bozok — Bocalattınız beni!
E. Cansever — Türkçe Türkçe midir?
H. Bozok — Türkçedir.
S. Batur — Hangi burçta doğdunuz?
H. Bozok — Balık.
M. Eloğlu — Ben de balık burcundanım.
H. Bozok — Müşerref olduk. Önce şunu sorun: dolmuş bulamazsak ne yapacağız?
M. Eloğlu — Ne tavsiye edersiniz?
H. Bozok — Yaya gitmek.
S. Batur — Sanat, sanat için midir?
H. Bozok — Sanat, toplum içindir.
Asım Bezirci — *Yeditepe* için olmasın?
H. Bozok — Hayır, vatan sathı içindir.
Asım Bezirci — Derginizde yazarlara ne zaman yazı parası vereceksiniz?
H. Bozok — Tanrı bana, ben de size.
Asım Bezirci — Vah benim halim, vah Yunus'un hali..
Garson — Efendim saat kaç?
H. Bozok — Dünkü bu vakit.

Dost, C. 5, S. 25, Ekim 1959, s. 59-61

Metin Eloğlu'yla Bir Konuşma

Dost

— Horozdan Korkan Oğlan'da, önceki şiir anlayışına aykırı bir tutum, bir deney var mı?

— Yok. Dilde, işlenişte, yapıda birçok değişimler olağan. Yazdıklarım biriktikçe bir kitapta topluyorum; bu ara şiirimin gidişi de kendiliğinden belirliyor; edindiklerim de, yitirdiklerim de ortada. Her kitabıyla bir başkalık, sil yeni baştan; sıçramalar sunmak, şiirini yaşantılarının değil de, soyut, dizinsel etkilerin üzerine kuranların harcı. Yaşamımı yıl aşırı yenileyemiyorum ki...

— Eski şiirlerinde ölçüden uyardan, kaçınır gibiydin. Oysa yeni kitabındaki şiirlerin çoğu uyaklı: daha kolay akılda kalsın diye mi?

— Yok öyle bir kaygım. Belleğimi yokluyorum da, unutamadığım şiirlerin çoğu ölçüsüz uyaksız. Bir şiir iki dize de olsa, tadılmadık bir deyiş güzelliği, yapı bütünlüğü taşımadı mıydı, neylesen usa yerleşmez.

— Bizde yeni bir şiir akımının kökleşip geliştiğine inanıyor musun?

— Akım değil ama, tavsamış bir şiir serüvenini yeni ilkeler, yeni bulgularla, yeni bir amaca yöneltmek isteyenler var.

— Nasıl bir amaca?

— Resim'in önderlik ettiği bir amaca: o nasıl renk, çizgi hürlüğü, hatta başıboşluğu ile öz verilerine, gerçek bağlılığına kavuşabileceğini umuyorsa bu yolda rastlansal, araçsal güzellemeleri de bağrına basıyorsa; şiir de salt sözcüklerle, somut anlamlardan

arık görütlerle yetinip, gelmiş geçmiş tüm şiirlerde bölük pürçük zaten bulunan oyunları, çerezleri yoğunlaştırarak yeni bir est-hélique kurabileceğine inanıyor. Resim'in bu bağımsızlık savaşı müziği de etkiledi; ama onların durumu, olanakları şiirinkilerle eşit değil ki...

— *Niye?*

— Şiir; resim, müzik gibi ilkten göze, kulağa seslenen görölücü, işitilici bir sanat değil de ondan. Şiir bir “kelam” sanatı olduğundan, tanımladığı nenlerin, bildirisinin düşünceyle duygularla alış verişi yordakçısı. Tüm yapısını bulgularla, bireysel sapalıklarla donatan bir şiir çabuk yoruluyor, ozansılaşıveriyor. Eskiden kimi sözcükler, konular, deyimler ozansılaşırdı – meyhaneler, bülbül, ayışığı, avarelik, liman, ekmek parası, hürlük özlemi, Memiş ağa, yaşamak sevinci gibi... şimdiyse söz konusu ettiğimiz şiirin bismillâhı ozansı.

— *Şiir o mutlu gücünü, önemini yitiriyor mu yani?*

— Şiirin kişioğlu için cayılmaz bir gereksinme olduğunu sanmıyorum. Hele çağımızda, bilimsel bir güç, bir nitelik taşımayan çabaların, onların ürünlerinin gereği, önemi savunulamaz kanısındayım. Gelişmiş toplumlarda bu tür uğraşlar sayısı pek artmaz bir azınlığa, kişisel mutluluk savaşlarında ekleme bir coşkunluk sağlayabilir belki... Ama bizde? Bir dilimiz bile yok. Dilediğimiz katlara, kuşaklara neyle meram anlatalım? Baksana, yüz kişimizden yetmişi mühür kazdırıyormuş daha! Böyle-sine bir ortamda gel de, çağdaş Fransız, İngiliz, Amerikan şiirini Türk'e, Türkçeye uygula bakalım..

— *Peki, şiirin soyutluğu, somutluğu konusunda ne düşünüyor-sun?*

— Öz niteliği yorumsal olduğundan, şiir zaten soyut bir nesne. Isındığımız, yüzgöz olduğumuz şiirler bize somutmuş gibi geliyor; yok şu bakımdan güzel, aydınlık, yok bu açıdan yararlı diye avunup duruyoruz. Oysa bir şiirin gerçekten somut değerler taşıyıp taşımadığı, yazıldığı dilin kamu düşüncesini dürtten, düzenleyen olanaklarıyla oranlı. Dostoyevski, şiir üzerine bir yazısında Puşkin'i açıklarken; onda ulusal düşüncemiz şöyle bir boy göstermekle kalmamış, bir gerçek, bir bütün olarak öz deyimini bulmuştur, diyor. Bu soy ozanlara can kurban!

— *Anlaşılan, şiirin çağımızda, hele ülkemizde bir işe yarayabileceğini yadsıyorsun. Öyleyse, şiire olan bu tutkun, özenin niye?*

— Dedem kanarya besler, üretirmiş. Babam bahçivandı; yıllarca, sardunya-karanfil melezi bir çiçek var etmeye çalıştığını hatırlıyorum. Onlara çekmişim herhalde...

Dost, C. 7, S. 40, Ocak 1961, s. 26-27

On Şaire Dört Soru

Metin Eloğlu

1 — *Yeni çıkan şiir kitabınız Horozdan Korkan Oğlan dolayısıyla sanat görüşünüzü açıklar mısınız?*

2 — *Bu kitabınızda önceki şiirlerinize göre bir değişme yapmak istediniz mi?*

3 — *Bugünkü Türk şiiri üzerinde düşünceleriniz nelerdir, şiirinizin son yıllarda bir duraklama geçirdiği kanısında mısınız? Bugünkü şiirimizde en beğendiğiniz şairleri söyler misiniz?*

4 — *Kendi sanat kişiliğinizin meydana gelmesinde önemli saydığınız sanatçılar var mıdır; varsa kimlerdir?*

1 — Kişinin gündelik, somut yaşam düzenini kuran, yöneten bilgiler, sezgiler, huylar; sanat tutumunun, beğenisinin de öncüsü. Bu kuralı yadsıyan bir oyunsal beceriklilikle de sanat yapılabilir ama, ürünlerinin insancıl bir değer, uyarıcı bir tanım, etki gücü taşıyabileceğini sanmıyorum.

Beni düşündüren, duygulandıran olaylar bir içsel tepkide bitişip yoğunlaştı mıydı, dizin (şiir) yazma gereksinmesini duyduğumdur anca. Sanata; dıştan edindiğimiz somut etkilere, izlenimlere, sorulara bir soyut yanıt gözüyle de bakmak doğru. Sanatçı bu eylemini hem kendi açısından, hem toplum açısından yansıtabildiği ölçüde önem, anlam kazanıyor. Dolayısıyla, bildirisini sunmayı yeğlediği kişilerle aralarında bir ortak dil kurmak zorunda. Bence bir “kurt dökümü” değil sanat; hekimin, yargıcın, yönetmenin, siyasacının, bilimerinin ödevlerini andırır bir uğraş.

2 — Ozanın dizin serüveni bir bütün, kitaplara bölmemeli. Biçimde, deyiş çeşnisinde yeni deneylere girerken, bu davranış özdense, bilinçliyse kişiliği yaşıyor, geliyor demektir. Dizeler bir ozanın dilinin ucuna geli gelivermeye başladı mıydı, bir hava değişimi gerekiyordur ille! Kimi, çekirgeler gibi alır o engebeli yolu; kimi de tıptış tıptış. Önemli olan nereye gitmek istediğini iyice bilmek; o kez seçtiğin araç da doğrudur, haklıdır...

3 — Özgün, yaygın, soylu bir Türk Dizinini'nin varlığını gözümünde büyütme, verilerini kuşkusuz övmek zor. Hele 7-8 yıldır, dizinle gerçekten ilgilenenlerimiz, gündeş durumunu dert edinenlerimiz epey azaldı sanıyorum. (Ozan bolluğu her çağda, her dönemde var.) Türlü etkiler, ürküler sonucu soyut, loş, kaypak özleri, bireysel gerçekleri yeğlemek ilkeleşiverdi. Son yıllardaki durum da bir duraklama, arama, Batılılaşma falan değil bence; düpedüz, ulusumuzdan, uygarlığımızdan, ekin sel yaşamsal gerçeklerimizden kopuk bir "eldizini"ni elverişsiz bir ortama uygulamadaki beceriksizliğimizin, sorumsuz pıspışlara kanmamızın doğal sonucu, ödünç urba kişiye buncacık yaraşır işte...

4 — Ortaokuldayken, Sabahattin Kudret Aksal Türkçe öğretmenimizdi. Güçlü ozanları, gerçek dizinleri tanıyıp izlemem de çok yararı dokunmuştur.

Yeditepe, Y. 12, C. 3, S. 44, 1-15 Ağustos 1961, s. 5

Metin Eloğlu ile Bir Konuşma

Konuşan: C[evdet] Nalçacı

1 — *Bugün ülkemizde şiir ile resmin paralel bir ilerleyişi var mıdır?*

— Bir sanat kolundaki özlü akımların sıçramaların, değişimlerin öbür sanat kollarını da etkilemesi olağan. Bu özellikle çağın isterlerine kişiöğlunun beğeni, düşün gelişimine paralel bir olgu. Gelmiş geçmiş sanat serüvenlerini çağlara bölüp değerlendirmizden nedeni de bu olsa gerek.

Sanat alanlarının çoğu kez içiçeliği, böylesine bir eşlenmeyi zorunlu kılıyor. Diyeceğim, müziği, tiyatrosu, mimarlığı yeniye, diriye yönelmiş bir ülkede, resim olsun, şiir olsun, yerinde sayabilir mi? Varlığını, onurunu koruyabilir mi bir Robensonlukta?

2 — *Günümüzde çok sık tartışması yapılan ozan bolluğu sorunu var. Sizin özellikle genç ozanlar arasında Türk şiirine yararlı gördükleriniz var mı?*

— Ozan bolluğu toplumumuzun hangi döneminde tavsamış ki... Ama bunun kurcalanması gereken bir sorun olduğunu sanmıyorum. Şimdi elimizin altında olsa da, diyelim bundan 10 - 15 - 20 yıl önceki dergileri karıştırırsak, o kez gözde ozanları bir bir seçsek, sonra da günümüzdeki değerlerine, önemlerine, verimlerine baksak şaşıp kalmaz mıyız?

Bu işi gerçekten dert edinenler her kuşakta 5-10 kişiden öte çoğalamıyorlar nedense.

3 — *Şiirde öykü gerekli midir? Ya da şiirde öykünün yeri ne olmalıdır?*

— “Kelam” sanatlarındaki omuzdaşlık doğal. Resimde öyküye, öyküde resme katlanamıyoruz da; diyelim bir Sait Faik’teki “Şair gibi”liği baştacılı edebiliyoruz. Şiirde ise Anlam’la Öykü’yü karıştırmamak gerek.

4 — *Şiir dili diye ayrı bir dil var mıdır?*

— Sanmıyorum. Düşünceye bağlı dilimiz “tek” değerlidir hep.

5 — *Resim konusunda sanatına inandığınız bizden birkaç kişi sayabilir misiniz?*

— Orhan Peker, Turan Erol, Nedim Günsür, Neşet Günal, Nuri İyem.

6 — *Bugün çok kimse sanatçının toplum sorunları karşısında sustuğunu, gereğini görevini yapmadığını söylüyor. Siz bu konuda ne dersiniz?*

— Böyle diyenlerin çoğu, sanatçıdan ille de akıl hocalığı, politikacılık, öğretmenlik umanlar. Oysa bireyleri bölümlediğimiz gibi sanatçıları da kendi güçleri, tutumları, yetenekleri içinde tanıyıp kabullenmeliyiz. Sanatın bir görev değil de, niteliği, yararı kişiden kişiye değişen bir uğraş olduğu kanısındayım. Önemli olan sanatçının kime-niye sesleneceğini öncelikle kestirebilmesi.

7 — *Evrensel resimde, yersel nitelikler önemli midir?*

— Bildik sanatçılara eğilirsek; Goya, Daumier, Cézanne, Utrillo, Lautrec, Orozco, giderek Picasso, Dufy, Buffet “yersel” dediğimiz biçim özellikleriyle dopdolular. Ama, “evrensel”ler de, yani soylu bir resmin “Dil”i öbür toplumlara da meram anlatabiliyor; şiir gibi değil o.

8 — *Sanat hayatınızda ilginç bir anınız...*

— Biriktirme özenim yoktur, ama ilk şiirimizin yayımlandığı dergiyi hâlâ saklarım.

Evrin, Mayıs 1963, s. 8

Türk Edebiyatçılar Birliği ve Ötesi

1 — TEB kurulduğundan bu güne değin görevini yapmış mıdır? (Evet'se örnekleri, hayır'sa nedenlerini açıklar mısınız?)

2 — Daha olumlu, yararlı bir güce erişebilmesi için hangi yöntemler denenebilir?

3 — Sendika niteliğinde kurulacak yeni bir birlik konusunda düşünceleriniz nelerdir?

1 — Yazın erlerimizizin durumu, öbür uğraşlarda çalışan kişilerininki pek andırmıyor; yazınerliği hep bir “yedek uğraş” niteliğinde benimsenmiş. Bu yüzden de örgütlenme bilincine kolayca erişilemiyor. Böylesine çok yönlü, engibeli bir alanda, tez başarılarla ulaşılamaması olağan. Şu var ki, bu tür bir kurumun yönetim yetkisini, sorumluluğunu yüklenen kişilerin yıldan yıla bir *yıllık* yayımlamakla ya da kimi olaylar karşısında “harcıâlem” tepkiler göstermekle yetinmemeleri gerekir.

Gerçek bir aydın, güçlü bir sanatçı olmak, yönetmenlik yeteneğini de kapsamıyor anlaşılan... Yazınerliği yedek bir uğraş olabilir ama, onu bu durumdan kurtarmak amacıyla kurulmuş bir birliğin bu gününü, yarınını düzenlemeye çalışanlar, bu çabalarını bir özenden, giderek bir “angarya uğraş” olmaktan ötelemek zorundadırlar.

2 — Sorunları çetrefil bir topluluğun gerek toplum içindeki yerini, önemini belirtmek, gerekse ona somut yararlar sağlamak güç iş elbette; darmadağın bir “varlık”ı derleyip toplamak, onun yaşamsal onurunu sağlamak için öncelikle bir gereksinmeyi

aşılmalı. Bir esnaf birliğinin varoluş, gelişim koşulları bile, o kolda emek harcayanların dayanışma, korunma gereksinmesine dayanıyor. Yani ilkten bir pekiştirici yöntem bulmalı. Bunun için de şunlar usul usul gerçekleştirilemez mi?

a) Yazıneri sayısı kabarık kentlerde şubeler açıp, İstanbul tekelinden öte bölge örgütlenmelerine gitmek;

b) Üyelerince desteklenmesi çok kolay sağlanabilecek bir yayım organı;

c) Gelir kaynağı da olabilecek bir toplantı, buluşma yeri;

d) Üyelere bir birlikleri olduğunu sık sık ansıtacak tanışma, bitişme toplantıları...

3 — Yazınerlerimizin bir sendika çevresinde toplanabilmeleri “hukuken” olanaksızmış. Nedeni de, karşılarında işveren durumunda kimsenin olmayışı. Yani, türlü uğraşların ustası, çırağı, sömürölmelerini önlemek, geçim onurlarını korumak için örgütlenebiliyorlar da; romanları, öyküleri, şiirleri, denemeleri, çevirileriyle şunca kişiyi geçindiren yazınerleri, tek-tek’likleri yüzünden, güvenç, direnç verici sosyal bir dayanaktan yoksun kılınıyorlar... İlgili yasalarımızın bu yorumunda bir sakatlık olsa gerek... Kurcalamak da yine T.E.B.’e düşüyor gibi...

Evrin, S. 16, Mart 1964, s. 8

Yeni Mevsim İçin Neler Hazırlıyorlar?

Şiirler var. Bektaşî öykülerinden de elli kadarı dizinleştî. Ama bu ara, resim çalışmaları yine ağır basacak gibi...

Tanin, 11 Haziran 1961, s. 2

*Beş Kuşak Konuşuyor:
Metin Eloğlu: “En Azından,
Başarılı 20-30 Sanatçımız Var”*

Hazırlayan: Gavsi Ozansoy

*“Şişede durduğu gibi durmaz bu kâfir
Tutar insana yaşamayı sevdire”*

Şu iki mısradaki “şiiir” kitaplar dolusu edebiyata bedel, değil mi? Metin Eloğlu böyle bir şair işte. En son kuşak yazarları onu aralarında en “güçlü”lerden biri olarak görüyorlar. Sanatta, “garipçiler” kuşağını devam ettiriyor. Yukarıdaki mısraların altına “Orhan Veli” adını da koysam, yadırgamazsınız.

Eskiler Orhan Veli ve arkadaşlarının “sanat” kavramına girebilmek için epeyce çaba harcamışlardı. Sonra da onları, bilhas-sa Orhan Veli’yi pek sevmişlerdi. Metin Eloğlu’na da aynı çabayı göstermek lazım. Çünkü bütün şiirleri yukarıdaki iki mısra gibi aydınlık ve “anlaşılır” değil.

Biraz da sıkıntılı bir sanatçı galiba, anketimizin sorularına yazılı olarak verdiği cevaplar pek kısa. Soru ve cevaplara geçmeden size bir şiir sunuyorum:

HADİ UYAN

Günüşiği çilemeye başladı başucunda
Denizler bir mavilik edindi günden

Seher yeline uyup kuşlar tüneğinden uçtu
Bu türküyü dinleyecek misin
Hadi uyan
Aydınlığa çık da çil gözlerin ışınsın
İlkyazlar sıcağı biriksin yüreğine
Yoksul olsan da uyan
Garip olsan da uyan
Mademki güzelsin, güzeli yaşatmak için
Mademki iyisin, iyiliği yaşatmak için
Mademki umutlusun, umudu yaşatmak için
Hadi uyan
Denizi dinle, yaşamak desin
Toprağı dinle, barışmak desin
Göğü dinle, sevmek desin
Bir plak konmuş gibi gramafona
İşte aşk işte özlem işte savaşmak gücü
Uyan diyor, uyansana
Hadi uyan
Sevdiğim uyan
Ne olur uyan

Metin Eloğlu'nun anketimize cevapları:

— Bugünkü Türk edebiyatını nasıl buluyorsunuz? Edebiyatımızda dün mü daha kuvvetliydi, bugün mü? Günümüz Türk yazarları daha çok nerede başarılı? Şiirde mi, oyunda mı, mizahta mı, hicivde mi? Bütün bu dallarda yaygın olarak, eski kuşaklar mı daha etkiliydi, yeniler mi? En son kuşak edebiyatçıları arasında beğendiğiniz isimler?

— Bugün elbette... Daha insancıl, daha çağdaş, daha savaşçı da ondan! Bu dallarda en azından, başarılı 20-30 sanatçımız var. Diyelim şiirde bir Oktay Rifat, romanda bir Orhan Kemal, öyküde bir Muzaffer Buyrukçu, oyunda bir Güngör Dilmen, mizahta Aziz Nesin hangi ölçülerle, ne oranda birbirlerinden başarıdadırlar denebilir?

— Hececilerden bu yana dilimizde bir sadeleşme cereyanı var. Bu cereyan son yıllarda daha da kuvvetlendi, bu gidişin "bir dil ihtilali halini aldığı, Türkçeye halk dilinde de kullanılmayan nesebi belirsiz kelimeler

rin girdiğini” iddia edenler var. Bu konuda düşünceleriniz nedir? En son kuşak yazarları, tümüyle, Türkçeyi iyi biliyor, kullanıyorlar mı?”

— Dilimiz yalınlaştığı, özleştigi ölçüde geliyor, ulusallaşıyor da... Son kuşak yazarlarının en önemli çabası, en belirgin özelliği, bir Dilcinin görevini benimseyip yürütmelerindendir de, diyebiliriz.

— *Dünyada ve bizde bir (bunalım gençliği), yaşantıları var, edebiyatı var. Onları okuyor musunuz? Düşünceleriniz nelerdir?*

— “Bunalım gençliği”nin varlığını bir edebiyat akımı içinde düşünemiyorum. Sanatçıların kişisel doğrultularıyla ilgili bir sorun bu. Kimi yazar varoluş çizgisini böylesine bir içlem, yaratım çizgisiyle sürdürüyorsa, niçin kınansın?

Haber, 24 Şubat 1967, s. 3

Ayşemayşe Üstüne Konuşma

Asım Bezirci / Metin Eloğlu

— *Şimdi son kitabın, Ayşemayşe üzerine konuşacağız seninle. Fakat asıl konuya, girmeden, önceki eserlerinden biraz söz açsak nasıl olur? Ayşemayşe'ye kadar olan şiir serüvenini kısaca anlatır mısın?*

— Şiirle uğraşmayı, daha doğrusu, soyut aşamalara varmayı bir serüven olarak niteleyemiyorum. Bilinçli bir uğraş sonucu, kişi kendini, sanat tutkusunu daha çağdaşça, daha ustaca, daha sorumlucu yansıtabilmek kaygusunu ediniyor. Eğer 1951 yılında yayımlanan *Düdüklü Tencere*'den ve onu izleyen aynı türden şiirlerimle bugünküler arasında kesin ayrımlar varsa, bu gerek yaşantımın, gerekse o kökenden gelen kişilik aşamalarının sonucudur. Ha, şunu da söyleyeyim: O yıllar, şiirin toplumsal gerekleri paldır küldür değiştirebileceği kanısındaydım. Bugün ise, şiirin toplumumuzdaki görevi, olsa olsa, belli bir ilgililer küme'sini yüceltmeye yeter anca... Daha açık bir deyimle: Dünya çapında bir düzeye eriştiği söylenen şiirimiz, şu otuz milyonluk Türkiye'de pek pek üç beş bin kişiyi etkilese bile, bu etkinin toplumda olumlu olarak yansıması düşsel bir kanı. Hele, Türkçe de yaygın bir dil olmadığına göre...

— *Şüphesiz, tek başına şiir toplumu değiştiremez. Ama onu değiştirmeye çalışan güçlere bir şeyler ekleyebilir. Örneğin, kimi kişilerin sosyalist eğilime gelmelerinde Nâzım Hikmet'in payı olmuştur. Aynı şekilde Namık Kemal, Tevfik Fikret için de böyle bilinçlendirici, yürek-lendirici bir paydan söz edilebilir. Kaldı ki burada önemli olan payın*

niceliği değil, niteliğidir. Toplumlari değiştirenler çoğunluklar değil, bilinçli azınlıklardır.

— Bir bakıma, kestirmeden doğru ya; bence bu bir Nâzım Hikmet, Namık Kemal, Tevfik Fikret sorunu değil. Yani, salt şiirle ilgili bir sorun değil bu... Bu etkinliğin ağır basan yönlerini, içeriğini daha çok siyasal örgüt ya eylemlerin çağca oluşumunda aramalıyız. Ayrıca, Nâzım Hikmet şairliğinin yanı sıra, az önce değindiğim siyasal eyleme de katılmış ve bu tutumunu yaşamında da saptayabilmiştir. şair saymadığım Namık Kemal de öyle... Üstelik ben Nâzım'ın toplumu değil, toplumcu çevrenin onu etkilediğini sanıyorum.

— *Bir şair toplumu değiştirmek için mi toplumcu şiirler yazar, yoksa yaşıyış, duyuş, biliş ve inanışını mı onu böyle şiirler yazmaya götürür? Gerçekten ülkücü bir şair toplumcu şiirler yazmadan edebilir mi?*

— Gerçek şiir, toplumcu olsun olmasın, yüzde yüz yaşama ekli bir üründür. şairin kültürü, kişisel eğilimleri, giderek uğraşını benimseme, önemseme kaygısı bu çabasıyla en önemli etkindir elbet. Diyeyeğim, toplumcu olmayan bir şair nice yırtınsa gerçeklen toplumcu şiirler yazamaz; ama gerçekten toplumcu bir şair bireyci şiirin daniskasasını yazabilir. Nedeniyse, toplumcu şiire varabilmek için, bireyci şiirin eksiklerini, boşunalıklarını kendi özel süzgecinden iyice süzebilme kıvamına gelebilmesidir.

— *Elbette, bireyci tutumda, başarılı örnekler verebilen şairleri kınamamak gerekir, ama hep böyle tek çizgili şiirler yazan bir şair karşısında nasıl davranacağız?*

— İnsanoğluna yararlı olabilen her türlü olumlu çaba başımızla beraber. Senin sorunun özeti şuydu: şairin — şöyle ya da böyle — toplumu değiştirmeye, daha silgincesi, etkilemeye gücü yeter mi? Bildik curcunada şair kim ola ki, yetsin? Toplumcu bir yönetimde bu tür sorular daha bir anlam kazanır kanısındaım. Şimdilik, ne şimdiliği, hanidir kendi kendimize gelin güvey olmalarımız var ya hani... Boşuna mı, diyeceksin; boşuna bir olgu var mı şu evrende!

— *Asıl konudan ayrıldık galiba? Sözü, Ayşemayşe'ye getirsek? Bu kitabında halkın haline, toplumun yaralarına hiç dokunmuyorsun. Oysa eski kitaplarında bunsuz edemezdin. Dünya görüşün değişmediğine göre, tutumundaki bu değişiklik nereden geliyor?*

— “Halkın hali”, “toplumun yaraları”... kötü, yıprak deyimler, kolayına “edebiyat”. Kimsenin de iplediği yok bu yaftaları. Halkın hali de, toplumun yaraları da — hele bizim gibi geri kalmış bir toplumda — öncelikle bambaşka kurumları, birlikleri; daha doğrusu, halkla yüzyüze sorumluları ilgilendirecek sorunlar. Sanatçının candan ilgisi, dolaylı olacak elbet... Yani *halkla yüzyüze gelecekleri* etkileyebilirse... Yoksa, siyasal alanda, dolaysız gerçekten başarıya erebilmiş bir sanatçı tanımadım şimdiye değin. *Ayşemayşe*’yi ön söz konusu ettiğine göre, orda da duralım: O kitaptaki şiirler, dediğince, toplumsal sorunlar kaçağı değil.

— *Söylediklerine pek katılamayacağım. Fakat amacım sözlerini çürütmek ya da seninle tartışmak değil, düşüncelerini öğrenmek olduğundan, onların yanlışlığını burada uzun uzadıya açıklamayı yersiz buluyorum. Yoksa asıl konumuzdan uzaklaşmış olacağız. Ancak şu kadarını söylemekle yetineyim: Türkiye gibi geri bırakılmış bir ülkede şairin halkın halini, toplumun durumunu – ister açık, ister dolaylı yoldan olsun – ele alması kolay değil, tersine, güç bir iştir. Çok bilinçli, yürekli, ustalıkla olmayı gerektiren bir iş... Neyse, konumuza dönelim, bir başka soru: Elbette, iyi bir şairin yıllar yılı aynı biçimde yazması beklenemez. Nitekim sen de Odun’dan başlayarak birtakım değişimlere yöneldin. Bu yöneliş sürecinde Ayşemayşe hangi aşamayı temsil ediyor?*

— Şiirleri can gözüyle okuduğuna kuşku yok a, yine de, sanatsal bir açıdan bakıldığında, yıllar yılı öncesi tutturduğum, değindiğim, yerdiğim ya da sevdiğim, gerçekler yönünden *Ayşemayşe* günümüze yaraşır bir yapı, içlem, dil ve deyiş aşamasındadır. Şimdilik soyut diyebileceğimiz bu aşamanın şuncacık tutkunu varmış, eh, onlardan benim payıma düşeni başımla beraber...

— *Ya bunlar sınırlı bir azınlık ise?*

— Azınlık olduğunu demin de söyledim. Okur-yazar oranı çok düşük olan toplumumuzda, şiirin halka bitişik bir işlevi olmayacağı kanısındayım. Kestirmeden; çağımızda ve özellikle ülkemizde yeni bir *Halk Şiiri* üretmek olanaksız. Belli dönemlerde şiirin halka erişip etkilemesini daha açık-seçik olanaklar, öğeler aldı. Bu daha da zorlaştırdı, yüceltti şiirin görevini. Pörsümüş örneklerle “şiirin görevi, önemi, özveri” elbet tartışılmaz. Hadi, işgüzarlık edip, dıştan örnek alayım: Azıcıklığın daha da azına seslenen Rimbaud, bugün çoğunluğun şairi değil mi? Oysa han-

gi çağın, hangi ulusun somut dertlerine değiniyor? Tam karşıtını da anayım: Nazi baskısındaki Fransa'da, "karşı koma" dönemi- nin elden ele, dilden dile gezen şairleri Aragon, Eluard, vb. bu- gün, eski eylem gücünü yitirip olağanlaşivermişlerdir. Üstelik gözde ozan olarak da adları pek anılmıyor gayrı.

— *Konudan yine uzaklaştık. Ben asıl şunu öğrenmek istiyorum: Ayşemayşe'nin vardığı aşamanın yeri, anlamı ne sence?*

— Yerini kestirmek bana düşmez. Anlamı ise, 1968 Metin Eloğu'sunun tanımlanmasıdır.

— *Peki, bu tanımlamanın temelinde hangi kaygular, gereksinme- ler yatıyor?*

— Biz türlü nedenlerle dilini yitirmiş bir ulusuz. Bu yitikli- ği gidermek, Türkçeyi yeniden kurmak öncelikle edebiyatçılara düşüyor. Yani, ben dilimi yeniden yaratmak, geliştirmek, on- dan ötede şiirimi kurmak zorundayım. Oysa bir Fransız, İngiliz vb. için böyle bir sorun yok. Son çalışmalarımdeki tutumumun özellikle dilimizin anlatım gücüne yönelik, başka bir deyimle, şiirimin çözümleyici, öyküleyici değil, dilimizi yeniden kurucu yönüne önem veriyorum. Bunun sonucu da ortaya konan yapıt- ların soyut olarak nitelenmesi oluyor.

— *Ayşemayşe'yi tümüyle soyut olarak nitelemek istemem (çünkü genellikle böyle bir niteliği yok). Yalnız, dil konusunda şunu öğrenmek isterim: Ayşemayşe'de dili oldukça zorladığın görülüyor. Bu da şiir- lerin güç anlaşılmasına yol açıyor. Eskiden bundan sakınırdın, şimdi neden aldırıyorsun?*

— Dolaylı olarak yanıtlayacağım: Kolay anlaşılan şiirin, ko- lay yazılabildiği kanısına vardım deneyler sonucu... Daha açığı; şiiri anlamak da, tadına varabilmek, etkilenebilmek de bir özel çaba işi... Bizlerin bir görevi de –gerçek anlamlara varabilmek için– dili kurcalamak, zorlamak, kurmak. Okuyucunun yadır- gaması, çözmeye üşenmesi olağan ya, türlü dönemlerde bu ger- çek, hep mi hep, şair-şiir yararına çözümlenmiştir.

— *Dili kurmaktan söz açtın. Son Ayşemayşe çizgisinde bu kur- ma işini nasıl yürüttün?*

— *Ayşemayşe*, benim şiir uğraşımın doğal bir aşaması. Bu kitapta tüm sorunlarımı çözmüş de değilim. Ama öz-biçim yö- nünden bir aykırılığa düştüğümü sanmıyorum. Aslına bakılırsa,

şiiir çoğu dönemlerde –gereksiz bile olsa– ille de dili kurar, için için. Ben de bu kitabımda kendi yapıma, açımı göre bir “şiiir dili” kurduğum kanısındayım.

— *Güzel ya, “utkun, yıprak, kuşmaz, üflentilik” ve benzeri sözcükler için ne dersin?*

— Genel dil kurallarına aykırı olmamak koşuluyla, şairin türetmeleri olağan sayılmalıdır. Ayrıca, andığın örnekler de sözlüklerde var zaten. Ben de sorundaki bir sözcüğe değineyim: Sözcük. Ataç’ın inatla önerdiği, savunduğu *tilcik* yerine Melih Cevdet Anday’ın ilk kez kullandığı, yaydığı *sözcük* tutuverdi.

— *Dili zorlayışına, alışılmamış sözcükler kuruşuna bakarak seni de İkinci Yeniler arasına sokmak doğru olur mu?*

— İkinci Yeni deyimini hep yadırgadım. Zaten İlhan Berk’ten başka da kimse benimsemedi bu deyim. Bence, iki tür şiiir var. Biri yaşıntıya, kaynaklara ve gündeş sorunlara eğilik şiiir; biri de bir laboratuvar çalışmasını andıran “sentetik” diyebileceğim şiiir. Oysa benim özendiğim, şiiir “mutlak” bir anlam, bir öz taşıyan, biçimini, sesini o içeriğe adayan bir türdür. Bence, mısra işlevini yitirmedi. Açıklamak gerekirse, şiiirin salt bir bütün, bir anlam toplamı olması gerektiği kanısındayım.

— *Güzel ama, bazı kişiler yine de seni İkinci Yeniler arasında anıyorlar.*

— Evet, diyelim Memet Fuat, rastgele bir yazısında böylesine bir suçlama yapmışsa, bunun tersini saptamak için niye gücümü üzeyim?

— *Ben de seni İkinci Yeniler arasına sokamıyorum. Yalnız, onların senin üzerinde etkileri olmadı mı?*

— Olmadı. Niyesini şöyle açıklayayım: İlkesiz bir akım İkinci Yeni Benim şiiirimse öncelikle içlem, öz olarak hep bir ilkesi, düzeni olan bir şiiirdir.

— *Son kitaplarında dilde olduğu gibi, konularda da yerellikten (mahallilikten) uzaklaşır görünüyorsun?*

— Yabancı dil bilmediğimden herhangi bir dış ozanın etkisinde kalmam olanaksız.

— *Ya o ozan Türkçeye çevrilmişse?*

— O da Türkçeleştiiğine göre, dil deyim yönünden Türkiye niteliğindedir. Zaman zaman batılı ozanları değerince tadama-

duğımdan yakınır oldum. Ama Arapça, Farsça yazarı doğulu ozanları da, Aragon'u bildiğim gibi, Hafız'ı da biliyorum. Fi tarihinde Ataç o dönemdeki şiirlerimi kurcalarken "belli ki Prevert'i de okumuş," diyor ve akıllıca şunu ekliyordu: "Ama, Fransızca'yı bilip bilmediğini kestiremiyorum." Sırası gelmişken şunu da söyleyeyim: Yabancı dil bilen birçok şair dostlarımın gereksiz sapmalara, özentilere kapıldığına tanık oluyoruz. Bu, yani benim dil bilmezliğim bir övüntü değil. Tam tersine, bir imrenme belki; kişiliğimdeki, huyumdaki öykünme yeteneksizliği yüzünden... Ne ki, Türkçe yazan çok sevdiğim şairlerle de bir benzerliğim olmadığını söyleyebilirim. Şiirin, resimde olduğu gibi, bir usta-çırak çalışması olamayacağı sanıyordum. Ama bu demek değildir ki, tüm etkilerden uzak bir şiirim var. Beylik deyişle, bu etkiler elmadaki şekerin varlığına benzer.

— *Son şiirlerin için böyle bir etkiden söz açılabilir mi?*

— Hayır. Az önceki konuşmamda da belirttiğim gibi, kendi etkimde dahi kalmak gücüne gidiyor. Ben bir aşamanın peşindeyim. Yoksa yeni bir *Diüdüklü Tencere*, *Sultan Palamut*, hatta *Odun* dilersem dilimin ucunda...

— *Orası öyle ama seni bu eserleri sürdürmediğin için kınayanlar çıkıyor. Kimileri, "Keşke Metin o mahalle çocuğu tavrını değiştirmeseydi" diye hayıflanıyorlar...*

— Onları hep aynı mahallenin aynı kahvehanesinde aynı nargileyi tokurdatan tiryakilere benzetiyorum.

— *Değişmeyi, yerinde saymamayı seçtiğine göre, bundan sonra neler yapmayı düşünüyorsun?*

— Doğal yaşama ekli bir şiir verisi bu. Yaşamım ya da şiir gereksinmem değiştiği ölçüde o da kendiliğinden belirlenecek.

Yeni Dergi, Y. 5, S. 50, Kasım 1968, s. 373-377

Sorduk Söylediler

1 — 1970 yılı içerisinde gerçekleştirilecek çalışmalarınız, tasarılarınız?

2 — 1969 yılı içinde, ülkemizde yayımlanmış en beğendiğiniz üç yapıt?

3 — Yine 1969 yılındaki çalışmalarıyla ilginizi çeken üç sanatçımız?

Metin Eloğlu cevap veriyor:

1 — Geçen yıl yazdığım şiirleri *Aşk Olsun* diye bir betikte toplayacağım. Belki yıllardır birikmiş öykülerimi de. İlkyaz içinde, Ankara ve İzmir’de birer sergi...

2 — *Gecede, Gürültülü Birkaç Saat, Bakış Kuşu*.

3 — Orhan Kemal, Necati Cumalı, Orhan Peker.

Güney, S. 28, Ocak 1970, s. 14

Metin Eloğlu ile...

Edip Cansever

Bahar da geldi yani Metin'ciğim
Hem de birdenbire geldi bahar
Ne düşünüyorsun yahu, nerden de düştü aklına
Bakma sen, daha dipdiri içimiz
Ama bir zaman gibi ıssızmışız, bir zaman gibi تنها
Ne çıkar! kim demişti hani, sarılmışız üstelik bir hayal gibi
Sahi bir hayal gibi, hayal kırıklığına

— Şiirlerinin en göze çarpan öğelerinden biri de “humour”. Horozdan Korkan Oğlan’dan sonra büsbütün yitirmediyse de aşındırdın bu keskin yanını. Oysa bozuk düzen toplumlarında humour; etkin, yapıcı, hatta bir anlamda kaçınılmazdır. Sense bu verimli özelliğini daha bir evrensele yöneltmek yerine, dilin olanaklarını alabildiğine kurcalamayı seçtin, bence. Bunun nedenle rini açıklar mısın?

— Öncelikle şunu söyleyeyim: Bozuk düzen toplumlarında “humour” etkindir, doğrultu gücü de taşır. Ama şiir? Ya da, elmadaki şeker gibisine şiirdeki humour? Bunu ilk basamak öge gibisine düşünmek, günümüz şiirine çok aykırıdır kanısındayım. Günümüz şiiri dedim, sırası gelmişken, bu kavrandan ne anladığımı da açıklayayım: Günümüz şiiri, salt kendine yöneliş çabasıdadır; herhangi bir öbür ülke şiirindeki bağımsızlaşma, kendi olabilme, yeni şiir olabilme öntutkusuyula... Humour’ın varlığı, hani şu ölçü-uyak dediğimiz yan desteklerden öte bir anlam, değer taşımıyor gayrı şiirimizde. Mecaz, istiare ney-

se, “humour” da o anlaşılan. Ta 1951’de yayımladığım *Düdüklü Tencere*’den sonraki betiklerim de –*Sultan Palamut, Odun*– belli bir dönemimin çıkışlarıydı; o konakta pineklemem, ya da oncalığı yinelemek için yırtınmam olacak iş miydi? Senin bu so-
rundaki yargını çok dosttan duydum; tümü de iyi niyetli, ama şairin aşama yasalarına aykırı eleştirilerdi. Şu da var: 1950 önce-
si şiirlerimden hâlâ sevdiklerimi hiç bir betiğime almadığımdan yakını dururum; onlarda humour mumor var mıydı, bilmem a, “hiciv” denebilecek nitelikten yoksundular... Diyeceğim, gerek kişisel yaşama, gerekse “sentetik” denilmez bir şiir özenine yasal bir şiir serüvenini sürdürüyorum şimdilik. Eh, dilin olanaklarını zorlamam, kurcalamam da bu serüvenin olası tutkunluğu işte...

— *Kelimelerin hayatını nasıl ölçüyorsun? Onların ilişki alanlarını nasıl saptıyorsun? Semantik’in edebiyata da uygulanabilen; “anlamın temeli yapısaldır” ilkesini doğruluyor musun? Bunları sormamın nedeni şu: Bugün sürdürmekte olduğun şiirin temeli çok yapısal. Kelimeleri, sözdizimlerini oldukça zorlayarak, sana bile –belki de– yabancı gelebilecek anlamlar üretiyorsun. Bu tutumun, şiirde resmi bir hayatı öngördüğün sonucunu kanıtlamıyor mu? Böyle değilse, bunca yoğun-
dilsel bir çabayı neden gerekli buluyorsun?*

— Soru’n, bir bakıma yanıt niteliğinde de; değişik deyimle şunu belirleyeyim: Şiir, ilkten bir Dil uğraşı elbet. Giderek şu da savunabilir: Dil + Anlam = Şiir. Hoş, tüm “kelam” sanatları için bu böyledir ya, şiirde daha bir yoğunlaşıyor, kesinleşiyor. Semantik dedin. Yani; “Sözcük anlamlarını birbirleriyle karşılaştırarak ya da bu anlamların zaman içindeki gelişimlerini gözönünde tutarak inceleme..” Bilirsin, böylesine kuramsal güdümlerim yok. Nedir ki, “anlamın temeli yapısal”dır ilkesinden yana olduğumu tüm şiir çalışmalarım saptar niteliktedir. Üstelik bir “zorlama” diye tanımlanamaz bu çaba; olsa olsa, her şairin doğal ödevidir.

— *Ülkemizde, çeşitli sanat dalları birbirinden kopmuş görünüyor. Ne romanın şiirle, ne şiirin resimle, ne resmin oyunla ya da öyküyle yakın bir ilişkisi yok. Ortak sorunlar, ortak tartışma alanları bile yok denecek kadar az. Belki de tek konu, ulusallık. Ulusallık denince de, bir genellemeden öteye gidilemiyor pek. Kültür kavramının yaygınlığına, geniş kapsamlılığına sığınıyor çoğun. Bu konuda, özellikle şiir üzerine söyleyeceklerin var mı?*

— Sevindirici bir oluşum bu: çağımıza yaraşır bir tutumun, ülkemizde de yol-yordam bulabilirliği diyelim... Yani her sanat dalının bağımsızlaşması, öz kökenin isterlerine uyması diyelim... Şiirsiz resim, resimsiz öykü şiir; ne güzel: Ortak sorunlar, bu kopuşmanın koşullarıyla daha kolay çözümlenebilir kanısındayım. Bir “sanatsal özgürlük” sorunu bu: hiçbir dış etkiden, yargıdan, buyruktan “medet” ummadan... Senin özellikle değindiğin “ulusal”lık da bu açıdan, bu yorumla alabildiğine belirgenleşiyor. Şöyle: Söz ve biçim sanatlarımız arasında epey gelişim, bitişim aykırılıkları vardır. Oysa, kimi kez, geçmişi üççeyrek yüzyılı geçmeyen resmimizin, yontumuzun batısal değerlendirmelerde baştacı edildiğini duyarız. Gerçek midir? Sanmam. Bu durumda, şiirimizin evrenselliği sözkonusu olabilir mi? Dil olanaklarımız, yaygınlığımız düşünülürse, onu hiç sanmam. Nâzım Hikmet olayı biyana, öbür göstermelik dış övünüler, havanda su dövmek işte...

Güney, S. 32, Mayıs 1970, s. 4

Metin Eloğlu ile Bir Konuşma

— Şiirlerinizin çoğunun suya sabuna dokunması nedeniyle, kitabı toplattırılmış ozanlardansınız. “Politik Şiir” mi yazdıklarınız? Hiç değilse kimileri? Politik şiir nedir sizce?

— Politik şiir? Hiç yazmadım; nasıl yazıldığını, kimlerin yazdığını da bilmiyorum. Eğer; toplumsal, ülkesel sorunları kurcalayan şiir türünü kastediyorsanız bu sorunuzda, bilinçli tüm şairlerimizin boynunun borcu zaten...

— Şiirde “ironi”yi seçişiniz “orijinal” olmak için mi, yoksa toplumdaki düzensizliği, aykırılıkları yansıtmak için mi?

— Şunu diyeyim öncelikle, ön yargılarla şiir yazılmaz kanısındayım “ironi”, bir bakıma kestirmeden gitme yöntemidir eleştirici ozan için. Yoksa özgün olabilmek için seçildiğinde hiçbir işlev bu yükü taşımaz. Nedir ki, ozan bilerek, isteyerek de seçmez genel yordamını; salt ekinine, yaşam serüvenine, “mizacı”na yaslı bir oluşumdur şiirsel tutumu; işte, şunca şiirim kaçında var “ironi” dediğiniz.? Toplumumuzdaki sakar gidişatı, denge-sizliği “heccavlık” değilse de, düpedüz düşün ürünü sanatsal çıkışlar “ciddi” eleştiriler ola ki tavsatır sanıyorum.

— Resim alanında da ünlü bir sanatçısınız. Sanatın “niçin”liği üzerine görüşleriniz?

— Tartışılmaya yakın sorulardan biri bu, genel olarak... Sanat diyorsunuz. Mimarlık olmasa, müzik olmasa? Hiç olur mu? Ama şiir olmasa da olur diyebilir miyiz? Deriz... Plastik sanat-larsız edemeyiz de, kelim sanatları solda sıfır bir bakıma! Niye? Çağdaş şiirin, romanın, öykünün bildirisi dürtüsü çoğu kişileri

tedirgin eder de ondan... Elbet mimarlığın da, müziğin de, yontunun da, resmin de bildirisi vardır ne ki, “kelam” sanatları daha bir etkinlik, uyarı gücü taşır özelliklerinde...

— *Türk Düşüncesi diye bir şey var mıdır sizce?*

— Yoktur, Türkçe düşünebilmek vardır.

— *Sanatçının, toplumuyla ve çağıyla, durumu düşünüldünce, Türk sanatçısının yeri nerededir acaba?*

— Elbet bir genelleme yapılamaz. Çağının, toplumunun ka-
çağı gözde sanatçıları da vardır, kıyı-köşe bir olumlu örgüyü hiç
böbürlenmeden yiğitçe örenlerde... Diyeceğim, dış ilgiler bu so-
runuzu daha somutça yanıtlıyor. İçdeki karmaşa ise bir âlem...

— *Bir partiye girerek politikaya girmeyi düşündünüz mü?*

— Politikaya karışmak, az önce de belirttiğim gibi, sanatçı
için çok dolaylı... Ama ülkenin sorunlarına yakın ilgiler duyan
bir kişi olarak Türkiye İşçi Partisi’ne üye idim. M. A. Aybar’ın
başkan olduğu dönemde, şimdi değilim.

Ulus, 10 Haziran 1970, s. 4

Metin Eloğlu'ya Sorduk

— Sizin kelimelerinizin sözlüktekilerden ayrı bir kullanılışı var. Hatta kimi zaman kendiniz sözcükler katıyorsunuz mısralarınıza. Hem şiir dilinizi, hem de genellikle şiir dili konusunda neler söylemek istersiniz?

— Şiir dili diye bir şey yok elbet, şiir zaten var olan dili gerçekleştirmektir bir bakıma; dili somutlamaktır. Hem “kelime”, hem “sözcük” diyorsunuz sorunuzda, bu çelişmeye düşmez işte şair; kök-ödev'i, anlamı yansıtırken, tek aracının dil olduğunu bilebilmesidir; aslında bir saygı, bilinç, kişilik sorunu bu... Benim özel tutumumu da andınız; sözlükler değişkendir, giderek şairler zorlar bu değişkenliği, doğrultuyu. Böylesine bir savım yoksa da kendi açımdan, “Türk Dili”nin gelişmesi için tüm olasılıkların denenmesinden yanayım, bir; düşüncemi, duyarlılığımı şiirleyebilmek için kendime özgü bir dil yöntemi tutturmak gereğine inanıyorum, iki...

— Sizin bir şiiriniz Selmi Andak'ın bestesiyle ödül kazandı. Yapılacak bu tür müzikle Türk şairinin nasıl bir ilgi kurmasını uygun bulursunuz? Müzikçilerin, edebiyatımızın nitelikli şiirlerini bestelemek eğilimlerinde şairlere düşen görev nedir?

— Öncelikle şunu söyleyeyim: Selmi Andak'ın ezgilediği “Gurbet Yorganı” şiir değil şarkı sözüdür. İlk kez böyle bir uğraş denedim, dostumun önerisiyle. Sürdürmek de isterim. Diyeceğim, şiirin bağımsızlığıyla bağdaşamaz bu tür, ya da müziğin bağımsızlığıyla. Ama olumlu örnekler de var. Ruhi Su'nun, Nevit Kodallı'nın, Nedim Otyam'ın uygulamaları gibi.

— *Ressam ve şair olarak tanınıyorsunuz. Bu iki sanatın sizin kişiliğinizde birbirini etkileyen yönleri olmuş mudur?*

— Hayır.

— *Son şiirlerinizde motif olarak geleneklerden yararlanma eğilimleri görülmüyor. Siz şiirinizde ya da genel olarak bir deyimle geleneksel edebiyatımızdan yararlanma olanağı buluyor musunuz?*

— Karmaşık bir soru, yine de yanıtlamaya çalışayım. Motif’le İmge’yi eş hizada kurcalamamak gerek. Motif özellikle “plastik” sanatlara özgü. Yazın alanında yansımaya da genellikle “imaj” diyoruz. Yani, İmge. Gelenek deyimini de çok soyut bir kavram; bir sanatsal geleneğin en gündeş özlemini yansıtır yapıtlarında; öbürü, aman ille de “bizden” olayım kaygısıyla, işgüzarlıklara, yavanlıklara, yabansılıklara düşebilir; evet, bir ekin, bir bilinç, bir beğeni sonucu bunlar... çok geniş, besleyici dürtücü bir yazın geçmişimiz var; eh bu kaynaktan da faydalanmamak olanaksız herhalde.

— *Bu soruların ötesinde şiir ve resminize ilişkin, okuyucularımıza iletmek istediğiniz neler var? Ya da kendiniz hangi soruyu sormak isterdiniz?*

— Tümünü yukarıda söyledim sanıyorum.

Yeni Gazete, 18 Ağustos 1970, s. 8

Ünlü Yazarlarımız Nasıl Çalışıyor: Metin Eloğlu

Necmi Onur

— Her yerde şiir yazarım. Belli bir yer ve zaman yoktur çalışmam için... Sadece âşık olduğum zamanlarda şiir yazamam. Çünkü yalan yanlış bir şeyler söylemekten korkarım.

Metin Eloğlu böyle başladı sohbete.

— Sizi şiir yazmaktan alıkoyan sadece âşık olmak mı?

— Korkum veya özlemim varsa gene yazamam. Yani özet olarak duyguların ağır basıncı, aklı zayıflatıyor... Ben ise şiiri bir akıl işi sayarım.

En Sevdığım Şiirim

— Çalışmalarınızda bazı tiryakilikleriniz var mıdır?

— Günde üç paket sigara, kahve ve kanyak...

— İçki ile aranız iyi galiba?

— İyidir. Her türlü içkiyi severek içiyorum... Ama galiba terk etmek zorunda kalacağım. Karaciğerim hayli hassaslaşmış.

— Yemekle nasılsınız?

— Dargın, sadece turşuyu ve peyniri severim.

— Sevmedikleriniz?

— Sakatatın bütün türleri, görünce nefret ederim.

— Şiir ile uğraşınız sizin için yeterli gelir sağlıyor mu?

— Hayır, resimle kazanıyorum parayı... Kazanıyorum ve şiirle harcıyorum.

— *En pahalı tablonuzu kaçta sattınız hatırlıyor musunuz?*

— İki bin liraya.

— Şiirlerinizin içinde en çok uğraştığınız hangisi?

— Bir günde yazdığım şiir de var, bir yılda tamamladığım da.

— *En sevdiğiniz şiiriniz hangisi?*

— Eskilerden olacak, mesela şu:

Bahar gelir gelmez
Sokağa çıkar çıkmaz
Elif'i görür görmez

Adı, "Arif Olan Anlasın".

Verim Nasıl Düşer

— *Her yerde şiir yazabildiğinize göre, sizin için bazı koşulların varlığına pek gerek yok öyle ise...*

— Hayırrrr... Bir birikim şart. Yaşama koşullarına bağlıdır bu birikim... Şiiri düşünmeye bağlıdır. Benim şiirlerimin özelliği de buradadır zaten. Olaylara bağlıdır hemen hepsi... Şiiri yazmak için mutlaka bir gereksinme duymam lazım. Bir algı duymam lazım... Yani yaşadığım olayların beni etkilemesi lazım. Şiir, bir nevi, meram anlatmaktır başkasına... Bu korkudan ve aşktan gelen duygusal etki de olabilir. Ama bu meram anlatış düz yazı gibi değil, şiir potasından geçiyor işte.

— *Belli bir çalışma zamanınız yok değil mi?*

— Hayır. Geceleri uykudan uyanırım. Bir mısra takılır aklıma. Tamamlayacağım zannederim şiiri. Bazen tamamlarım, bazen o mısra 3-5 ay kalır. Nerede ve ne zaman biteceğini ben bile bilemem. Şurasını da bu nedenle belirtiyim. Şiir hafızam çok zayıftır. Dolmuşta, otobüste aklıma gelen mısraları, eve gelince unuttuğumu anlarım. Bu nedenlerdir ki yanımda dolma kalem ve kâğıt bulundururum.

— *Sizce bir sanatçının verimi için rahatlık şart mıdır?*

— Verim için bir kere sıhhat şart. En büyük varlık ve rahatlık o. Ama sevdiğim bir çok şiirimi cezaevinde yazmışımdır. Normal olarak sanatçının verimliliği, geçim koşullarının rahat ortamda olmasına bağlıdır. İnsan aç karnına pek sanat yapamaz. Bu zengin harcı bir iş değildir ama, karın açlığı, uykusuzluk, üşümek, hastalık özetle tüm rahatsızlıklar sanatçının verimini düşürür.

— *Çalışırken bir görüntü ya da güzellik arar mısınız?*

— Hayır. Öyle, dağbaşına çıkayım, yalnız olayım. Böyle özlemlerim yoktur. Ben, denizin resmini yapacak olsam, denize sırtımı dönerek çalışırım. Şehirler beni daha çok dinlendiriyor. İnsansız doğayı sevmiyorum. Sonraaaaa, çalışırken yanımda ses olsun isterim. Radyo devamlı açıktır. Beğenmediğim müzik varsa, plak çalarım...

— *Özlemleriniz var mıdır?*

— Hiç yurtdışına çıkmadım. Daha çok Balkan memleketlerini görmek özlemim var.

— *Sinirlenir misiniz, kızar mısınız, inançlarınız var mıdır?*

— Aptallara ve yalancılara kızarım. Saygı duyduğum ilkelere aykırı her şey beni sinirlendirir. Sinirlenince çekip giderim, bağırırım ya da kavgı ederim. Belli olmaz. Uğura, uğursuzluğa ve kadere inanmam.

— *Dinlemeniz nasıl oluyor?*

— Şiir ve resim çalışmaları benim için özgürlüğü olan bir memuriyettir. Çalışma sürelerini kendim tayin ettiğim için, istediğim zaman dinlenirim. Kitap okurum. Tiyatroya giderim. Şehir içinde dinlenirim.

— *Garip huylarınız var mıdır?*

— Bana göre normal huylarım vardır. Yüksekten bakamam. Keskin aletlere bakamam. Kan görmeye tahammülüm yoktur. Elbise, ayakkabı titizliği bilmem.

— *Sormadığımız bir soru var mı sizin aklınıza gelen?*

— Var. Şiir ne işe yarar dersenez, şu cevabı veririm. Şairi mutlu kılmaya...

— *Sevdiğiniz şairlerimiz?*

— Sevdiğim şairler değil de, sevdiğim şiirler vardır.

Yeni Gazete, 23 Şubat 1971

Bektaşî Dedikleri *üstüne*
Metin Eloğlu ve Oğuz Tansel’le Konuşma

Halil Uysal

İki ozan, Oğuz Tansel’le Metin Eloğlu, ulusal yaşantımızla iç içe ve olumlu bir yöntemi olan “Bektaşî Fıkralarını” şiirleştirerek, önemli bir yapıt kazandırdılar Türk ekeneğine. Daha önceleri de Orhan Veli’nin şiirleştirdiği “Nasrettin Hoca Fıkraları”nı da anarsak, Eloğlu ile Tansel’in bu çalışma ürünlerini işlememiş topraklar üzerinde kalıcı bir saban izi olarak görüyorum. Ünlü Türk ressamı Abidin Dino’nun desenleriyle süslenen yapıtın girişinde, Sorbonne Üniversitesi profesörlerinden P. N. Boratav’ın Bektaşî Fıkraları üzerine uzun ve ilginç bir incelemesi yer almaktadır. Yazın yaşamımızda ilk kez ortaya konan bu yapıttan ötürü dört sanatçı düşünürümüzü de candan kutlarız.

1 — Bektaşî Dedikleri *kitabınızı hazırlama nedenlerini anlatır mısınız?*

ELOĞLU, TANSEL — Değerli öğretmenimiz Prof. Pertev Boratav’ın kitabımıza yazdığı dalgın bir inceleme niteliğindeki önsözde istediklerimizin hemen tamamı var. Yalnız bu konularda bir iki söz de biz etmiş olalım seninle.

Bir bakıma pat diye usumuza takılıhyverdi; gereklerini gö-rüş-tük. Halk yaratmalarında, toplumun ortak beğenisi, çağlar boyu gelişip billurlaşmıştır. Bu yaratmalar genellikle duruk değil devingendir; hep oluşum içimdedir. Atasözleri bir yana,

Bektaşî fıkralarındaki dünya görüşü Batı insancılığından önce, Anadolu topraklarında gelip geçmiş uygarlıkların özümленerek somutlaşması gibi geldi bize. Toplumumuzun çağımızla çelişen, ulusumuzu küçülten olaylarını bu topraklara ayağını sağlam basan Bektaşî'nin ele alışı, yorumlayışı özenimizi çekti. Onun insancıl, evrensel tutumu; halka ulaşmanın olumlu bir yolu gibi geldiğinden, bu denemeyi yapmaya giriştik. Bektaşî'nin insan, dünya anlayışı, hoşgörüsü, yiğitçe başkaldırışı gibi nitelikleri; bu konuya eğilmemizin başlıca nedenleridir. Sayın Prof. Boratav ve Dino'nun da katkılarıyla bütünlendi tasarımız, emeğimiz.

2 — *Bektaşî fıkralarının diğer ulusal "fıkralardan" ayırık tutulabilecek özellikleri, sizce nelerdir?*

T. E. — Bektaşî fıkralarımızın öteki fıkralarımızdan ayrıcalıklarını yukarda imlediğimiz kanısındayız. Nasreddin Hoca, İncili Çavuş, Bekri Mustafa fıkralarıyla hayvanlar üstüne fıkralardan kişi-oğullarını güldürerek düşündüren, ağmanlarımızı düzeltmek gibi ortak, benzer yanlar vardır ya, Bektaşî fıkralarındaki özgürlük anlayışını, bencillikten kurtulmuşluğu, kişi-oğullarına sevgiyi, bu fıkralarda açık, seçik bulamayız. La Fontaine, Aisopos "fable"lerinde öteki ayrıcalıkları bir yana, bunlarda verilmek istenen ders açıktır. Bektaşî fıkralarında ince, alaylı çıkışlarla kişi-oğullarını silkeleyip uyarma niteliği belirgindir. Uluslararası fıkra türlerinin karşılaş-tırılıp niteliklerinin saptanması ilgili bilim adamlarına düşer. Bu konuyu izlemek olanağımız yoktu, bilmiyoruz.

3 — *Söz konusu kitabınızın hazırlanmasında yararlandığınız kaynaklar nelerdir?*

E. T. — Hayıflanarak değinelim ki, bu alanda güvenilir kaynaklar olabildiğince kıttı. Biz bu kitabımızdaki fıkraların bir kısmını, avda, içki sofralarında, dolmuşta, yolculuklarda dinledik. Folklor çalışmalarına gönül vermiş kişilerin topladıklarından da yararlandık. Prof. Pertev Boratav'ın da belirtip, bizi, uyardığı gibi hepsi Bektaşî dünya görüşüne uymamakla beraber A. Halit Yaşaroğlu'nun kitabı en güvenilir kaynağımız oldu. *Bektaşî Dedikleri*'ni ortaya koymak için yaptığımız bu çalışmada Bektaşî'nin insan anlayışına, dünya görüşünü ölçü olarak tuttuk, onu yitirmemeye özen gösterdik.

4 — Bektaşî Dedikleri'nin hazırlanmasına ayırdığınız zaman ve bu çabadaki bağlayıcı tutum sanat çalışmalarınızı olumlu ya da olumsuz yönden etkiledi mi?

T. E. — Bu sorunuz pek açık değil ya, bağlayıcı tutum tamlaması sorunuzun anahtarı olur gibimize geliyor. Öyküsü, nüktesi düzyazıyla saptanmış, anlatıldığı yere, anlatan kişiye göre değişen bu en olumlu halk yaratmalarını şiirleştirmek, hem kolaydır hem de zor. Kişioğullarını düşündüren silkeleyip uyaran, özünü yitirmeden; bu fıkraları da çağımıza getirebilmek, ozanın gönlünce bir şiir yazmasından daha da zorudur bir bakıma. Sanat çalışmalarımızı etkilediğini sanmıyoruz.

5 — Kitaptaki fıkraların şiirleştirilmesinde “kolektif” çalışmanın yöntemi nasıl oldu?

E. T. — Şöyle; ilkten her fıkrayı bir dil, özen, anlam, uyakça yanyanalığında tülemeyi düşledik. Böyle bir çalışmayla bireysel görünen sanatçıların ortak çalışmalar yapabileceklerini göstermek istedik. Birkaç Bektaşî fıkrasını dizelerle, bilece biçimlendirdik. Bu denemeden sonra yöntemimizi saptadık. Uygulamaya gelince, birimizin İstanbul'da, birimizin Konya'da bulunuşu, ayrı çalışmalarımızı, buluştukça gözden geçirip bütünleştirmemize neden oldu. İkimizin de şiirleme yöntemi ayrıcalık taşıdığından, kimin hangi fıkrayı işlediği belirlemektedir.

6 — Yayın haberlerinden öğrendiğimize göre, kitabın hazırlanması üç yıl öncesine gider. Yapıtın ortaya çıkmasındaki gecikmeyi nasıl yorumlayalım?

T. E. — Bu gecikmenin nedenleri ortadır. İkimizin de ayrı kentlerde bulunması, basımcılarla anlaşamayışımızdır. Yazarların, ozanların gerçek derdi burada başlar. Kitabımızın serüveni ni bilen bir dostun sahip çıkması sağladı piyasa etmesini.

7— Kitabınızda, sizleri en çok etkileyen “şiir-fıkra” hangisidir?

E. T. — Tümü elbette ya, birkaçını söyleyelim: Avuntu (s. 98), Ters (s.136), Bayramlık (s. 80); Sopa (s. 58), Kalıp (s. 118), Dünya Evi (s. 19)

BAYRAMLIK

Ramazanın son günü Bektaşî'yi karısı, çocukları sıkıştırıp: “Bayramlık isteriz!” diye tutturlar. Baba daralır atar ortaya kendini: Do-

laşmaya başlar dertli dertli. Zorbaların sürüklediğini görür bir adamı; suçun oruç yemek olduğunu öğrenince yarıp kalabalığı çıkışır adamlara: “Deli misiniz yahu, ne istersiniz bu candan? Başlamışken yeyiversin bayramı da kurtulalım bayramlıktan!”

Ulus, 7-8 Mart 1971

Yeditepe'nin Yeni Soruşturması

Hazırlayan: Anıl Meriçelli

1 — Son on yıl içerisinde edebiyatçılarla okurların arası iyice açıldı. Edebiyat dergilerinin satışı azaldı. Gerçek sanat değeri olan kitaplar 3 -4 binden fazla basılmıyor. Bu konuda düşündüklerinizi açıklar mısınız?

2 — Ülkemizde edebiyata karşı ilgiyi artırmak için ne gibi tedbirler alınmalıdır?

3 — 1971 yılı için umutlu musunuz? Yeni yılda ne gibi hazırlıklarınız var? Yayın olanakları konusunda ne düşünüyorsunuz?

1 — Ben bu kanıda değilim: teknik gelişimler epey tavsattı sanatsal verileri. Doğal bir olgu. Yine de günaşırı yeni yayınevlerinin türeyişi, peş peşe gündeş yayınları sunmaları, bunların alıcısı olduğunu da saptıyor. 3-4 bin baskıyı aşan epey yapıt var ortalıkta: iyimser olmamıza yetmez mi ?

2 — Olumlu-olumsuz tüm açılardan bir "tedbir"dir zaten sanat. Bilimden ayrıcalığı da buradan geliyor. Ülkemizde olsun, benzerlerinde olsun körletici ""tedbir"ler alınması bir gelenek: ne ki tüm bu işgüzarlıklar sanatın etkinliğini kısıtlayacağı yerde, pışpışlamıştır.

3 — Az önce de dediğim gibi neden yok ki karamsarlığa... Ayrıca 1970 yılı içinde yıllardır terslenmiş, yasaklanmış yapıtların da baş tacı edildiğini gördük, kıvandık, umutlandık ötesi için. Şimdiden kestirilemeyecek yeni yasalarla bu mutlu gidişat önlenirse, o başka... Benim özel çalışmalarımşa şöyle: Yayına hazır bir şiir kitabım var. Eş uğraşım "resim"le de ilgili iki sergi tasarımı.

Yeditepe, Y. 21, S. 179, Mart 1971. s. 8

Eloğlu: Bu Yıl Türkiye’de Roman Yazılmadı mı?

Türk Dil Kurumu’nun Şiir Ödülü’ünü alan Metin Eloğlu yapılan törende, verilen ödülün kıvanç duyduğunu belirtmiş, ancak roman alanında ödül verilmeyişine değinerek “Türkiye’de bu yıl roman yazılmadı mı?” diye sormuştur.

Eloğlu ödül alan şiir kitabı *Dizin* ve şiir konusunda şunları söylemişti:

“Annemin anlattığı masallar ve Türkçeyi iyi konuşması belki beni şiir yazmaya sürekledi. Yalnız bir çocukluk geçirdim. İncir ağacına çıkar düş kurardım. Önceleri aktör olmayı kafama koydum. ‘Gitme açlıktan ölürsün’ diye ailem directti. Böylece Konservatuara giremedim. Hangi okulda matematik, fizik yoksa o okula girerim dedim ve... Akademiye kaydoldum böylece...

“Ne zaman yazacağım belli olmuyor ki? İnsanın nerede, ne zaman yazacağını kestirmesi güç. *Dizin*, son birbuçuk yılda ardı ardına yazdığım şiirlerden meydana geldi. Bu süreç içinde 10 formatlık bir şiir kitabını dolduracak kadar şiir yazdım. Gelecekteki aynı süre için bir şey söyleyemem ki. Her sanatçıda bir birikim vardır. Bu birikimin boşalması gerekli. Ama nasıl? Ne zaman? Bilinmez ki...”

Milliyet Sanat, S. 2, 6 Ekim 1972, s. 15

Metin Eloğlu'nun Dedikleri: Şiirimiz ve Mizah

Gelmiş geçmiş ve gündeş şiirimizdeki “mizahi öge”yi iki ayrı açıdan tanımlamak yerinde olur kanısındayım: A) İlle de şiirin köken kurgusunu bir taşlama, yergi ya da güldürü ögesine yaslamak amacındaki tutum; B) Elmada şeker gibisine, şiirin tümleşinde payı olan, ama zeytinyağı gibi pek üste çıkmayan, salt şiirsel vurguyu pekiştiren bir yandaş özellik. Şiir geleneğimizin çok çeşnili serüveni bir yana, Türk Yenilikçi Şiiri’mizi kurcalsak, yukarda söz konusu ettiğim ikinci tutum en belirgin örnekleriyle göz önünde: Ne Garipçilerde ne de o kuşaktan bu günkülere değin süregelen çizgide, ille de “mizah” kaygısı hemen hemen hiç yok; şiirin olanaklarıyla oynamak, tadılmışın, ezberlenmişin dikenli çitini aşmak doğal elbet. Usa değil de duyguya yaslı şiir göçüp gideli epey oldu; gayrı, tüm ozansı tutumunu bir “düşünce” şiirinde yoğunlaştıran, bu tutumun isterlerini ustaca yansıtanlar köşe başlarını tutuverdiler hemen; “meram”larını anlatırken, “mizahımsı” bir havayı yeğliyorlarsa, bu, –ki çok az– özen ötesi bir oluşum niteliği taşıyor. Toplumsal amaçlarla ya da salt “romantik şiir” in yoz etkisini kırmacasına yergi, yadsıma? Şöyle de yorumlanabilir: Nâzım Hikmet’in kimi eskice şiirlerindeki erge, diyelim Orhan Veli’nin, Salâh Birsel’in, İlhan Berk’in “mizah” öğelerine nasıl uymuyorsa, bir Ece Ayhan’ınki de öbürleriyle uyuşmaz. Nedeniyse, şiirsel amaç apayrılığı...

Kendi şiirlerimdeki bu tür öğeyi de aynı açıdan tanımlayabilirim: Şiirdeki öz’ün, içeriğin gerektirdiği bir tutamak; yaşam,

düşün, anlatım gücümün yörüngesinde bir doğal olgu; acun görüşümü yansıtırken yararlandığım bir öge, kendiliğinden de ağır bastığı oluyor; bunu öncelikle ozanın “mizaç”ında da aramalı...

Bektaşî fıkralarını “manzum”laştırırken, şiir yöntemimden ayrı bir çizgi seçmedim; istesem de beceremezdim gibime geliyor. Ne ki, onları “şiir” adlandırmak da doğru değil; düz yazıca yinelenmiş ilginç fıkraların ilk kez değişik bir biçimde, şiire yatkın bir dille, biçimle sunuluşu. Kimi ozanlarımızca yıllardır yapılan La Fontaine, Nasrettin Hoca öyküleri gibisine. Ayrıca şunu da ekleyeyim: Bektaşî’leri seçerken, yeğlerken; o fıkralardaki kaçamaksız kişilik somutluğu, özdeksel inançlar, tükürdüğünü yalamamak onuru, bilinçli “espri” sarıverdi beni... Yani Nasrettin Hoca’ya pek benzemiyorlar!

Yeni A, S. 7, Ekim 1972, s. 10

Türk Şiiri: 1973

Cahit Külebi'nin sözleriyle "Şiir en zengin, en görgülü bulunduğumuz ata kalıtımızdır. Halk ortamında da, aydın çevrelerde de yüzlerce yıl en çok ve en yüzyüze şiirle uğraşılmıştır. Öyle ki 600 yıl önce bir Yunus Emre yetişmiştir bu topraklarda. Peki, şiirimizin 1973'teki durumu nedir, nereden nereye gelinmiştir ve nereye gidilmektedir? Şairlerimizden Ece Ayhan, Salâh Bırsel, Necati Cumalı, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Metin Eloğlu, Attilâ İlhan, Ceyhun Atuf Kansu, Cahit Külebi, Behçet Necatigil, Oktay Rifat bu soruları yanıtladılar.

Metin Eloğlu

Şiirimizin epeydir bir bunalım karmaşa döneminde olduğuna, 1960'tan sonra sivrilen kimi genç ozanlarımızın açık-seçik bir başarı düzeyine erişip kişiliklerini saptayacak güçte yapıtlar veremediklerine sıkça değinilmektedir. Daha eski kuşaktan olanlarınsa, bir atılım yapıp da , şiir evrenimizi dalgalandıramadıklarına... Bu yargılara kestirmeden "doğru" deyip nedenlerini kurcalamaya çalışalım: Türk Yenilikçi Şiiri oldum olası Batı'ya dönük, o ortamın değişimlerine, gelişimlerine ayak uydurmuş, etkinlik hamuru öylesine karılmış bir doğal serüveni yansıtır genellikle. "Ulusal Şiir" deyimini ise salt bizim işgüzarlığımız; ne somut bir anlam taşıyor günümüzde, ne de belirgin örnekleri var. Bu yüzden, ille de davul-zurna'lı, çığlık çığlığa bir şiir özünün toplumsal geçerliğini yaygınlaşma koşullarını, olanakları-

nı önerenler daha bir şaşırtıyor şiir alıcısını... Şiiri de içeren tüm çağdaş sanatların –bilimsel alanlarda olduğunca– duygusal eğilimlerden değil de, ussal bir perspektiften oluştuğunu, varlığının yine ussal bir gereksinme özüne aykırı çapakları ayıklama işlemine bağlı olduğunu görmezlikten geliyorlar nedense. Bizim alabildiğine yararlanacağımız bir şiir geçmişimiz, geleneğimiz var da ondan mı diyelim? Divan Şiiri'miz, Halk Şiiri'miz? Onlardaki ne öz biçim tamlamasını, ne de dildeyiş yapısını, özellikle-rini uygulayabiliriz gündeş şiirimize. Bırakın uygulamayı, o tür kaynaklardan umudu temelli kesmemiz, bile gerekiyor. Başta andığımız “bunalım” da, “karmaşa” da bu Doğu-Batı aykırılığından olumlu bir bileşim sağlamak çabamızın ürünü işte!

Şiirimiz yarım yüzyıldır –ama bilinçli, ama suyuna tirit-ozanlarımızca Batı uyduluğunu benimsemiş bir gidişatta. Bu pekişmiş bağı koparmamız için o ülkelerin, ulusların uygarlık, ekin, düşün dengelerine de iyice yaklaşıklığımız ana koşul.Toplumsal aşamalardan geçmedikçe şiirin gerekliliğini günümüzdeki işlevini bile o yörelerden öğrendiğimiz sürece, nasıl olur da özgün, etkin, dediği dedik bir Türk Şiiri'ni yaratabiliriz? Hele şu son yıllarda kimi ozanlarımızın ara sıra, ama daha ustaca dönüp geriye bakmaları ya da şiir çizelgemizdeki yerlerini, giderek tüm geçmişlerini yadsırcasına tedirgin edici kulara sarılmaları, epeydir süregelen Batı şiir suskunluğundan ötürü değil de ne? Bu alandaki eleştirimen, denemeci yayıncı kıtlığına da değininin yeri elbette; şiir alıcımıza günümüz şiirinin “aydınca” lığını öğretmek onları görevi...

Milliyet Sanat, S. 22, 2 Mart 1973, s. 4

*En Beğendikleri:
“Şiirimizi Kişiliğince Kılmak İçin
Uğraşan Şairleri Sevdim”*

Papirüs’teki “değınmeler”den birinde şöylesine bir “hoş sataşma” vardı: “Ressam-Şair Metin Eloğlu bir resim sergisi açmış. Ressam-Şair mi Eloğlu, Şair-Ressam mı? Aslına bakılırsa, bir sanatçı kişi gerçekten şairse, başka bir şey olamaz!”

Şimdi anımsayıverince, çok geçerli buldum o değınmeyi. Şairlik, bir “yan uğraş” özdeksel gereksinmeleri gideren bir “iş” değildir ki... Salt bir “öz uğraş”! Apaçık bir durum ya, yineleyelim: Şiiri tutturan kişi, türlü engellere, olumsuz koşullara karşın bu sevdadan cayamadı mıydı, uğraşının onurunu korumak için, güncül, düzlek “iş”lerini pek büyütmez gözünde; giderek o zorunlu bağlardan silkindiği de olur. Varoluş nedeni, şairliğiyle özdeşleşiverir. Bu olgunun bilincine varmış, şiirini daha bir “kişiliğince kılmak” için yırtınmış şairlerimizi sevmiş, saymışım-dır hep; kimilerinin şiir yapısı, çizgisi pek benimsemediğim bir türden olsa da. İşte bu yüzden, birkaç ad sayacağıma; bir “antoloji” düzenlemekle görevlendirilsem kimleri seçerdim, gibisine bir tutumu yeğledim: Oktay Rifat, Melih Cevdet Anday, Sabahattin Kudret Aksal, Behçet Necatigil, Cahit Külebi, Necati Cumalı, İlhan Berk, Salâh Bırsel, Attila İlhan, Cemal Süreya, Edip Cansever, Turgut Uyar, Ece Ayhan.

Milliyet Sanat, S. 27, 6 Nisan 1973, s. 11

Metin Eloğlu'yla Konuşma

— Şiirlerinizde, çevrenizdeki “irili ufaklı insanların tasalarını, sevdelerini, öfkelerini, umutlarını, enayiliklerini” belirtmek istiyorsunuz. Bunu yaparken sınıfsal olmayı amaçlıyor musunuz?

— 1951 yılında yayımlanan yazımdan bir tümce almışsınız. O dönemde, *Şiirde Hikâye*'nin gereğine inanıyordum; oysa bugün şu kanıdayım: Yazın alanında da, öbür sanat kollarında da, her dalın apayrı özellikleri vardır, birinin öbürüne katkısı yapıtı melezleştirir. Sizin deyiminizle “sınıfsal” olmaksı, sanatçının bilinçli, özgür, ekinel yapısına, genel tutumuna bağılı bir olgu. Çevremizden edindiklerimiz bizi biz kılar ya, biz de çevremizi etkileriz elbet...

— İlk kitabınız *Düdüklü Tencere*, 1943-51 arası yayımladığınız şiirleri kapsıyor. Yapısal özellikleri üstünde durur musunuz?

Düdüklü Tencere, 1951'e değin yazdığım şiirlerin kesin, gerçek bir özeti değildir; salt toplumsal içeriğı olan şiirlerimi seçtimdi o ilk kitabıma; oysa, o dönemden dergi sayfalarında kalmış 15-20 şiirim de –en az– onlar kadar değeri, önemli olduğuna inanıyorum şimdi. Yapısal özellikleri bakımından, “humour” çekirdeğı taşımayanları katmamışım o birikime, derlemeye...

— *Garip şiirini geliştirerek, günümüzde sürdüren şairsiniz dersek, doğru olur mu? Niçin? Açıklar mısınız?*

Pek doğru olmaz. “Garip Şiiri”nin ilkeleri katı ama kaypak-tı. Kişisel dokum deneniyle, bir akımın sözcüsü olmaksı, sa-natsal çaba ürünlerimin “bence”liğini işlemeyi yeğlemişimdir. Özellikle *Horozdan Korkan Oğlan*'dan sonra, “dil yalınlığından”

kopuşum da bu açıdan yorumlanabilir; ilk sorunuzda değindiğiniz öykü-şiir türünden silkinişim de..

— İlk şiiriniz Mehmet Metin imzasıyla 1943'te Kovan dergisinde çıkıyor. Daha sonra bunu Servetifünun'dakiler izliyor. Nâzım Hikmet şiiri bu yıllarda da etkin... Ama siz Garip'i seçiyorsunuz. Nedenleri üstünde durup konuyu biraz açar mısınız?

— Valla, liseyi bitirmiş delikanlılarca, fakülte seçercesine, şu ya da bu şairin, şairlerin dümen suyuna hiç yeltenmedim. Sırası gelmişken şunu da belirteyim: Nazım Hikmet şiiriyle Garip şiiri önce apayrı çizgide değillerdir bence!

— Şiirinizin Düdüklü Tencere'den Yumuşak G'ye kadar geçirdiği biçim-içerik-anlatım özelliklerini sıralar mısınız?

— Şiirimi kitaplarımın bölüp de yorumlayamam. 30 yıllık bir serüvenin doğal gelişimi, tümlenişi işte.

Edebiyatımızda 1940 Kuşağı İçinde
(Hikmet Altınkaynak) Türkiye Yazarlar Sendikası Yayın,
İstanbul, 1977, s. 107-109

Çocukluk Yılları*

Metin Eloğlu

Çocukluktan söz açıldı mıydı bin bir anı sıralayan kişilere imrenmem ya, benimki de pek yavan, pek yakışıksız desem yeridir. Bu noksanca oluşumun anaç nedeni, ta 10-12 yaşlarıma değin sapa, تنها bir yörede yaşamışlığımdır elbet. Çamlıca'nın Kavakbayırı semtinde beş evlik, üç çocuklu bir kırlık işte. Yaramazlık etmeye bile olanak, tutamak yok. Paşa paşa bir çocukluk acısı sonradan çıkarılan!

Bodur bir incir ağacının tepesine tüner, ya da bahçenin köşesine yığılı kumu düzleyip bir düşleme barınağı kurardım kendime. Ne tür düşler mi? İpe sapa gelmez, duyulmadık, tadılmadık bir alay zırva. (Ola ki gündelik doğal yaşamdan kaynaklanan bir düş eğitimi de vardır; benim o tarakta da bezim yoktu).

İlkokula başladığımda, annem daha önce öğretmişti, bayağı okur-yazardım. Sınıftaki olağan "gözde"liğim hiç şımartmadı, giderek utanır oldum bilgiçliğimden. Salt bu yüzden de okul bahçesi oyunlarında beceriksizdim, yedekteydim hep. İlk "manzume"mi ikinci sınıfta yazdığımı anımsıyorum. Sınav tiksintisinden midir nedir, adı "Bakalorya" idi. Ne de olsa işgüzarlık!

Babamdan da ilk ve son tokadı o yıllarda yedim; futbola özenişimden! Onurluluk bir huydu bende. Bu nedenle de ölüp gidene değin babama ısınmadım. Oysa epey yoksulca bir ge-

* Başlık tarafımızdan konulmuştur. Parantez içindeki üç noktalar özgün metindir (T.A.)

çim gidişatının sıkıfıkılığı hoşgörüsü, silginliği vardır, değil mi? Oysa annemle –sık sık pataklamasına karşın– aramızdan su sızmazdı. Bugün de “erdem” diye nitelediğimiz tüm özellikleri ondan kaptım sayılır; hele hele işlediği nakışlarla, anlattığı masalardaki seçkin diliyle, kimselere benzemezliğimle “sanatçılığa” eğilimimde köken pay onundur elbet. Bir de, her zor durumda “başegmez’liği!

(...) Ablamla da yıldızımız hiç barışmadı. Benden beş yaş büyüktü. Onun sevdiği yemeklere, oyuncaklara, hayvanlara, çiçeklere bile –tuhaf şey– el süresim gelmezdi; hâlâ küskünüz! Yazık!

(...) İlk gördüğüm film *Baytekin*’di ya. belleğimde izi bile kalmamış. Oysa *Arabacının Kızı Dünyaşka*’yı pekâlâ anımsıyorum. Entipüften kitapçıklar dışında ilk okuduğum kitap da –babam bir park kanapesinde bulmuş– Puşkin’in *Kar Fırtınası*, *Afacan*, *Yavru Türk*, *Çocuk Sesi*... Tüm harçlığımla bunları alır, onlardakini andırır öyküler yazmaya, resimler çiziktirmeye özenirdim. Bir de deniz subayı olma tutkum vardı nedense; yakama rozet takanlara bile içerlememe karşın.

Zıpzıpsız, topaçsız erik çalmasız dövüşmesiz okuldan kaçmasız bir “sözde” çocukluk işte! Eve elektrik bağlanınca, az ötemizdeki bir öğretmenin kitaplığını kolaçan edince, ancak dergi kurcalayan yaşlılarıyla dostluk kurabilen, öte yıllarını gözünde hiç büyütmeyen, her faka bastırılışında gülümseyen, tarih coğrafya sevmeyen, hele de matematik; bir “çocukluk” işte... süregiden.

Mehmet Seyda, *Çocukluk Yılları* içinde
TDK Yayınları, 1980, s. 123–124

Delikanlılığımdan Bu Yana...

Metin Eloğlu

Delikanlılığımdan bu yana yaşama düzenimdeki sereserpelik, sanatsal çalışma yöntemimi de etkilemiştir; belli saatlerde, belli ilişkilerde, belli bir çaba gerektiren kurallı iş'lere yeltenemeyişimi de bu huya, yaratılışa yormalı. Ressamlığı öbür uğraş olarak seçişim de, bu bağımsız gidişattan hoşnutluğumu sağladı. Genellikle, okuduğum bir yazın yapıtı şiire iter, özendirir beni; yani gündelik yaşamdan, olgulardan pek esinlenmem. 2-3 şiire birden başladığım da oluyor; hangisini cebimde taşıyorsam o bitiyor önce; masa başı çalışmasına yoğunum. Picasso'nun, kendi resim serüvenini özetleyen: "Ben aramadan bulurum" sözü, sanırım bu tür şiirlerin yapısal oluşumu açısından da geçerli. Ama dil/deyiş sorunu önde geldiğinden, bu uğraş ürününün tezcanlılıkla yayımlanıvermesi de sakıncalı; kimi sözcüklerin, imgelerin, dilediğiniz anlam yükünü taşıyıp yansıtamadığını seziyorsunuz az sonra... Şunu da ekleyeyim:

Kişiliğini saptamış her şair, zorlanacak olsa vardığı çizginin pek de altına düşmeyen bir şiiri, en geç yarım saat içinde pekâlâ yazabilir.

Türk Dili, S. 356, Ağustos 1981, s. 88

Metin Eloğlu: “Divan Şiirinden Payıma Zırnuk Düşmemiştir”

Fusun Akatlı

— Benim yedi sekiz kolumdan biri de şu arkadaş yazarlarla söyleş-
mecilik işine dolandı ya, hazır yolun buralara düşmüşken seninle söy-
leşmelerimizin bir parçacığını da yazıya dökeyim diyorum.

— Pekâlâ reis, konuşalım konuştuğumuzca, sonra sen kendi
meşrebince tümle, yaz.

— İlk gözağrının şiir olduğunu söylersin hep ya, şunu sorayım:
resim hangi dönemde yaşamında yer tutmaya başladı?

— Konservatuara girip aktör olmak istiyordum; Ankara
gurbetine bırakmadılar evden; o zamanlar büyük sözü dinlemi-
şim... Ben de tuttum, fizik-kimya-matematiksiz okul diye aka-
demiye yeğledim. Resime özel bir ilgim, sevgim yoktu; zaten
hiçbir işlikte de dikiş tutturamadım dört yıl boyunca; şiir hep
ayartıyordu. Orhan'ı (Peker), Turan'ı (Erol), Fikret'i (Otyam) öz-
ledikçe uğrardım. Şiire yatkındılar da... Yani ressamlığa yelteni-
şim o 1944 yıllarında değil de, askerliğe ara verip, iş-güç edinme
zorunluluğunda kaldığım 1953'lerdedir. Altı aylık sıkı, ama çok
kendimce bir çalışma sonucundan seçtiklerimi Ankara'da, İ. C.
Karaburçak'ın sözde “galeri”, bahçeli evinde sergiledim. Epey-
cesinin beğenilip alındığını görünce de yüreklendim. Bir tür ya-
şam tutamağı; şunca yıldır da aksatmadan sürdürüyorum işte.

— Peki, birer dışavurum yolu olarak şiirle resim, senin sanatsal
tavrını nasıl belirtiyorlar?

—Renk/çizgi/istif bitişikliğindeki anlam özelliğiyle, iki sözcüğün yanyanalığındaki “meram anlatma” yöntemi, yordamı apayrı elbette... Bu yapısallığın gerektirdiği özende, birinden birini ertelemek bence zorunlu. Ne ki, ille de birini seç deseler, şiire varım; o daha bence.

— *Öyle ya, iki apayrı dil: Şiirle resim. Aynı kişi ikisini de dert edindiğinde, bu ‘ikilik’ o sanatçının dünyaya bakışını, duyarlılığını yansıtmada ne tür ortak ve/ya da farklı işlevler yüklenebiliyor, merak ederim.*

— Sanatçının diyeceği tektir. Bunu bölüp, melezeleştirip başka alanlara da serpti miydi, yoğunluk tavsar, ki yavanlaşmanın bismillahu! Bana bir sanatçı gösterebilir misin, iki alanda da aynı başarıya erişmiş olsun? Bizden bir örnek: Bedri Rahmi, şairliğiyle gözdeleştirdiği yıllarda orta halli bir ressamdı; ancak şiiri üveyleştirdiğinde ressamca kişiliği, becerisi seçkinleşebilmiştir.

— *Anlaşıldı, sen ressamlığını pek gözünde büyütüyorsun. İlk gözağırına dönelim öyleyse. Böylesi, ne yalan söyleyeyim, benim de işime gelir. Düdüklü Tencere’den Rüzgâr Ekmek’e uzanan şiir çizginde, Horozdan Korkan Oğlan’ı bir dönüm noktası sayarım ben. Öncekilerden izler ve sonrakilere ipuçları taşımakla birlikte, bu kitabın senin şiir serüveninde özel, yinelenemeyen bir yeri olduğu söylenebilir mi?*

— Hemen her ozanın kitapları, yaşamsal/düşünsel bir dönemini yansıtır, giderek varlığının bamtellerini saptar kanısında yım. Bu mercekle bakıldığında, *Horozdan Korkan Oğlan*’ın, yaşamıma bitişik şiir semtimin bir nirengi noktası olması da doğal. Yalnız, yaşam serüvenimizde oynak, kimi zaman da yapay bir birimdir sanat yetisi; durağanlaşsa da gerilemez. Diyeceğim, kitaplarına bölmek bir şairi, yüzlek yargılara çanak tutar. Hadi, yine örnekleyelim: Gerçek Oktay Rifat şiiri *Karga ile Tilki*’de midir, *Perçemli Sokak*’ta mı? Ya da şöyle: Ahmet Muhip Dıranas *Fahriye Abı* ve *Olvido* adlı iki kitap yayımlamış olsaydı, şiirindeki köşebaşlıklar zedelenir miydi? *Türkiye’nin Adresi*’ndeki şiirler, benim karman-çorman bir dönemimin ürünüdür, pek benimseyemem, ama nasıl yadsınır? Hava boşlukları hepimizde var.

— *Senin için bir de, şiirlerinde dili zorluyor, dille oynuyor savı sık sık öne sürülür. Ben böylesi laflara pek tutulurum. Sence ne anlamalı bu sözlerden?*

— Bizim bir yükümlülüğümüz de Türkçe’yi onarmak, yenden varılmak. Bu açıdan bakıldı mıydı, –ana kurallar çiğnenmiyorsa– anlam gücünü pekiştirmek için dilin olanaklarını kurcalamak da boynumuza borç. Bir Fransız, İngiliz, Alman ozanı için sorun olmayan çetrefillikleri, biz çözümlemek zorundayız. Hani şiir geçmişimiz var denir ya; ben pek sanmıyorum. Divan şiirinden payıma zırnık düşmemiştir; halk şiirimiz ise bir türkü tadı bırakır bende. Cumhuriyet döneminde çağdaş şiirimizin eşiği. Bir de batı şiirindeki uyarıcı tadı, nitelikleri özümseyip dilimize yaraştıran kimi ozanlarda.

— Kimleri düşünüyorsun söz gelimi?

— Ahmet Haşım’ı, Yahya Kemal’i, Nâzım’ı... Batı etkisini özümseyip aktaran bu tür ozanların geçerliliği çağdaş şiirimizde büyük etken olmuştur.

Yazınımızda dönem dönem “Batı” bir kült oluyor, dönem dönem de bir tabu. Ama ne tapmamız, tapma olmanın ötesinde bir derinlik taşıyor, ne yadsımamız ezberlenmişlerin dışında gerçek temellere dayandırılıyor. Şairliğin bağışlatmayacağı, ya da daha doğrusu şairlikle ilgisi olmayan duygusallıkların “fıkr-i selim”ini çarpıklaştırdığı kişileriz bizler (bizler diyorsam, tabii ki kimi ‘düşün-sanat’ adamlarımızı kastediyorum, seni değil... Kendimi hiç değil)! Bu suyuna tirit batı değerlendirmelerini düşündüm de, ilginç geldi bana, çağdaş şiirimizdeki batı dolayımını örneklendirirken verdiği adlar.

— Hah, işte o dediğin işgüzarlıklara hiç gelemiyorum ben.

— İşgüzarlık ki ne işgüzarlık! Peki Metin, şöyle sorsam: Şiirin en belirgin özelliklerinden biri; çarpıcı, şaşırtıcı öğelere yaslanması. Ama bu çarpıcılık, zaman içerisinde değişik düzlemlerde kendini gösteriyor. Odun’da, Sultan Palamut’ta daha çok konulara, bildiriye yüklediğin sarsıcılık, diyelim bir Ayşemayşe’de, bir Dizin’de, dil-içi bir aykırılık, şaşırtma öğesi olarak görülüyor. Bu saptamam doğru mu, bir; böyle bir düzlem değiştirmenin temelinde nasıl bir düşünce var, iki?

— Evet, soruna benim yanıtlımı da sıgdırdın bir bakıma. Şunu ekleyeyim: Şiir, bir çalışma ürünü ya, bu ürünün ille de işeyararlığı öncelikle saptanamaz. Sözkonusu ettiğin öğeler, bir “laboratuvar” bulgusu gibisine kimi durumlarda, dönemlerde, panzehirdir de, gitgide tuvalet ispiertosu niteliğine dönüşür.

Ayrıca günümüz şiirinin tam bir bağımsızlık, yani yan-etkilerden arınmış yalınlıkla ayaklanabileceği kanısındayım. Öbür sanatlardan zorluğu da bu ilkede belirginleşiyor zaten: Araç/gereç olarak tektutamağı dil. Onu “düşünür”ce somutlayabilmek.

— Öyleyse, şu ara şiirimize baktığında, dikkatini çeken yeni bir kıpırdanma/ayaklanma, kırkına varmamış şairler arasında umut bağlanabileceğini düşündüğün birileri var mı?

— İnan kaytarma değil, gereğince izleyemediğimden çoğunu, vereceğim yanıt işgüzarlık olur. Ama otuzundan sonra şair olmuş tek kişi tanımadığımı söyleyebilirim.

— Öyküler de yayımlamıştın sen bir zamanlar dergilerde, gazetelerde. Bunları günyüzüne çıkarmayı düşünüyor musun?

—Yaa, ilk öyküm 1943'te *Serveti Fünun*'da çıkmıştı: “Balıkçı Çocukları Şehri”. Otuzu aşkındırlar sanıyorum; ama içlerinden şöyle yarısını seçip, o ham özelliklerine pek ilişmeden kitaplaştırmak isterdim. Behçet Necatigil tümünü bulmuştu, adı da “Gurbetelde Her Akşam” olacaktı. Üşendim gidip de kopyalamaya, yazık değil mi?

— Yazık tabii. Yeniden bir tutsana o kitaplaştırma işinin ucundan. Ya yeni bir şiir kitabı?

— Üç yıldan bu yana epey şiir birikti. Ola ki yayımlarız. Adı: Uyaklar.

— Bu soru da son olsun bakalım: Doğma büyüme İstanbullu bir şairi, İstanbul'dan koparsalar; çıkabilir mi şair tabiatı ortayere? “İstanbul'dunuz / evimdiniz / negüzeldiniz” dersin ya bir şiirinde, Ankara'daki şu iki-üç günün izlenimleriyle yanıtlayacak olsan, Ankara'nın şiir yazdırma potansiyeli için ne derdin?

— Haa, anladım, giderayak sen benden kocamış ilân-ı aşk'lar bekliyorsun! Doğrusunu istersen, Ankara'yla bilemedin iki haftadan fazla sarmaşamıyorum.

— Ankara'ya ilân-ı aşk edesin diye iltimas mı yapıyorum sandın! Tam tersine, otuz yıldır yıldızım barışmamacasıya çakılıp kaldığım kentimize şair gözüyle çemkiresin diye pas verdim sana.

— İyi ya öyleyse. Ben İstanbul'a dönüyorum zaten.

— Dön sağlıcakla, gözümüz yok, hem niye olsun!

Hürriyet Gösteri, Y. 1, S. 12, Kasım 1981, s. 6-7

Sevdikleri Köşeler

Metin Eloğlu

Çok ya, şöyle bir seçme/sıralama yapsak: İlk benimseyip dadandığım yerde in-cin top oynuyordu... Okulu bitirme sınavlarından beklemeliyim; Kısıklı meydanındaki o yazları bir âlem gazinonun örtük bölümünde ocakçı Sabri efendiyle sus-pus bir kışkıyamet... Okuya yaza, Robenson'umsu bir delikanlılık eşiği... öte pencere masasında benden büyücek biri türedi; yazar ha yazar; yanından geçerken şöyle bir kaçamak bakardım; eskiyazıyla, ama şiir dizgesinde... Sonra dostlaştık; Fahri Erdinç'miş; sanıyorum ilk şiir kitabı *Şen Olasın Halep Şehri* o günlerin ürünüdür. Güzelim bir barınaktı; şimdilerde sazlı/sözlü bir kebabçıymış galiba. Tatsız bir huyum da, selam/sabah kestiğimlere bir daha uğrayamıyorum; özlesem de.

Bu bir tür İstanbullama; öbür kentlerdeki sevdiğim köşeleri de anmaya kalkışsam, sabahı buluruz...

Akademi'ye girdiğim yıl; o heyheyli çevre, kafadengi aşnalıklar bambaşkalaştırıyor adamı... İlkten Nisuz'daki "köşe"lenmeler; gözümde pek büyüttüğüm yazar/çizer'lerle yanyanalığın böbürü... Matmazellerin elinden bir kahve içmek! (Arada şunu da anayım: Orhan Veli öldüğünde, ertesi sabah Nisuz'a uğramıştım, pencere içerleğinde Sait Faik; merhaba! oturdum; "Benim şansım varmış, azrail iki kez kulağımı büktü" demişti.) Sonraları hangar gibi Tuna'daki, kuş-kafesi Elif'teki o ortalık köşeler. Viyana'nın bodrumu... (üç mezeli bira 35 kuruş!).

Sonra Lâmbö. Yalan/yanlış çok anıldı ya, o saçakaltı, tıram-

vay sahanlığı gibisine barınak, yeniyetmeliğimin en dopdolu köşesidir; iki yılı aşkın... Hâlâ sevdiğim, hâlâ ısınmadığım kişilerle tıklım tıklım... Neyse, Mösyö Lâmbö sonunda kendini astı da dükkânının tavanına, noktalanıverdi o köşebaşı öykümüz. Hemen ardından Degüstasyon, çoğumuzun yıllaryılı'ydı... Bay Strato'yla Koço'nun kulakları çınlasa mı; köşemizin camını tıklayıp geçenlerin de?

Taksim bahçesindeki Mutfak? Dadanmayanı mı vardı? Kapalı gününde demirbaş müşterilerle, pompalı bir gazocağında kotarılan o abuk-sabuk aş'ı unuttur muyum? Ta öbürüçtaki Alman Kahvesi'ni? Suskunca patırdılı!

Şimdi? Şimdi öyle bir köşe buldum ki, bu da tüyerse diye içim titriyor. Haa, anmazsam yazık! Çamlıca'da, eski Şile yolundaki evimizin silme yosun havuzuna sarkan bir incir ağacı vardı; onun çatallı göbeğine çöreklenir, âlemi dolanırdım... O yaşlarda şiir falan yok, ille de komşukızı Sabahat! Uykularımı kaçırırdı. Hoşundu...

Hürriyet Gösteri, S. 46, Eylül 1984, s. 17

Metin Eloğlu ile Bir Konuşma

Konuşan: Mustafa Kavas

1 — Bize, modern epik (san'at) kavramı deyimindeki en belirgin özellikleri tanımlayabilir misiniz? Kısaca. Bu epik (san'at) eylemi, güzel epiklerin (san'atların) hangi dalında daha belirgin olarak göze çarpmaktadır? Niçin?

1 — Öncelikle şuna değineyim, Sanat sözcüğünün yabansıllığından tedirginliğimiz Epik'i öneriyor da Çağdaş dururken nasıl Modern diyebiliyorsunuz? Neyse, Çağdaş sanatın bence önemli üç özelliği var:

a) Başka bir toplumda geçer akçe olan sanatsal tutum, yine başka bir toplumda olumsuz tepkiler yapabiliyor ya da değerlenemiyor.

b) Okur, seyirci, dinleyici; öyküde resme şiirde müziğe müzikteyse öyküye katlanamıyor artık. Bu sav, "konu" gereksinimini yoksamak değil elbette; sanat kollarının özgürlüğünü egemenliğini kendiceliklerini belirtmek.

c) Bilimsel verilerdeki, gelişimlerdeki yeni yöntemler, kurulu düzen yaşamımızı da zorluyor, özleştiriyor. Kavanozda çocuk peydahlanan, bir ölünün eli canlı kılınan, uzaya dal budak salınan bir çağda, sanatın loş bir duygusallıktan çıkıp, daha aydınlık bir ussallığa yönelmesi doğal.

2 — Sizde epik (san'at) sevgisinin uyanışında ilk etkinliğini gösteren hangi epik (san'at) dalı olmuştur? Bunun nedenini belirtebilir misiniz? İlk kez resme mi yoksa şiire karşı mı eğilim duydunuz? Niçin?

2 — Şiire –öncelikle dile diyelim– özenişim, kurcalayışım, annemin masalları, tekerlemeleriyle tohumlanmış olsa gerek re-

sim –daha doğrusu renkleme, biçimleme– özenim de öyle... An-nem gergef işlerdi.

3 — *Hem şiir hem de resimle uğraştığınıza göre iç dünyanızla ilgili olarak her iki epik dalı sizce birbirine tamamlayıcılık özelliği taşıyor mu? Ne gibi?*

3 — Mimarlıkla mühendislikle birbirleriyle ne ölçüde uyusabiliyorsa, ressamlıkla ozanlığın da kafaları onca barışık.

4 — *Sizce duygu ve düşünüyü yönüyle kendi kişiliğinizi belirleyen nesne olarak resme mi yoksa şiire mi ön yargıda yer veriyorsunuz?*

4 — Şiirle ilgim daha eski, daha kopuntusuz. Üstelik dilimize sevgimden olacak, düpedüz meram anlatabilmek daha bir hoşuma gidiyor; renklerin, çizgilerin, istiflerin sapa yordamı yok o çabada.

5 — *Uğraşıda bulunduğunuz şiirde mi yoksa resimde mi konu seçmede ya da seçtiğiniz konular üzerinde işlemede mi daha çok güçlük çekiyorsunuz? Niçin?*

5 — Konu seçmek... hiç denemedim! Çiçeğimsi görüntülerle giriştiğim bir resim düzeni, gelişe gelişe bir balık, bir insan, bir sokak ya da bir çift güvercin oluvermiştir. Şiirde de öyle ya; aşk-maşk diye başlayıp İstanbul, özgürlük insanca yaşama özlemi diye bitiriveriyorsunuz.

6 — *Sizce, batı ülkelerinin ressamlarıyla bizim ressamlarımız arasında görülebilen ne gibi ayrıntı ya da ortak yönler vardır? Kısaca belirtir misiniz?*

6 — Batılı ressamlar belli bir güce, üne erdikten sonra gevşeyip, resmi sanatçılığın kapısını aşındırmıyorlar.

7 — *Her epik dalında somut anlayışların ne gibi şeyler sağladığını söyleyebilir ve bu iki anlayışın epikmen kişilerce olumlu ya da olumsuz görülebilen yönleri var mıdır? Belirtebilir misiniz?*

7 — Bir zamanlar; “Sanat, sanat için midir? Yoksa toplum için mi?” gibisine bir soru türetmişlerdi. Yanıtçıları da havanda su dövüyorlardı. Siz bu sorunuzu daha da kısaltıp Soyut ne? Somut ne? diye ortalığa bir soru soruverseniz... kopacak curcuna hepimizi oyalardı.

— *Metin bey sorularımız bu kadar. Yalnız sizin de bize sorabileceğiniz bir şey var mıdır?*

Saygılarımla.

— Düşünmedim.

Dizin
(Hazırlayan: Selahattin Özpalaıbyıklar)

- A (dergi) 307
A. Kadir 236-237, 257, 259, 278
(Abasıyanık) Kurtiç, Melike 8, 262
Abasıyanık, Sait Faik 47, 64, 136, 151,
161, 200, 243, 249, 258, 302, 316, 360
abstrait cosmique 108
abstrait geometrique 108
Acar, Kuzgun 93-94, 105, 122, 158, 284
Acar, Salih 132
Acaroğlu, Türker 266
Acı (M. Buyrukçu) 63, 297
“Acılı” (S. Taşer) 255
Açlık (N. Çokay) 275
Adakan, Fatma 70
Adamın Biri (C. Külebi) 232
Adanmış Topraklar Üstünde (E. Kışon)
198
Adımlar (dergi) 7, 228
Ağaçlar Uyanınca (N. U. Akgün) 281
Ahmed Arif 77, 244
Ahmet Haşim 113, 167, 271, 358
Ahmet Necati 236
Aisopos 341
Ak Özlem (M. Kıyat) 248
Akademi bkz. Devlet Güzel Sanatlar
Akademisi
Akakıncı, Tangül 263, 264
Akal, Haşmet 26, 43, 55, 108, 120, 147
“Akasyalar Açarken” (S. Birsell) 223
Akbal, Oktay 133
Akdeniz (C. Bektaş) 251
Akerson, Gönül 70
Akgün, Nahit Ulvi 281, 282
Akın, Gülten 278, 279
Akıncı, Naile 132
Akrep Üretim Çiftliği (N. Üstün) 195
Aksal, Sabahattin Kudret 133, 161,
225, 235, 247, 314, 350
Aksoy, Fahir 56, 120, 123-124, 161, 301
Aksüt, Hikmet 30, 31
Akşam (gazete) 123, 135, 174, 359
Akyunak, Nihat 260
Alaca Soluk (Ş. Dil) 203
“Albatros” (M. Hacıoğlu) 220
Alışık, Sadri 161
Alman Kahvesi 361
Almaçık, Raik 247
Aloba, Erdinç 76
Aloş 24-25, 32-33
Altı Kardeşler (O. Tansel) 216
Altın Mısıralar (Ü. Oral - M. Hacıoğlu)
220
Altınell, Sabri 278, 279
Altuğ, Cevdet 101
Andak, Selmi 225, 335
Anday, Melih Cevdet 77, 133, 241, 327,
350
Andoğlu, Fikret 161
Anıl Meriçelli 273, 344
Anılar Düşünceler (Ü. Y. Oğuzcan) 189

- Ankara Sanat (dergi) 261
Anne (M. Puzo) 266-267
Apak, Rıza 252
Arabacının Kızı Dünyaşka (film) 354
Arad, Agop 30
Aragon, Louis 57, 140, 326, 328
Arbaş, Avni 75, 76, 110, 119
Arıburnu, Orhon Murat 133
"Arif Olan Anlasın" (M. Eloğlu) 338
Arkhimedes 142
Artaud, Antonin 86
Aru, Günseli 70
Asıl Adalet (A. Kadir) 236
"Asılmışlar Baladı" (F. Villon) 109
Asılyazıcı, Hayati 225
Aslan, Hasan 228
Astragale (A. Sarrazin) 224
Aşıcı, Ömer 249
Aşk mıydı O? (Ü. Y. Oğuzcan) 222
Aşk Olsun (M. Eloğlu) 329
Ataç, Nurullah 47, 48, 182, 243, 302
Ataç'la Gelen 207
Atalay, Turgut 8, 108, 131, 284
Atamer, Nihal 285
Atamer, Zafer 8, 285
Atatürk 122, 136, 202, 232
Atatürk Kurtuluş Savaşında (C. Külebi) 232
Ateş (H. Barbusse) 211
Atılmaz Ünal, Jülide 263
Atik, Bahadır 60
Avcı, Zühal 238
Ay Büyüirken Uyuyamam (N. Cumalı) 235-236
Ayaydın, Ertuğrul 307, 308
Aybar, Mehmet Ali 334
Ayberkin, Ahmet 204
Aydemir, Kadrünnisa 70
Ayşemayse (M. Eloğlu) 323, 324, 325, 326, 358
Aziz Nesin 81, 158, 321
B. Traven 197
Baba (M. Puzo) 266
Baba Evi (O. Kemal) 64
Bağdat'lı Nesimi 214
Bakış Kuşu (H. Yavuz) 227, 329
Bâki 86, 240
Balaban 299
"Balıkçı Çocukları Şehri" (M. Eloğlu) 359
Balıkçılar (N. İyem) 21
Balın, Sevgi 242
Balta, Aydil 224
Barbusse, Henri 211
Barış Kurbanları (V. Vassilikos) 216
Barkan Pajonk, Kâinat 8, 120, 121, 132, 269
Başaga, Ferruh 44-45, 75, 119, 274, 284
Başaga, Nermin 284
Başkente Sergiler (A. İlter) 249
Başkut, Cevat Fehmi 156
Başlangıcından Bugüne Türk Şiiri (A. Bezirci) 278
Başörtülüler (A. Muhteremoğlu) 196
Batı Cephesinde Yeni Birşey Yok (E. M. Remarque) 211
Batı Yakası (R. Apak) 252
Batu, Selâhattin 36
Baumeister, Willi 110
Baytekin (film) 354
Bazaine André 21
Beckett, Samuel 229, 248
Bedriye (A. Muhteremoğlu) 196
Beethoven, Ludwig van 105
Behramoğlu, Ataol 278
Bekir, Kemal 279, 307, 308
Bekleyiş (N. Şener) 7, 245
Bektaş, Cengiz 251
Bektaş Dedikleri (M. Eloğlu - O. Tan-sel) 340-342
Benden Selam Söyle Anadolu'ya (O. So-tiriyu) 253
Bengisu, Lerzan 70

- Benk, Adnan 78, 99
 Berger, Aliye 132, 307
 Berk, Nurullah 55, 56, 75, 260
 Berkel, Sabri 71
 Beyathı, Yahya Kemal 47, 74, 113, 128, 156, 167, 231, 292, 358
 “Beyaz Ülke” (A. Meriçelli) 273
Beyit-Mısra Antolojisi (İ. Berk) 86
 Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsü 59, 101
 Bezeyiş, Şadan 8, 260
 Bezirci, Asım 9, 236, 278, 284, 307, 308, 309, 323
 “Bıkkınlık” (F. Savaşçı) 281
 Bilen, Müzehher 59, 60
 Bilgin, Sema 119, 120
 Bilişik, Hüseyin 132
 1960 Kuşağı 76
 1950 Kuşağı 75
 1940 Kuşağı 9, 75, 352
 “Bir Çift Yunus” (K. S. Yüce) 273
Bir Kapı Önünde (Ö. Asaf) 276
 “Bir Kez Yaşamak” (S. Taşer) 255
Bir Odada Üç Ayna (S. K. Aksal) 247
Bir Olayın Başlangıcı (M. Buyrukçu) 258
 Bir, İnci 70
 “Biraz Acıma Duygusu Duyuyor musunuz?” (F. Savaşçı) 281
 Biret, İdil 105, 158
 Birkan, Ayla 76, 102
 Birsell, Nüzhet 284
 Birsell, Salâh 133, 223, 346, 348, 350
Bitki (V. Vassilikos) 216
Bizim Köy (M. Makal) 28
 Boratav, Pertev Naili 225, 340, 341
 “Boş Bakış” (H. Yavuz) 227
Boşlukta Biri (A. N. Karahan) 241
 Botticelli, Sandro 131
Boyalı Kuş (J. Kosinski) 228, 229
 “Boynumun Borcu” (M. Eloğlu) 301
Bozkırların Çocuğu (S. Koçak) 257
 Bozok, Hüsametdin 161, 212, 307, 308, 309
 Brahms, Johannes 105
 Braque, Georges 22
 Braun, Werner von 37
 Brecht, Bertolt 241, 257
 Brueghel, Pieter 148
Bu Çağın Türküleri (S. Özel) 234, 246
Bu Dilin Ustaları (M. Öztekin) 243
 “Bu Sen” (S. Taşer) 255
Bu Şehrin Çocukları (C. Irgat) 205
 Buffet, Bernard 42, 76, 316
Bugünün Diliyle Hayyam (A. Kadir) 236
Bugünün Diliyle Mevlâna (A. Kadir) 236
Bugünün Diliyle Tefik Fikret (A. Kadir) 236, 259
Bulanık Resimler (M. Buyrukçu) 63
 Bunin, İvan 219
 Burak, Sevim 193
 Burian, Orhan 80, 209
 Buyrukçu, Muzaffer 63, 64, 196, 258, 321
Büyük Doğu (dergi) 308
Büyük Güzel (J. H. Gerez) 195
 “Camın Kenarından” (S. Taşer) 255
 Camus, Albert 99, 118
Can Pazarı (C. Malaparte) 238
 Cansever, Edip 6, 9, 89, 95, 96, 97, 176, 177, 178, 201, 239, 307, 330, 350
 Cemal Süreya 77, 79, 225, 228, 241, 244, 350
 Cemal, Ahmet 281
Cemile (O. Kemal) 64
 Ceneviz Meyhanesi 284
Cep Dergisi 199
 Cervantes, Miguel de 109
 Ceyhun, Demirtaş 207, 208
 Cézanne, Paul 19, 50, 52, 148, 316
 Charriere, Henri 224

- CHP 48, 87
Cimcoz, Adalet 197, 198
composition 17, 262
cosmic abstract 108
Cumalı, Necati 213, 225, 235, 236, 329, 348, 350
Cumhuriyet (gazete) 258
“Cüceler” (E. Cansever) 240
Çağlar, Behçet Kemal 71, 74, 92, 128
Çağrılmayan *Yakup* (E. Cansever) 239
Çalık, Müfide 284
Çalık, Şadi 71, 119, 122, 284
Çallı, İbrahim 15
Çaltova, Mübeccel 16
Çamlıbel, Faruk Nafiz 14, 218, 245
Çehov, Anton 219
Çelebi, Asaf Hâlet 151
Çelikoğlu, Halit 245
Çınaraltı (dergi) 78, 81
Çıplak (N. Üstün) 194
Çıplak *Ateş* (A. N. Kahraman) 241
Çıplak (R. Raşa) 23, 194, 241
“Çiftlik İşleri” (Rubens) 148
Çilli Kız (M. Hacıoğlu) 220
Çirozlar (E. Aloba) 76
Çizgen, Gültekin 284
Çocuk *Sesi* (dergi) 354
Çocukluk *Yılları* (M. Seyda) 354
Çokay, Nevin 76, 274, 275
Çoker, Adnan 76
Çoklu *Kentler Gerçeği* (M. Kıyat) 248
Çöpçatan (G. des Cars) 277
Çumralı, Celâl 38-41

Dada 78, 79
Dadaloğlu 39, 41, 243
Dağın *Sesi* (Y. Kawabata) 278
Dağlarca, Fazıl Hüsni 77, 222, 241, 243, 348
Dali, Sálvador 249
Dalyancı, Bülent 201, 202
Damar, Arif 206
“Dantelalı Kafalar” (S. Birsell) 223
Dar Açılar (J. H. Gerez) 195
Daumier, Honoré 17, 316
De (dergi) 208
déformation 17
Degüstasyon 361
Değer, Erdoğan 93
Delacroix, Eugene 148
Delice Böcek (F. H. Dağlarca) 297
Demirel, Süleyman 241
Demiryol, Nevin 23
“Denemeler” (Montaigne) 210, 223
Deniz, Sadık 228
Dermancı, Sıdika 70
Dertli 39
Desnos, Robert 257
Despieau, Charles 122
Devlet Armağanı 156
Devlet Büyük Sanat Yarışması 67, 155
Devlet Güzel Sanatlar Akademisi 16, 32, 75, 76, 93, 102, 103, 119, 120, 121, 161, 260, 262, 284, 295, 298, 360
Devlet Resim-Heykel Sergisi 44, 50, 155
“Devrim” (H. Yavuz) 227
Devrim Ocakları 76
Devrim, Nejat Melih 75, 110
Dıranas, Ahmet Muhip 77, 82, 357
Dikiş (M. Palavan) 23
Dil, Şahinkaya 203
Dilden Dile (A. Kadir) 257
Dilmen, Güngör 321
Dinamo, Hasan İzzettin 265, 278, 279
Dino, Abidin 340
Dirlik Düzenlik (E. Cansever) 239
Divan Şiiri 90, 95-97, 176-178, 349, 356, 358
Divitçi, Meral 284
“Dize” (H. Yavuz) 227
Dizin (M. Eloğlu) 345, 358
Doğan, M. 228
Doğu (M. Kıyat) 248

- Dolu, Halide 108
Don Quichotte (Cervantes) 109
 Dostoyevski, F. Mihayloviç 311
Dört Aydınlık Gün (A. İltar) 249
 “Dört Güneş” (E. Cansever) 240
Dr. Jivago (B. Pasternak) 228
 Dufy, Raoul 316
 Duran, Feyhaman 15
 Duru, Orhan 210
 “Duvarcı Hasan Usta” (F. Savaşçı) 280
 Duygu ve Düşünce dizini (şiiri) 90, 95, 176
Düdüklü Tencere (M. Eloğlu) 289, 296, 302, 323, 328, 331, 351, 352, 357
 Dümbüllü, İsmail 13
Dünya (gazete) 67, 78, 99, 114, 168, 184, 205, 211, 238, 252, 253, 261, 276, 323, 324, 342
Dünya Haberleri (R. Apak) 252
Dünya Kaçtı Gözüme (Ö. Asaf) 276
Düşüş (A. Camus) 99
 Düz, Ayda 277
- Ebüzziya, Alev 72
 Ebüzziya, Ziyad 50
 Ece, Ayhan 346, 348, 350
Edebiyatımızda 1940 Kuşağı (H. Altın-kaynak) 352
Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (B. Necatigil) 265
 Edgü, Ferit 99
 Edige, Kemal 161
 Ege, Perihan 23
 “Eksik Papaz” (B. Dalyancı) 201
 El Greco 131
 “Eleştirme Nasıl Olmalı?” (N. İyem) 56
 Elif 360
 Eliot, T. S. 37, 82
 Eloğlu, Fatma Nahide (M. Eloğlu’nun annesi) 235
- Eloğlu, Güzin (Ergur) (M. Eloğlu’nun eşi) 298
 Eloğlu, Nur (M. Eloğlu’nun eşi) 284
 Eluard, Paul 257, 326
 Emeç, Aydın 216, 251
 Emir, Sabahat 203-204
 Emre, Yunus 243, 348
En/Cam (B. Necatigil) 8, 256
 Erbil, Devrim 263
 Erbil, Leylâ 119, 161
 Erdinç, Fahri 360
 Eren, Cemil 8, 283
 Ergüvenç, Kemal 161
 Erhat, Azra 257, 259
 Erimez, Dinçer 107
 Ermiş, Doğan 60
 Ermiş, Mehmet Ali 161
 Ernst, Max 52
 Erol, Turan 23, 76, 119, 263, 316, 356
 Ertel, Mengü 284
 Ertop, Konur 225
 Esirkuş, Mustafa 263
Eski Çağlar Tarihi (Tarihi Kadim) (T. Fikret) 236
 “Eski Karım” (O. V. Kanık) 112
 “Esrik Gemi” (A. Rimbaud) 112
 Eş, Oya 60
Evin Üstündeki Bulut (S. K. Aksal) 247
Evren (C. Çumralı) 39
Evrende Ellerimiz (S. Taşer) 255
 Eyüboğlu, Bedri Rahmi 22, 75, 105, 120, 158, 263, 275, 290, 357
 Eyüboğlu, Eren 269
 Eyüboğlu, Sabahattin 210
- “Fahriye Abla” (A. M. Dıranas) 357
 Fakihoğlu, Naim 23
Fakir Âşıklar (V. Pratolini) 251
 “Fakirin Bilmecesi” (Ü. Moral) 220
 Faulkner, William 118
 Felek, Burhan 233
 Fenmen, Seniye 284

- Fevziye Lisesi 123
 “Fırtına” (H. Yavuz) 227
 figüratif 17, 18, 19, 21, 42, 93, 164, 268, 269, 274
 Fikret Adil 135
 Forum (dergi) 81
 Francis 52
 Franco 38
 Fuzuli 241
 Füzüzan 172, 174
- Galatalı, Atilla 8, 72, 101, 263
 Galeri I 263, 268, 269
 Galeri II 101
 Galeri Maya 26, 28, 32, 50
 Galeri Melda Kaptana 283
 Galib, Şeyh 240
 Gamsız, Leyla 263
 Garip, Garip Şiiri, Garipçiler 231, 236, 245, 305, 320, 321, 339, 346, 351, 352
 Gauguin, Paul 20, 123
 Gautier, Théophile 39
 Gazap Üzümleri (J. Steinbeck) 118
 Gecede (L. Erbil) 7, 193, 329
 “Gecenin Kaynanası” (B. Dalyancı) 201
 Gen 50
 Gencer, Leyla 105
 “Gençlere Bakıyorum” (S. Kocagöz) 210
 geometrik abstre 261
 “Gerçek” (Ü. Moral) 220
 Gerez, Jozef Habib 195
 Gevgilili, Ali 80
 Geyik Düşmesi (H. Kocagöz) 280
 Giacometti, Alberto 122, 269
 Gide, André 150
 Godot’yu Beklerken (S. Beckett) 229, 248, 249
 Gogh, Van 19, 50
 Gorki, Maksim 219
 Goya 17, 316
- Göç (M. Eloğlu) 148
 Gökcan, İbrahim 16
 Gökkuşluğu (J. M. Simmel) 281
 Gölge (K. S. Yüce) 272
 Gönenç, Nejat 16
 Gönenç, Turgay 228
 Gönülden Damlalar (J. H. Gerez) 195
 “Gözlerin Şiir Gibi” (M. Hacıoğlu) 220
 Guggenheim Armağanı 121
 Guillevec, Eugene 257
 “Gurbet Yorganı” (M. Eloğlu) 335
 “Gurbetelde Her Akşam” (M. Eloğlu) 359
 Güler, Ara 299
 “Gün Batımı” (M. Eloğlu) 222
 Gün, Jale 131
 Günal, Neşet 75, 119, 316
 Günçipeşi (B. İbrahim) 206
 “Güneş Kocaman” (K. S. Yüce) 273
 Güneş Yorgunu Atlar (K. S. Yüce) 272
 “Güneşle Biz” (B. İbrahim) 206
 Güney (dergi) 145
 Günsür, Nedim 76, 263, 316
 Günyaz, Abdülkadir 56
 Günyol, Vedat 80, 209
 Güran, Rasih 118, 120
 Gürültülü Birkaç Saat (M. Buyrukçu) 329
 Güz Rüzgârı (Ş. Dil) 203
 Güzel Sanatlar Akademisi bkz. Devlet Güzel Sanatlar Akademisi
 Güzelson, Saynur 23
- Hacıoğlu, Muammer 220
 “Hadi Uyan” (M. Eloğlu) 320
 Hafız-ı Şirazi 328
 Halkevi 18
 Halkevleri Dergisi 226
 Hallaç (L. Erbil) 119, 193
 Hamsun, Knut 219
 Hançerlioğlu, Orhan 225

- Harbiye Şehir Tiyatrosu Fuayesi 285
Hartung, Hans 52
Hasan Hüseyin 206, 278
Hasangiller (Tarık Dursun K.) 244
Hatko, Nevzat 211
Haydar Haydar (N. İyem) 21
Haydar, Fatma 233
“Haziran” (H. Yavuz) 227
Hemingway, Ernest 197, 238
Hızır, Nusret 81
Hızlan, Doğan 225
hiciv 331
Hisar (dergi) 78, 232
Hitler, Adolf 38
Horozdan Korkan Oğlan (M. Eloğlu) 310, 313, 330, 351, 357
Hoşgeldin Halil İbrahim (A. Kadir) 259
Ho-Şi-Minh 257
Hugo, Victor 57, 140, 290
humour 329
Hüzünlü Çiçeğim (H. Çelikoğlu) 245
- İlgaz, Rıfat 158, 161, 278
İrgat, Cahit 160-163, 205, 260, 278
Irgatın Türküsü (C. Irgat) 205
“ışık! Biraz Daha ışıık!..” (S. Birsell) 223
- İbrahim, Bayram 206
İççekme (S. Beckett) 248
İhtiyar Gençlik (M. Seyda) 282
II. Altın ve Gümüş “Baykuş” Yarışması 130
İkinci Yeni 78, 87, 90, 98, 106, 159, 228, 245, 327
“İkinci Yeni’nin Aktarma Özgürlüğü” (İ. Berk) 78
İlhan Berk 86, 87, 90, 165, 225, 239, 240, 273, 327, 346, 350
“İlhan Berk” (A. Meriçelli) 273
İlhan, Attilâ 77, 112, 244, 278, 348, 350
İlter, Ayhan 249
- İlyada* (Homeros) 236, 257, 259
imaj 336
imge 336
İnal, Azra 24
İnce Memed II (Y. Kemal) 215
İnce, Özdemir 233, 234, 244
İncesu, İhsan 30, 263
İncesu, Kemal 30, 31
İnönü Armağanı 155, 156
İnsan (dergi) 232
ironi 255, 333
İstanbul (dergi) 81
İstanbul Resim-Heykel Müzesi 67, 155
İstanbul Sanat Festivali 69
İstanbul Şehir Galerisi 93
İstanbul Şehir Tiyatrosu 13
istiare 330
İstrati, Panait 197
İsyan (B. Traven) 246
İş Güç Sahipleri 21
İş-Sanat Galerisi 189
İyem, Nuri 18-21, 55-56, 75, 76, 93, 109-110, 161, 262, 274, 284, 299, 316
İzer, Zeki Faik 75, 121
İzmir Fuarı 61
İzmir Resim-Heykel Galerisi 67, 155
- Jacob, Max 114, 168, 184
Jason’un Öyküsü (V. Vassilikos) 216
- K., Tarık Dursun 80, 244
Kabaağaç, Cem 269
Kadın (dergi) 261, 298
Kafka, Franz 118
Kahvede Şenlik Var (S. K. Aksal) 247
Kakıncı, T. 80
“Kalyon” (H. Yavuz) 227
Kan (C. Malaparte) 238
Kan, Suna 105, 158
Kandinski, Vasiliy 52
Kanık, Orhan Veli 28, 46, 47, 66, 74, 77,

- 112, 128, 134-136, 151, 158, 161, 172-174, 180, 236, 243, 299, 301, 320, 340, 346, 360
- “Kankırmızı” (B. Dalyancı) 201
- Kanser Koşuşu* (A. Solijenitsin) 259
- Kansu, Ceyhun Atuf 244, 348
- “Kanto” (H. Yavuz) 227
- Kapalı Kapıyı Açmak* (Ş. Dil) 203
- Kaplan, Mehmed 241
- Kaputt* (C. Malaparte) 238
- Kar Fırtınası* (Puşkin) 354
- Kar Ülkesi* (Y. Kawabata) 278
- Karabulut, Mehmet 233, 244, 245
- Karaburçak, İhsan Cemal 294, 356
- Karaburçak Galerisi 294
- Karacaoğlan 232, 243
- Karada Balık* (R. Apak) 252
- Karagidioğlu, Hakkı 72
- Karahan, A. Neyzar 241
- Karakaş, Fethi 30, 75, 76, 108, 119
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri 225, 277
- Karasüleymanoğlu, A. Aydın 240
- Kardeş Payı* (O. Kemal) 200
- Karga ile Tilki* (O. Rifat) 357
- Kargı* (Ö. İnce) 86
- Katran* (M. Buyrukçu) 63, 64
- Kavas, Mustafa 362
- Kavruk, Hasan 132, 202
- Kawabata, Yasunari 277, 278
- Kayihan, Jerfi 16
- Kelebek* (H. Charriere) 7, 224
- Kemal Tahir 158, 225, 278
- Kemalizm 261
- “Kemik” (M. Kıyat) 248
- Kendimle Konuşmalar* (S. Birsell) 223
- “Kerem Evi” (M. Eloğlu) 303
- Kervan Basımevi 308
- Kılıç, Meral 101, 102
- Kıral Üşümesi* (S. K. Aksal) 247
- “Kırık” (S. Taşer) 255
- Kısakürek, Necip Fazıl 77, 232
- “Kış İşsizi Böyle Söyledi” (F. Savaşçı) 281
- Kıyat, Mehmet 248
- Kıyıcı, Saynur 263
- Kızılcan, Tüzüm 101
- Kızılçullu Yolu* (N. Cumalı) 236
- “Kızlı Yağmur” (S. Taşer) 255
- Kiraz Zamanı* (Ö. İnce) 233, 244
- Kirli Ağustos* (E. Cansever) 239, 240
- Klee, Paul 52
- Kocagöz, Halil 228, 280
- Kocagöz, Samim 158, 210
- Kocamemi, Zeki 260
- Koçak, Selahattin 257
- Koço 361
- Kodalı, Nevit 335
- Kolwitz, Käthe 17
- Koman, İlhan 119, 122
- Komprador Oyunu* (M. Cevat) 256
- Kopuk Takımı* (T. Dursun K.) 244
- Korad, Suna 158
- Koral, Füreya 72
- Korkunun Parmakları* (M. Buyrukçu) 63, 258
- Kosinski, Jerzy 228
- Köroğlu* (M. Seyda) 218
- “Köye Gidenin Çağırısı” (H. Kocagöz) 280
- “Köylüm” (Ö. Aşıcı) 249
- Kul Nesimi 214
- Kurdakul, Şükran 278, 279
- “Kurşun Kuşa Tüy” (B. Dalyancı) 201
- Kurtoğlu, Ayhan 70, 268
- Kutlar, Onat 284
- Kuyu* (V. Vassilikos) 216
- Kuyu Başında Kadınlar* (N. Fakihoğlu) 23
- Kuzgun’un Yeri 284
- Küçük Galeri 30
- Külebi, Cahit 206, 232, 348, 350

- La Fontaine, Jean de 341, 347
 Lâmbö 134, 135, 161, 360, 361
 Lautréç, Henri Toulouse de 17, 148, 316
 Lâv, Ercümend Behzad 161, 265
 Léger, Fernand 20
Lettrism 17
 Levy, Leopold 75, 131, 260, 284
 Levy, Sara 233
 Limasollu Naci 161
 Lorjou 42
- Macit Cevat 256
macro-cosm 52
 Macunlu, Osman 71
 Maden, Sait 202
 Malaparte, Curzio 238
 Manakyan 13
 “Mareşal” (B. Dalyancı) 201
 Marquet, Albert 22, 44
 “Mary Pickford” (S. Birsell) 223
 Mathieu 52
 Matisse 17, 20, 131, 148
Mau Mau 265
Mavi (dergi) 78, 216
Mavi Gelin (O. Tansell) 216
May (dergi) 220, 221
 May Roman Ödülü 282
 May Şiir Ödülü 233, 244
 Mayakovski 202
Mayıslara Açılan Kapı (A. Meriçelli) 273
 mazmun 90
 mecaz 330
 Megalo-İdea 211
 Mehmet Metin (M. Eloğlu) 134, 301, 352
 Mehmet Seyda 218, 253, 254, 282, 354
Mektuplar (M. Gorki) 219, 222
Melekleşme (V. Vassilikos) 216
 Memet Fuat 208, 327
 Menderes, Adnan 143
- Menemencioglu, Muazzez 284
 Meriç, Nezihe 193, 307
 Mevlâna 236, 257, 298
Mevlut 308
Mezarda Hayat (S. Mirivilis) 211
Mısırkalyoniğne (İ. Berk) 87
micro-cosm 52
 Milli Folklor Enstitüsü 214
Mimarlıkta Eleştiri (C. Bektaş) 251
 Mirivilis, Stratis 211
 mizah 246, 346
 Mnacko, Ladislav 252
 Modigliani, Amadeo 22
Molloy (S. Beckett) 229, 230
mono-eromisme 120
 Montaigne, Michel de 182, 210
 Moral, Ümit 220
 Moralı, Fitnat 70
 motif 131, 263, 336
 Muhteremoğlu, Afet 196
Murtaza (O. Kemal) 64
 Mustafa (Irgat) 161
 Mutfak 361
Mutlu Olmak Varken (A. Kadir) 236, 259
 Mutluay, Rauf 225
 “Mutluluğun Gözleri” (S. Taşer) 255
- naif, safyürek 123, 285
 Nalbant (N. İyem) 21
 Naıçacı, C[evdet] 315
 Namık Kemal 241, 323, 324
Nasılslın (Ö. Asaf) 8, 276
 Naşid 13
 National Book Award 228
Natürmort (İ. Şurdum) 23
 Nayır, Yaşar Nabi 36, 198
 Nâzım Hikmet 151, 237, 241, 244, 256, 266, 323, 324, 332, 346, 352, 358
 Necatigil, Behçet 77, 78, 206, 227, 235, 252, 256, 265, 266, 348, 350, 359
 Nedim 76, 241, 263, 316, 335

- “Nehir Kenarında” 81
Nerde Antigone (E. Cansever) 239
 Neruda, Pablo 257
 Newton, Isaac 142
 Nezim (Nezihe Meriç) 307
Nisan Bulutları (A. İlter) 249
 Nisuz Pastanesi 135, 360
 Nobel Edebiyat Armağanı 38, 277
 non-figüratif 18, 19, 21, 93, 98, 268, 274

 O. K. 298
 obje 19
Odun (M. Eloğlu) 302, 325, 328, 331, 358
Odysseia (Homeros) 257, 259
 Oflluğlu, Mücap 161
 Oğuzcan, Ümit Yaşar 188, 189, 222, 223, 270, 271
 “Olvido” (A. M. Dıranas) 357
On Şair On Şiir (A. Bezirci) 278
 Onaran, Bertan 229
 Onger, Fahir 133
 Onur, Necmi 337
 Oral, Osman 23, 263
 Oral, Tan 284
 Orhan Kemal 64, 134, 151, 152, 153, 158, 160, 196, 200, 256, 258, 321, 329
 Orhon, Mübin 164
 Orozco, Jose 316
 Ortaç, Yusuf Ziya 14
Ortalık (C. İrgat) 78, 161, 205
 Otyam, Fikret 23, 28, 125, 263, 356
 Otyam, Nedim 335
 Özansoy, Gavsi 320
Öküz Kafalı Şaban Bey Destanı (S. Emir) 203
 “Ölmüş Sazıdır O Annemin” (B. Dal-yancı) 201
Ölü Nokta (J. M. Gerez) 195
Ölüler Bekler (D. Sotiriyu) 253
Ölümsü”Z” (V. Vassilikos) 216
 “Ölümsüz Gece” (H. Kocagöz) 280

Ölümün Adı (L. Mnacko) 252
 Ömer Hayyam 236, 257
 “Önce Ekmek” (O. Kemal) 200
 Öngören, Ferit 307, 308
 Örnek, M. Rasim 121
 öykü-resim 147, 149
 Özalpsan, Zeyyat 219
 Özcan, İbrahim 246
 Özel, Siyami 234, 246
 “Özgürlüğün Biri” (H. Kocagöz) 280
 “Özhan’a Mektuplar” (Ü. Y. Oğuzcan) 222
 Özlü, Demir 284
 Özoral, İsmail 60
 Özsavaner, Güzin 102
 Öztekin, Metin 243

 Paganini, Niccolo 105
 Palavan, Meryem 23
Pamuk İşçileri (B. Traven) 197
Papirüs (dergi) 77-79, 223, 228, 350
 Pasternak, Boris 228, 259
Paydos (C. F. Başkut) 13
Pazar Postası (dergi) 81, 295
 Pazarkaya, Yüksel 240
 Peker, Can 161
 Peker, Orhan 23, 50, 71, 76, 93, 110, 119, 125-126, 263, 299, 316, 329, 356
Perçemli Sokak (O. Rifat) 118, 357
 Perse, Saint-John 38, 82
 Pesen, Mehmet 131, 263
Petrol (E. Cansever) 239
 Picasso, Pablo 17, 20, 22, 42, 66, 131, 148, 180, 316, 355
 Pir Sultan Abdal 243
 Platon 241
poli-eromisme 120
 Politik Şiir 333
 Pratolini, Vasco 251
 Prevert, Jacques 328
 Priestley, Joseph 15
 primitif 124

- Puşkin 311, 354
 Puzo, Mario 266
- Radyo ve Televizyon Dil Ödülü 243
 Ragıp, Leyla 252
 Raşa, Remzi 23
 realizm 19
 Remarque, Erich Maria 211, 252
 Rembrandt 17, 102
reproduction 50
 Rifat, Oktay 71, 77, 118, 206, 231, 235, 239, 266, 321, 348, 350, 357
 Rimbaud, Arthur 112, 325
 Roland, Romain 219
 Rousseau, Jean Jacques 123, 131
 Roy, Claude 115, 169, 185
 Rubens 148
 “Rübailer” (Ü. Y. Oğuzcan) 222
Rüzgâr (C. Külebi) 232, 273, 357
Rüzgâr Ekmek (M. Eloğlu) 357
Rüzgârlarım Konuşuyor (C. Irgat) 205
- S.O.S. (E. B. Lâv) 265
 Saba, Ziya Osman 47
 Sabatier, Robert 278
 “Sadrazamın Sol Böğrü” (M. Eloğlu) 306
 Safa, Peyami 79, 308
 Safter (Tarım) 161
 Sait Faik Hikâye Armağanı 200
 Salihoglu, Mehmet 207
 Saltikov-Şchedrin, M. E. 73, 127
Sarı Biralari İçince (F. Savaşçı) 280
 Sarıkâhya, Teoman 307, 308
 Sarkis 102
 Sarptürk, Hulusi 263
 Sarrazin, Albertine 224
 Sartre, Jean-Paul 85, 87, 118, 139, 165, 229
Satıyorum (O. V. Kanık) 249
Savaş ve Barış (L. Tolstoy) 212
 Savaşçı, Fethi 280
- Sayar, Abbas 161
 Saygun, A. Adnan 156
 Schölkopf, Günter 109
Sebeup (N. U. Akgün - M. Serpil) 282
Seçilmiş Hikâyeler (dergi) 80
 Selçuk, Turhan 225
 semantik 331
Sen Beni Sev (S. Birsell) 223, 297
Sen Sen Sen (Ö. Asaf) 276
 Serpil, Mehmet 281
Servetifünün (dergi) 81, 301, 352
 “Sessiz Gül” (B. Dalyancı) 201
 Sezer, Sennur 279
 Shaw, George Bernard 219
 Silay, Celâl 77, 201, 202
Sıtma (F. Otyam) 23
 “Side” (O. Duru) 210
 Simmel, Johannes Mario 281
 Sinclair, Upton 219
 Soljenitsin, A. 259
Son Posta (gazete) 123
 Sonku, Cahide 162
Sosyal Adalet (S. Özel) 7, 246
 Sotiriyu, Dido 253
 Soulages 102
 Soykut, Leyla 212
 Soysal, İlhami 246
Soyunuk (K. S. Yüce) 272
 soyut resim 42, 283, 294
 Soyutlama 52
 “Sömürge” (H. Yavuz) 227
 Sönmez, Fahrünnisa 23
 Sönmezler, Kemal 26, 108
 Spender, Stephen 37, 84, 138
 Stäel, Nicolas de 34
 Stangali, İvi 23, 263
 Strato 361
 Su, Ruhi 335
 Suat Derviş 266
Suçumuz İnsan Olmak (O. Akbal) 297
Sultan Palamut (M. Eloğlu) 296, 328, 331, 358

- Sultan Türk Şiiri* (A. Ayberkin) 204
Sultanahmet Camisi (Z. F. İzer) 93, 121
 Suveren, Gönül 259
 “Sülün” (H. Yavuz) 227
 Sümer, Güner 307
Sünger Avcıları (N. İyem) 21
 Sürelerin Sözü (M. Kıyat) 248
 Süsoy, Özay 259, 266
 Süt (C. Külebi) 232
- Şadırvan* (dergi) 78
 “Şafakta Deniz” (S. Batu) 35
 Şahap Sıtkı (İlter) 47
 “Şairler Akşamı” (Ü. Y. Oğuzcan) 222
 Şakacı (S. K. Aksal) 247
 Şalom, Gaye 284
 Şalom, Jak 284
 Şalyapın, Dimitri 219
 Şanda, Hilal 132
 Şarkılı Kahve (S. K. Aksal) 133
Şen Olasın Halep Şehri (F. Erdinç) 360
 Şener, Nadi 245
 Şengil, Salim 80
 Şentuna, Rıza 23
Şiir ve Siz (A. N. Karahan) 241
Şiirler (C. Külebi) 232
Şimdi Haberleri Veriyoruz (M. Karabulut) 7, 244
 Şurdum, İhsan 23
- Tachisme* 94
 Tamer, Ülkü 206, 225, 235, 240
Tan (gazete) 123, 284
 Tanin (gazete) 95, 154
 Tanoğlu, Murat 281
 Tanpınar, Ahmet Hamdi 77, 135
Tanrı Sevenleri Korur (J. M. Simmel) 281
 Tansel, Oğuz 216, 217, 340-343
 Tansuğ, Sezer 56, 99
- Tarancı, Cahit Sıtkı 47, 77, 151, 161
 “Tarladaki Çocuk” (H. Kocagöz) 280
 Taşan, Berin 279
 Taşer, Suat 213, 255
 Taşhan, Suphi 161
 Tayfur, Ferdi 161
 Taylan, Ferhan 101, 102
 Taylan, Orhan 284
 Taylan, Seniye 93
Tebliğ (A. Kadir) 236
Tehlikeli Güvercin (N. Cumalı) 235
 Tektaş, Nazlı 70
Tercüme (dergi) 115, 169
 Tefik Fikret 236, 259, 323, 324
 Tez, İlhami Bekir 279
 Tiner, Hayrullah 22
 Tiryakioğlu, Samih 277
 Tokatlı, Attila 253
 Tollu, Cemal 75
 Tolstoy Lev Nikolayeviç 212, 219, 220
Toprak (A. Muhteremoğlu) 196
 Toprak, Burhan 30, 75, 108, 119
 Toprak, Ömer Faruk 284
 Tozan, Salih 161
Traakkk! (Ö. Aşıcı) 249
 Tragedyalar (E. Cansever) 239
 TRT 154, 156
 Tuna 360
 Turan, Selim 75, 109, 119
Tutanaklar (Ö. İnce) 233
 Türk Dil Kurumu 48, 196, 243, 297, 345
 Türk Dil Kurumu Armağanı 196, 297
Türk Dili (dergi) 232, 335, 355
 Türk Edebiyatçılar Birliği 53, 54, 62, 69, 156, 317, 318
 Türk Rekreasyon Cemiyeti 69
 Türk Ressamlar Cemiyeti 130
 Türk Sanatçılar Birliği 156
Türk Sanatı (dergi) 78
 Türk Seramik Sanatçıları Derneği 71
 Türkiye Bizi Dinliyor (M. Kıyat) 248

- Türkiye İşçi Partisi 334
Türkiye'nin Adresi (M. Eloğlu) 357
 "Tütünsüz Sigara İçmek" (S. Birsell) 223
 "Uçurum" (E. Cansever) 240
Ufuklar (dergi) 80, 209, 210
 Uğan, İlhan 131
 Uğurlu, Halim 161
 Uluç, Ömer 268
 Ulunay 233
Ulus (gazete) 123, 334, 343
Umut Dolayları (Y. Pazarkaya) 240
Umutsuzlar Parkı (E. Cansever) 239
 "Unutulmuşum" (M. Hacıoğlu) 220
 Utrillo, Maurice 316
Uyaklar (M. Eloğlu) 359
 Uyar, Turgut 225, 350
Uykuda Sevilen Kızlar (Y. Kawabata) 277
 Uysal, Halil 228, 340
Uzay Duvarları (H. Kocagöz) 280
 Üç Kızlar (O. Tansel) 216
 Ünlü, M. Ali 60
 Ürgüp, Fikret 161
 Üstün, Nevzat 158, 194, 195
 Vakit (gazete) 22, 123
 "Vapur" (L. Erbil) 193
Varlık (dergi) 35, 49, 81, 198, 199, 200, 202, 212, 232, 247, 252, 265, 277, 301
 Vassilikos, Vassili 216
Vatan (gazete) 55, 97, 99, 100, 106, 112, 117, 123, 151, 303
Vazolar (P. Ege) 23
 Vedova 102
 Velioğlu, Dr. Süleyman 51, 52, 59
 Vian, Boris 233, 257
 Villon, François 109, 202
 Viyana 360
Vur Emri (N. Cumalı) 235
 Wells, H. G. 219
 Wendt 52
Yabanistan (A. N. Karahan) 241
Yağma Edilen Türkiye (D. Ceyhun) 207-208
Yağmurlu Deniz (N. Cumalı) 235
 Yahya Kemal 47, 74, 113, 128, 156, 167, 292, 358
 Yahya Kemal'i Sevenler Derneği 47
Yalnızlar Rıhtımı (S. Balın) 242
 Yaltkaya, Zekiye 70
Yanartaş (M. Seyda) 253, 254
Yaprak (dergi) 13, 49, 81, 301
Yaprak Dökümü (R. N. Güntekin) 13
Yaratış (dergi) 232
 Yasan, Jale 132
Yaşamak Türküsü (H. Kocagöz) 280
 Yaşar Kemal 105, 158, 215, 216, 277
 Yaşaroğlu, A. Halit 341
Yavru Türk (dergi) 354
 Yavuz, Hilmi 227
 Yazdırın, Cafer 23
Yedi Devler (O. Tansel) 216
Yeditepe (dergi) 18, 49, 55, 56, 81, 161, 212-213, 307-309
Yelken 202, 261, 306
 Yener, Mümtaz 108, 132
 "Yengeç" (E. Cansever) 240
 Yeni Dal ressamı topluluğu 42, 92
Yeni Edebiyat (dergi) 225, 266
Yeni İnsan (dergi) 201
Yeni Sinema (dergi) 80
Yeni Ufuklar (dergi) 80, 209-210
Yeni Yayınlar (dergi) 208-209
Yeniden (M. Kıyat) 248
 "Yeniden" (Ü. Moral) 220, 359
Yerçekimli Karanfil (E. Cansever) 239
Yeşeren Otlar (C. Külebi) 232
 "Yıldızlarca Ürkütülmüş" (M. Karabulut) 245
 Yılmazbaşar, Jale 131

Yitik Duman (H. Kocagöz) 280
“Yitmeler Akşamında” (M. Karabulut) 245
Yoğurtçu (N. Demiryol) 23
Yolculuk Var Şarkısını Satanlar (N. İyem) 21
Yolyapan, Füzulan 172
Yorgun Yaşayan (A. N. Karahan) 241
Yumuşak G (M. Eloğlu) 1, 352
Yunus Emre 243, 348
Yüce, Kâmrân S. 272
Yücel, Can 265, 279, 280
Yüzün Bir Yalnızlıktır Yüziimde (A. Meriçelli) 273

Z. (V. Vassilikos) 216
Zack, Léon 110
Zeynep (İrgat) 161
Zeyno (A. A. Karasüleymanoğlu) 240
Zoi En Tafo - Mezarda Hayat (S. Mirivilis) 211
“Zorunlu Somut” (C. Silay) 202
Zweig, Stefan 219